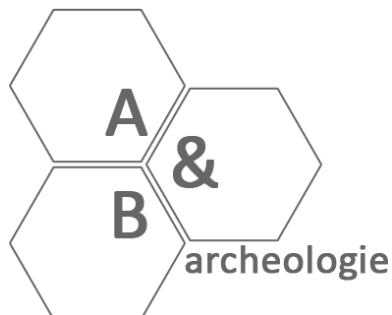

Deerlijk Wandelweg

Eindverslag verslag van resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE, Paulien FONTEYN en Gwendy WYNS

Titel: Eindverslag Deerlijk Wandelweg

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke, Paulien Fonteyn en Gwendy Wyns

Uittreksels uit CartoWeb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18084 - www.ngi.be

Projectcode opgraving: 2023J50

Bekrachtigde archeologienota: <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/22589>

Bekrachtigde nota: <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/27562>

Intern projectnummer: 2023.156

Locatiegegevens: West-Vlaanderen, Deerlijk, Wandelweg

Lambertcoördinaten opgravingszone: X: 79193,73 en Y: 172180,73 ; X: 79371,00 en Y: 172272,05

Oppervlakte plangebied: 6.891m²

Oppervlakte advieszone vooronderzoek: ca. 5.430m²

Oppervlakte advieszone opgraving: ca. 1.000m² en ca. 700m²

Kadastergegevens opgravingszone: Deerlijk, afdeling 1, sectie A, perceel 277G7 (deel)

Topografische kaart: zie figuur 14 en 15

Betrokken actoren: Bert Acke (archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog, veldwerkleider, assistent-aardkundige), Paulien Fonteyn (archeoloog), Gwendy Wyns (archeoloog), Ansje Cools (conservator; Ansje Cools Conservatie), April Pijpelink (fysisch antropoloog; CRINA Fysische Antropologie) en initiatiefnemer

Begin- en einddatum veldwerk: 6 t.e.m. 7 november 2023

Wetenschappelijke advisering: /

Nummer wettelijk depot: D/2024/14.293/5

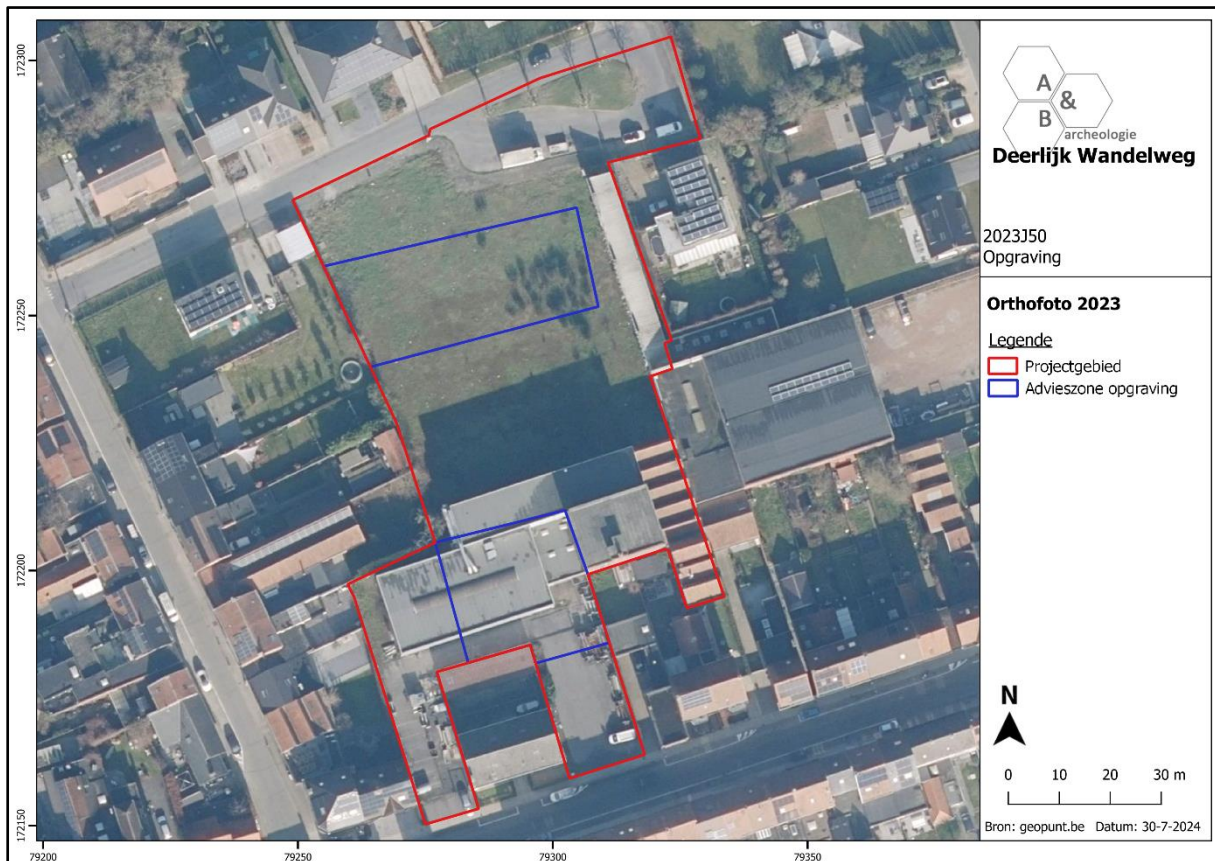
© Acke & Bracke bv, Dorpvaart 76, 9180 Moerbeke-Waas. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1.	BESCHRIJVEND GEDEELTE	6
1.1.	SITUERING	6
1.2.	ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS	7
1.2.1.	SAMENVATTING BUREAUONDERZOEK	7
1.2.2.	SAMENVATTING ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM DOOR MIDDEL VAN PROEFSLEUVEN	9
1.3.	ONDERZOEKSOPDRACHT	11
1.3.1.	VRAAGSTELLING MET BETREKKING TOT DE ARCHEOLOGISCHE SITE	11
1.3.2.	RANDVOORWAARDEN	12
1.3.3.	BESCHRIJVING VAN DE GEPLANEDE WERKEN	12
1.4.	WERKWIJZE EN STRATEGIE	14
1.4.1.	OPGRAVINGSMETHODE	14
1.4.2.	ORGANISATIE VAN DE OPGRAVING	14
1.4.3.	RELEVANT GEBRUIKT MATERIAAL	15
1.4.4.	AFWIJKINGEN STRATEGIE TEN OPZICHTE VAN PROGRAMMA VAN MAATREGELEN	15
1.4.5.	SELECTIEKEUZE VONDSTEN	15
1.4.6.	SELECTIEKEUZE STAALNAME	15
1.4.7.	INBRENG SPECIALISTEN	15
1.4.8.	ALGEMENE WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	15
2.	ASSESSMENTRAPPORT	19
2.1.	GEHANTEERDE METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA	19
2.2.	OBSERVATIES EN REGISTRATIES	19
2.2.1.	ASSESSMENT VAN DE VONDSTEN	19
2.2.2.	ASSESSMENT VAN DE STALEN	19
2.2.3.	CONSERVATIE-ASSESSMENT	20
2.2.4.	ASSESSMENT VAN SPOREN, SPOORCOMBINATIES EN ARCHEOLOGISCHE STRUCTUREN	20
2.2.5.	ASSESSMENT VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE	21
2.3.	POTENTIEEL VOOR WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK	21
2.4.	UIT TE VOEREN ONDERZOEK	22
2.4.1.	TE BEANTWOORDEN ONDERZOEKSVRAGEN	22
2.4.2.	STRATEGIE VOOR DE VERWERKING	23
2.4.3.	CONSERVATIESTRATEGIE	23
2.4.4.	ONDERZOEKSVRAGEN BIJ VERVOLGONDERZOEK	23
3.	INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE	24
3.1.	LANDSCHAPPELIJK, HISTORISCH EN ARCHEOLOGISCH KADER	24
3.1.1.	LANDSCHAPPELIJK KADER	24
3.1.2.	HISTORISCH KADER	30
	Deerlijk	30
	Plangebied	34

3.1.3. ARCHEOLOGISCH KADER	42
Steentijden	42
Romeinse tijd.....	42
Middeleeuwen.....	43
Nieuwe en nieuwste tijd	44
3.2. STRATIGRAFISCHE OPBOUW	46
3.2.1. BODEMOPBOUW	46
3.2.2. BODEMBEWARING EN BEWARING ARCHEOLOGISCHE SITES/ARTEFACTEN	49
3.2.3. REFERENTIEBODEMS OP GEKENDE ARCHEOLOGISCHE SITES.....	49
3.3. BESCHRIJVING VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE	50
3.3.1. ROMEINSE BEGRAVING EN BEWONING	52
Brandrestengraven	52
Kuilen	65
Greppels	73
3.3.2. BOMPUT UIT DE EERSTE OF TWEEDE WERELDOORLOG.....	77
3.4. CULTURELE EN NATUURWETENSCHAPPELIJKE VONDSTEN	78
3.4.1. AARDEWERK.....	79
Amfoor	79
Dolium.....	79
Handgevormd aardewerk	80
Kruikwaar	85
Low lands ware.....	86
Mortarium	89
Terra nigra	90
Terra sigillata	93
Vuurbok.....	95
Zoutcontainer	96
3.4.2. BOTMATERIAAL.....	96
3.4.3. BOUWKERAMIEK	96
3.4.4. GLAS	97
3.4.5. METAAL	98
3.4.6. NATUURSTEEN.....	99
3.4.7. NATUURWETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK: FYSISCHE ANTROPOLOGIE	101
3.4.8. CONSERVATIE	103
3.5. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE	108
3.5.1. RELATIEVE DATERING AAN DE HAND VAN SPOREN EN VONDSTEN	108
3.5.2. ABSOLUTE DATERING AAN DE HAND VAN NATUURWETENSCHAPPELIJKE DATERINGSTECHNIEKEN	108
3.5.3. ABSOLUTE DATERING AAN DE HAND VAN HISTORISCHE BRONNEN	108
3.5.4. TAFONOMISCHE OPBOUW EN FORMATIE.....	108
3.6. SYNTHESE	109
3.6.1. INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE	109
3.6.2. BELANG EN BETEKENIS VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE	110
3.7. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN EN -DOELEN	112
3.8. SAMENVATTING GESPECIALISEERD PUBLIEK.....	116
3.9. SAMENVATTING NIET-GESPECIALISEERD PUBLIEK	118

4.	<u>BIBLIOGRAFIE.....</u>	<u>119</u>
4.1.	FIGURENLIJST	121
4.2.	TABELLENLIJST	125
5.	<u>BEWARING EN DEPONERING</u>	<u>126</u>
6.	<u>BIJLAGEN</u>	<u>127</u>
6.1.	LIJST VAN PLANNEN EN KAARTEN.....	127
6.2.	TEKENINGENLIJST	127
6.3.	FOTOLIJST.....	127
6.4.	SPORENLIJST	127
6.5.	VONDSTENLIJST	127
6.6.	STALENLIJST	127
6.7.	SKELETFORMULIEREN	127
6.8.	CONSERVATIERAPPORT	127
6.9.	RESULTATEN AARDKUNDIGE EN NATUURWETENSCHAPPELIJKE ANALYSES	127
6.10.	REFERENTIEPROFIEL.....	127
6.11.	DAGRAPPORTEN	127
6.12.	VELDTEKENINGEN	127

² Acke, Bracke, Fonteyn 2023a; 2023b.

Figuur 2 Projectie van het plangebied en de advieszones op de luchtfoto van 2023 (bron: geopunt.be).

1.2. Archeologische voorkennis

1.2.1. Samenvatting bureauonderzoek³

Het volledige plangebied heeft een oppervlakte van ca. 6.891m² en grenst in het noorden aan de Wandelweg en in het zuiden aan de Waregemstraat. Een deel van de lusvorm met groenperk aan het einde van de Wandelweg (ca. 924m²) maakt deel uit van het terrein en is volledig gelegen op openbaar domein. De overige zone van het plangebied (perceel 277G7) is ca. 5.927m² groot en bestaat uit een noordelijk, braakliggend deel, en een deels verhard, deels bebouwd zuidelijk deel. De gebouwen behoren tot een voormalig textielbedrijf. Ook in het noordelijke deel waren tot voor kort bedrijfsgebouwen aanwezig, die echter reeds recent gesloopt werden.

Het plangebied bevindt zich buiten de historische dorpskern van Deerlijk, die zich pas in de loop van de 20ste eeuw uitbreidde naar het oosten en westen. Op de Villaretk kaart uit 1745-1748 zijn de Waregemstraat en de Paanderstraat reeds duidelijk te onderscheiden ten zuiden en westen van het terrein. Het plangebied is in deze periode deels in gebruik als landbouwgrond en deels als bebost perceel. Er is geen bebouwing aanwezig. De Waregemstraat gaat terug op een oude handelsas. Op de Ferrariskaart uit ca. 1777 wordt in het noordelijke deel van het plangebied een gebouw met erf

³ Acke, Bracke 2022; Acke, Bracke, Wyns 2022.

afgebeeld, maar op basis van de vergelijking met de 19de-eeuwse kaarten kan verondersteld worden dat deze bebouwing verder ten noordoosten gesitueerd dient te worden, buiten de grenzen van het plangebied. Het plangebied is wellicht volledig in gebruik als landbouwgrond en blijft ook gedurende de 19de eeuw onbebouwd. Ook op de topografische kaart van 1910-1947 wordt nog geen bebouwing weergegeven op het terrein. Ten noorden van het plangebied lijkt nu wel reeds een voorloper van de Wandelweg aanwezig te zijn. Deze weg en de eerste gebouwen van het textielbedrijf zijn voor het eerst zichtbaar op de topografische kaart van 1966. De bebouwing nabij het plangebied is in deze periode exponentieel toegenomen. Op de luchtfoto van 1971 zijn de bedrijfsgebouwen uitgebreid naar het noorden van het terrein en tegen de eeuwwisseling is het volledige terrein bebouwd en verhard. Recent werden de noordelijke gebouwen afgebroken. De bodemimpact van deze sloopactiviteiten kan op basis van het bureauonderzoek alleen niet voldoende ingeschat worden.

Landschappelijk gezien kan het grondgebied van Deerlijk opgedeeld worden in drie entiteiten. In het noorden bevindt zich zo een hogere oost-west georiënteerde zandrug, die nog verder noordwaarts doorloopt tot aan de Leie. Centraal binnen het grondgebied bevindt zich daarnaast de vallei van de Gaverbeek en in het zuiden situeert zich een heuvelzone. Het plangebied situeert zich bovenaan de zuidflank van de zandrug in het noorden van Deerlijk. De Waregemstraat is aangelegd boven op deze zuidflank. In de directe omgeving van het terrein komen geen natuurlijke waterlopen voor. Het detail van het digitaal hoogtemodel toont een ietwat geaccidenteerd terrein – als gevolg van de bebouwing en verharding – met hoogtewaarden tussen +17,50m TAW en +17,90m TAW. Bodemkundig worden matig droge zandbodems met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B-horizont verwacht.

Op archeologisch vlak zijn enerzijds Romeinse vondsten gekend nabij de dorpskern, en anderzijds een groot aantal verspreid gelegen laatmiddeleeuwse sites met walgracht, die nog nauwelijks archeologisch onderzocht zijn.

Op basis van deze gegevens werd voor het plangebied een gemiddelde archeologische verwachting vooropgesteld voor sites met grondsporen uit diverse periodes. De ligging langs de oude verkeers- en handelsas, waarvan de Wargemstraat deel uitmaakt, op de zuidflank van de zandrug, zorgt voornamelijk voor een verwachting voor sporen uit de Romeinse periode en middeleeuwen, hoewel een site uit de metaaltijden niet uit te sluiten is. Het is niet gekend wat de impact van de voormalige bebouwing en recente afbraak was op eventueel aanwezige sites. Het terrein heeft geen verhoogd potentieel voor de in situ bewaring van steentijd artefactensites. Daarvoor zijn de landschappelijke (te ver van een natuurlijke waterloop) en bodemkundige eigenschappen niet gunstig.

Gezien het terrein verkaveld zal worden, dient rekening gehouden te worden met een integrale bodemverstoring. Enkel loten 17 en 18, respectievelijk een te renoveren gebouw in het zuidoostelijke deel van het terrein (537m²) en het stukje openbaar domein ter hoogte van de Wandelweg (924m²) blijven (quasi) ongewijzigd.

De geplande werken zijn aldus van dien aard dat eventueel archeologisch erfgoed bedreigd wordt over het grootste deel van het terrein. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van de regio, waarover archeologisch nog niet zo veel gekend is. Het verder vooronderzoek dient uitgevoerd te worden in een uitgesteld traject en bestaat uit een proefsleuvenonderzoek.

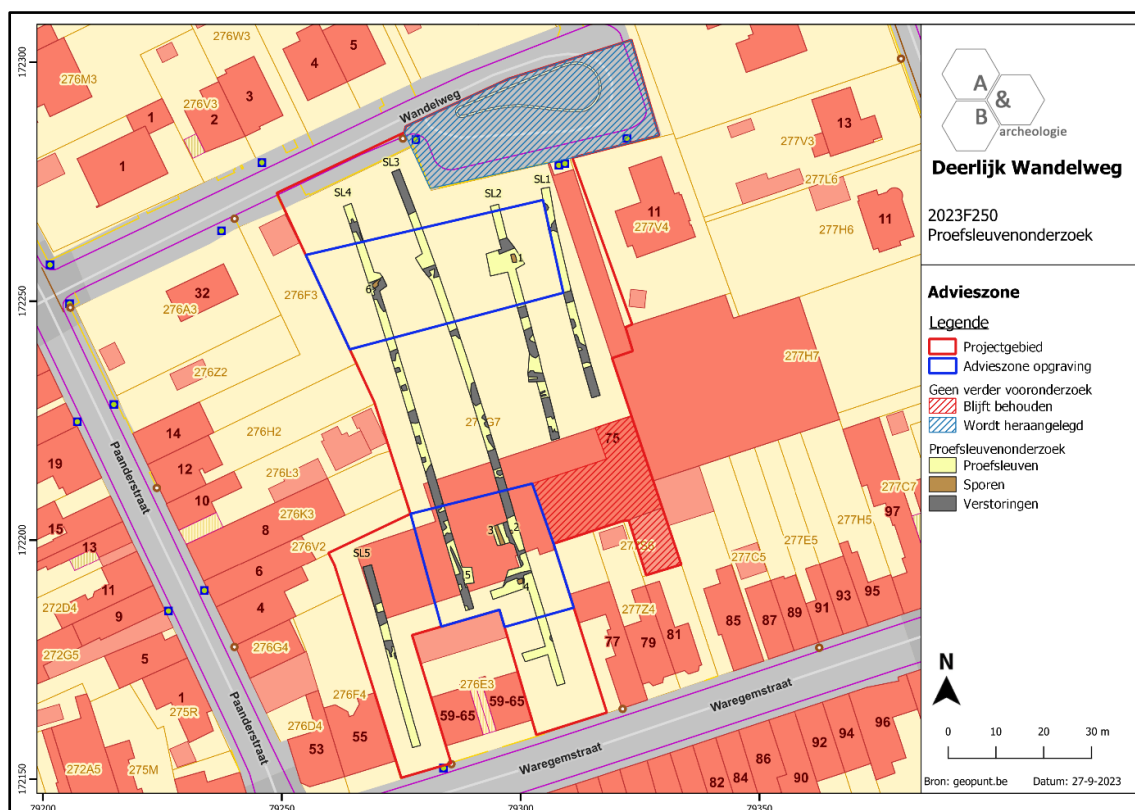
1.2.2. Samenvatting archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven⁴

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden vijf parallelle noordwest-zuidoost georiënteerde sleuven aangelegd zoals voorzien in het programma van maatregelen bij de archeologienota. Er werden daarnaast enkele kijkvensters en volgsleuven gegraven om de aan- of afwezigheid van sporen te controleren en om een ruimer beeld te krijgen van de aangetroffen sporen. De advieszone voor verder onderzoek had een oppervlakte van ca. 5.430m². Hiervan werd ca. 689m² (12,7%) onderzocht door middel van proefsleuven en kijkvensters. De vooropgestelde dekkingsgraad van 12,5% zoals voorgeschreven in de Code van Goede Praktijk werd hiermee behaald. Het onderzoek kon dan ook een goed licht werpen op het archeologisch potentieel van de site.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden in het noordelijke deel van het terrein funeraire sporen in de vorm van twee brandrestengraven teruggevonden. Beide sporen bevatten veel houtskool en spikkels verbrand bot. In het zuidelijke deel van het terrein werden daarnaast aanwijzingen voor bewoning aangetroffen. Zo werden enkele kuilen en een mogelijke greppel geregistreerd. Één van de kuilen en de greppel bevatten bovendien veel vondstmateriaal waarvan een deel reeds ingezameld werd. Op basis van enkele fragmenten van een terra sigillata kraagkom van het type Dragendorff 38 kan een datering tussen 70 en 130 n.C. vooropgesteld worden.

Gezien de archeologische resultaten werd een verdere opgraving geadviseerd over twee deelzones. In het noordelijke deel werd een zone van ca. 1.000m² afgebakend die de twee brandrestengraven omvatte. In het zuidelijke deel werd ca. 700m² geselecteerd waarbinnen bewoningssporen worden verwacht. Een grotere afbakening is enerzijds door het ontbreken van archeologische sporen en anderzijds door de hoge verstoringsgraad niet zinvol.

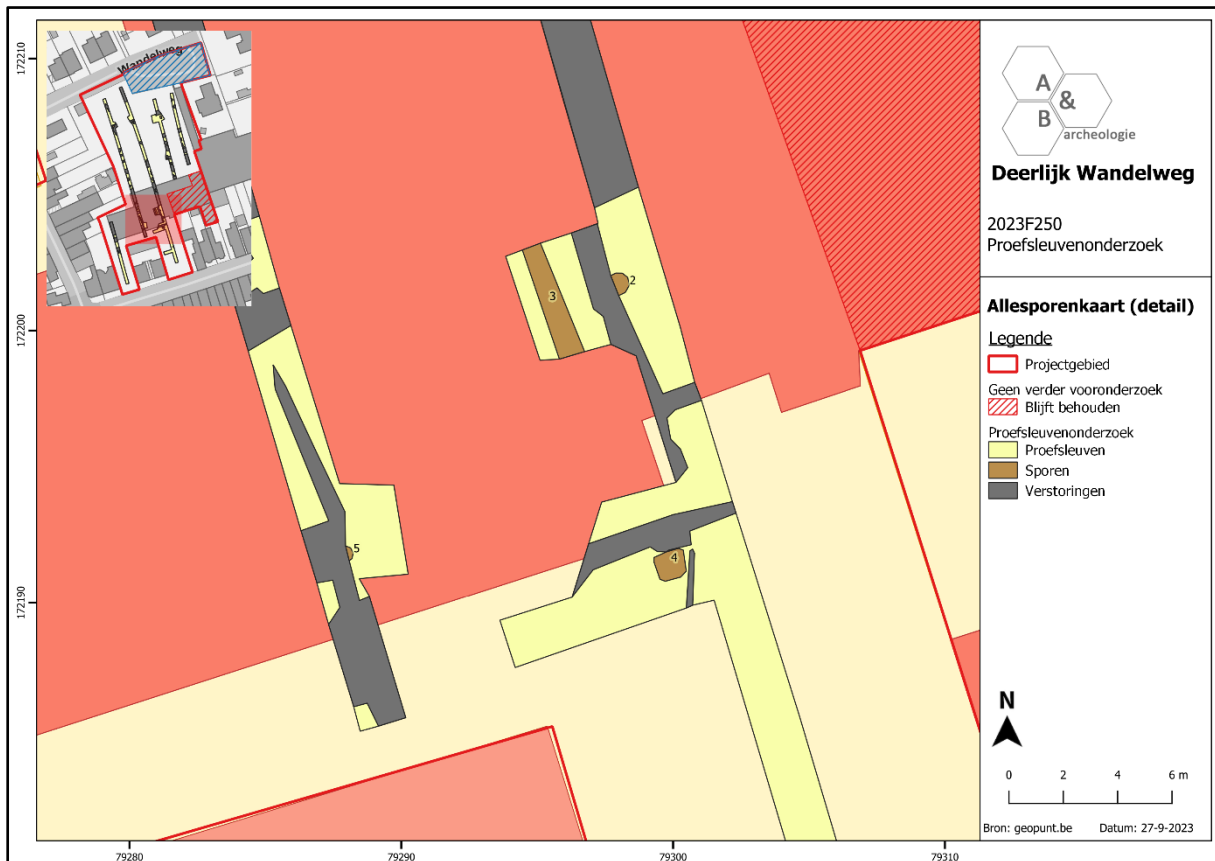
⁴ Acke, Bracke, Fonteyn 2023a; 2023b.

Figuur 3 Allesporenkaart van het proefsleuvenonderzoek met aanduiding van de advieszones, geprojecteerd op het GRB (bron: Acke, Bracke, Fonteyn 2023b, 4, fig. 1).

Figuur 4 Detail van de allesporenkaart van het proefsleuvenonderzoek ter hoogte van de brandrestengraven in het noordelijke deel van het plangebied (Acke, Bracke, Fonteyn 2023a, 16, fig. 16).

Figuur 5 Detail van de allesporenkaart van het proefsleuvenonderzoek ter hoogte van de bewoningssporen in het zuidelijke deel van het plangebied (bron: Acke, Bracke, Fonteyn 2023a, 18, fig. 19).

1.3. Onderzoeksopdracht

1.3.1. Vraagstelling met betrekking tot de archeologische site

In het programma van maatregelen bij de nota⁵ waren volgende niet limitatieve vraagstellingen opgenomen:

- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische sporen?
- Welke spoorcategorieën zijn aanwezig? En tot welke functie behoren deze (bewoning, artisaan, funerair,...)? Welke structuren kunnen onderscheiden worden (gebouwen, grachten, waterputten, kuilen,...)?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere erven? Wat is de onderlinge samenhang/fasering? Hoe zijn de erven ingedeeld en afgebakend?
- Zijn er aanwijzingen voor artisanale activiteiten?
- Waaruit bestaat de materiële cultuur en kan dit iets leren over het gebruik van de site en de bewoner(s)? tot welke groep, type, baksel, ... behoort het aardewerk?
- Bevinden zich nog meer brandrestengraven binnen de opgravingszone? Gaat het om geïsoleerde fenomenen of zijn er bepaalde spreidingspatronen te herkennen? Welke vondsten

⁵ Acke, Bracke, Fonteyn 2023b, 5.

bevinden zich in de graven? Wat vertelt het gecremeerd bot over de dode (leeftijd, geslacht, ziektes, ...)?

- Lenen de vondsten zich tot conservatie? Wat is hun meerwaarde?
- Kunnen bepaalde sporen verder natuurwetenschappelijk onderzocht worden? Wat is hun meerwaarde? Welke vormen van natuurwetenschappelijk onderzoek zijn van toepassing (¹⁴C-datering, macrobotanisch onderzoek, pollenonderzoek, dendrochronologie, houtsoortbepaling, anthracologie, petrografie, archeozoölogie, fysisch antropologisch onderzoek, ...)?
- Kan de site in een ruimer archeologisch kader geplaatst worden, en hoe verhoudt de site zich tot de archeologische onderzoeken in de directe en ruime omgeving?
- Wat is de relatie tussen de mens en zijn omgeving?
- Kunnen eventuele patronen en/of sporen van lokale, regionale en transregionale economie onderscheiden worden?
- Zijn de grenzen van de archeologische site behaald binnen het plangebied of lopen de erven door buiten het terrein?

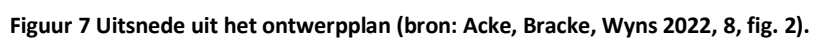
1.3.2. Randvoorwaarden

Het onderzoek kon uitgevoerd worden onder gunstige omstandigheden, conform het programma van maatregelen van de nota. Aan de grenzen van de opgravingszone werd een buffer aangehouden ten opzichte van de aangrenzende percelen en gebouwen. Werkput 1 werd plaatselijk uitgebreid naar het noorden om één van de aangetroffen brandrestengraven in het geheel te kunnen documenteren.

1.3.3. Beschrijving van de geplande werken

Het plangebied zal verkaveld worden in 18 loten. Loten 1 tot en met 16 zijn voorbehouden voor open, halfopen en gesloten bebouwing, elk voorzien van een private tuin. Lot 17, in het zuidoosten van het terrein, is ca. 537m² groot. Hier wordt een renovatie voorzien van de bestaande gebouwen. Lot 18, in het noordwesten, is een verharde parkeerzone die aansluit bij de Wandelweg. Voorafgaand aan de bouwwerken wordt de bebouwing en verharding in het zuidelijke deel van het terrein afgebroken, met uitzondering van de gebouwen ter hoogte van lot 17. Er wordt een nieuwe wegenis aangelegd die in het zuiden aansluit bij de Waregemstraat en noordwaarts uitloopt in een aantal smallere paden voor zacht verkeer. Deze omsluiten een groenzone die in verbinding staat met de Wandelweg. De lus van de Wandelweg die tot het plangebied behoort, wordt deels onthard en omgevormd tot groenzone.

Er zullen aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden op het grootste deel van het terrein (sloop, bouwrijp maken, aanleg wegenis, nutsleidingen, funderingen, bouw woningen, werfverkeer, omgevingsaanleg, ...). Ter hoogte van lot 17 (537m²) gebeuren echter geen grondwerken en ook ter hoogte van het openbaar domein (lot 18; 924m²) zijn de werken minder ingrijpend. Deze beperken zich tot de door de aanwezige wegenis reeds verstoorde diepte. Op de overblijvende 5.430m² dient rekening gehouden te worden met een maximale bodemimpact.

1.4. Werkwijze en strategie

1.4.1. Opgravingsmethode

Op basis van het bureauonderzoek werd in het programma van maatregelen van de nota een opgraving opgelegd over een deel van het projectgebied. Het onderzoek dient uitgevoerd te worden volgens de bepalingen in de Code van Goede Praktijk en de voorwaarden opgenomen in het programma van maatregelen horende bij de nota. De erkende archeoloog kan enkel mits gefundeerde motivatie afwijken van sommige van deze bepalingen en voorwaarden.

De advieszone voor verder onderzoek omvatte twee afzonderlijke deelzones met een gezamenlijke oppervlakte van ca. 1.700m². Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden in deze zones immers verschillende sporen uit de Romeinse periode aangetroffen. In het noordelijke deel van het plangebied ging het om brandrestengraven, in het zuidelijke deel om bewoningssporen.

De archeologische opgraving werd uitgevoerd conform de Code van Goede Praktijk. De opmetingen gebeurden met een GPS-aangestuurd systeem met precisie van 1cm. De teelaarde, het aangelegde vlak, de sporen en de storten werden onderzocht met een metaaldetector van het type XP Deus. De opgravingszone werd onderzocht in twee werkputten, overeenkomend met de twee deelzones. Het archeologisch vlak werd opgeschoond. Alle sporen, 18 in totaal, kregen een uniek nummer, werden beschreven en geregistreerd via foto's en opmetingen. De grondsporen werden geregistreerd, gecoupeerd en onderzocht. De vulling van de brandrestengraven werd daarbij integraal ingezameld. De foto's werden genomen met een camera van het merk RICOH WG-6. Het vondstmateriaal werd verpakt en voorzien van een vondstkaartje. Uit diverse relevante contexten werden stalen genomen. Er werden twee bodemprofielen geplaatst om de bodemopbouw te omschrijven.

Het archeologisch vlak werd aangelegd op één archeologisch niveau, meer bepaald in de top van de C-horizont. Deze bevond zich op ca. 15 tot 60cm onder het huidige maaiveldniveau.

1.4.2. Organisatie van de opgraving

Het onderzoek werd uitgevoerd op maandag 6 en dinsdag 7 november 2023 in relatief goede weersomstandigheden. Het kraanwerk werd uitgevoerd door Steven Antheunis (SA grondwerken). Maarten Bracke trad op als erkend archeoloog, en Bert Acke en Paulien Fonteyn vulden het team van archeologen aan.

Op 5 december 2023 werd het archeologierapport ingediend bij het agentschap Onroerend Erfgoed. Het eindverslag werd conform de Code van Goede Praktijk versie 4.0 opgemaakt door erkend archeoloog en veldwerkleider Maarten Bracke, erkend archeoloog Paulien Fonteyn en archeologen Bert Acke en Gwendy Wyns.

Na de afronding van de opgraving en de opmaak van het eindverslag zal het archeologisch ensemble overgedragen worden aan de initiatiefnemer.

1.4.3. Relevant gebruikt materiaal

Het vlak werd aangelegd met een 21-tons kraan met gladde, platte graafbak. Het vlak, de sporen, de hoogtes, ... werden ingemeten met een GPS-toestel van het merk Geomax. De foto's werden genomen met een camera van het merk RICOH WG-6. Metaaldetectie werd uitgevoerd met een motion detector van het merk XP Deus met 21cm zoekschijf. Verder werd gebruik gemaakt van klein opgravingsmateriaal zoals schop, truweel, vouwmeters, schaallat, vondstzakken etc.

1.4.4. Afwijkingen strategie ten opzichte van programma van maatregelen

Er werd niet afgeweken van het programma van maatregelen bij de nota van het proefsleuvenonderzoek.

1.4.5. Selectiekeuze vondsten

Er werd geen selectie doorgevoerd. Alle aangetroffen vondsten werden ingezameld en voorzien van een vondstkaartje.

1.4.6. Selectiekeuze staalname

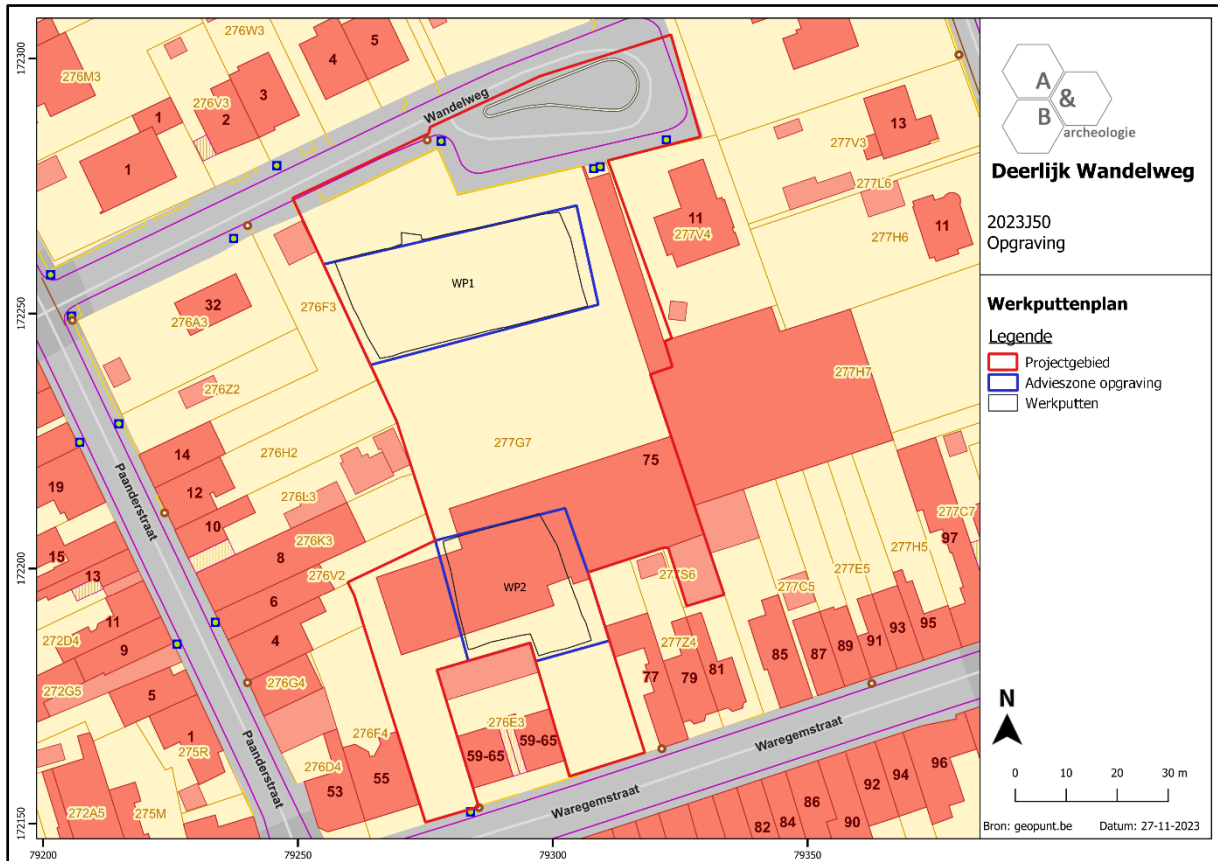
De staalname gebeurde om de vooropgestelde onderzoeksvragen te beantwoorden, maar was afhankelijk van de aangetroffen sporen en structuren en de mogelijkheid tot het nemen van een zinvol staal.

1.4.7. Inbreng specialisten

Het gecremeerd botmateriaal werd bestudeerd door fysisch antropoloog April Pijpelink (CRINA). Enkele (quasi) volledige potjes en metalen objecten werden daarnaast geconserveerd door Ansje Cools (Ansje Cools Conservatie).

1.4.8. Algemene wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

Figuur 8 Werkputtenplan, geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be).

Figuur 9 Aanleg en opschaven van het archeologisch vlak.

Figuur 10 Couperen van de archeologische sporen.

Figuur 11 Optekenen van de coupes.

Figuur 12 Uithalen van de archeologische sporen.

2. Assessmentrapport

2.1. Gehanteerde methoden, technieken en criteria

Alle sporen, vondsten en stalen zijn beschreven en geregistreerd zoals omschreven in de Code van Goede Praktijk. Op basis hiervan werd een gedegen assessment van de vondsten, stalen, conservatie, sporen, spoorcombinaties, archeologische structuren en van de site in zijn geheel uitgevoerd door de erkend archeoloog, veldwerkleider, de assistent-archeologen en de natuurwetenschappers. De diverse methoden, technieken en criteria worden in onderhavige deelhoofdstukken verder omschreven.

2.2. Observaties en registraties

2.2.1. Assessment van de vondsten

In totaal werden tijdens de opgraving 58 inventarisnummers uitgedeeld aan vondstmateriaal (inv. 1 t.e.m. 58). Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden daarnaast reeds 5 vondstnummers (inv. PS1 t.e.m. PS5) uitgedeeld. Het materiaal van de opgraving en het vooronderzoek wordt hier samen beschouwd en kan onderverdeeld worden in de volgende vondstcategorieën: aardewerk, bot, bouwkeramiek, glas, metaal en natuursteen.

Vondstcategorie	Aantal (n)	Gewicht (g)
Aardewerk	684	8.498
Bot	Onbepaald	556
Bouwkeramiek	6	1.505
Glas	1	19
Metaal	140	1.639
Natuursteen	5	3.338
TOTAAL	836	15.555

Tabel 1 Overzicht van de vondstcategorieën in aantallen en gewicht.

2.2.2. Assessment van de stalen

Tijdens het onderzoek werden waar mogelijk stalen genomen uit de relevante contexten. De vulling van de aangetroffen brandrestengraven werd daarbij in het geheel bemonsterd als grondstaal en vervolgens uitgezeefd tot residu (inv. 1 t.e.m. 35). De residu's werden gecontroleerd op verbrand botmateriaal en andere vondsten. Het aangetroffen materiaal werd opgenomen in de vondstenlijst.

Categorie	Aantal (n)
Grondstalen	35
TOTAAL	35

Tabel 2 Overzicht van de ingezamelde stalen.

Het natuurwetenschappelijk onderzoek zal toespitsen op de aangetroffen brandrestengraven. Vijf van de graven bevatten verbrand botmateriaal dat zal worden voorgelegd aan de fysisch antropoloog (vondstnummers 1 t.e.m. 7).

Onderzoek	Waardering	Analyse
Fysische antropologie	5	5

Tabel 3 Overzicht van het voorgestelde natuurwetenschappelijk onderzoek.

2.2.3. Conservatie-assessment

Brandrestengraf S6 bevatte vier quasi volledige aardewerken recipiënten, een aantal fibulafragmenten en ijzeren ring. Deze objecten werden geselecteerd voor conservatie. De overige vondsten werden correct verpakt om verdere degradatie te voorkomen (passieve conservatie).

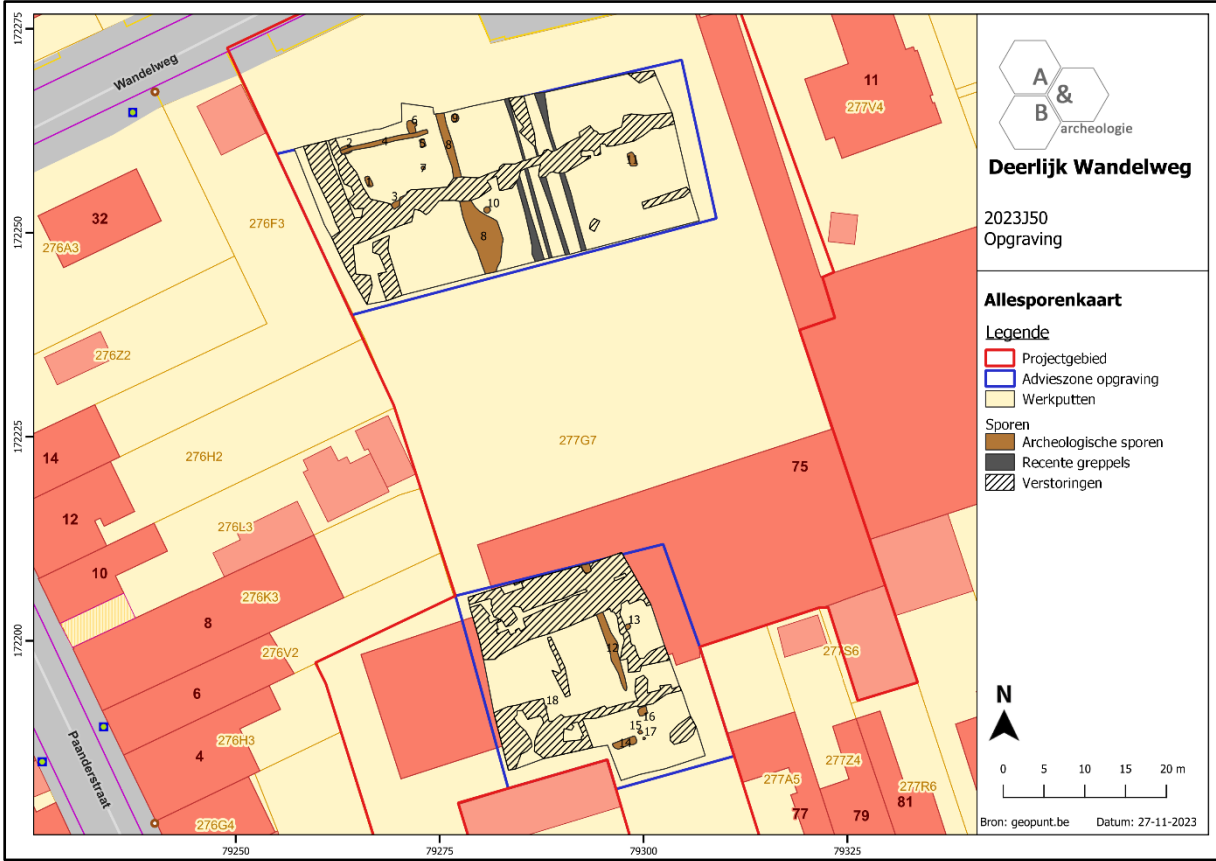
2.2.4. Assessment van sporen, spoorcombinaties en archeologische structuren

Tijdens het onderzoek werden 18 spoornummers uitgedeeld aan grondsporen. Recente verstoringen werden opgetekend als verstoorde zones en kregen geen afzonderlijk spoornummer. De archeologische sporen situeerden zich verspreid over beide opgravingszones. In de noordelijke deelzone werd een funeraire ruimte, bestaande uit zes brandrestengraven, aangesneden. Daarnaast werden twee greppels, enkele kuilen en een bomput geregistreerd. In de zuidelijke deelzone bevonden zich enkele kuilen en een greppel, die mogelijk overeenkomt met de greppel uit WP1. De zuidelijke sporen zijn wellicht te relateren aan een bewoningssite, die zich in de directe omgeving bevindt en/of deels verstoord en afgetopt werd door de voormalige inrichting van het terrein. Het merendeel van de aangetroffen sporen dateert uit de Romeinse periode. Enkel de bomput behoort duidelijk tot een recenter verleden.

De aangetroffen sporen en structuren worden verder behandeld in hoofdstuk 3.3.

Categorie	Aantal
Bomput	1
Brandrestengraf	6
Greppel	3
Kuil	8

Tabel 4 Overzicht van de spoorcategorieën.

Figuur 13 Allesporenkaart, geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be).

2.2.5. Assessment van de archeologische site

Binnen het plangebied werden sporen aangetroffen van een bewoningssite met bijhorend grafveld uit de Romeinse periode. De bewoningssite is echter grotendeels verstoord/afgetopt en/of bevindt zich net buiten de grenzen van het plangebied. Er werden slechts enkele kuilen en greppels aangetroffen. Gebouwplattegronden konden niet onderscheiden worden. Het grafveld situeerde zich ten noorden van de bewoningssporen. Er werden zes brandrestengraven aangesneden. Mogelijk loopt het grafveld verder buiten de grenzen van de opgravingszone, naar het noorden, oosten en/of westen.

Een spoor dateert uit een recenter verleden. Het gaat om een bomput uit de Eerste of Tweede Wereldoorlog.

2.3. Potentieel voor wetenschappelijk onderzoek

Het voorgestelde natuurwetenschappelijk onderzoek bestond uit een fysisch antropologisch onderzoek op het botmateriaal van de aangetroffen grafcontexten. Daarnaast werd het vondstmateriaal meer in detail bestudeerd. Aan de hand hiervan kon reeds een relatief goede chronologie worden opgesteld voor de site. Verdere ¹⁴C-dateringen bleken dan ook niet nodig. Wel

werd nog ingezet op de conservatie van het vondstmateriaal uit het rijkste brandrestengraf (S6). Dit graf bevatte onder meer vier quasi volledige aardewerken recipiënten, een aantal fibulafragmenten en een ijzeren ring.

De onderzoeksresultaten kunnen gebruikt worden in synthetiserend onderzoek naar de ontwikkeling van de omgeving van het plangebied en, ruimer gezien, naar bewoning en begraving in de Romeinse periode in (West-)Vlaanderen.

2.4. Uit te voeren onderzoek

2.4.1. Te beantwoorden onderzoeksvragen

In het programma van maatregelen bij de nota⁶ waren volgende niet limitatieve vraagstellingen opgenomen:

- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische sporen?
- Welke spoorcategorieën zijn aanwezig? En tot welke functie behoren deze (bewoning, artisanaal, funerair,...)? Welke structuren kunnen onderscheiden worden (gebouwen, grachten, waterputten, kuilen,...)?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere erven? Wat is de onderlinge samenhang/fasering? Hoe zijn de erven ingedeeld en afgebakend?
- Zijn er aanwijzingen voor artisanale activiteiten?
- Waaruit bestaat de materiële cultuur en kan dit iets leren over het gebruik van de site en de bewoner(s)? tot welke groep, type, baksel, ... behoort het aardewerk?
- Bevinden zich nog meer brandrestengraven binnen de opgravingszone? Gaat het om geïsoleerde fenomenen of zijn er bepaalde spreidingspatronen te herkennen? Welke vondsten bevinden zich in de graven? Wat vertelt het gecremeerd bot over de dode (leeftijd, geslacht, ziektes, ...)?
- Lenen de vondsten zich tot conservatie? Wat is hun meerwaarde?
- Kunnen bepaalde sporen verder natuurwetenschappelijk onderzocht worden? Wat is hun meerwaarde? Welke vormen van natuurwetenschappelijk onderzoek zijn van toepassing (¹⁴C-datering, macrobotanisch onderzoek, pollenonderzoek, dendrochronologie, houtsoortbepaling, anthracologie, petrografie, archeozoölogie, fysisch antropologisch onderzoek, ...)?
- Kan de site in een ruimer archeologisch kader geplaatst worden, en hoe verhoudt de site zich tot de archeologische onderzoeken in de directe en ruime omgeving?
- Wat is de relatie tussen de mens en zijn omgeving?
- Kunnen eventuele patronen en/of sporen van lokale, regionale en transregionale economie onderscheiden worden?
- Zijn de grenzen van de archeologische site behaald binnen het plangebied of lopen de erven door buiten het terrein?

⁶ Acke, Bracke, Fonteyn 2023b, 5.

2.4.2. Strategie voor de verwerking

Alle gegevens van de opgraving werden opgelijst in de plannen-, tekeningen-, foto-, sporen-, vondsten- en stalenlijst. Het vondstmateriaal werd gewassen, gedroogd, gesplitst en ingevoerd, waarna een assessment en een voorstel tot verdere uitwerking werd gemaakt. Nadien werd het vondstmateriaal conform de Code van Goede Praktijk degelijk ingepakt. De geselecteerde stalen voor verder natuurwetenschappelijk onderzoek werden voorgelegd aan de betreffende specialisten. De resultaten werden samengevoegd om tot een synthese en uitwerking te komen. Hierin worden, indien nodig, voorstellen gedaan voor verder specialistisch onderzoek dat hier niet aan bod is gekomen.

2.4.3. Conservatiestrategie

De quasi volledige aardewerken recipiënten uit de nis van brandrestengraf S6 werden omwille van hun exemplarische karakter en hun waarde naar publiekswerking en educatie toe geselecteerd voor conservatie en restauratie. Daarnaast werden enkele instabiele metalen objecten uit de context geconserveerd. De conservaties werden uitgevoerd door Ansje Cools (Ansje Cools Conservatie). De overige vondsten zijn stabiel en behoeven geen specifieke conservatiemaatregelen.

2.4.4. Onderzoeksvragen bij vervolgonderzoek

De onderzoeksvragen en -doelstellingen zoals geformuleerd in de nota ID 27562 en in hoofdstuk 1.3.1. en 2.4.1. volstonden voor de analyse van de archeologische vindplaats. Er dient geen vervolgonderzoek plaats te vinden op de resultaten van de opgraving. Wel kunnen de resultaten gebruikt worden voor uitdiepend en synthetiserend onderzoek.

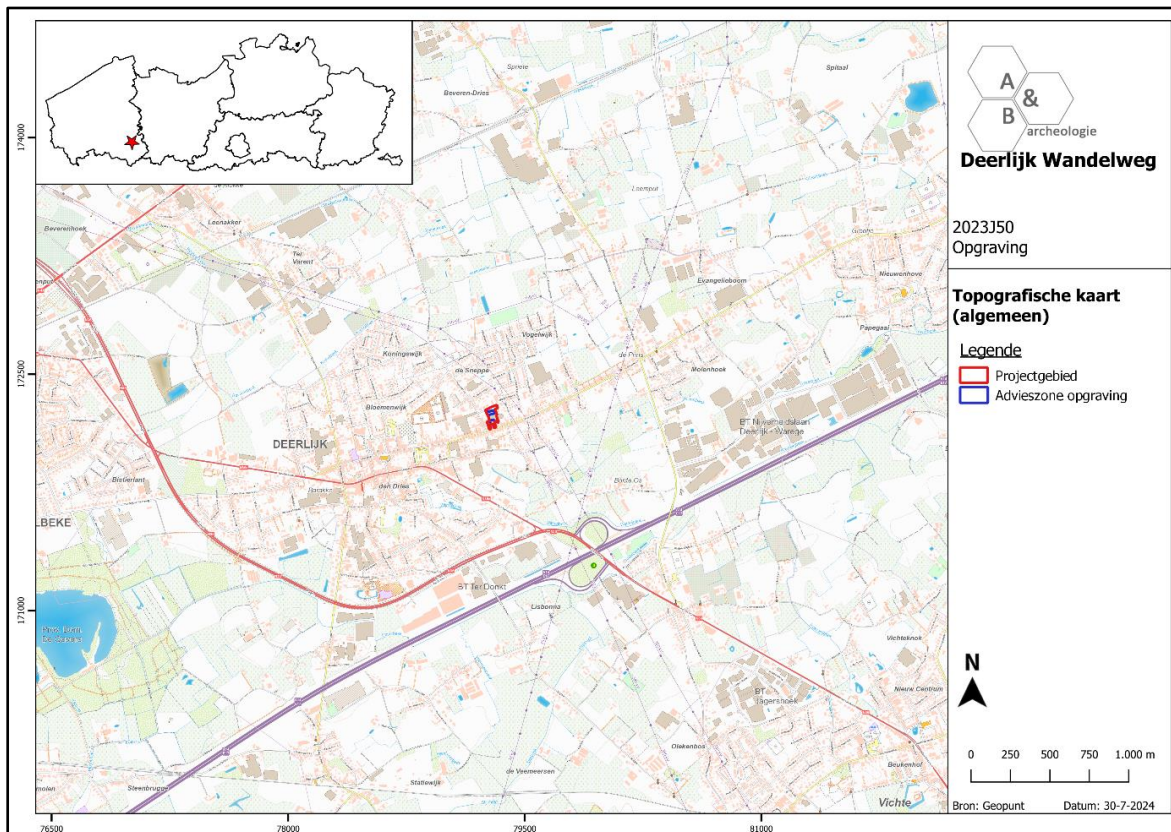
3. Interpretatie van de archeologische site

3.1. Landschappelijk, historisch en archeologisch kader

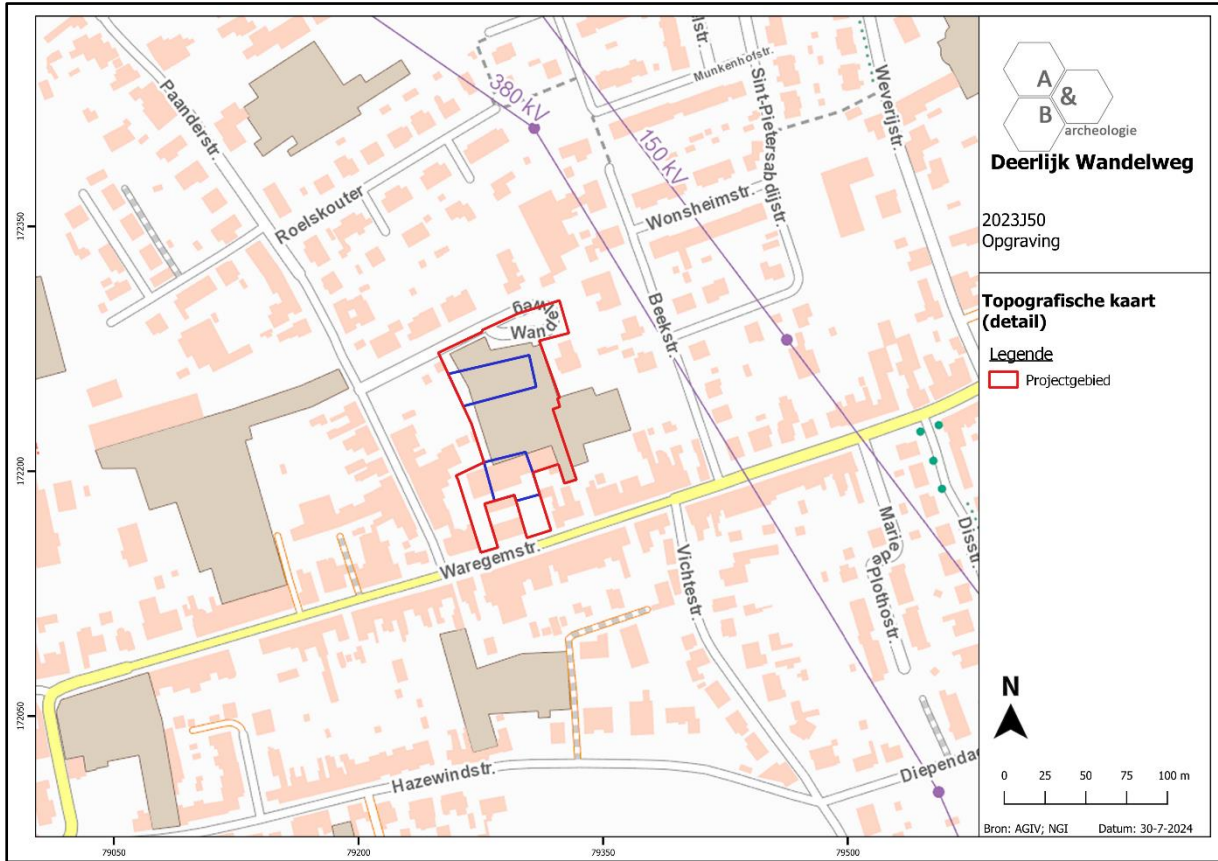
3.1.1. Landschappelijk kader

Deerlijk is gelegen in het zuidoosten van de provincie West-Vlaanderen. De gemeente grenst aan Harelbeke in het westen, Beveren en Desselgem in het noorden, Waregem en het gehucht Nieuwenhove in het noordoosten, Vichte in het oosten, Otegem en Heestert in het zuidoosten en Zwevegem in het zuidwesten. De dorpskern van Deerlijk bevindt zich in het noorden van het grondgebied. Deerlijk heeft geen deelgemeenten; wel behoort het gehucht Sint-Lodewijk, gesitueerd in het zuiden van het grondgebied tot de gemeente. Deerlijk wordt centraal van noordoost naar zuidwest doorsneden door de E17 autosnelweg, en van zuidoost naar noordwest door de N36 Ronse-Zarren. Het plangebied behoort tot de huidige dorpskern. De kerk bevindt zich op ca. 700m ten westen van het terrein. Deze kerk is ook gelegen langs de Waregemstraat (daar Hoogstraat geheten). Deze straat is een oude west-oost verkeersas die via Kortrijk en Harelbeke over Deerlijk naar Waregem loopt. Het terrein wordt in het noorden begrensd door de Wandelweg en in het zuiden door de Waregemstraat. Daarnaast grenst het aan woningen en tuinen die gelegen zijn langsheen deze straten en langsheen de Paanderstraat in het westen en de Beekstraat in het oosten.

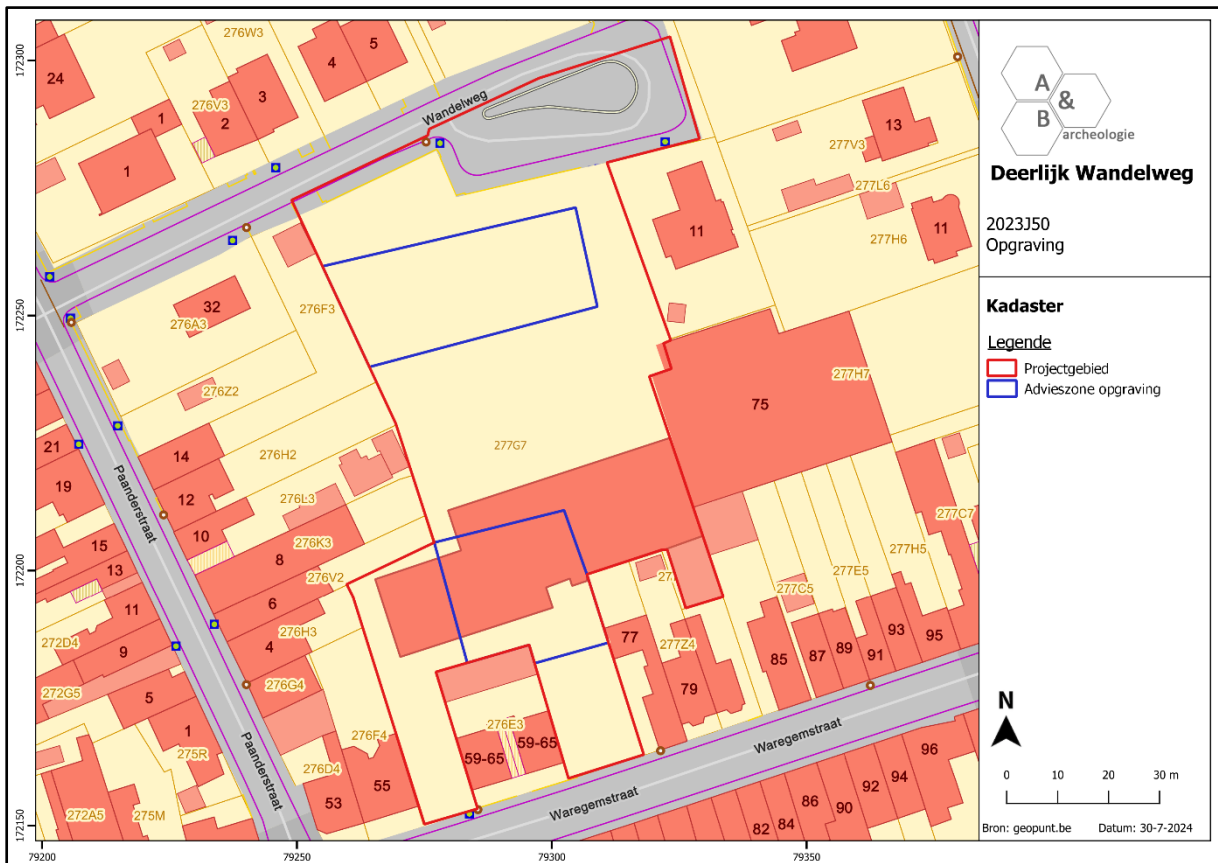
Op de bodemgebruiksaankaart van 2001 wordt het terrein volledig ingekleurd als 'andere bebouwing'. Het terrein was tot voor kort inderdaad volledig bebouwd en verhard.

Figuur 14 Uitsnede van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 15 Detailuitsnede van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

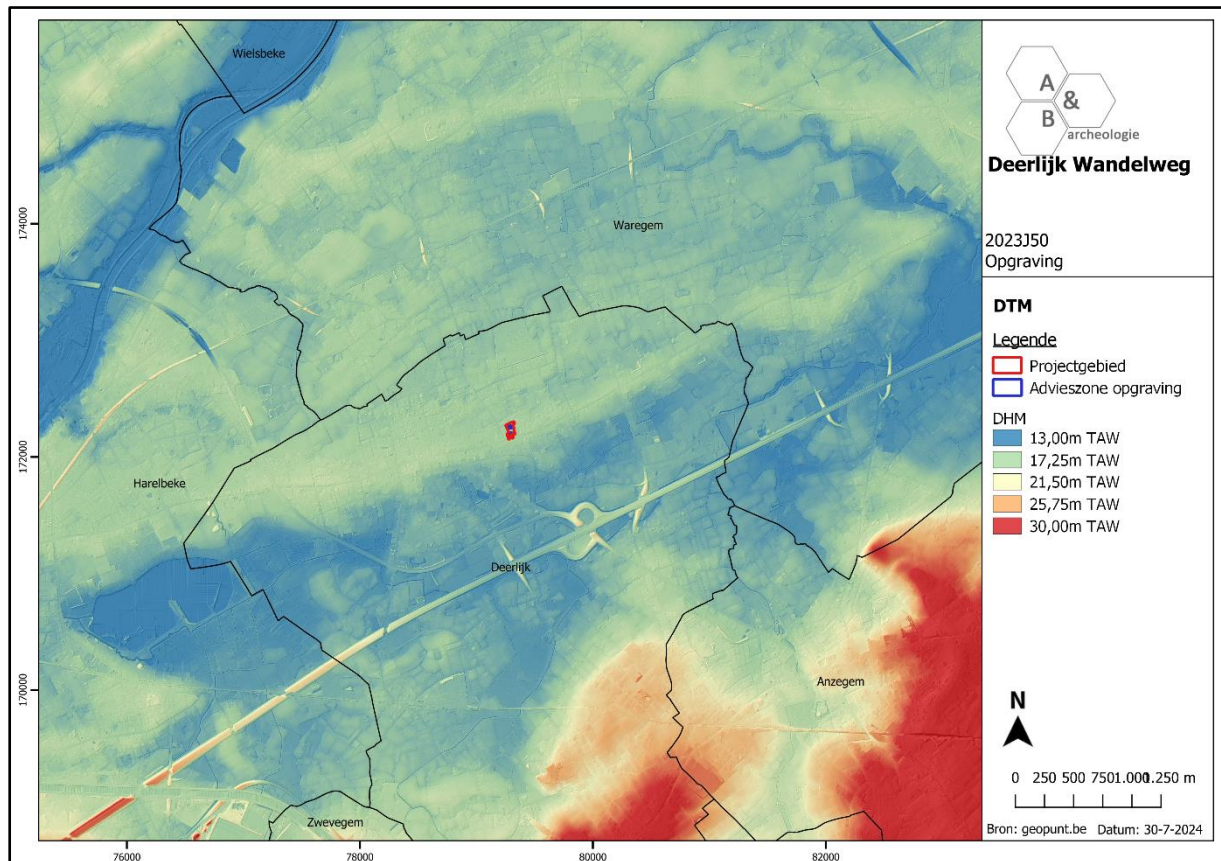

Figuur 16 Aanduiding van het plangebied op het kadaster (bron: geopunt.be).

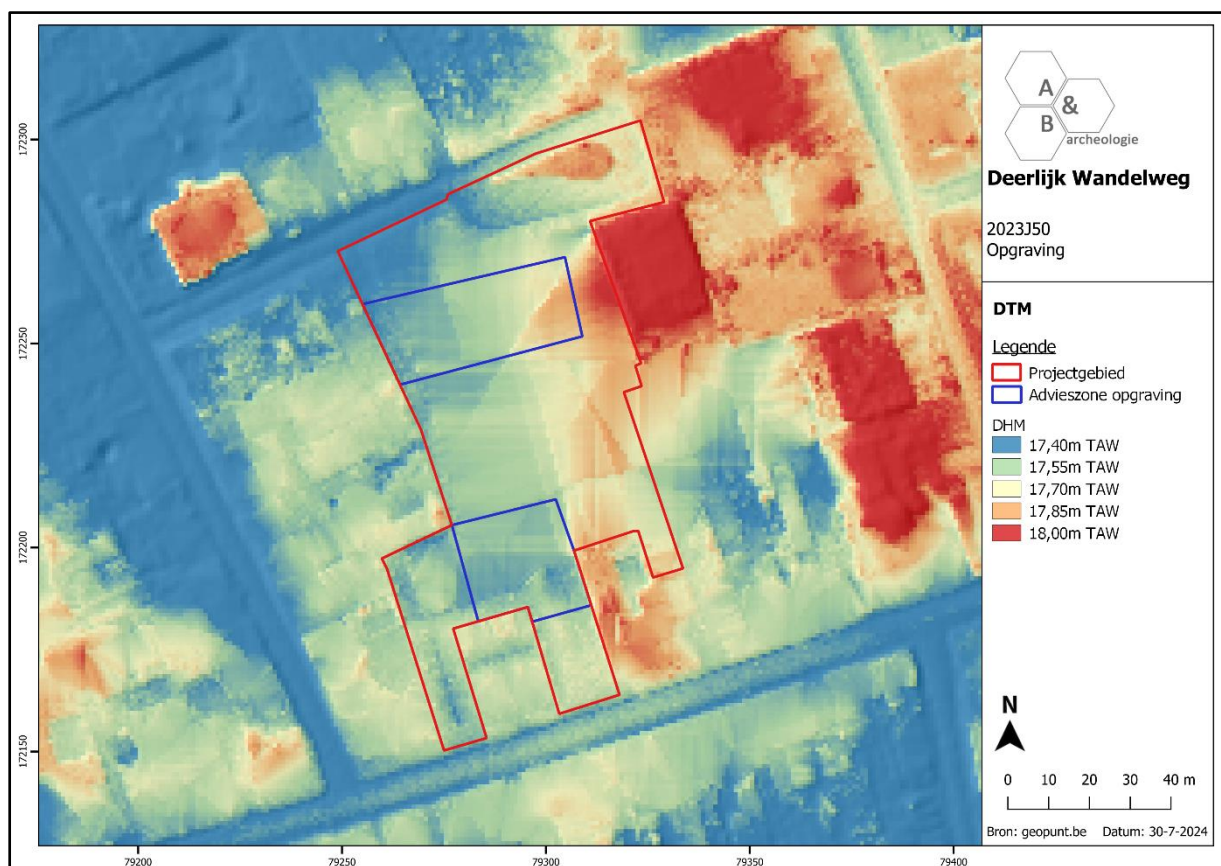

Figuur 17 Uitsnede uit de bodemgebruikskaat met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

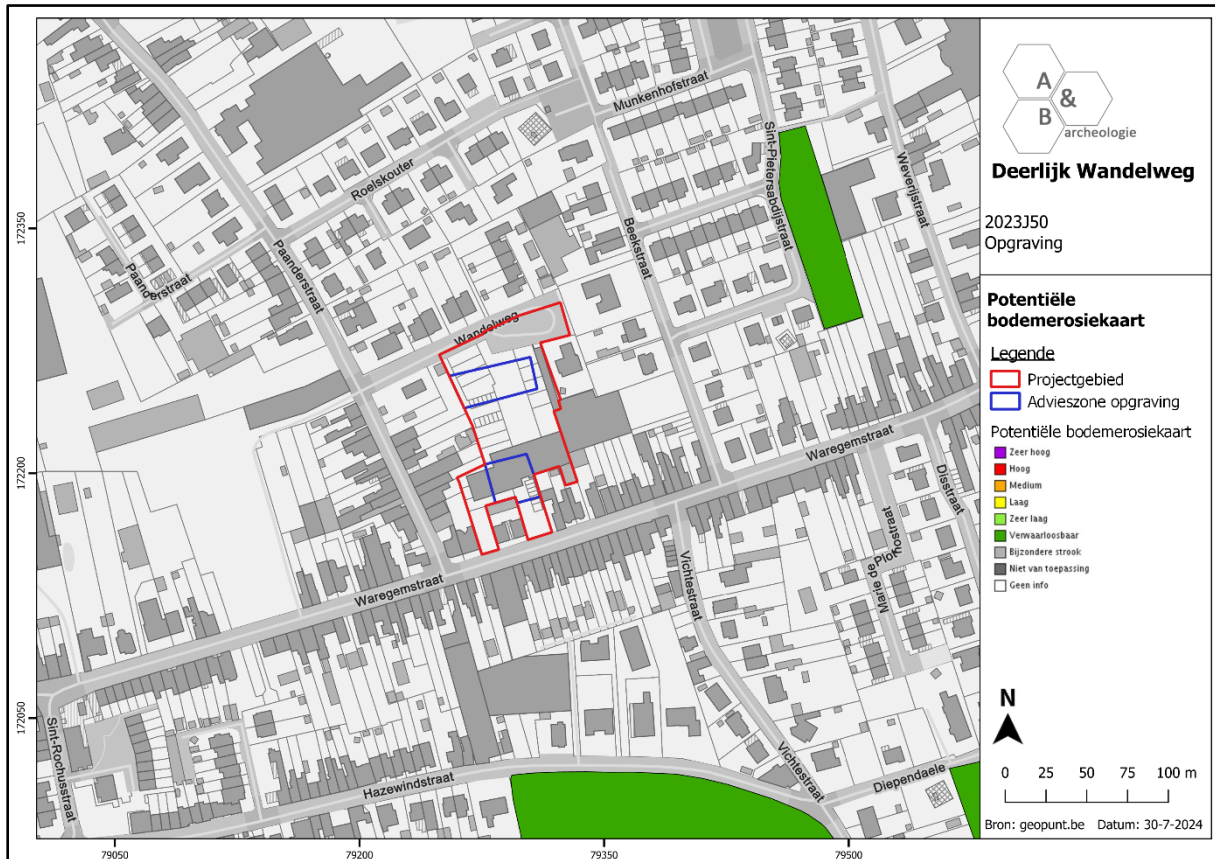
Landschappelijk gezien kan het grondgebied van Deerlijk van noord naar zuid opgedeeld worden in drie entiteiten: de hogere oost-west georiënteerde zandrug in het noorden, die nog verder noordwaarts doorloopt tot aan de Leie; de lageregelegen vallei van de Gaverbeek centraal binnen het grondgebied; en een heuvelzone in het zuiden van de gemeente. Het plangebied is te situeren bovenaan de zuidflank van de zandrug in het noorden van Deerlijk. De Waregemstraat is aangelegd bovenop deze zuidflank. In de directe omgeving van het plangebied zijn geen natuurlijke waterlopen gelegen. Het detail van het digitaal hoogtemodel toont een ietwat geaccidenteerd terrein – als gevolg van de bebouwing en verharding – met hoogtewaarden tussen ca. +17,50m TAW en +17,90m TAW. Het terrein wordt niet gekarteerd op de bodemerosiekaart.

Figuur 18 Uitsnede van het digitaal hoogtemodel met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

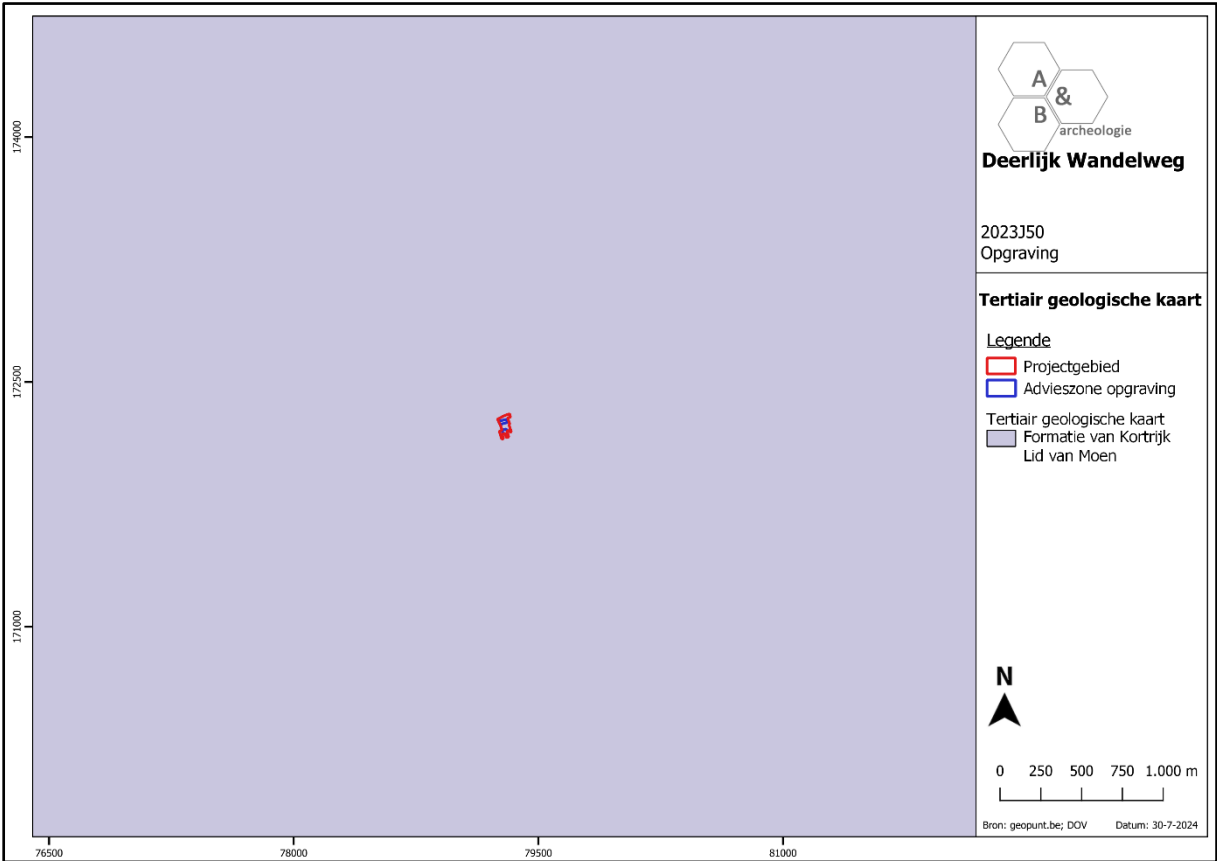

Figuur 19 Detailuitsnede van het digitaal hoogtemodel met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

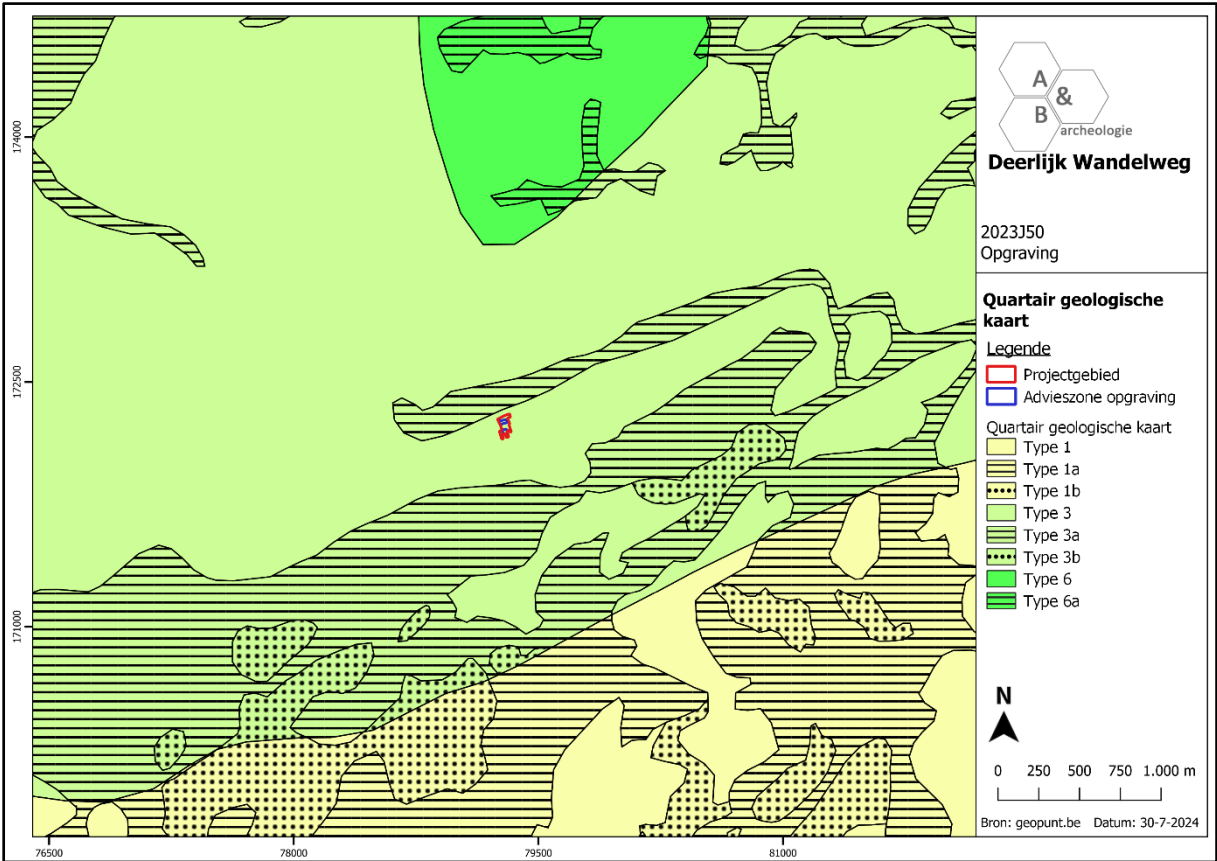

Figuur 20 Uitsnede van de potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

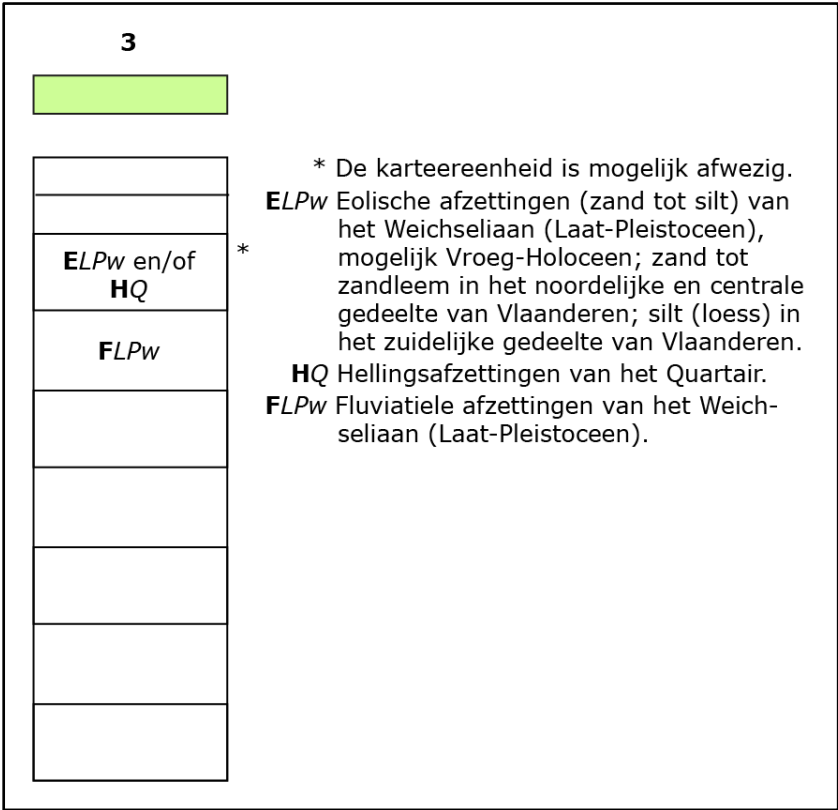
De tertiaire opbouw bestaat ter hoogte van het plangebied uit de Formatie van Kortrijk, het Lid van Moen. Deze geologische eenheid kenmerkt zich als een grijze klei tot silt die kleihoudend is en waarbinnen kleilagen voorkomen. De quartair geologische kaart geeft aan dat het plangebied gelegen is binnen type 3: geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie (3). Deze bestaat uit eolische afzettingen uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en/of hellingsafzettingen van het Quartair. Deze kunnen echter ook afwezig zijn. Onderliggend situeren zich fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).

Figuur 21 Uitsnede uit de tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

Figuur 22 Uitsnede uit de quartair geologische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

Figuur 23 Uitleg bij de quartair geologische kaart (type 3) (bron: geopunt.be).

3.1.2. Historisch kader

Deerlijk⁷

Oudste bewoningsgeschiedenis

De oudste indicaties voor menselijke nederzettingen bevinden zich in het waterrijke gebied rond de Gaverbeek. Zowel in Deerlijk als in Harelbeke werden hier ruim 2000 silexartefacten, waaronder werktuigen van jager-verzamelaarsgroepen uit het laat-paleolithicum, aangetroffen. Verschillende vondsten wijzen ook op menselijke bewoning in de vallei gedurende het neolithicum. Op verschillende locaties werden verder reeds sporen van Gallo-Romeinse nederzettingen gedocumenteerd.

Middeleeuwen

De huidige Kortrijkse Heerweg en Hoogstraat/Waregemstraat gaat terug op een oude verkeersader, gesitueerd tussen de Gaverdepressie en het Methela- of Medelewoud. De nederzetting ontwikkelde zich ten laatste in de 10de eeuw op de hoger gelegen droge kouters langsheen deze weg. De daaropvolgende eeuwen ontwikkelde het dorpscentrum van Deerlijk zich rond de dries van de heerlijkheid Assche, gelegen tussen het ‘Fruithof’, de verdwenen omwalde hofstede van deze heerlijkheid, en de kerk. Dat het dorpscentrum zich rond de dries van deze heerlijkheid, en niet rond deze van de dorpsheerlijkheid, ontwikkelde toont het belang van de heerlijkheid Assche aan.

⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Deerlijk*.

In 964 schonk de graaf van Vlaanderen, Arnulf de Grote, grote gebieden van zijn domein, waaronder het Methelawoud, het Sauselebos en een deel van het Feretwoud, aan de Gentse Sint-Pietersabdij. Deze schenking werd in 994 bevestigd door de Franse koning Lotharius. De abdij zorgde de komende eeuwen voor een systematische ontginning van het woud waardoor in het gebied verschillende omwalde hoeves ontstonden. De Gaverbeek vormde de grens van de ontginningen. Het Feretwoud werd niet betrokken in deze ontginningsfase en werd terug in bezit genomen door de graaf om later wel ontgonnen te worden.

De oudste vermelding van Deerlijk als 'Derlike' dateert uit 1070. In 1100 is sprake van Tresleca. De naam zou afkomstig kunnen zijn van een Gallo-Romeins toponiem dat afgeleid zou zijn van de persoonsnaam Trasilos. Andere schrijfwijzen die doorheen de vroege geschiedenis opduiken zijn Terlecha (1177), Treleche (1190), Trel(l)eke (1191) en Terlecca (1207).

De heerlijkheid Deerlijk werd in leen gehouden door de heerlijkheid Meinaartstichele in Wakken, die op haar beurt ressorteerde onder het leenhof van Ingelmunster. De dorpsheerlijkheid had de middelbare justitie en speelde in Deerlijk een minder belangrijke rol. Ze situeerde zich min of meer rond de huidige Hoogstraat, R. Declercqstraat en het Kerkplein. De vierschaar bevond zich ter hoogte van Hoogstraat 108-110. Het belang van de heerlijkheid werd voornamelijk ontleend aan het feit dat de kerk op het grondgebied stond, waardoor de schepenen de parochie als administratieve eenheid konden besturen. In 1369 werd Deerlijk verkocht aan Jan van Haerelbeke, heer van Lembeke en Wakken. Na hem was Jan Uuten Zwane eigenaar van de heerlijkheid. Tussen het begin van de 14de eeuw en 1628 was de heerlijkheid in handen van de familie de Costere. Jan Dovyn, achterkleinzoon van Adriaen de Costere, schonk de heerlijkheid in 1628 aan R. van den Bossche, maar de schenking werd betwist en uiteindelijk kwam de heerlijkheid in het bezit van Simon de Lamotte, heer van Baraffle. Tot in de 17de eeuw verbleven de heren van Deerlijk niet op de heerlijkheid zelf. Deerlijk had in deze periode geen kasteel of herenhoeve. De familie de Lamotte liet er echter als eerste een woning oprichten. Dit 'Casteel' wordt in 18de-eeuwse documenten beschreven en afgebeeld. Het was gelegen aan de Hoogstraat 70-74. Wegens schulden diende de familie de Lamotte de heerlijkheid in 1715 te verkopen. De nieuwe eigenaar was Filips-Willem de Cassina, graaf van Wonsheim en baron van Boelare. Het oude kasteel werd omgevormd tot herberg, logementshuis en vergaderplaats voor de schepenen van de heerlijkheid. In 1774 werd de heerlijkheid verkocht aan Robert-Jan de Moerman de Harelbeke, en enkele jaren later wordt Karel-Frans van Lichtervelde, die gehuwd is met een lid van de familie de Cassina, genoemd als heer van Deerlijk.

De heerlijkheid Assche speelde echter een grotere rol van betekenis binnen het huidige grondgebied van Deerlijk. De heerlijkheid werd in leen gehouden van het kasteel van Kortrijk en strekte zich ver buiten Deerlijk uit over verschillende parochies. De heerlijkheid situeerde zich binnen de roede van Harelbeke, onderdeel van de kasselrij Kortrijk. Het foncier bestond uit het zogenaamde Fruithof, waar zich de herenhoeve en de vierschaar bevonden, en een bosrijk gebied: 't Haerlebeckhoudt, dat wellicht gebruikt werd als jachtgebied. De oudste gekende heer is Jan I van Grimberge. In 1417 werd de heerlijkheid verkocht aan Jan I van Kethulle en in 1524 werd een derde van Assche van de rest afgesplitst onder de naam Noord-Assche. De heren van Assche resideerden niet op de heerlijkheid, maar verbleven doorgaans in de stad. De woning werd gebruikt als buitenplaats of was mogelijk de woonplaats van de baljuw. Opgravingen legden in 1978-1979 een uitgestrekt grachtenstelsel bloot dat op basis van aardewerkvondsten in de 14de eeuw gedateerd kon worden. Het opperhof van de herenhoeve werd vermoedelijk rond 1350 gebouwd en ca. 1550 verlaten. Bij de opsplitsing van de

heerlijkheid Assche in 1524 werd ook de dries verdeeld. De vierschaar van Assche stond op de driehoekige dries, waar nu de Pontstraat, Kapel ter Rustestraat, R. Declercqstraat en Ververijstraat samenkomen. De dries van Noord-Assche situeerde zich op het Dammeke. In 1707 werden beide heerlijkheden verkocht aan Filips-Willem de Cassina, die acht jaar later ook de heerlijkheid Deerlijk opkocht. Assche en Deerlijk bleven vanaf dan tot aan het einde van het ancien régime in bezit van eenzelfde heer.

Deerlijk kende een relatief complexe feodale structuur met een veertigtal heerlijkheden en lenen. Naast de dorpsheerlijkheid en de heerlijkheid Assche was er het leenhof van Sint-Pieters, dat beheerd werd vanuit het Desselgemse Munkenhof en de hele grenstrook van Deerlijk met Beveren-Leie besloeg. Onder meer de belangrijke heerlijkheden Scaecx en ten Bruyele hingen ervan af.

De voornaamste heerlijkheden ontwikkelden zich in de 13de-14de eeuw, na de ontginning van het Methelawoud, en waren te situeren rond de huidige Gavvers. De omwalde hoeves kenden veelal een opper- en neerhofstructuur binnen een dubbele omwalling. Voorbeelden hiervan zijn onder andere bewaard in het Goed te Gavere en het Goed ter Boucken.

De kerk van Deerlijk wordt voor het eerst vermeld in 1119 en is op dat moment in het bezit van de bisschop van Doornik. Het patronaat van de kerk behoort toe aan het Onze-Lieve-Vrouwekapittel van Doornik. De rest van de tienden kwamen toe aan het Harelbeekse Sint-Salvatorkapittel en de pastoor van Deerlijk. In de tweede helft van de 12de eeuw werd een driebeukige romaanse kruiskerk met vieringtoren en recht afgesloten koor gebouwd. Van deze kerk rest nog de onderbouw van de toren, die werd geïntegreerd in de zuidelijke zijbeuk.

16de-18de eeuw

Tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) kreeg heel Vlaanderen te lijden onder gevechten en rondtrekkende troepen. Dit leidde tot een ontvolking van het platteland. Willem van Kethule, heer van Assche, was één van de stichters van de Gentse Calvinistische Republiek. In maart 1578 overspoelden de Gentse volksmilities Zuid-West-Vlaanderen. Ze vestigden in Kortrijk een calvinistisch gezind bestuur. In 1580 werd Kortrijk echter opnieuw ingenomen door de malcontenten. In 1581 trachtte het Gentse leger, onder leiding van de heer van Assche, de verloren stad Doornik terug in te nemen. Zowel in de opmars als de aftocht zullen de troepen zich in Deerlijk bevoorraad hebben. Gedurende deze conflictueuze periode werd in Deerlijk in 1586 slechts 10% van het zaailand bewerkt en liep het bevolkingsaantal sterk terug tot 19% van de inwoners in 1572. Ook de kerk raakte zwaar beschadigd. Na het Twaalfjarige Bestand werd in 1609 gestart met de wederopbouw van de gemeente. De kerk werd in de 17de eeuw verkleind tot een tweebeukig gebouw.

In de 16de eeuw ontwikkelde de vlasnijverheid zich te Deerlijk als een ambachtelijke huisnijverheid. De bloei van de vlasnijverheid leidde in de 18de eeuw tot de oprichting van verschillende spin- en kantscholen.

Tijdens de Negenjarige Oorlog (1688-1697) kreeg Deerlijk opnieuw te kampen met rondtrekkende en muitende troepen die oogsten en hoeves vernietigden.

Aan het begin van de 18de eeuw brak met het Oostenrijks bewind (1712-1792/1794) een periode van relatieve welvaart en herstel aan. De toenemende welvaart, onder meer afkomstig uit de productie

van grof linnen, zorgde voor een verhoogde bouwactiviteit. Zo werd in 1774-1776 het huidige classicistische kerkgebouw opgetrokken. In de kerk situeert zich het Sint-Columbarelabel, dat gesneden zou zijn in opdracht van Jan de Costere en omstreeks 1535 gedateerd wordt. Het retabel behoorde oorspronkelijk tot de Sint-Columbakapel die tot 1774 ten noorden van de kerk stond en bij de uitbreiding van de kerk werd afgebroken. In 1755 werd tevens een nieuwe pastorie gebouwd.

Op het einde van de 18de eeuw, wanneer Frankrijk de oorlog aan Oostenrijk verklaarde, sloegen Duitse troepen hun kamp op in het zuiden van de gemeente. Ook in het centrum werden soldaten ingekwartierd. Dit bracht veel vernielingen en opeisingen met zich mee.

Vanaf 1794 maakte het huidige België deel uit van de Franse Republiek. De kasselrijen en heerlijkheden werden afgeschaft en bedehuizen werden gesloten of omgevormd. De parochiekerk van Deerlijk, de kapel Ter Ruste en de kapel op de Pladijshoek werden gesloten. Na het concordaat van 1801 werden de parochiekerk en de kapel van de Pladijshoek opnieuw geopend. De kapel ter Ruste werd in 1819 verbouwd tot spinschool. Ten gevolge van het concordaat werd Deerlijk op kerkelijk vlak bij het bisdom Gent ingedeeld en vanaf 1834 behoort het tot het bisdom Brugge.

19de-20ste eeuw

Rond 1815-1830 ging de linnennijverheid sterk achteruit als gevolg van de afnemende afzetmarkten en door het goedkoper machinaal vervaardigd textiel uit Engeland. De crisis bereikte een hoogtepunt tussen 1840 en 1850. In 1847-1848 werd Deerlijk getroffen door een tyfusepidemie en door hongersnood ten gevolge van mislukte oogsten. In 1840 werd om het hoofd te proberen bieden aan de crisis een kantwerkschool opgericht. Tegen 1845 waren er reeds vier kantwerkscholen aanwezig die echter opnieuw verdwenen na 1850. Ook werd in 1848 een leerwerkhuis voor wevers geopend in de kapel ter Ruste. Aangetrokken door de goedkope arbeidskrachten, richtte de firma Descamps-Ovelacq uit Roubaix in 1851 of 1853 een dochterbedrijf op te Deerlijk. In 1854 stichtte ze bijkomend een ververij langs de Harelbekestraat. Lange tijd werd vastgehouden aan de traditionele thuisproductie, maar in 1875 werd een eerste mechanische weverij opgericht in de tuin van de woning van de familie Ovelacq, aan de Hoogstraat 130-136. De huisnijverheid bleef tot aan de Eerste Wereldoorlog een belangrijke factor in de Deerlijkse economie.

In de tweede helft van de 19de eeuw werd de economische ontsluiting van Deerlijk gestimuleerd door nieuwe infrastructuurwerken zoals de uitbreiding en verbetering van het wegennet en de opening van nieuwe spoor- en tramlijnen.

Deerlijk telde in de loop der eeuwen minstens vijftien molens, waarvan slechts één, de windmolen Ter Geest en Ter Zande aan de Waregemstraat, de tand des tijds overleefd heeft.

Op 22 augustus 1914 bereikten de eerste Duitse soldaten Deerlijk vanuit Vichte. Na een eerste treffen op 8 september en een tweede incident op 10 september volgden represailles van de Duitsers: drie hoeves werden afgebrand en een burger kwam om. De Duitse officieren namen hun intrek in het Gaverkasteel. Op 20 oktober 1918 werd de wijk Sint-Lodewijk beschoten door terugtrekkende Duitse troepen. De kerk raakte hierbij ernstig beschadigd. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werden ook de laatste restanten van het middeleeuwse Feretwoud gerooid.

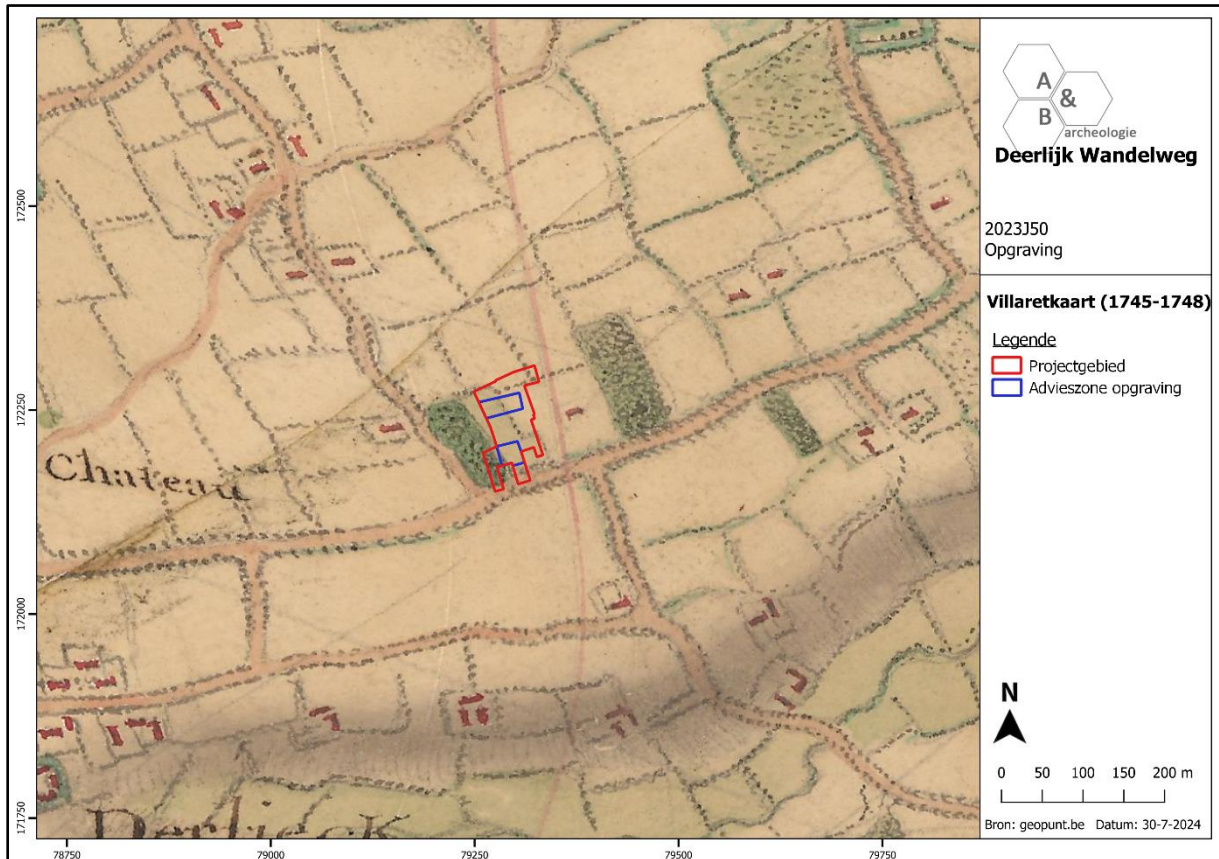
Na de Eerste Wereldoorlog groeide Deerlijk uit tot een belangrijke textielgemeente. Ook binnen het huidige plangebied was een textielfabriek gelegen.

In de Tweede Wereldoorlog bereikten de Duitse troepen Deerlijk op 23 mei 1940. Op 7 september 1944 werd Deerlijk na beschietingen vanuit Zwevegem opnieuw bevrijd door Engelse soldaten.

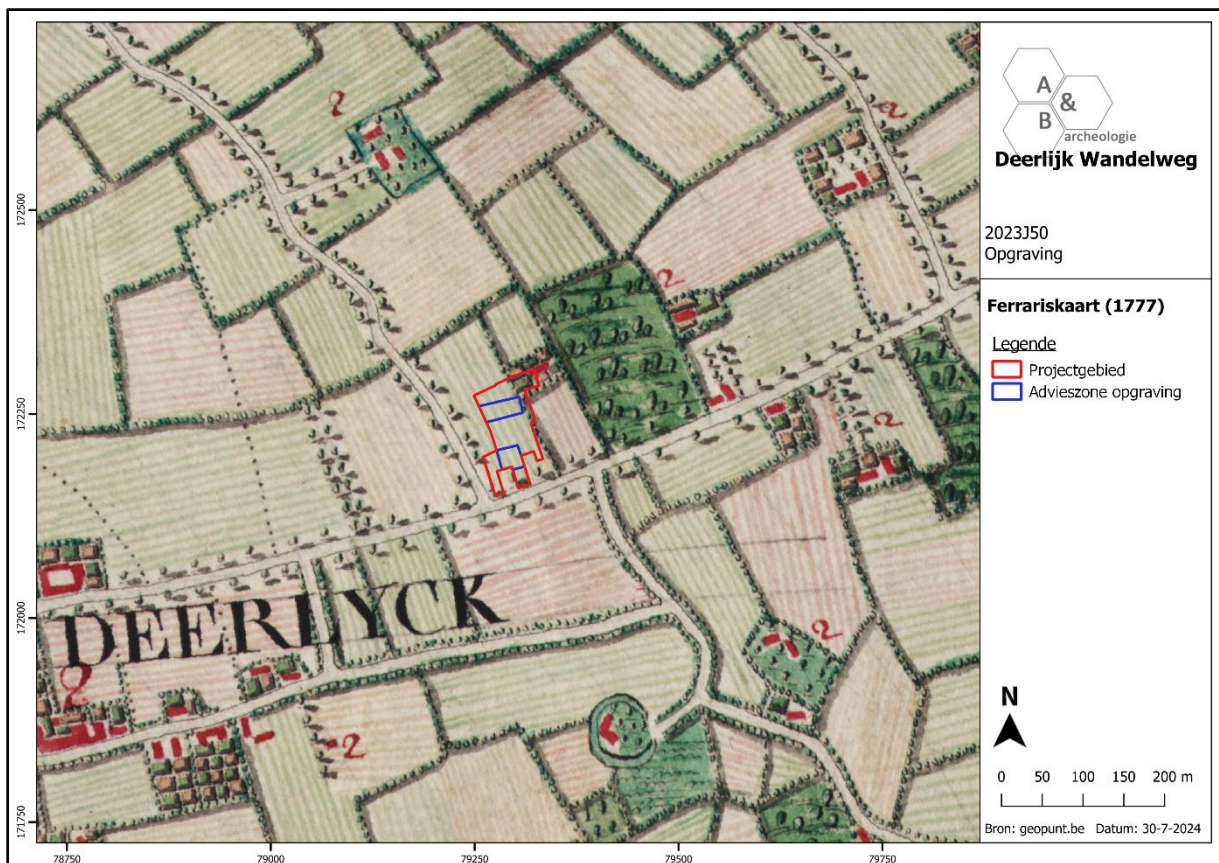
Na de Tweede Wereldoorlog werden talrijke verkavelingswijken gebouwd. Ook werd een nieuwe kapel gebouwd aan de Stationsstraat en de wijk Molenhoek kreeg in 1963 een moderne zaalkerk. In het begin van de jaren 1970 werd een grote industriezone aangelegd tussen de Breestraat en Nieuwenhove. Deze werd in 1982 uitgebreid tot de industriezone Deerlijk-Waregem. In 1989 werd ook de industriezone Ter Donkt aangelegd. De E17 werd gerealiseerd in 1970-1972. Op het grondgebied van Harelbeke werd hiervoor een grote zandwinning aangelegd waardoor het afstromingsgebied van de Gaverbeek gewijzigd werd.

Plangebied

De kleine dorpskern van Deerlijk breidde pas in de loop van de 20ste eeuw uit naar het oosten en westen. Het plangebied maakte dus geen deel uit van de historische dorpskern. Concrete informatie over het terrein kan afgeleid worden uit historische kaarten, die voor wat betreft het plangebied betrouwbaar zijn vanaf het midden van de 18de eeuw. Op de Villaretkaart uit ca. 1745-1748 zijn de Waregemstraat en de Paanderstraat reeds duidelijk te zien. Het plangebied wordt deels als landbouwgrond, deels als bebost perceel aangeduid. Bebouwing is in deze periode niet aanwezig. Op de Ferrariskaart uit ca. 1777 is in het noordoostelijke deel van het plangebied een gebouw met erf afgebeeld, maar een vergelijking met de 19de-eeuwse kaarten laat toe te besluiten dat deze bebouwing zich verder naar het noordoosten bevindt, buiten de grenzen van het plangebied. Het plangebied is dus volledig in gebruik als landbouwgrond. Er komt geen bebouwing voor. Dit blijft zo gedurende de volledige 19de eeuw. Op de topografische kaart van 1910-1947 is dit nog steeds het geval. Net ten noorden van het terrein is nu wel een voorloper van de Wandelweg waarneembaar. Deze weg (en de huidige lus en het groenperkje) en de eerste gebouwen van het textielbedrijf zijn zichtbaar op de topografische kaart van 1966. De bebouwing nabij het plangebied is op dat moment exponentieel toegenomen in vergelijking met de vorige kaart. Op de luchtfoto van 1971 zijn de bedrijfsgebouwen uitgebreid naar het noorden van het terrein en tegen de eeuwwisseling is het volledige terrein bebouwd en verhard. Recent werden de noordelijke gebouwen afgebroken.

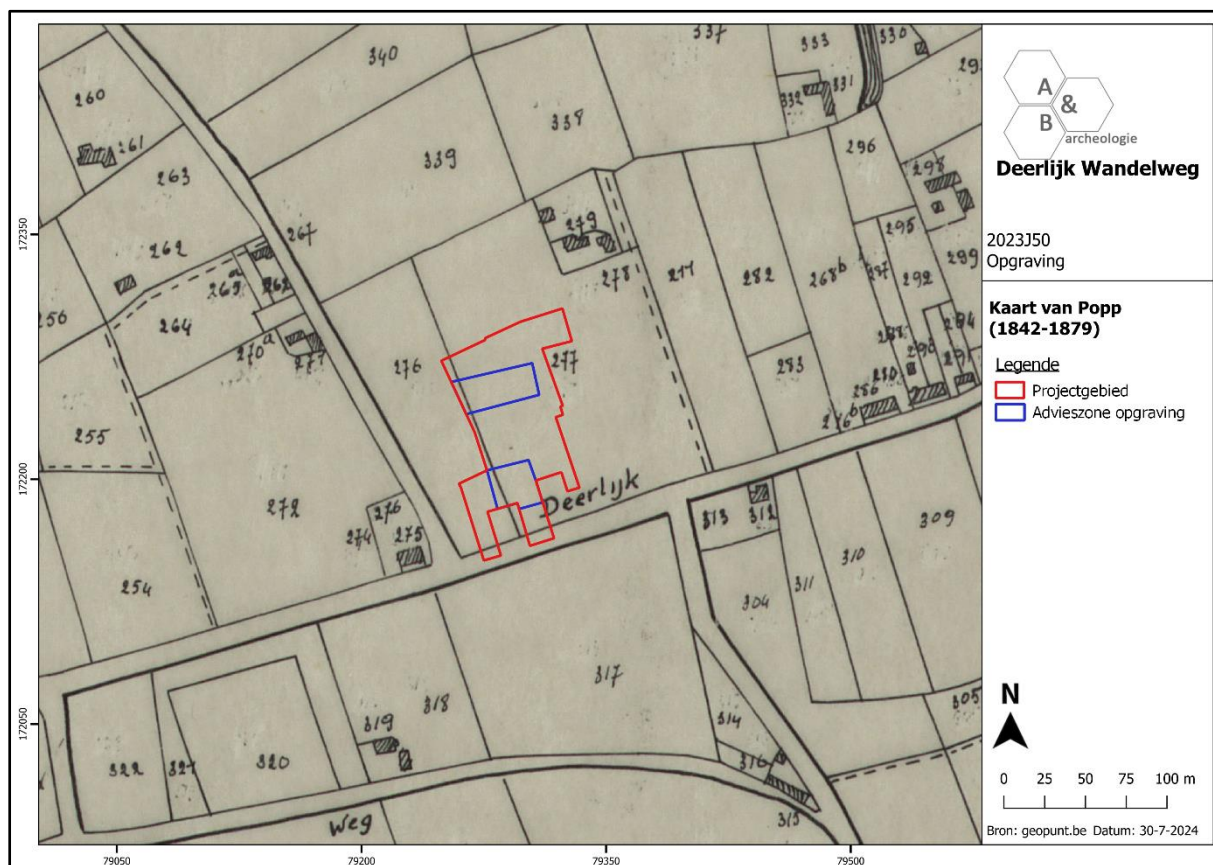
Figuur 24 Uitsnede uit de Villaretkaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

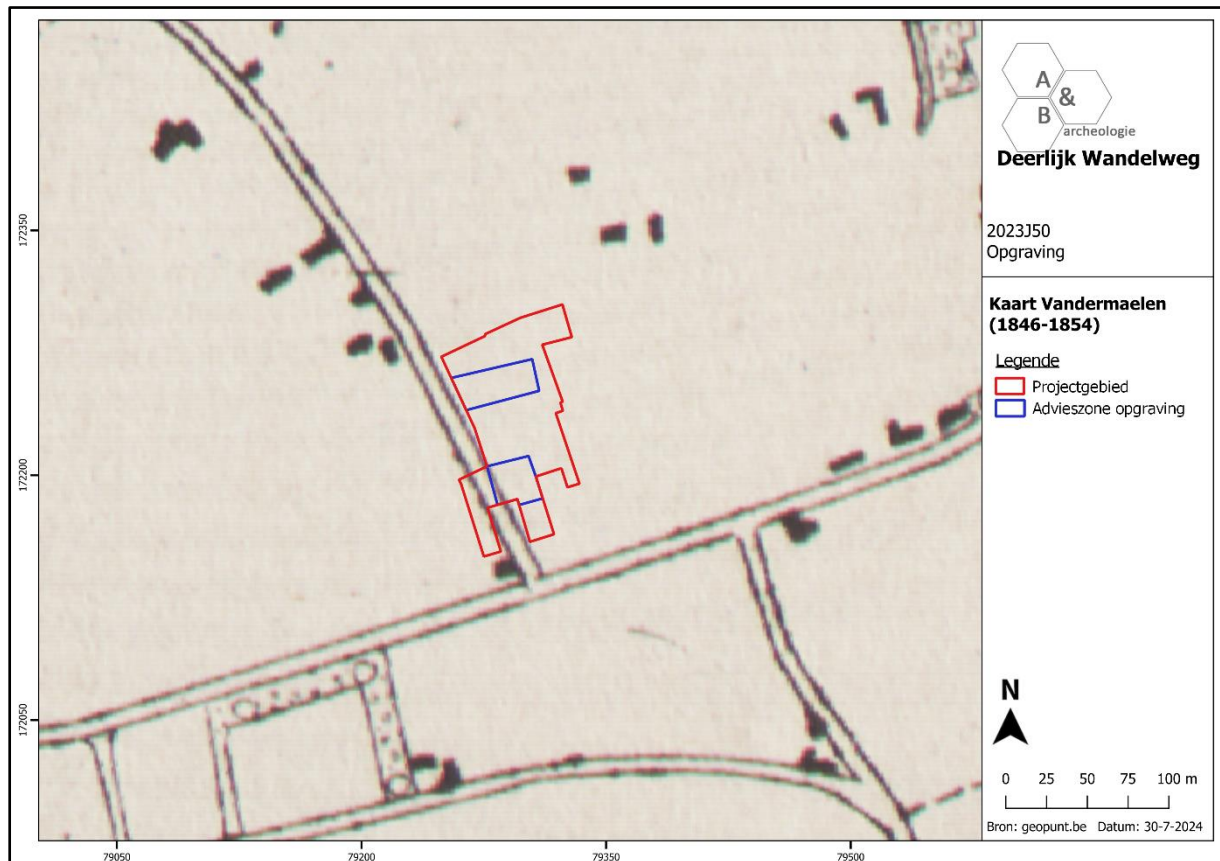
Figuur 25 Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

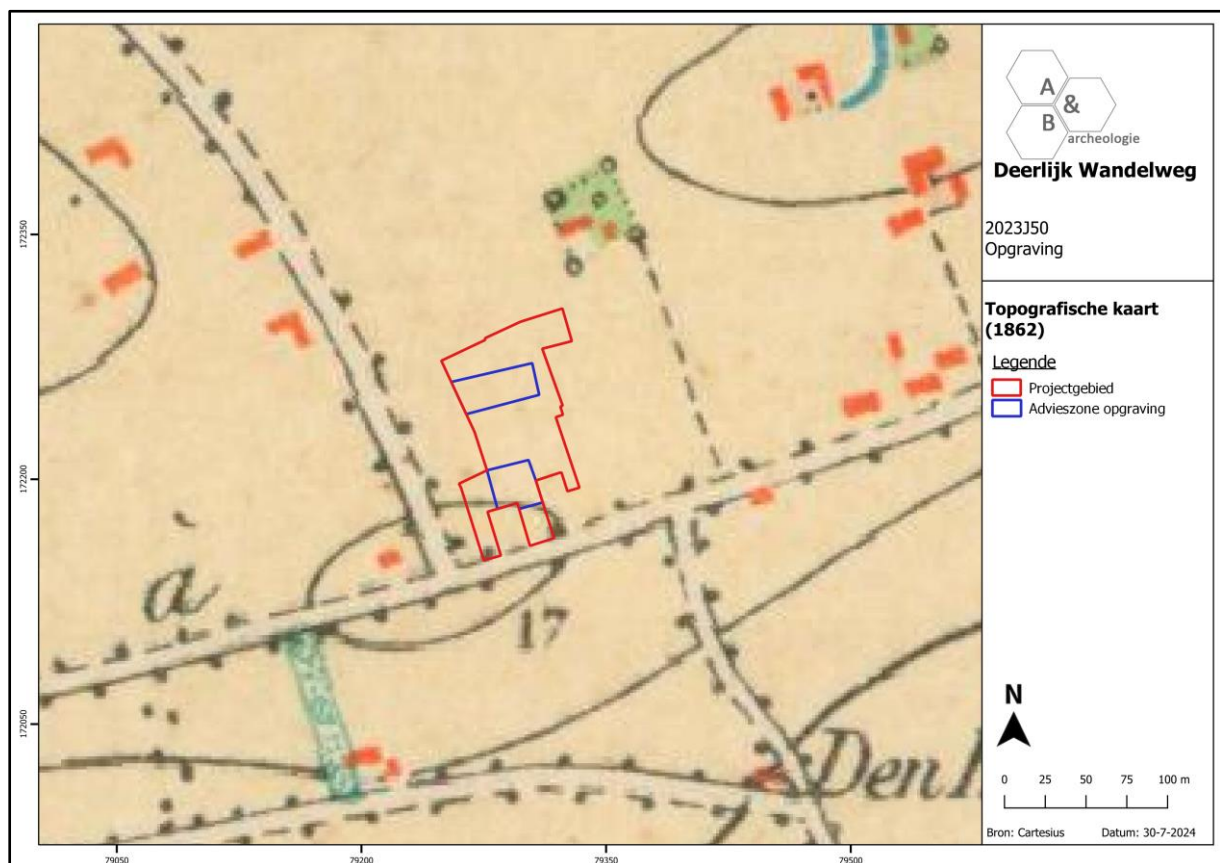
Figuur 26 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

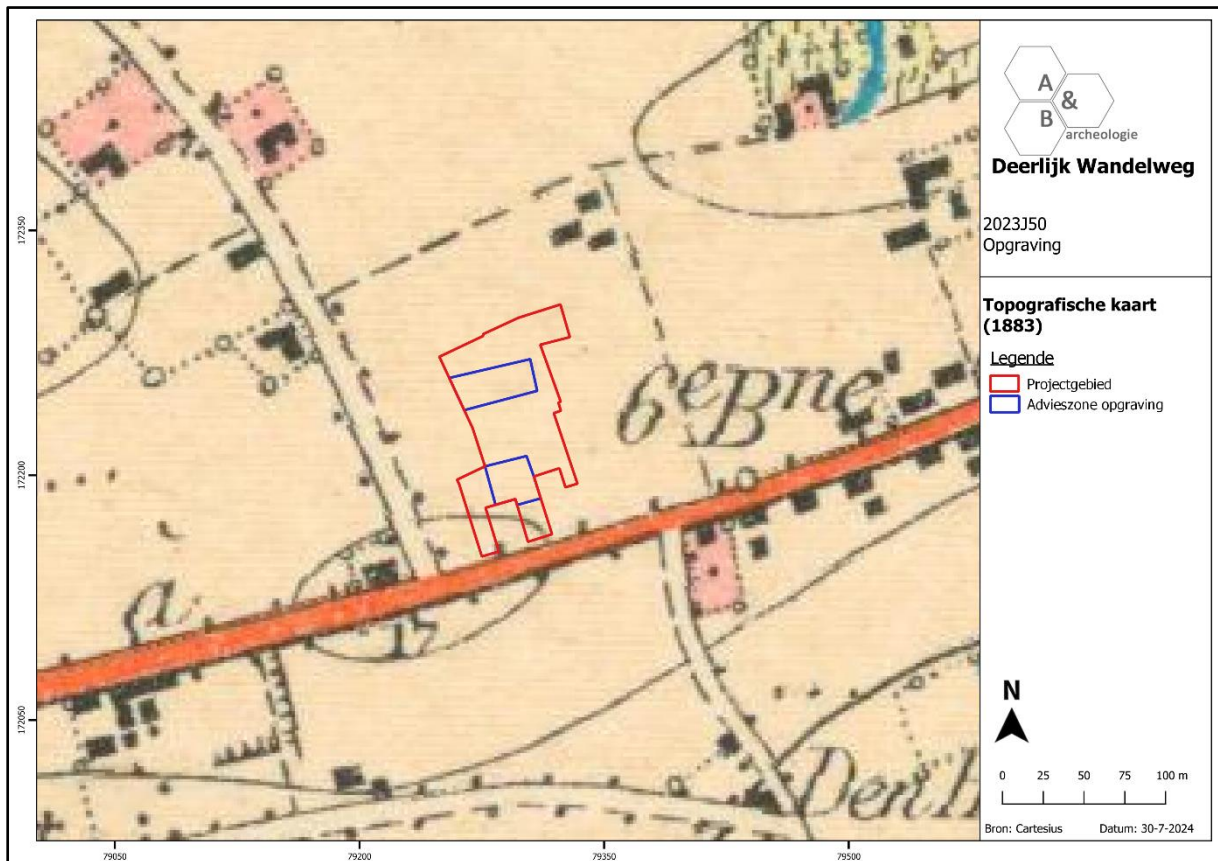
Figuur 27 Uitsnede uit de kaart van Popp met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

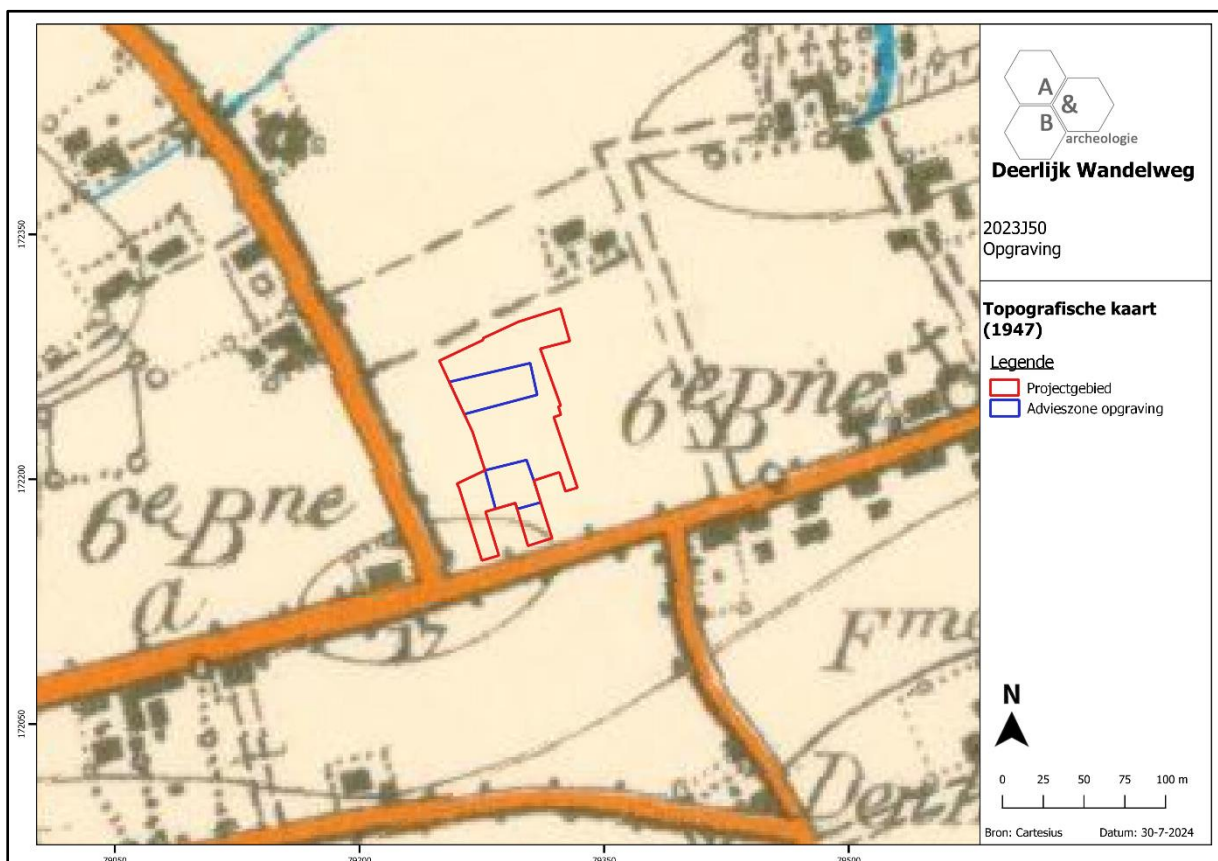
Figuur 28 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

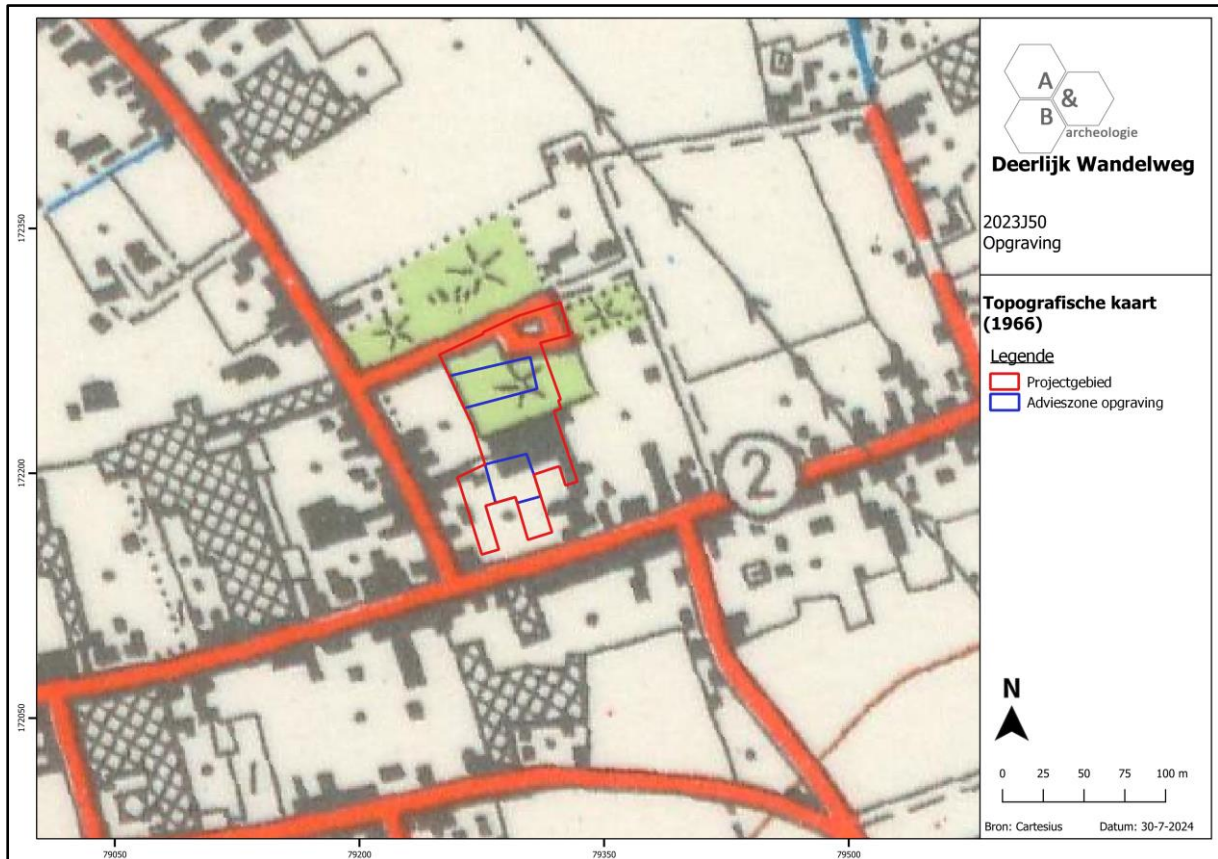
Figuur 29 Uitsnede uit de topografische kaart van 1862 met aanduiding van het plangebied (bron: Cartesius.be).

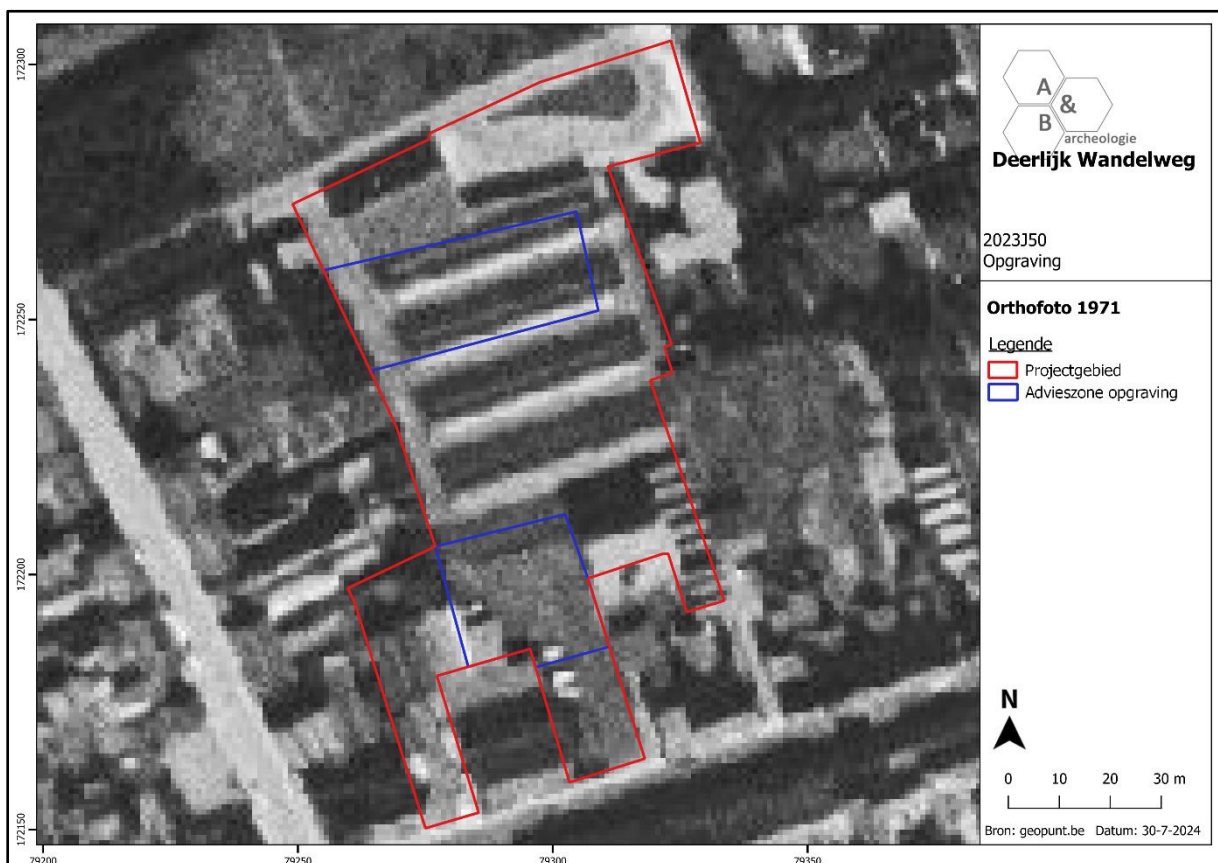
Figuur 30 Uitsnede uit de topografische kaart van 1883 met aanduiding van het plangebied (bron: Cartesius.be).

Figuur 31 Uitsnede uit de topografische kaart van 1947 met aanduiding van het plangebied (bron: Cartesius.be).

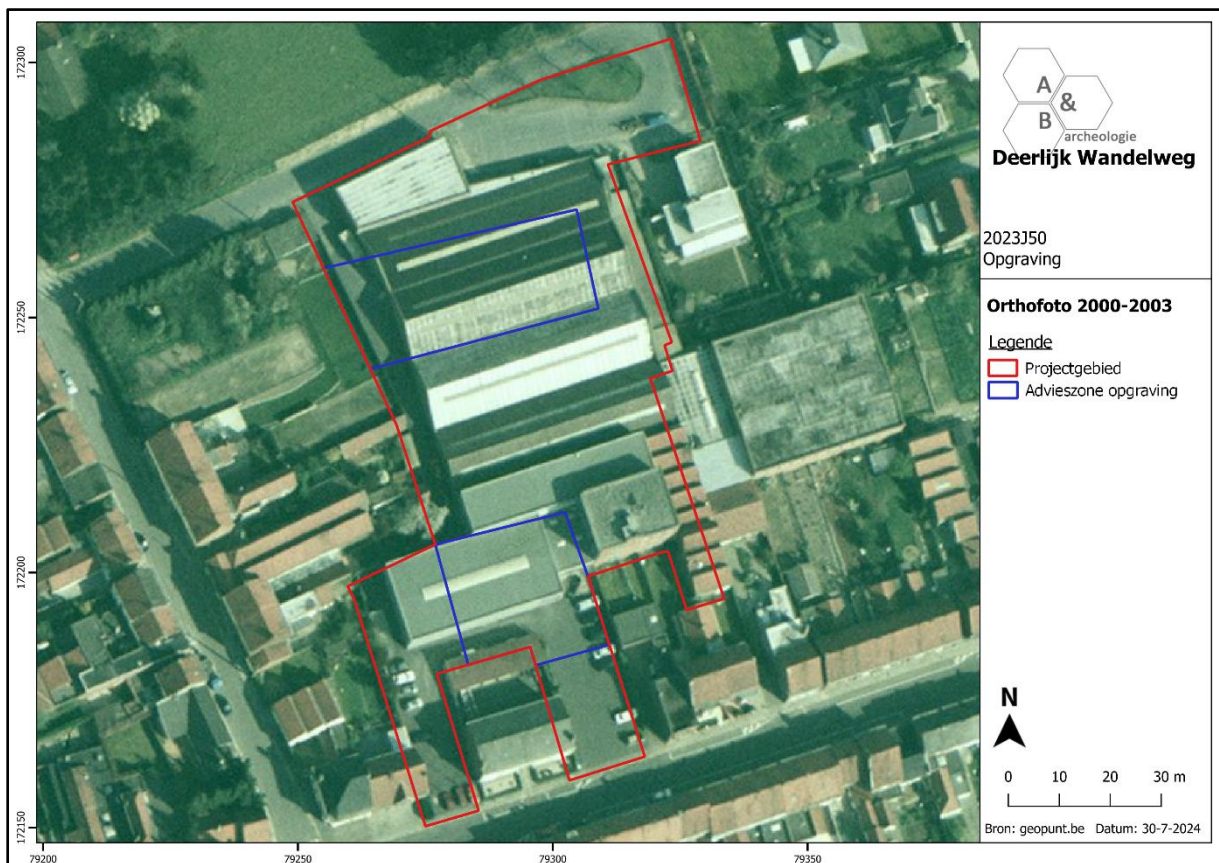
Figuur 32 Uitsnede uit de topografische kaart van 1966 met aanduiding van het plangebied (bron: Cartesius.be).

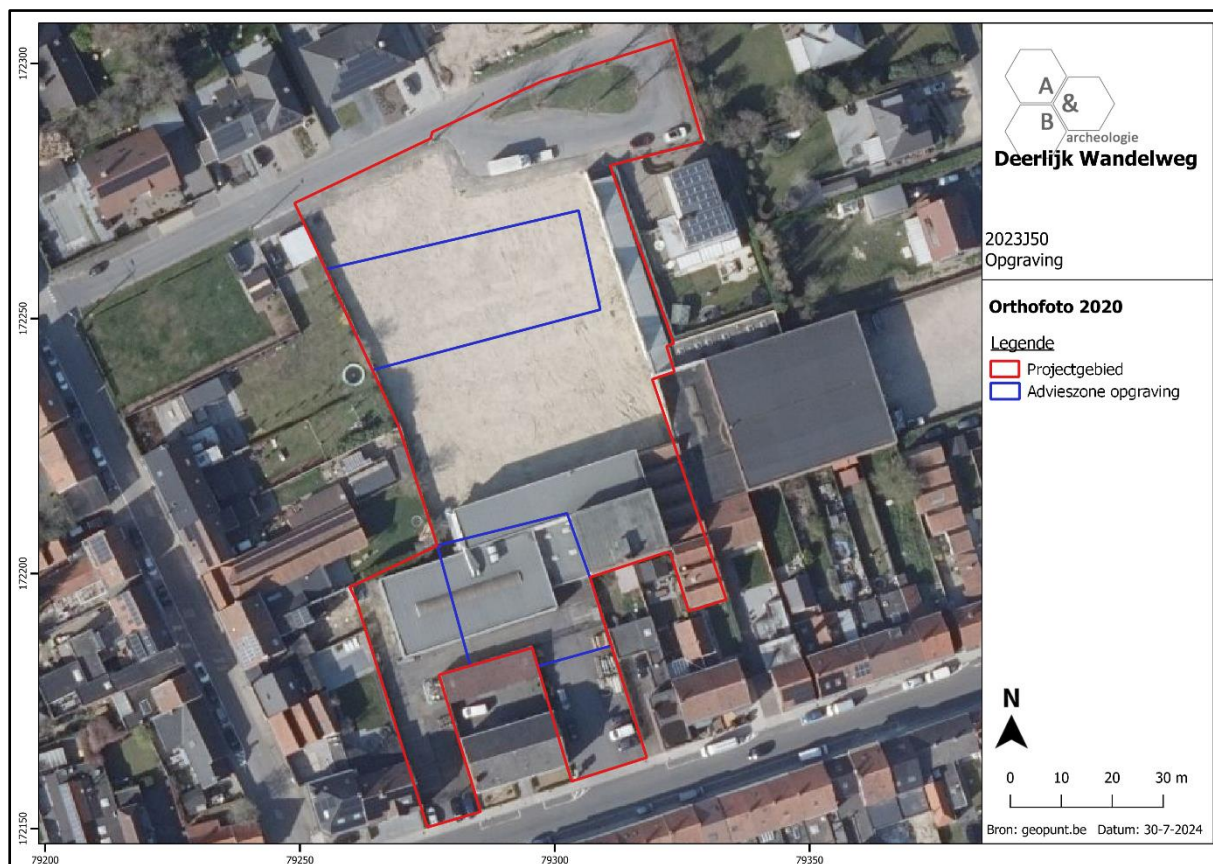
Figuur 33 Aanduiding van het plangebied op de orthofoto van 1971 (bron: geopunt.be).

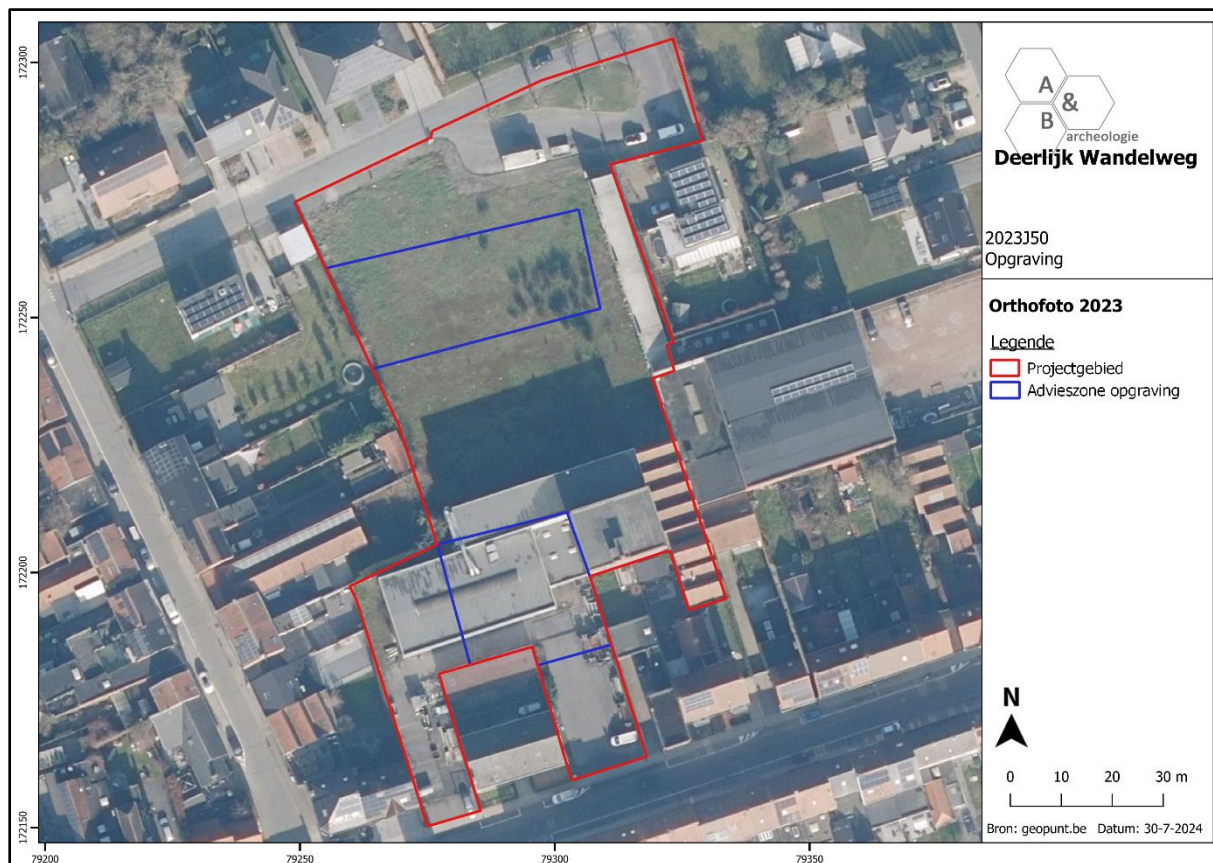
Figuur 34 Aanduiding van het plangebied op de orthofoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).

Figuur 35 Aanduiding van het plangebied op de orthofoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).

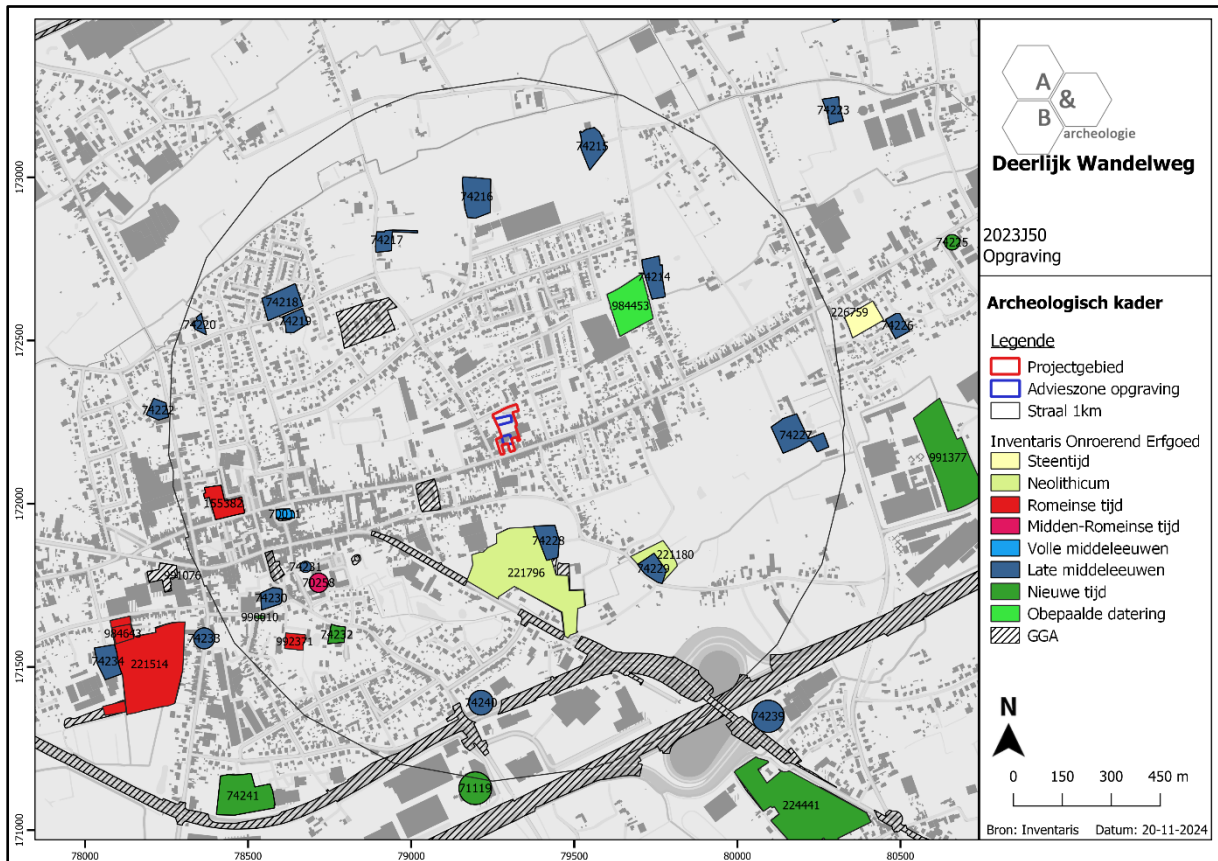
Figuur 36 Aanduiding van het plangebied op de orthofoto van 2020 (bron: geopunt.be).

Figuur 37 Aanduiding van het plangebied op de orthofoto van 2023 (bron: geopunt.be).

3.1.3. Archeologisch kader⁸

Op de Inventaris Onroerend Erfgoed worden binnen een straal van 1km rond het plangebied een aantal archeologische sites aangeduid:

Figuur 38 Uitsnede uit de Inventaris Onroerend Erfgoed ter hoogte van het plangebied, geprojecteerd op het GRB (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Inventaris*; *geopunt.be*).

Steentijden

Bij veldprospecties op het domein van het Goed te Diependale, gelegen op ca. 400m ten zuiden van het plangebied, werden in 2019 enkele vuurstenen voorwerpen uit het neolithicum aangetroffen (ID 221796⁹). Ook rond een site met walgracht op ca. 600m ten zuidoosten van het plangebied werd materiaal uit het neolithicum, waaronder een kling en schrabber, teruggevonden bij veldprospectie (ID 221180¹⁰).

Romeinse tijd

In de dorpskern van Deerlijk bevinden zich enkele Romeinse vindplaatsen. Zo werden bij onderzoek in de Sint-Columbakerk in 1977 (ID 70011¹¹) aardewerkfragmenten, dakpannen en maalsteenfragmenten

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Inventaris*.

⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Goed te Diependale*.

¹⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Vichtestraat II*.

¹¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Sint-Columbakerk*.

gevonden die gedateerd werden in de 2de-3de eeuw. De vondsten maken deel uit van een vrij uitgestrekte nederzetting die zich onder het dorpscentrum bevindt.

Ten westen van de kerk werden bij een noodonderzoek in 1997 een 100-tal Romeinse scherven aangetroffen (ID 155382¹²).

Ook ten zuiden van de kerk, ter hoogte van locatie 70258¹³, werden in de jaren 1970 Romeinse vondsten en sporen uit de 2de-3de eeuw n.C. gevonden, alsook grachten van een middeleeuwse herenhoeve. De grachten bevatten naast laatmiddeleeuws aardewerk ook Romeins materiaal. De bloeitijd van de hoeve kon op basis van het aardewerk gesitueerd worden rond 1350-1550.

Bij een proefsleuvenonderzoek aan de Go! Basisschool De Driesprong, ter hoogte van de Kapel Ter Rustestraat 3, werden in 2024 sporen van Romeinse aanwezigheid gedocumenteerd (ID 992371¹⁴). Het gaat om grachten/greppels, kuilen en paalkuilen. De sporen vertoonden een gelijkaardige (donker)grijze vulling waarin een beperkte hoeveelheid houtskool en soms een aanzienlijke hoeveelheid aardewerk was opgenomen. Gezien het archeologisch vlak zich op grote diepte bevond, was in situ behoud mogelijk. Er werd dan ook geen verdere opgraving geadviseerd. In 1974 zouden ter hoogte van de school ook reeds Romeinse vondsten en sporen aangetroffen zijn¹⁵.

Middeleeuwen

De Sint-Columbakerk (ID 70011¹⁶) situeert zich op ca. 730m ten westen van het plangebied. De oudste schriftelijke vermelding van de kerk dateert uit 1119. In 1747 wordt de kerk afgebeeld in het landboek van Deerlijk als een tweebeukige kerk met vieringtoren, gelegen binnen een ommuurd kerkhof. Opgravingen uit 1977 doen vermoeden dat de romaanse kerk later evolueerde tot een hallenkerk. Er konden vier bouwfases onderscheiden worden. In oorsprong werd de kerk wellicht gebouwd als driebeukige, basilikaal opgetrokken romaanse kerk met vieringtoren en vlak koor. In een tweede fase werden de zijbeuken gesloopt en vervangen door twee nieuwe die even breed waren als de transeptarmen van de romaanse kerk. Aan het einde van de 16de eeuw werd een van de zijbeuken en het koor verwoest. In 1774 werd de oude kerk vervangen door de huidige, met behoud van enkele romaanse delen.

Bij een noodonderzoek werd in 1997 ten westen van de kerk laat-Merovingisch aardewerk en een gelijkarmige bronzen fibula teruggevonden (ID 155382¹⁷). Daarnaast werden laatmiddeleeuwse bewoningssporen, waaronder een grachten- en greppelcomplex en een kuil uit de late 14de of vroege 15de eeuw, en een aantal 17de-eeuwse sporen, zoals een fundering, een deels bewaard vloerniveau met ingemetselde grape als aspot, aangesneden.

Verder worden in de omgeving verschillende laatmiddeleeuwse sites met walgracht aangeduid:

¹² Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Overlacq*.

¹³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Deerlijk-Centrum*.

¹⁴ Acke et al. 2024; Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Kapel Ter Rustestraat 3*.

¹⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Deerlijk*.

¹⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Sint-Columbakerk*.

¹⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Overlacq*.

- ID 74214¹⁸: Goed Ten Bruyele
- ID 74215¹⁹: Hof van Babant
- 74216²⁰: Goed Scaecx ter Plancken
- ID 74217²¹
- ID 74218²²
- ID 74219²³: op de site, genaamde De Mote, werd eveneens reeds middeleeuws aardewerk aangetroffen.
- ID 74220²⁴
- ID 74227²⁵: Goed Ter Kalven
- ID 74228²⁶ en 221796²⁷: Goed te Diependaele. Deze walgrachthoeve wordt voor het eerst vermeld in 1214 en behoort tot het grafelijk domein van Harelbeke. In 1848 werd reeds een middeleeuwse muntschat aangetroffen in de directe omgeving. In 2016 werd ten zuiden van de site met walgracht een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd waarbij één laatmiddeleeuws spoor werd aangetroffen. Het spoor kan gerelateerd worden aan de periferie van de walgrachtsite. Daarnaast werden sporen van landschapsinrichting en landschapsexploitatie uit de nieuwe en nieuwste tijden aangetroffen. Bij veldprospecties werden in 2019 op het terrein aardewerkfragmenten, daterend vanaf de 13de eeuw tot op heden, teruggevonden.
- ID 74229²⁸ en 221180²⁹: bij veldprospectie werden rond deze site met walgracht aardewerkfragmenten uit de late middeleeuwen tot 19de eeuw aangetroffen.
- ID 74230³⁰
- ID 74231³¹
- ID 74232³²: deze site met walgracht was in gebruik als pastorie
- ID 74240³³

Nieuwe en nieuwste tijd

Ter hoogte van de Desselgemstraat, gelegen op ca. 500m ten noordoosten van het plangebied, werd in 2022 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd (ID 984453³⁴). Hierbij kwamen enkele

¹⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Goed Ten Bruyele*.

¹⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Hof van Brabant*.

²⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Goed Scaecx ter Plancken*.

²¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Paanderstraat I*.

²² Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Pikkelstraat I*.

²³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *De Mote*.

²⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Pikkelstraat II*.

²⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Goed Ter Kalven*.

²⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Goed te Diependaele*.

²⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Goed te Diependale*.

²⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Vichtestraat I*.

²⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Vichtestraat II*.

³⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Ververijstraat I*.

³¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *René Declercqstraat I*.

³² Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Pastorie*.

³³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Pontstraat II*.

³⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Desselgemstraat*.

grachten/greppels en een kuil aan het licht die wegens het ontbreken van vondstmateriaal niet met zekerheid gedateerd konden worden. Op basis van de vulling werd echter een geringe ouderdom vermoed.

De kapel Onze-Lieve-Vrouw ter Ruste, gesticht in 1639, situeert zich op ca. 950m ten zuidwesten van het plangebied (ID 990010³⁵).

³⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Kapel Onze-Lieve-Vrouw ter Ruste*.

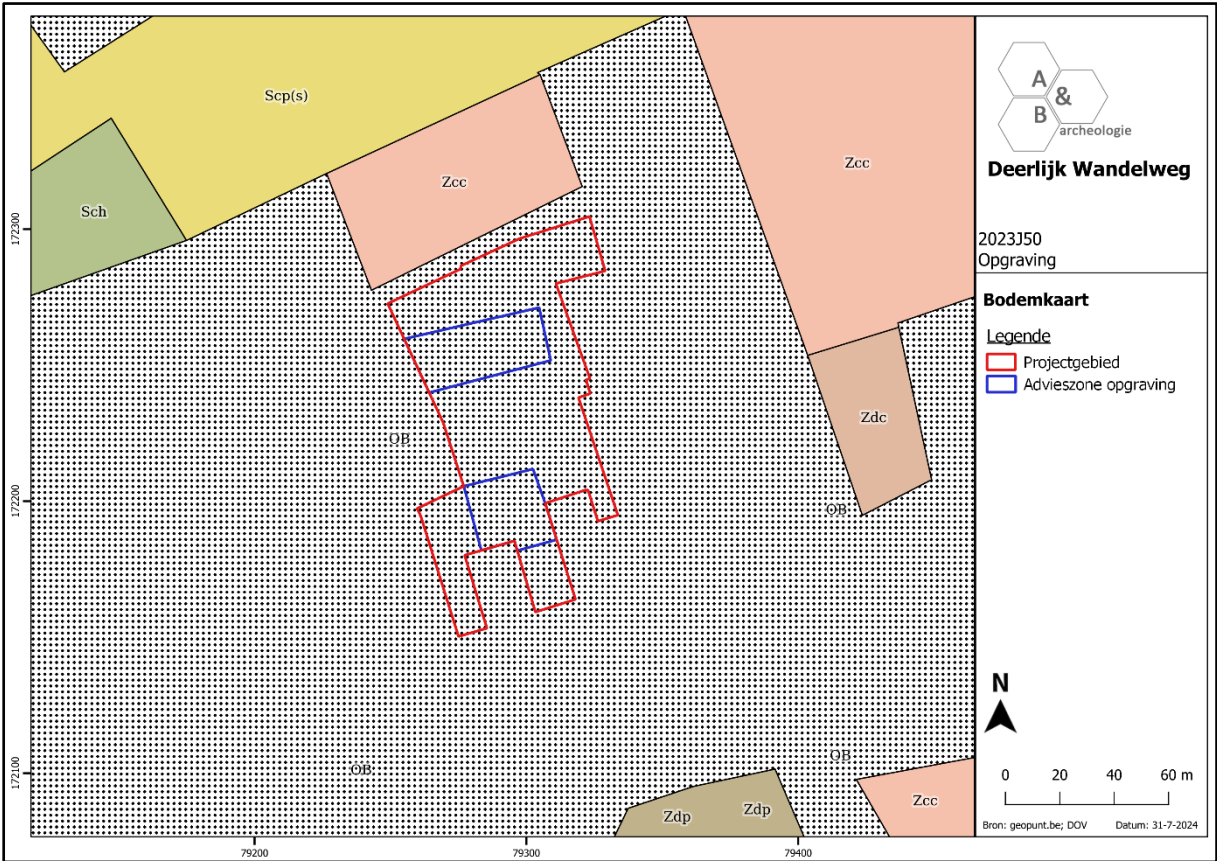
3.2. Stratigrafische opbouw

3.2.1. Bodemopbouw

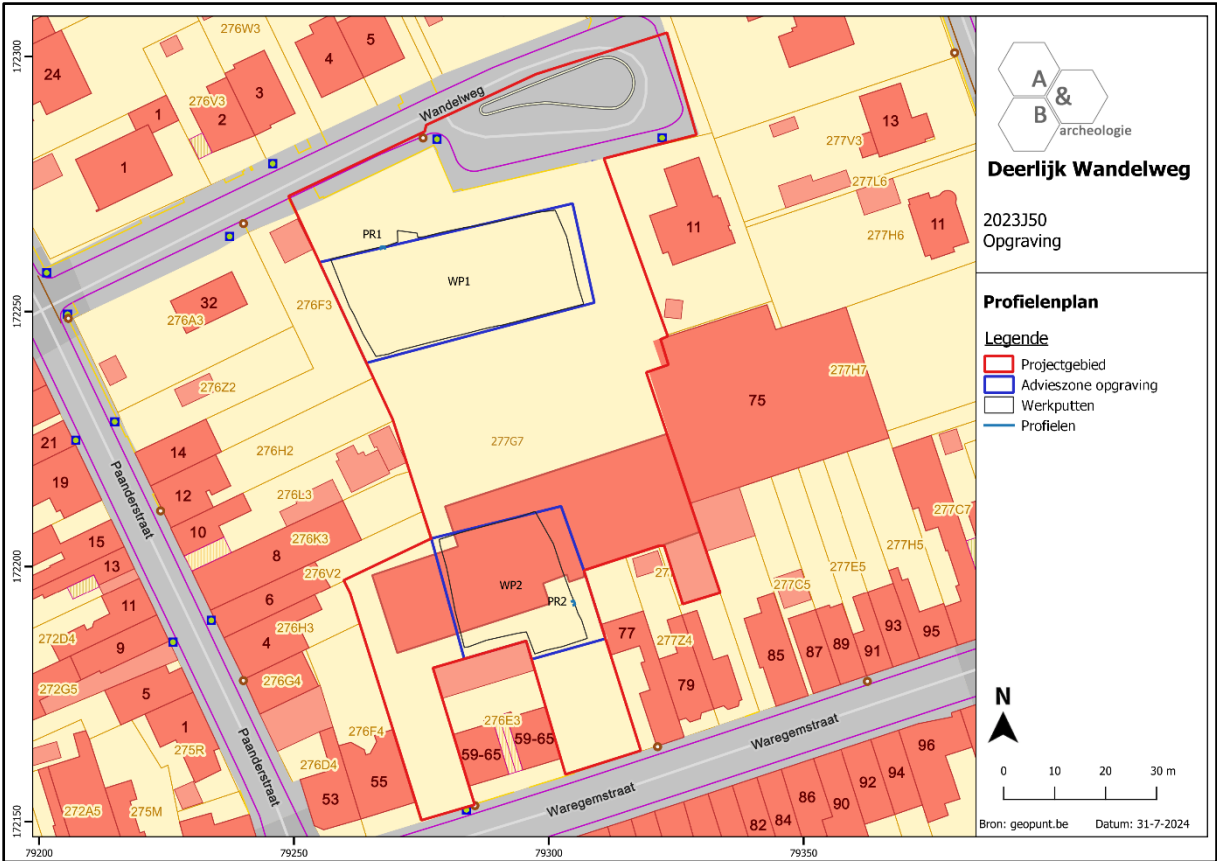
Op de bodemkaart wordt het plangebied volledig gekarteerd als bebouwd zone (type OB). Dit zijn kunstmatige gronden waarvan het originele bodemprofiel werd gewijzigd of vernietigd door de mens. Afgaande op de bodemsoorten in de omgeving, kunnen matig droge tot matig natte (lemige) zandbodems zonder profielontwikkeling of met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B-horizont verwacht worden op het terrein.

De aardkundige opbouw van het plangebied werd tijdens de opgraving vastgesteld via twee bodemprofielen: profiel 1 in werkput 1, in het noordwesten van het terrein, en profiel 2 in werkput 2, in het zuidoosten van het plangebied. Beide profielen vertonen een Ap-C bodemopbouw. Ter hoogte van profiel 1 is sprake van een relatief dikke (ca. 60cm) Ap-horizont waarbinnen bovenaan een verstoorde laag voorkomt. De C-horizont bestaat uit een geel- tot oranjebruin matig droog zand en bevat roestvlekken. Ter hoogte van profiel 2 is duidelijk sprake van een sterke antropogene impact. De Ap-horizont is hier slechts ca. 15cm dik en rust op een afgetopte C-horizont die bestaat uit een matig droog, geelbruin tot beige zand.

De top van de C-horizont bevindt zich op een diepte van ca. 15cm à 60cm onder het huidige maaiveldniveau, op ca. +16,8m TAW à +17,0m TAW in werkput 1 en ca. +16,9m TAW à +17,1m TAW in werkput 2. Het archeologisch niveau is aldus relatief vlak. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat het vlak in het zuidelijke deel van het plangebied sterker afgetopt is. Oorspronkelijk kende het terrein wellicht een meer uitgesproken reliëf.

Figuur 39 Uitsnede uit de bodemkaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

Figuur 40 Werkputtenplan met aanduiding van de profielen, geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be).

Figuur 41 Werkputtenplan met aanduiding van de hoogtewaardes (maaiveld- en vlakniveau) (bron: geopunt.be).

Figuur 42 Profiel 1 in werkput 1, in het noordwesten van het projectgebied.

Figuur 43 Profiel 2 in werkput 2, in het zuidoosten van het projectgebied

3.2.2. Bodembewaring en bewaring archeologische sites/artefacten

Voornamelijk in het zuidelijke deel van het plangebied is het archeologisch niveau duidelijk afgetopt. De hier aangetroffen sporen kenden slechts een (zeer) ondiepe bewaring. In de noordelijke deelzone is sprake van een iets betere bodembewaring, maar ook hier kwamen diverse verstoringszones voor. De archeologische sporen bleven wel dieper bewaard.

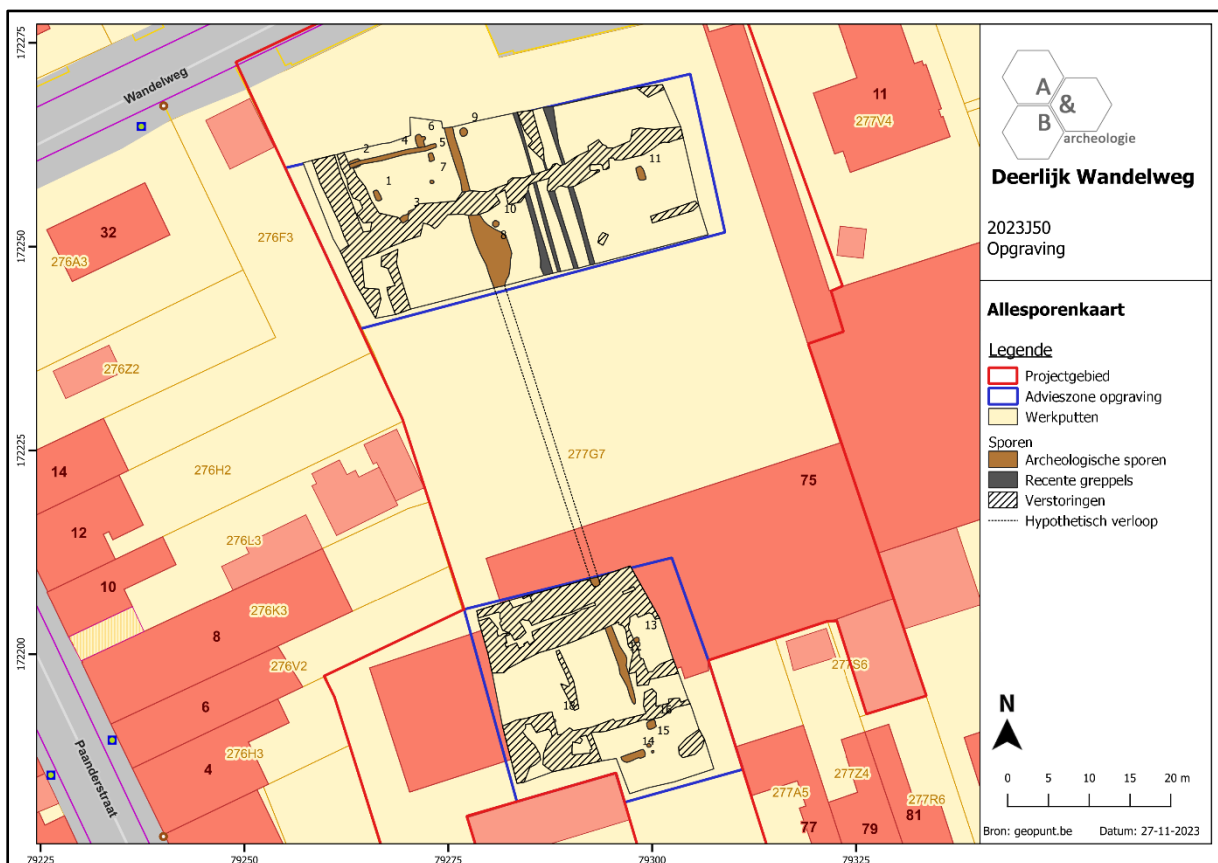
3.2.3. Referentiebodems op gekende archeologische sites

Er zijn in de directe omgeving geen referentiebodems beschikbaar.

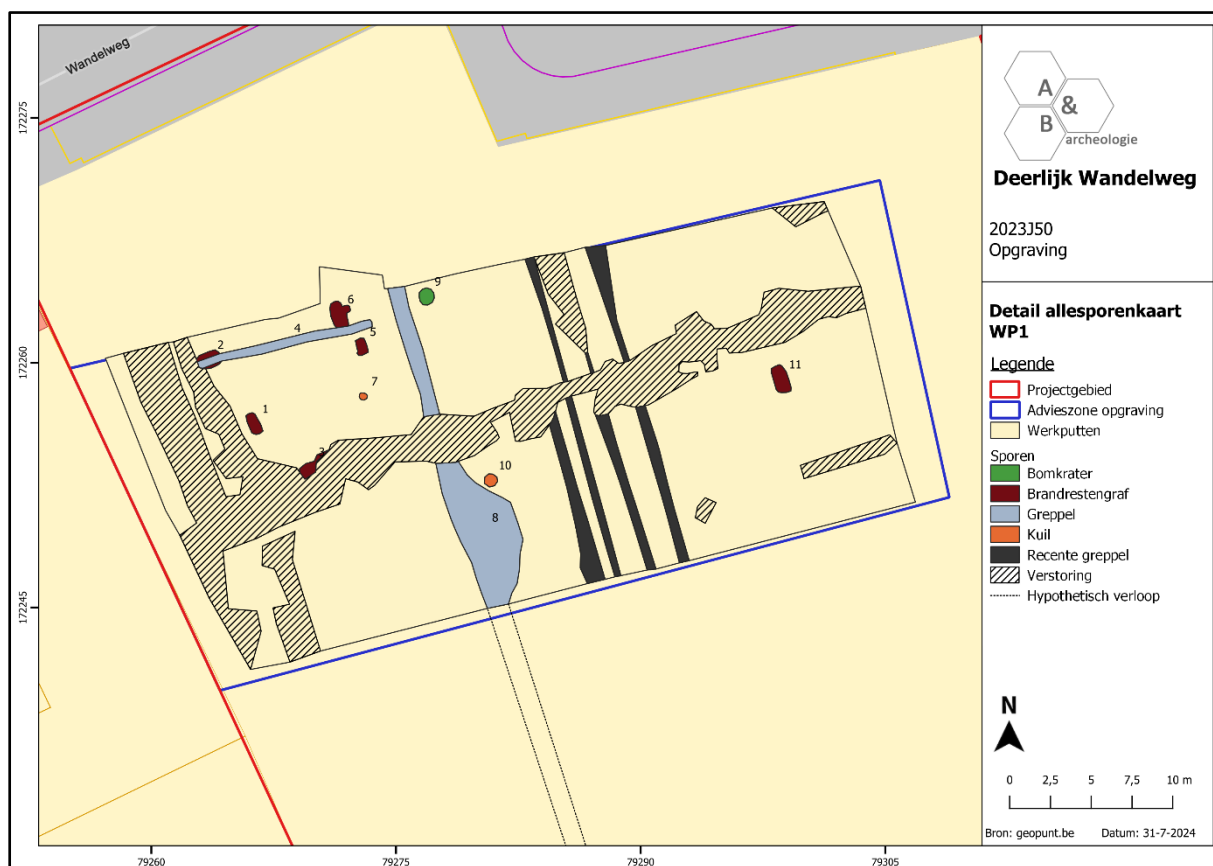
3.3. Beschrijving van de archeologische site

Tijdens het onderzoek werden 18 spoornummers uitgedeeld aan grondsporen. Recente verstoringen werden opgetekend als verstoorde zones en kregen geen afzonderlijk spoornummer. De archeologische sporen situeerden zich verspreid over beide opgravingszones. In de noordelijke deelzone werd een funeraire ruimte, bestaande uit zes brandrestengraven aangesneden. Daarnaast werden ook twee greppels, enkele kuilen en een bomput geregistreerd. In de zuidelijke deelzone bevonden zich enkele kuilen en een greppel, die mogelijk overeenkomt met deze uit werkput 1. De zuidelijke sporen zijn wellicht te relateren aan een bewoningssite die zich in de directe omgeving bevindt en/of deels verstoord en afgetopt werd door de voormalige inrichting van het terrein. Het merendeel van de aangetroffen sporen dateert uit de Romeinse periode. Enkel een bomput behoort tot een recenter verleden.

De voornaamste sporen en structuren worden hieronder besproken. Een gedetailleerd overzicht van de sporen kan verder geraadpleegd worden in de sporenlijst in bijlage bij dit eindverslag.

Figuur 44 Projectie van de allesporenkaart op het GRB (bron: geopunt.be).

Figuur 45 Detail van de allesporenkaart ter hoogte van werkput 1 (bron: geopunt.be).

Figuur 46 Detail van de allesporenkaart ter hoogte van werkput 2 (bron: geopunt.be).

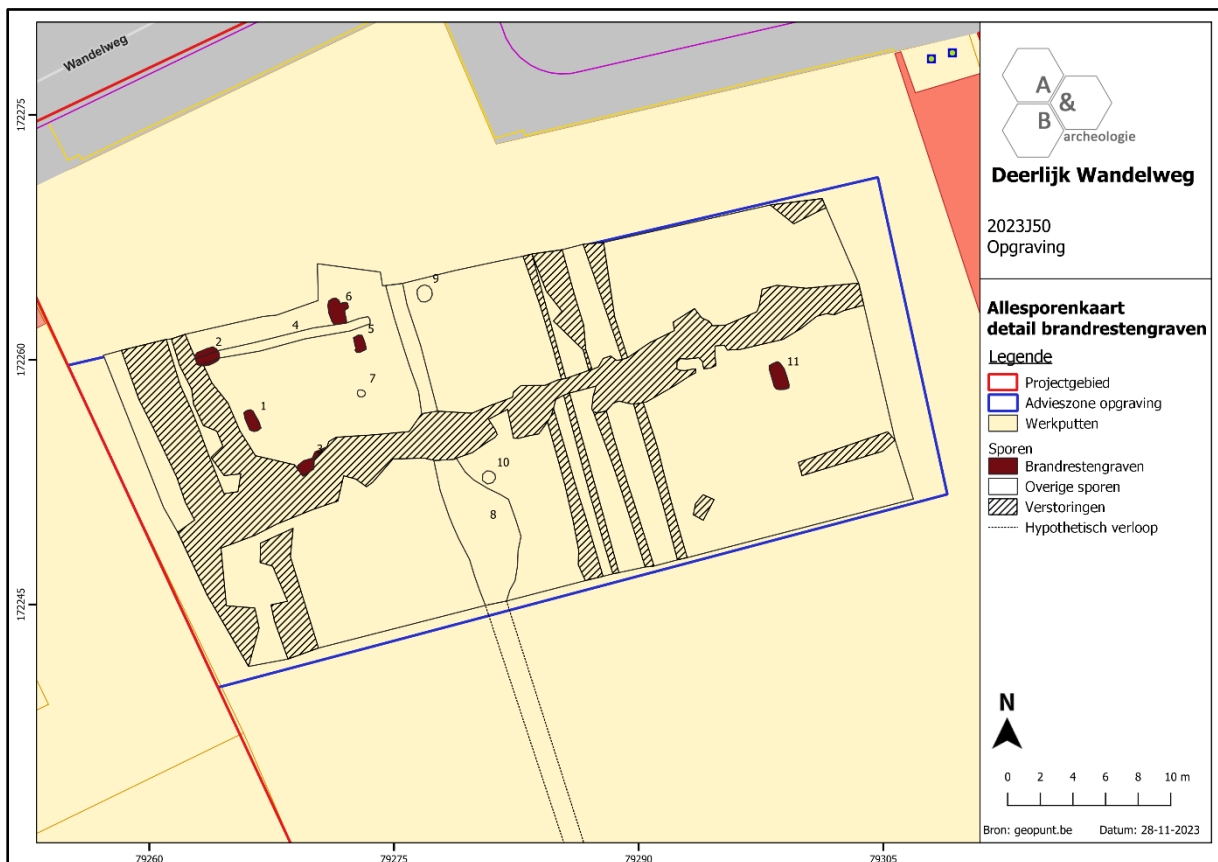
3.3.1. Romeinse begraving en bewoning

Het merendeel van de aangetroffen sporen is te dateren in de Romeinse periode en kan gerelateerd worden aan een Romeins erf met bijhorend grafveld.

Brandrestengraven

In het noordelijke deel van het terrein werden een zestal brandrestengraven aangesneden. S1, S2, S3, S5 en S6 bevinden zich geclusterd in het westelijke deel van de opgravingszone, terwijl S11 zich in het oosten situeert. De sporen maken deel uit van een grafveld(je) uit de Romeinse periode dat zich mogelijk nog iets verder uitstrekt buiten de grenzen van het plangebied naar het noorden, oosten en/of westen. In het noorden werden tijdens het proefsleuvenonderzoek enkel verstoringen waargenomen.

De aangetroffen brandrestengraven kennen een zeer gelijkaardige vorm en vulling. Het gaat in alle gevallen om afgerond rechthoekige kuilen met een houtskoolrijke vulling, waarin soms een zekere tot grote hoeveelheid verbrand botmateriaal en aardewerk opgemerkt werd. Bij brandrestengraf S6 werd een nis, gevuld met bijgaven, vastgesteld in het noordoostelijke deel van het graf. Enkele sporen vertoonden op de bodem en zijkanten sporen van in situ verbranding, wat er wellicht op wijst dat de crematie ter plaatse, boven de grafkuil, uitgevoerd werd (bustumgraf). S1, S5, S6 en S11 kennen een noordnoordwest-zuidzuidoost oriëntatie; S2 en S3 zijn daarentegen oostnoordoost-westzuidwest gericht.

Figuur 47 Detail van de allesporenkaart ter hoogte van werkput 1 met aanduiding van de brandrestengraven, geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be).

Figuur 48 Overzichtsfoto van de westelijke cluster van brandrestengraven in werkput 1.

S1 meet ca. 1,4m bij 0,7m en kent een zwarte zandige vulling met veel houtskoolbrokken en enkele fragmenten verbrand botmateriaal. Het spoor is komvormig uitgegraven tot een diepte van ca. 28cm onder het archeologisch vlakniveau en vertoont onderaan sporen van in situ verbranding.

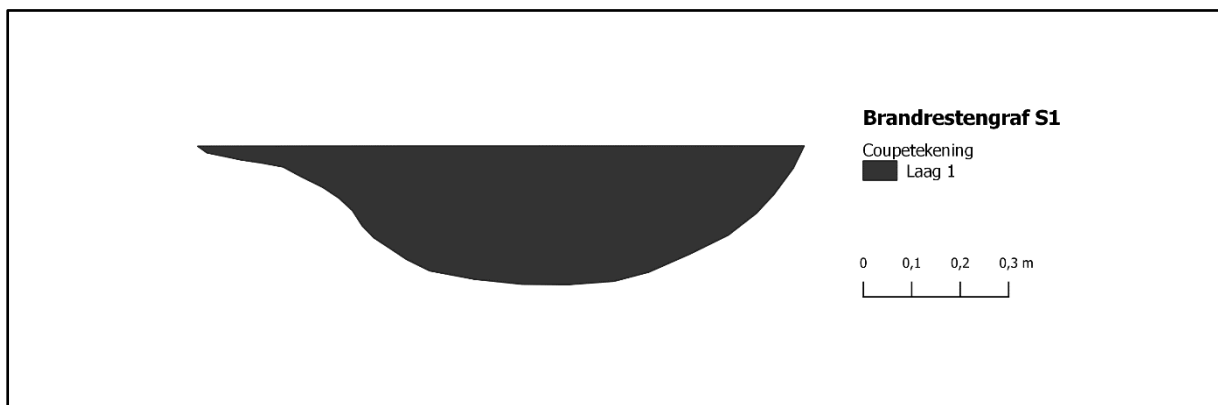
Er werden geen vondsten aangetroffen in het brandrestengraf. Wel bevatte de context een beperkte hoeveelheid gecremeerd botmateriaal (ca. 1g) (inv. 1). Ondanks het geringe gewicht van het materiaal, kon achterhaald worden dat de botfragmenten afkomstig zijn van een kind dat tussen een half jaar en twee jaar oud was bij het overlijden.

Figuur 49 Vlakfoto van brandrestengraf S1 in werkput 1.

Figuur 50 Coupe op brandrestengraf S1 in werkput 1.

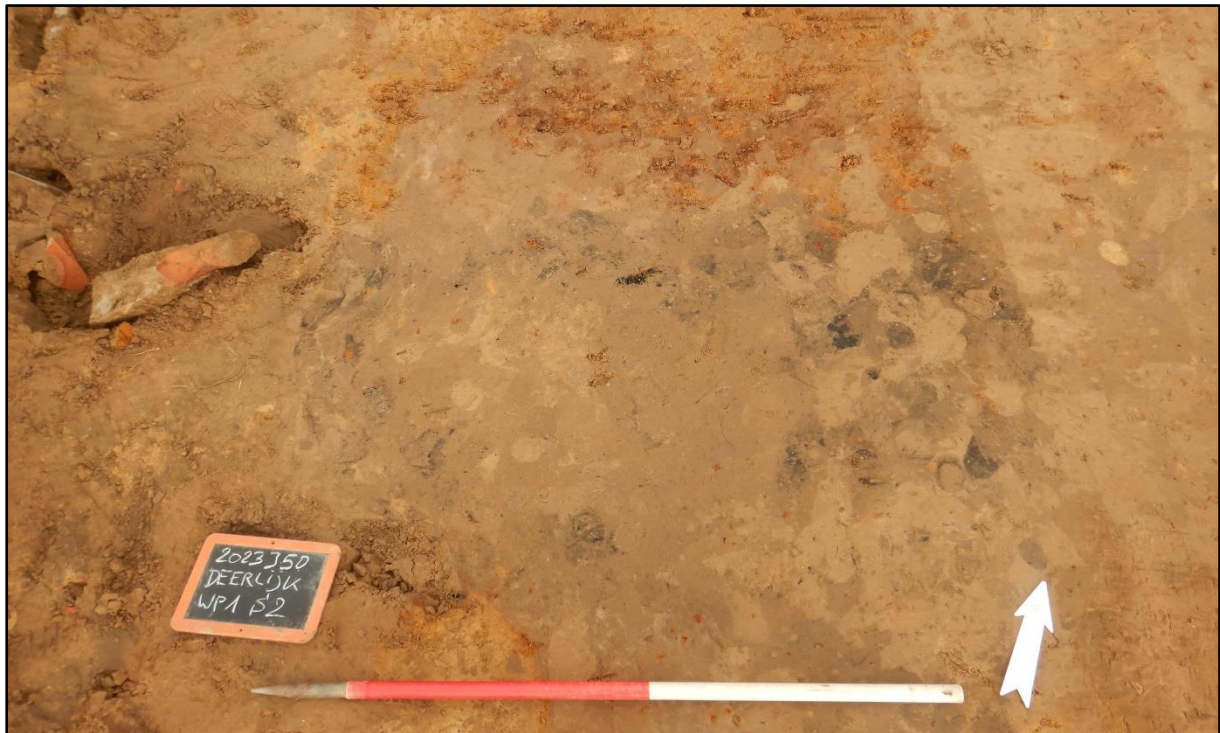

Figuur 51 Coupetekening van brandrestengraf S1.

S2 is minstens 1,5m bij 1,0m groot en wordt in het westen oversneden door een recente versterking. Het graf lijkt echter zelf een oudere greppel (S4) te oversnijden. Het spoor kent een komvormige uitgraving met vlakke bodem en vertoont onderaan sporen van in situ verbranding. In de vulling, die reikt tot ca. 52cm onder het archeologisch vlak, zijn twee pakketten te onderscheiden. De bovenste vulling kan geïnterpreteerd worden als nazak en bestaat uit een (licht)bruine laag met zwarte vlekken waarin een beperkte hoeveelheid houtskool en verbrand botmateriaal aanwezig zijn. Onderin bevindt zich de eigenlijke spoorvulling, bestaande uit een zwart, houtskoolrijk pakket met een grote hoeveelheid verbrand botmateriaal. In deze laag werden eveneens verschillende aardewerken recipiënten teruggevonden.

Het vondstenensemble omvat 33 aardewerkfragmenten, die toebehoren aan minstens 2 recipiënten. Het gaat om een bekertje in low lands ware (inv. 35) en een handgevormd recipiënt (inv. 30, 47 en 48). Verder leverde de context 7 ijzeren constructienagels. Deze zouden erop kunnen wijzen dat constructiehout werd hergebruikt voor de brandstapel.

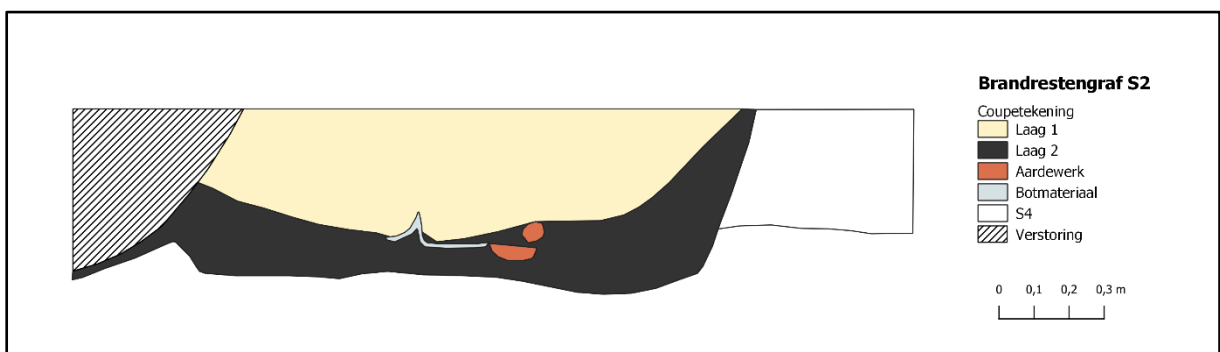
Het graf bevatte ook een aanzienlijke hoeveelheid botmateriaal (ca. 367g) (inv. 2 t.e.m. 4), afkomstig van verschillende delen van het menselijk skelet: het neurocranium (18g), het viscerocranium (1g), het axiale skelet (15g), de diafyses (79g) en de epifyses (7g). Het materiaal behoorde toe aan een volwassen individu, mogelijk een vrouw, die stierf tussen de leeftijd van 20 en 30 jaar.

Figuur 52 Vlakfoto van brandrestengraf S2 in werkput 1.

Figuur 53 Coupe op brandrestengraf S2 in werkput 1. Het spoor wordt in het westen oversneden door een recente verstoring en oversnijdt in het oosten zelf greppel S4.

Figuur 54 Coupetekening van brandrestengraf S2.

Figuur 55 Detail van het centrale deel van de coupe op brandrestengraf S2 met onderin twee aardewerken recipiënten en een pakket met verbrand botmateriaal.

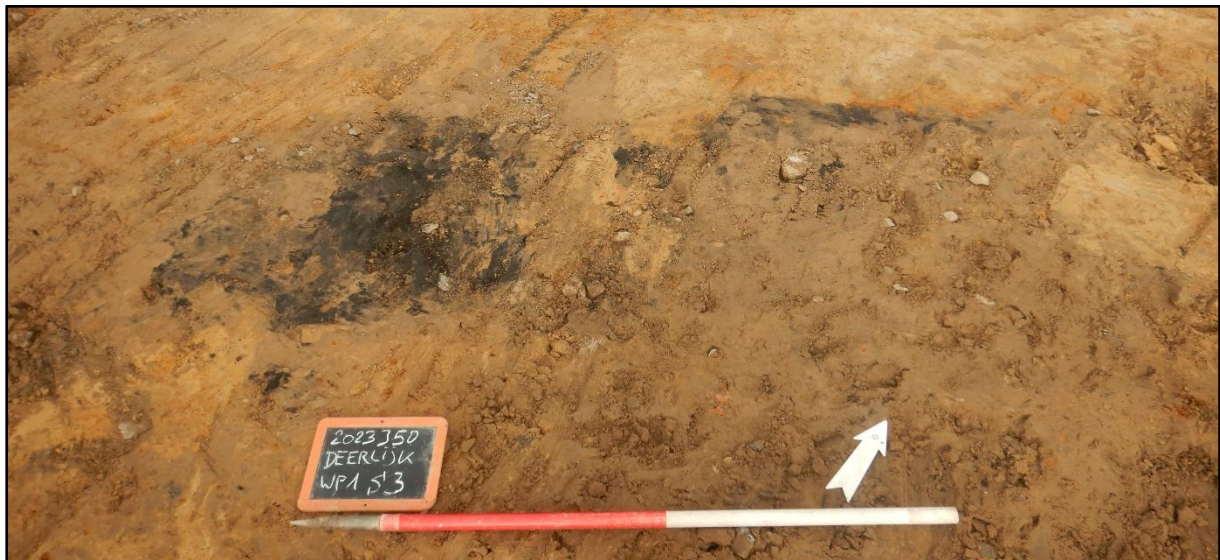

Figuur 56 Detail van de aardewerken recipiënten onderin de vulling van brandrestengraf S2.

S3 werd zeer sterk verstoord door een recent puinpakket waardoor de top van het spoor ca. 180cm was opgeschoven naar het westen. In het vlak tekende het graf zich dan ook zeer onregelmatig af. In coupe kon echter de originele vulling nog worden gelokaliseerd onder een sterk puinhoudend pakket. Het graf vertoonde oorspronkelijk wellicht eveneens een komvormige uitgraving met vrij vlakke bodem. De onderste vulling bestaat uit een zwarte, houtskoolrijke laag die reikt tot een diepte van ca. 40cm onder het archeologisch vlak.

In het graf werden meer dan 115 terra nigrafragmenten aangetroffen (inv. 8, 9 en 50). Ze behoren tot minstens één sterk gefragmenteerde beker. Daarnaast werd een deksel in handgevormd aardewerk ingezameld (inv. 34). De context leverde ook meer dan 20 fragmenten van constructienagels (inv. 41).

Het brandrestengraf bevatte ca. 9g gecremeerd botmateriaal (inv. 5). Er konden enkel diafysefragmenten (4g) geïdentificeerd worden. Het materiaal behoort toe aan een volwassen individu, van minstens 20 jaar oud. Enkele botfragmenten vertoonden ijzeraanslag, hetgeen wijst op de aanwezigheid van ijzeren voorwerpen in de grafcontext. Er werd inderdaad een relatief groot aantal nagelfragmenten aangetroffen in het brandrestengraf.

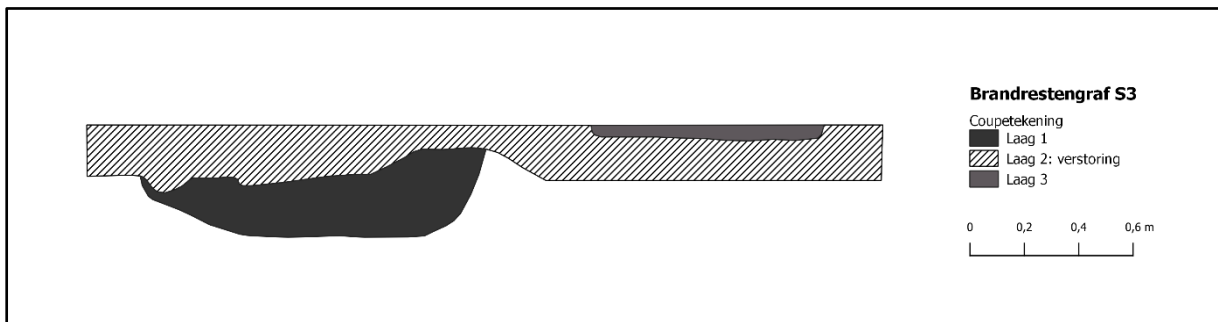
Figuur 57 Vlakfoto van het sterk verstoorde brandrestengraf S3 in werkput 1.

Figuur 58 Coupe op brandrestengraf S3 in werkput 1. Het bovenste deel van de vulling werd door een recente verstoring naar het westen verplaatst.

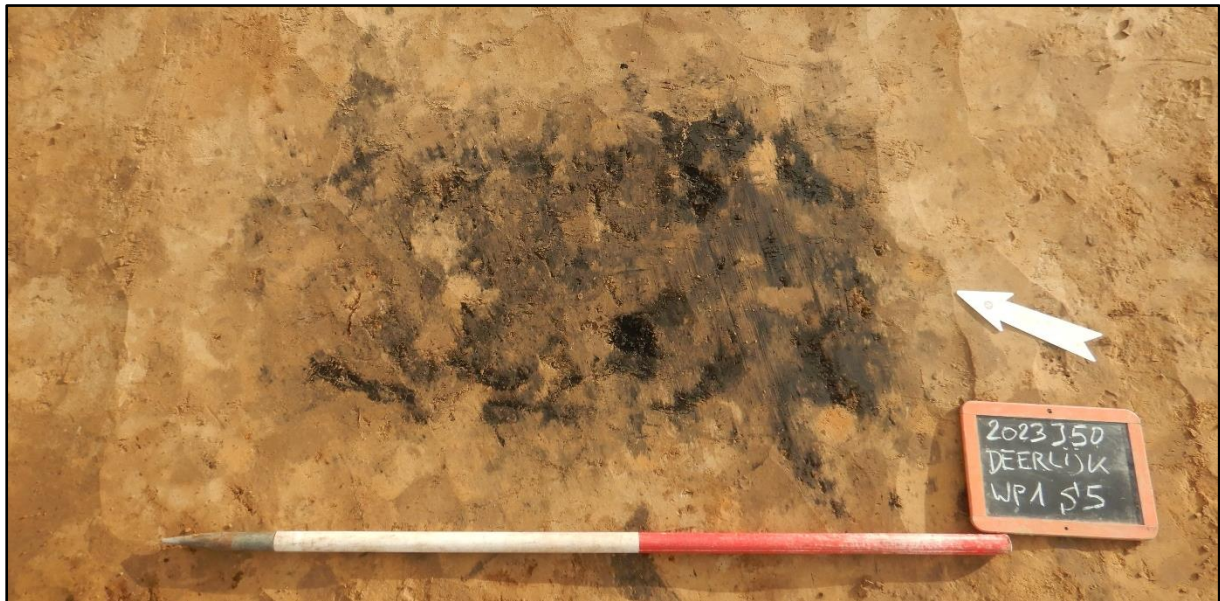

Figuur 59 Detail van de coupe op brandrestengraf S3 dat bovenin doorsneden wordt door een recente verstoring.

Figuur 60 Coupetekening van brandrestengraf S3.

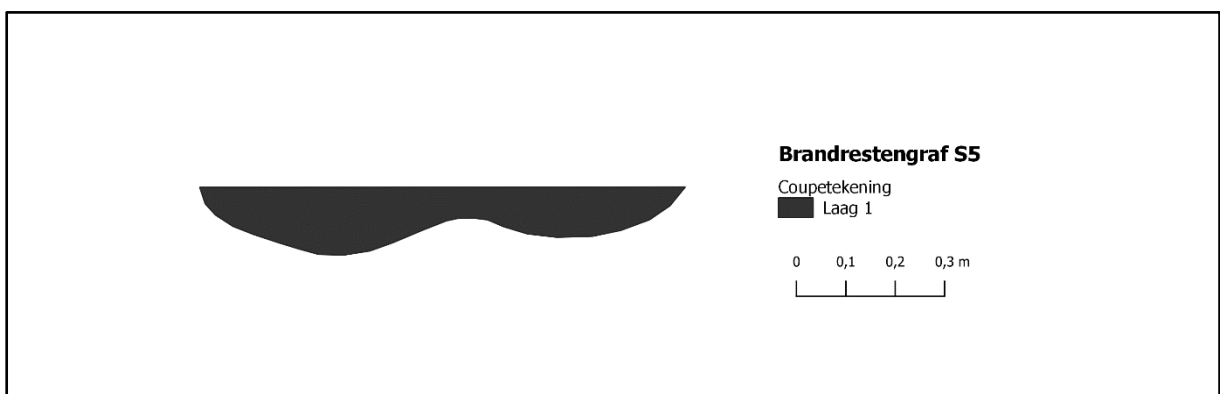
S5 was in het vlak ca. 1,0m bij 0,6m groot en bleef in coupe relatief ondiep bewaard tot ca. 12cm onder het archeologisch vlak. De sterk gebioturbeerde vulling kende een zwarte kleur en bevatte veel houtskool. Er werd geen verbrand botmateriaal aangetroffen, maar gezien de morfologische kenmerken, de vulling en de ligging binnen een grafveld, kan S5 wellicht toch ook als brandrestengraf aanzien worden. De context bevatte slechts één wandfragment handgevormd aardewerk (inv. 49).

Figuur 61 Vlakfoto van brandrestengraf S5 in werkput 1.

Figuur 62 Coupe op brandrestengraf S5 in werkput 1.

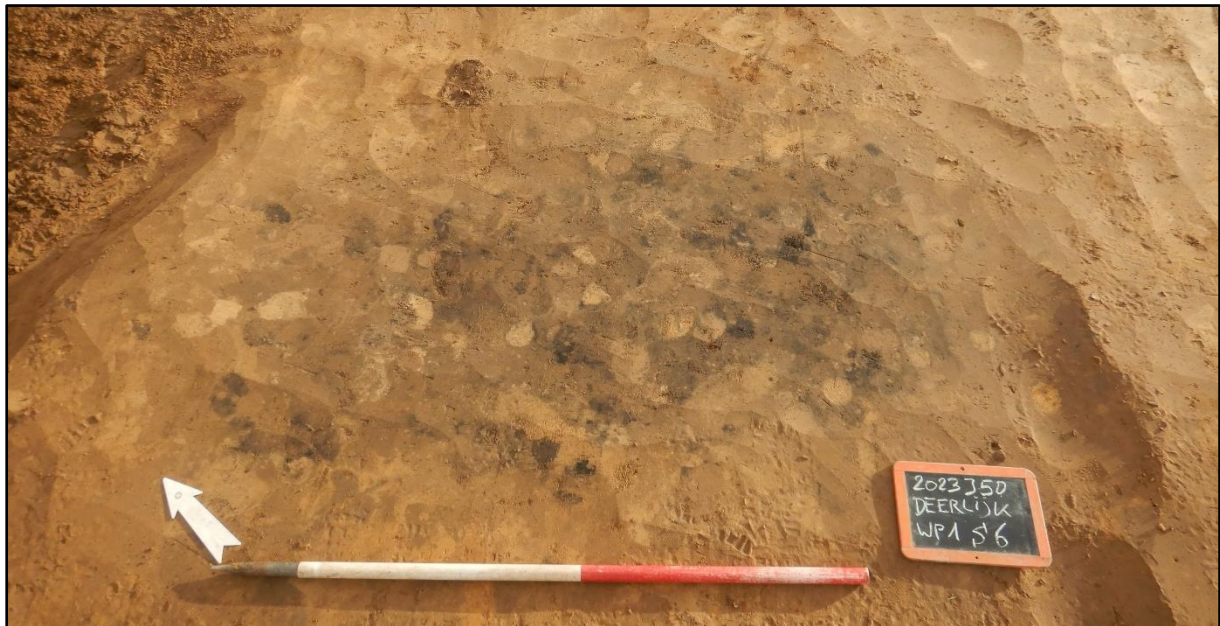

Figuur 63 Coupetekening van brandrestengraf S5.

S6 bevond zich net ten noorden van S5 en werd oversneden door greppel S4. Het graf was minstens ca. 1,6m bij 1,0m groot. In het noordoostelijke deel van het spoor werd in het vlak een nis herkend door de aanwezigheid van enkele aardewerkfragmenten. In coupe tekende de nis zich af als een zeer vage uitstulping bij het graf. Het graf zelf kende in coupe een eerder onregelmatige vorm ten gevolge van bioturbatie en was bewaard tot een diepte van ca. 30cm. De vulling was zwart gevlekt en bevatte een grote hoeveelheid houtskool en verbrand botmateriaal. De context, voornamelijk de nis, bevatte verder zeer veel vondstmateriaal.

In totaal werden 128 aardewerkfragmenten aangetroffen. Het aardewerkensemble bestaat uit handgevormd aardewerk (inv. 31-32, 58), low lands ware (inv. 11-13, 32, 46), terra nigra (inv. 32, 55-56) en terra sigillata (inv. 12 en 57). Bij het handgevormd aardewerk konden enkele fragmenten van een of meerdere kleine container(s) onderscheiden worden, alsook een quasi volledige buikige (kook)pot, versierd met twee knoppen op de schouder. Deze laatste behoort tot het type Vanvinckenroye 42 en dateert tussen het midden van de 1ste en het midden van de 2de eeuw n.C. De pot werd gerestaureerd. Het ensemble low lands ware bevatte fragmenten van een of meerdere borden, fragmenten van een schaal en scherven van een pulletje van het type Vanvinckenroye 576 met groeflijnen op de schouder. Het graf bevatte minstens twee recipiënten in terra nigra. Het gaat om een biconische beker van het type Vanvinckenroye 92 en een zwaar secundair verbrand bord met onleesbare stempel van het type Vanvinckenroye 134. Beide vormen werden gerestaureerd. Ook deze vormen dateren tussen het midden van de 1ste eeuw en het midden van de 2de eeuw n.C. Hetzelfde geldt voor een quasi volledig kommetje van het type Dragendorff 27 in terra sigillata. Het zwaar verbrande recipiënt werd eveneens gerestaureerd. In totaal waren minstens negen verschillende aardewerken recipiënten aanwezig in het graf. Verder werd in de nis ook een bodemfragment van een fles in blauwkleurig, doorschijnend glas aangetroffen (inv. 10). Het graf bevatte ook nog fragmenten van minstens 4 of 5 koperen fibulae (inv. 39 en 51), een ijzeren ring (inv. 38) en diverse nagelfragmenten (inv. 44 en 53).

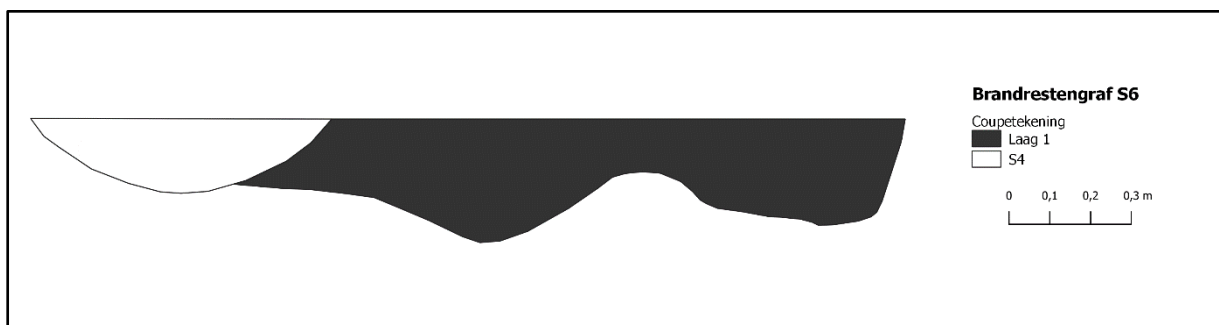
In totaal werd 53g bot verzameld uit het brandrestengraf (inv. 6). Tijdens het fysisch antropologisch onderzoek konden fragmenten van het neurocranium (2g) en de diafyses (18g) herkend worden. Het materiaal is afkomstig van een volwassen individu, ouder dan 20 jaar, en vertoonde plaatselijk ijzeraanslag, te relateren aan ijzeren voorwerpen in de context.

Figuur 64 Vlakfoto van brandrestengraf S6 in werkput 1.

Figuur 65 Coupe op brandrestengraf S6 in werkput 1.

Figuur 66 Coupetekening van brandrestengraf S6.

Figuur 67 Coupe op de nis van brandrestengraf S6 in werkput 1.

Figuur 68 Detail van het aardewerk in de coupe van de nis van brandrestengraf S6.

Figuur 69 Vondstmateriaal uit de nis van brandrestengraf S6 (inventarisnummers 10, 39, 55 t.e.m. 58).

S11 situeerde zich tot slot ietwat geïsoleerd in het oostelijke deel van de opgravingszone. Het spoor was in het vlak ca. 1,7m bij 0,9m groot. In coupe kende het een komvormige uitgraving met drie lagen. Bovenin bevond zich zo een donkerbruin-zwart gevlekte nazak waarin enkele houtskoolbrokken aanwezig waren. Hieronder situeerde zich een donkergrijs-zwarte, houtskoolrijke vulling met materiaal van de brandstapel (houtskool, verbrand bot, aardewerk). Op de bodem van het spoor was tot slot de onderzijde van de uitgraving op te merken. Deze werd gekenmerkt door een bruingrijs gevlekte, licht verspitte vulling met een beperkte hoeveelheid houtskoolbrokjes.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werd ter hoogte van het graf reeds een fragment low lands ware en een metaalslak (inv. PS1) aangetroffen. De opgraving leverde nog acht fragmenten handgevormd aardewerk, afkomstig van een bord en een schaal of bord (inv. 37 en 45).

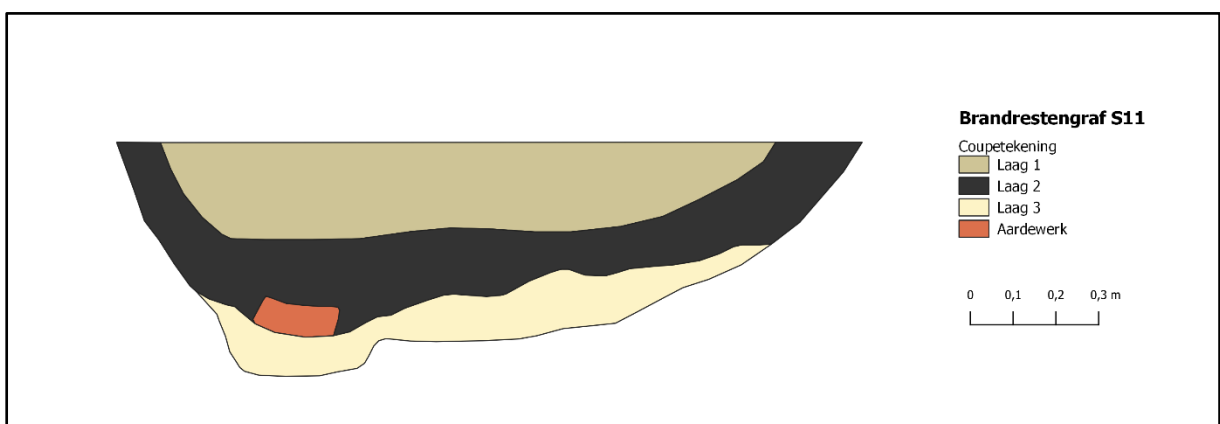
Het graf bevatte in totaal 44g gecremeerd botmateriaal. 1g van het materiaal kon geïdentificeerd worden als neurocraniumfragmenten en 13g als diafysefragmenten. Het gaat om een crematie van een volwassen individu, ouder dan 20 jaar. Enkele botfragmenten vertonen roestvlekken en aan een botfragment was een spijker gecorrodeerd. Deze kan wellicht eerder als onderdeel van de grafcontainer of de kledij van de overledene dan als echte bijgift gezien worden.

Figuur 70 Vlakfoto van brandrestengraf S11 in werkput 1.

Figuur 71 Coupe op brandrestengraf S11 in werkput 1.

Figuur 72 Coupetekening van brandrestengraf S11.

Figuur 73 Detail van het noordelijke deel van de coupe op brandrestengraf S11 met onderin een aardewerken schaal.

Figuur 74 Zicht op de schaal op de bodem van brandrestengraf S11 na het uithalen van de vulling.

Er lijkt sprake te zijn van enige fasering binnen het grafveld. Zo oversnijdt brandrestengraf S2 greppel S4, die zelf brandrestengraf S6 oversnijdt. Hieruit kan afgeleid worden dat S6 ouder is dan S4 en dat S4 (en dus ook S6) ouder is dan S2. Of de oriëntatie van de graven gerelateerd is aan een fasering is moeilijk te stellen.

Kuilen

Bij het onderzoek werden in totaal acht kuilen geregistreerd. Twee ervan situeerden zich in werkput 1. S7 lag zo binnen de cluster van brandrestengraven in het westelijke deel van de werkput, op ca. 3m ten zuiden van brandrestengraf S5. Het spoor tekende zich in het vlak af als een vage cirkel, die vooral opviel door de aanwezigheid van houtskoolspikkels. In coupe bleek sprake van een relatief ondiepe bewaring (ca. 12cm). De functie van de kuil is onduidelijk. De antropogene aard ervan is te betwijfelen. Het spoor leverde geen vondstmateriaal op.

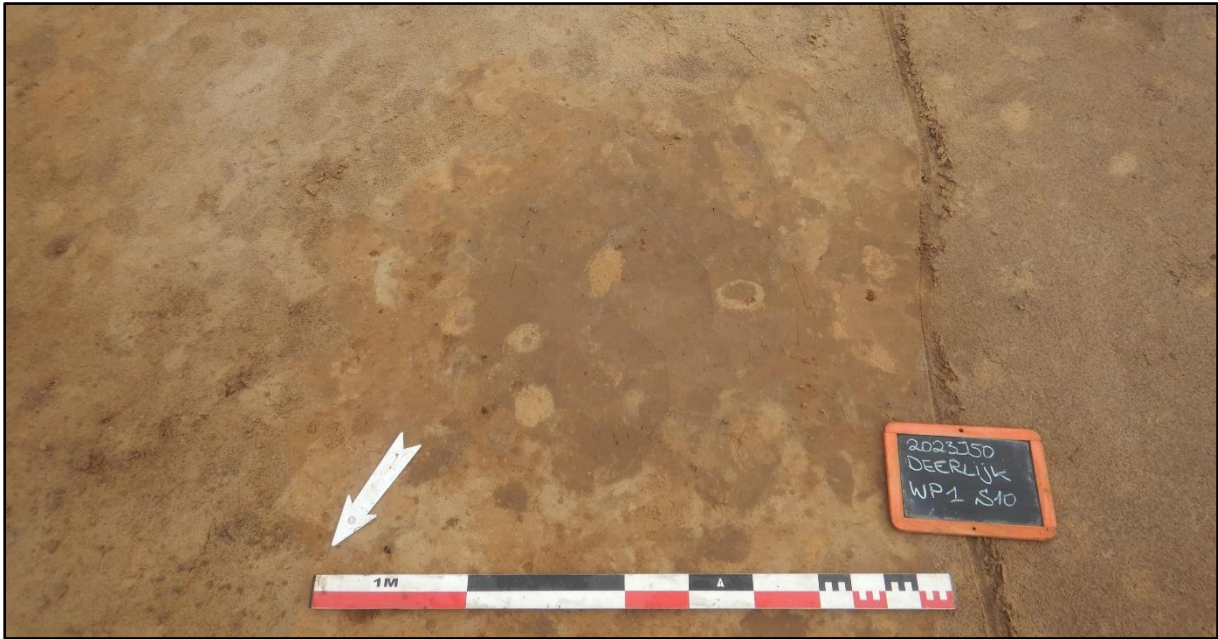
S10 situeerde zich ten oosten van greppel S8 en vertoonde eenzelfde vulling als de greppel. Het spoor tekende zich cirkelvormig af in het archeologisch vlak en had een grijsbruine, zandige vulling met beperkte hoeveelheid houtskoolspikkels. In coupe kende de kuil een komvormige uitgraving tot ca. 32cm onder het archeologisch vlakniveau. De functie van de kuil kon niet achterhaald worden. Ook deze kuil bevatte geen vondstmateriaal.

Figuur 75 Vlakfoto van S7 in werkput 1.

Figuur 76 Coupe op S7 in werkput 1.

Figuur 77 Vlakfoto van S10 in werkput 1.

Figuur 78 Coupe op greppel S8 (links) en kuil S10 (rechts) in werkput 1.

Het merendeel van de aangetroffen kuilen situeerde zich in werkput 2, in het zuiden van het plangebied. In deze zone was het archeologisch vlak echter duidelijk afgetopt ten gevolge van de voormalige bouw- en sloopactiviteiten, waardoor enkel de diepere sporen nog deels archeologisch waarneembaar waren. In het oostelijke deel van de werkput werden drie qua vulling zeer gelijkaardige sporen (S14, S15 en S16) aangesneden. Ze werden gekenmerkt door een donkergrijsbruine, gevlekte vulling waarin een relatief grote hoeveelheid sterk gefragmenteerd aardewerk kon worden opgemerkt. In coupe bleven de sporen ondiep bewaard tot respectievelijk 9cm, 7cm en 11cm. S14 vormde een langgerekte kuil (ca. 3,0m bij 0,8m), S15 was cirkelvormig (diameter ca. 0,5m) en S16 tekende zich in het vlak min of meer af als een afgerond vierkant (zijde ca. 1,0m). De functie van de kuilen blijft onduidelijk. Ten oosten van S14 en ten zuiden van S15 werd een concentratie van aardewerk vastgesteld, schijnbaar in de moederbodem (S17). Mogelijk gaat het om het verlengde van de vaag afgelijnde greppel S12 die hier echter niet meer in het vlak, noch in coupe herkend kon worden.

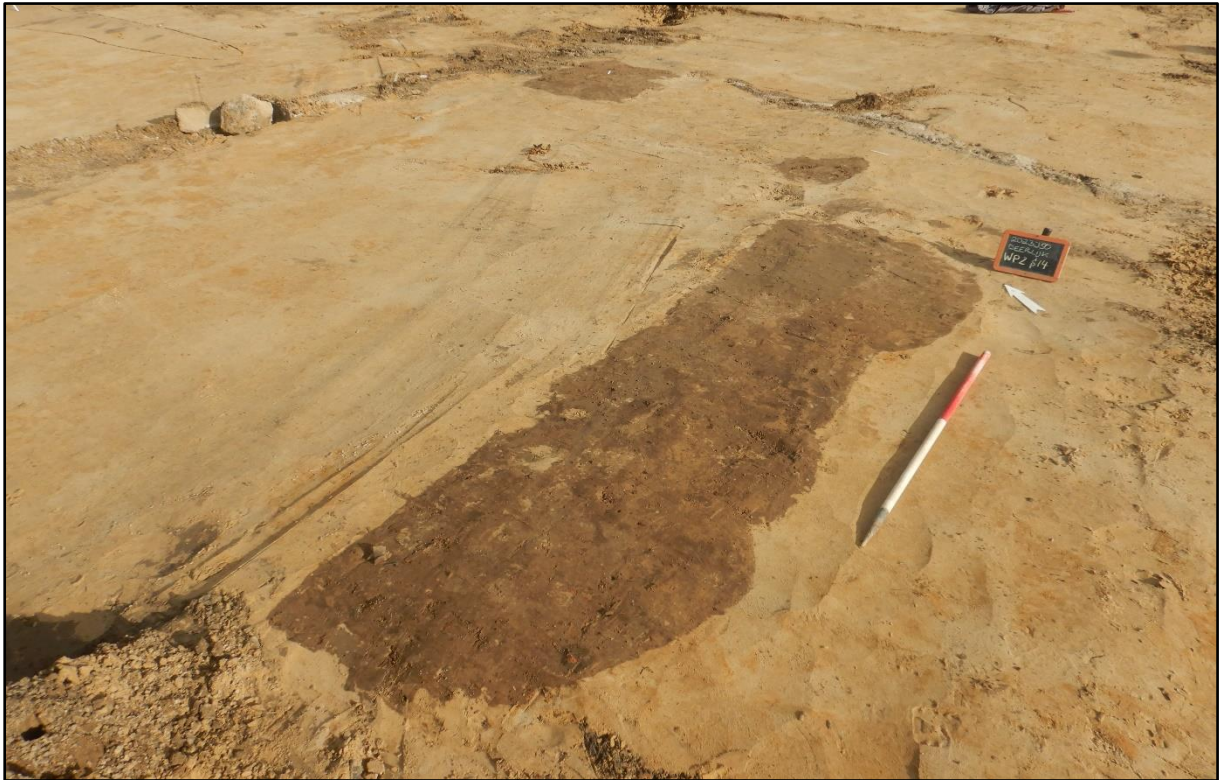
Kuil S14 leverde in totaal 157 aardewerkfragmenten, waarvan het merendeel zeer sterk gefragmenteerd was (inv. 21 en 33). Het gaat om 8 doliumfragmenten, 20 scherven handgevormd aardewerk waarvan enkele voorzien van kamstreepversiering, 69 fragmenten roodbakkende

kruikwaar, 39 fragmenten low lands ware, 5 fragmenten van een mortarium met overhangende kraagrand van het type Vanvinckenroye 349-350, te dateren aan het einde van de 1ste eeuw tot het begin van de 3de eeuw n.C., 5 fragmenten terra sigillata, waaronder enkele afkomstig van een bord van het type Dragendorff 18/31, te dateren tussen het midden van de 1ste en het midden van de 2de eeuw n.C., en een gedecoreerde scherf van het type Dragendorff 37, versierd met een eierlijst en een galopperend paard, en om 11 fragmenten van zoutcontainers. Daarnaast werden ook enkele metalen objecten aangetroffen. Het betreft 4 metaalslakken (inv. 22), 2 nagelfragmenten (inv. 23) en een zeer goed geconserveerde koperen naald van een spiraalfibula (inv. 52). De kuil bevatte ook nog 1 maalsteenfragment (inv. 24).

Kuil S15 leverde 16 aardewerkfragmenten (inv. 25), waaronder 7 wandfragmenten handgevormd aardewerk waarvan enkele gedecoreerd waren met kamstreepversiering, 2 fragmenten roodbakkende kruikwaar, 3 fragmenten low lands ware, 2 mortariumfragmenten, 1 fragment terra sigillata en 1 fragment van een zoutcontainer. De scherven waren te sterk gefragmenteerd om ze nog aan een welbepaalde vorm toe te kunnen schrijven.

In de vulling van S16 werden in totaal 111 scherven aangetroffen (inv. 28 en PS5). Het gaat om 3 doliumfragmenten, 19 fragmenten handgevormd aardewerk, waaronder 4 bodemfragmenten afkomstig van platte bodems en een bodem op voet, 9 fragmenten witbakkende kruikwaar, 23 fragmenten roodbakkende kruikwaar, 33 fragmenten low lands ware, 5 mortariumfragmenten, 2 terra nigra-achtige scherven, 1 randfragment van een kommetje van het type Dragendorff 27, te dateren in het midden van de 1ste eeuw tot het midden van de 2de eeuw n.C., 3 fragmenten die mogelijk aan een vuurbok kunnen worden toegeschreven, 12 fragmenten van zoutcontainers en 1 verglaasd en niet nader te determineren fragment. Verder werden enkele kleine fragmenten verbrand (dierlijk?) botmateriaal ingezameld uit de kuilvulling (inv. 54), alsook 1 tegulafragment met opstaande rand (inv. PS4). De kuil bevatte ook nog 9 metaalslakken (inv. 26 en PS5) en 3 ijzeren nagelfragmenten (inv. 27).

Aardewerkconcentratie S17 leverde in totaal 12 scherven (inv. 29). Het betreft 5 fragmenten van een mortarium met overhangende kraagrand van het type Vanvinckenroye 349-350, te dateren op het einde van de 1ste eeuw tot het begin van de 3de eeuw n.C., 6 fragmenten roodbakkende kruikwaar en een bodemfragment terra sigillata.

Figuur 79 Overzichtsfoto van kuilen S14, S15 en S16 in werkput 2.

Figuur 80 Vlakfoto van S14 in werkput 2.

Figuur 81 Coupe op S14 in werkput 2.

Figuur 82 Vlakfoto van S15 in werkput 2.

Figuur 83 Coupe op S15 in werkput 2.

Figuur 84 Vlakfoto van S16 in werkput 2.

Figuur 85 Coupe op S16 in werkput 2.

Figuur 86 Aardewerkdump S17 in werkput 2.

De overige kuilen (S13 en S18) vertoonden beide een vage aflijning en werden deels oversneden door recentere verstoringen. S13 kende een grijze, zandige vulling die reikte tot een diepte van ca. 8cm. De vulling van S18 bestond uit een lichtgrijsbruin zand en bevatte een zekere hoeveelheid houtskool. Het spoor was ca. 18cm diep. De functie van de sporen blijft onbepaald. Mogelijk kennen ze een eerder natuurlijke oorsprong. Ze bevatten geen van beide vondstmateriaal.

Figuur 87 S18 wordt oversneden door een recente verstoring in werkput 2.

Figuur 88 Coupe op S18 in werkput 2.

Greppels

Het onderzoek leverde drie greppelsegmenten op. S4 bevond zich ter hoogte van de cluster brandrestengraven in werkput 1 en was oostnoordoost-westzuidwest georiënteerd. Het spoor was ca. 0,5m breed en werd in het westen oversneden door brandrestengraf S2. In het oosten oversneed het zelf brandrestengraf S6. De greppel is dus jonger dan S6, maar ouder dan S4. Hij kende een vrij homogene (grijs)bruine, zandige vulling en was komvormig uitgegraven tot een diepte van ca. 18 à 34cm onder het archeologisch vlak. Er werden geen vondsten teruggevonden in de greppel.

Figuur 89 Vlakfoto van greppel S4 in werkput 1.

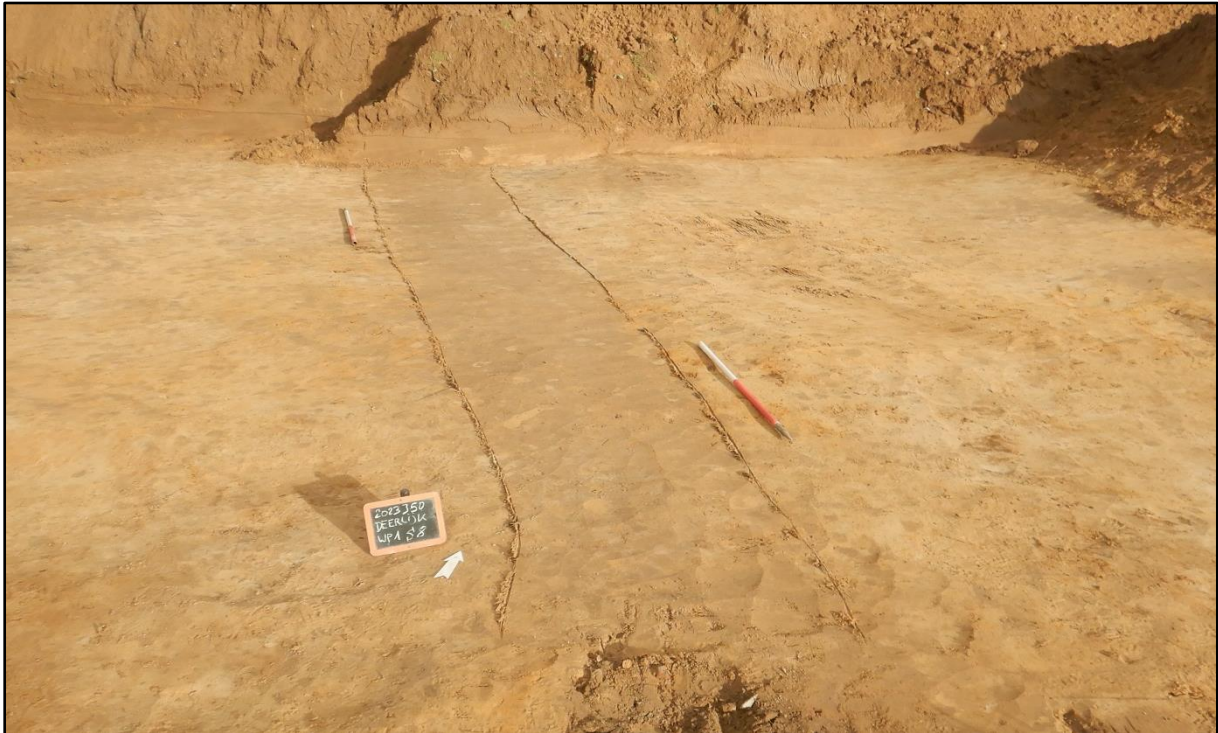

Figuur 90 Coupe op greppel S4 in werkput 1.

S8 (WP1) en S12 (WP2) zijn mogelijk deel van dezelfde noordnoordwest-zuidzuidoost georiënteerde greppel, die haaks staat op S4. In werkput 2 bleef enkel de onderkant van de greppel bewaard, waardoor deze moeilijker te herkennen was in het archeologisch vlak. S8 had een grijsbruine vulling en reikte ter hoogte van de coupe tot ca. 56cm onder het archeologisch vlak. S12 werd gecoupeerd ter hoogte van een aardewerkdump en had hier nog een diepte van ca. 45cm. Bij het uithalen van het spoor werd vastgesteld dat de greppel elders louter oppervlakkig bewaard was.

Ter hoogte van S8 werden geen vondsten teruggevonden. S12 leverde echter wel een aanzienlijke hoeveelheid materiaal op. In totaal bevatte de greppel 103 aardewerkfragmenten (inv. 16-17, 20, 36 en PS3). Het gaat om een oor van een amfoor, 5 doliumfragmenten van het type Stuart 147, 7

fragmenten handgevormd aardewerk, 3 fragmenten roodbakkende kruikwaar, diverse fragmenten low lands ware, waaronder randfragmenten van een kom met ronde schouder en opstaande rand van het type Vanvinckenroye 86, te dateren in de 1ste tot 2de eeuw n.C., 8 fragmenten van een mortarium van het type Vanvinckenroye 336/337, te dateren in het midden van de 2de tot het begin van de 3de eeuw n.C., een aantal fragmenten van een kraagkom in terra sigillata (type Dragendorff 38), te dateren op het einde van de 1ste eeuw tot de 3de eeuw en 1 fragment van een zoutcontainer. Verder werden 5 tegulafragmenten (inv. 14 en PS3), 8 metaalslakken, waarvan enkele met fragmenten van de ovenwand (inv. 18 en PS3), 11 ijzeren nagels (inv. 19) en 3 maalsteenfragmenten (inv. 15 en PS3) teruggevonden in de greppel.

Figuur 91 Vlakfoto van greppel S8 in werkput 1.

Figuur 92 Coupe op greppel S8 (links) en kuil S10 (rechts) in werkput 1.

Figuur 93 Vlakfoto van greppel S12 in werkput 2.

Figuur 94 Coupe op greppel S12 ter hoogte van een aardewerkdump in werkput 2.

3.3.2. Bomput uit de Eerste of Tweede Wereldoorlog

Naast sporen uit de Romeinse tijd kon slechts één spoor aan een recentere periode gekoppeld worden. Het gaat om een bomput (S9) uit de Eerste of Tweede Wereldoorlog die werd aangetroffen langs de noordelijke zijde van werkput 1, ten oosten van greppel S8. De bomput tekende zich cirkelvormig (diameter ca. 1,0m) af in het archeologisch vlak en bevatte een aanzienlijke hoeveelheid obusmantelfragmenten.

Figuur 95 Vlakfoto van bomput S9 in werkput 1.

3.4. Culturele en natuurwetenschappelijke vondsten

In totaal werden tijdens de opgraving 58 inventarisnummers uitgedeeld aan vondstmateriaal (inv. 1 t.e.m. 58). Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden daarnaast reeds 5 vondstnummers (inv. PS1 t.e.m. PS5) uitgedeeld. Het materiaal van de opgraving en het vooronderzoek wordt hier samen beschouwd en kan onderverdeeld worden in de volgende vondstcategorieën: aardewerk, bot, bouwkeramiek, glas, metaal en natuursteen.

De vondsten worden in onderhavige hoofdstukken (3.4.1. t.e.m. 3.4.6) besproken per vondstcategorie. Een gedetailleerd overzicht van het vondstmateriaal is daarnaast terug te vinden in de vondstenlijst in bijlage.

Vondstcategorie	Aantal (n)	Gewicht (g)
Aardewerk	684	8.498
Bot	Onbepaald	556
Bouwkeramiek	6	1.505
Glas	1	19
Metaal	140	1.639
Natuursteen	5	3.338
TOTAAL	836	15.555

Tabel 5 Overzicht van de vondstcategorieën in aantallen en gewicht.

Tijdens het onderzoek werden waar mogelijk stalen genomen uit de relevante contexten. De vulling van de aangetroffen brandrestengraven werd daarbij in het geheel bemonsterd als grondstaal en vervolgens uitgezeefd tot residu (inv. 1 t.e.m. 35). De residu's werden gecontroleerd op verbrand botmateriaal en andere vondsten. Het aangetroffen materiaal werd opgenomen in de vondstenlijst.

Het natuurwetenschappelijk onderzoek zal toespitsen op de aangetroffen brandrestengraven. Vijf van de graven bevatten verbrand botmateriaal dat zal worden voorgelegd aan de fysisch antropoloog (vondstnummers 1 t.e.m. 7).

De resultaten van het uitgevoerde natuurwetenschappelijk onderzoek worden besproken in onderhavig hoofdstuk 3.4.7. Een gedetailleerd overzicht van de stalen kan geraadpleegd worden in de stalenlijst in bijlage.

De vondsten uit de nis van brandrestengraf S6 werden geselecteerd voor conservatie. De conservatie wordt besproken in hoofdstuk 3.4.8. Meer informatie kan teruggevonden worden in de conservatiefiches in bijlage bij dit rapport.

Categorie	Aantal (n)
Grondstalen	35
TOTAAL	35

Tabel 6 Overzicht van de ingezamelde stalen.

Onderzoek	Waardering	Analyse
Fysische antropologie	5	5

Tabel 7 Overzicht van het voorgestelde natuurwetenschappelijk onderzoek.

3.4.1. Aardewerk

In totaal werden 684 aardewerkfragmenten met een totaalgewicht van 8.498g ingezameld tijdens het onderzoek. Het aardewerk kan ingedeeld worden in volgende categorieën: amfoor, dolium, handgevormd aardewerk, kruikwaar, low lands ware, mortarium, terra nigra, terra sigillata, vuurbok, zoutcontainer en onbepaalde fragmenten. Al het aangetroffen aardewerk kent een Romeinse datering. Een overzicht van het aandeel van de verschillende aardewerksoorten wordt gegeven in onderstaande tabel.

Aardewerksoort	Aantal (n)	Percentage aantal	Gewicht (g)	Percentage gewicht
Amfoor	1	0,1%	14	0,2%
Dolium	16	2,3%	1.400	16,5%
Handgevormd aardewerk	153	22,4%	2.841	33,4%
Kruikwaar (roodbakkend)	149	21,8%	1.400	16,5%
Kruikwaar (witbakkend)	9	1,3%	17	0,2%
Low lands ware	146	21,3%	975	11,5%
Mortarium	25	3,7%	711	8,4%
Terra nigra	139	20,3%	653	7,7%
Terra sigillata	18	2,6%	241	2,8%
Vuurbok	3	0,4%	91	1,1%
Zoutcontainer	24	3,5%	151	1,8%
onbepaald	1	0,1%	4	0,0%
TOTAAL	684	99,8%	8.498	100,1%

Tabel 8 Overzicht van het aangetroffen aardewerk per soort in aantallen, gewichten en percentages.

Amfoor

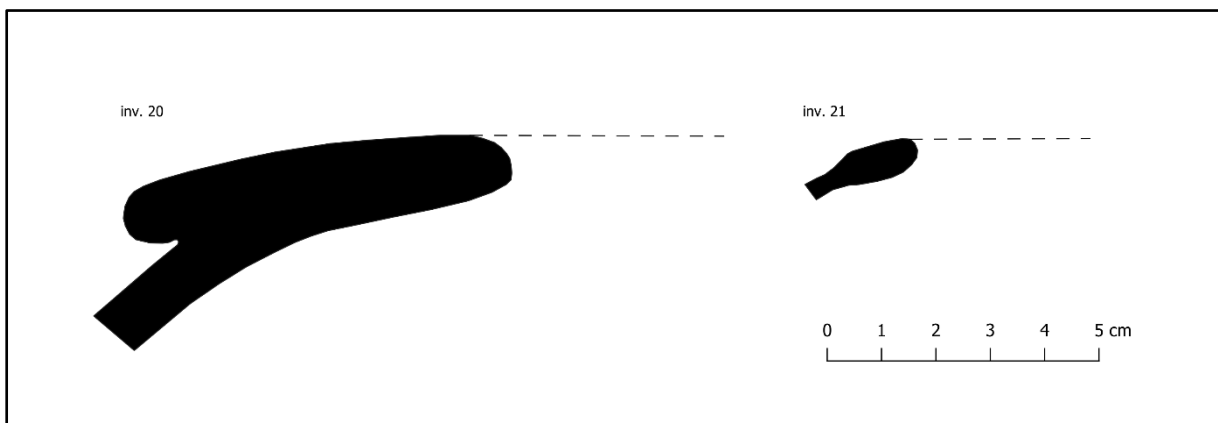
Het onderzoek leverde 1 amfoorfragment (inv. PS2). Het gaat om een deel van een oor met een oranjebruin baksel. Het fragment werd aangetroffen in greppel S12 tijdens het proefsleuvenonderzoek.

Dolium

Bij de opgraving werden 6 doliumfragmenten met een totaalgewicht van ca. 1.400g aangetroffen. 4 randfragmenten en 1 bodemfragment zijn afkomstig uit greppel S12 (inv. 16 en 20). Daarnaast bevatten kuilen S14 en S16 respectievelijk 8 en 3 doliumscherven (inv. 21 en 28).

Figuur 96 Randfragmenten van een dolium uit greppel S12 (inventarisnummer 20).

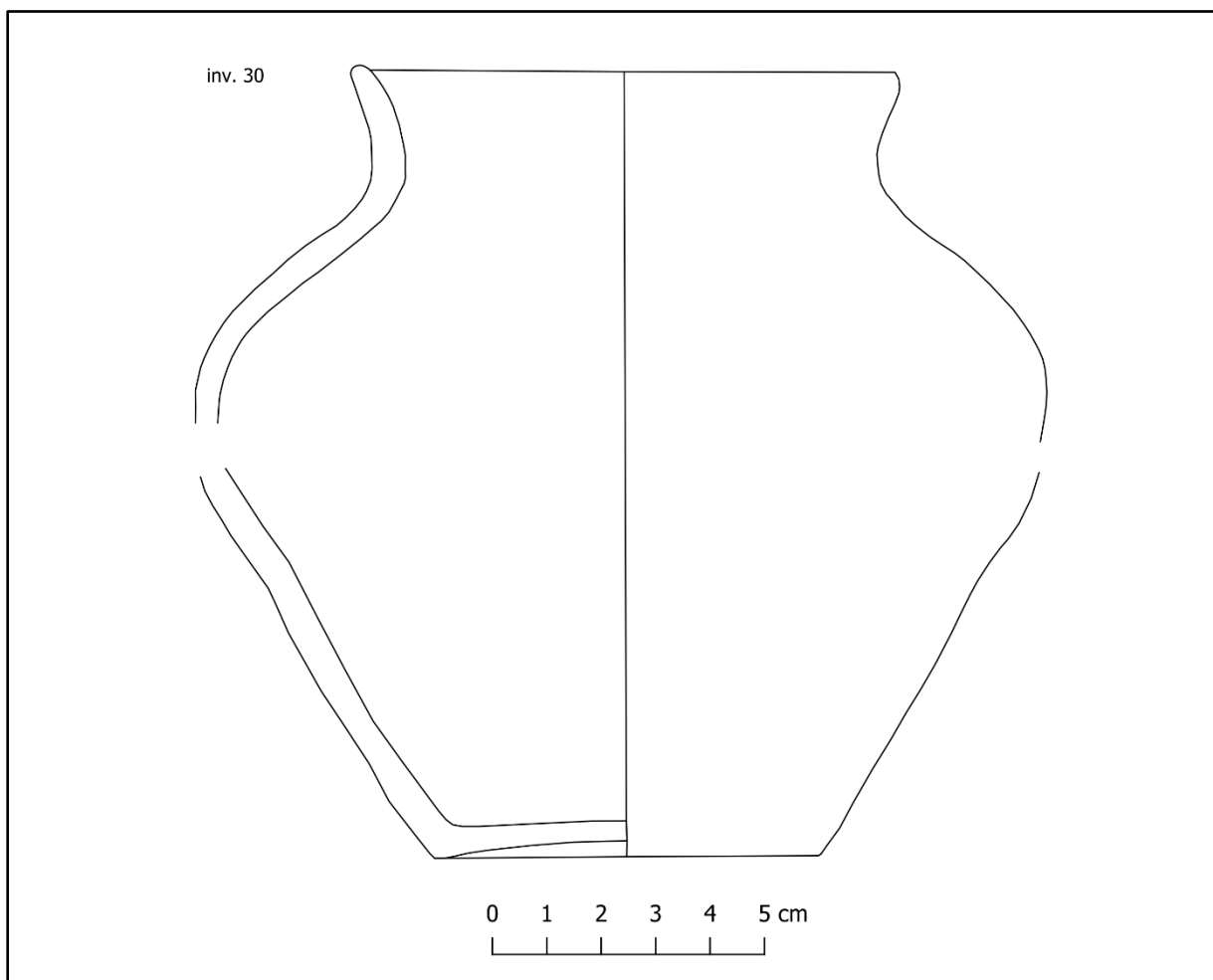
Figuur 97 Grafische weergave van twee randfragmenten van dolia uit greppel S12 en kuil S14 (inventarisnummers 20 en 21).

Handgevormd aardewerk

Het handgevormd aardewerk vormt qua gewicht (2.841g) de grootste aardewerkgroep binnen het ensemble. In totaal werden 153 fragmenten ingezameld. Binnen het ensemble konden een aantal vormen herkend worden, waaronder een deksel (inv. 34), een bord (inv. 37), een bord of schaal (inv. 45) en een quasi volledige buikige (kook)pot, versierd met twee knoppen op de schouder (inv. 58). Deze laatste kon worden toegeschreven aan het type Vanvinckenroye 42 dat te dateren is tussen het midden van de 1ste eeuw en het midden van de 2de eeuw n.C. De pot is afkomstig uit de nis van brandrestengraf S6 en was quasi volledig, waardoor een restauratie mogelijk was. Verschillende fragmenten uit het ensemble handgevormd aardewerk vertonen kamstreepversiering; enkele waren ook secundair verbrand.

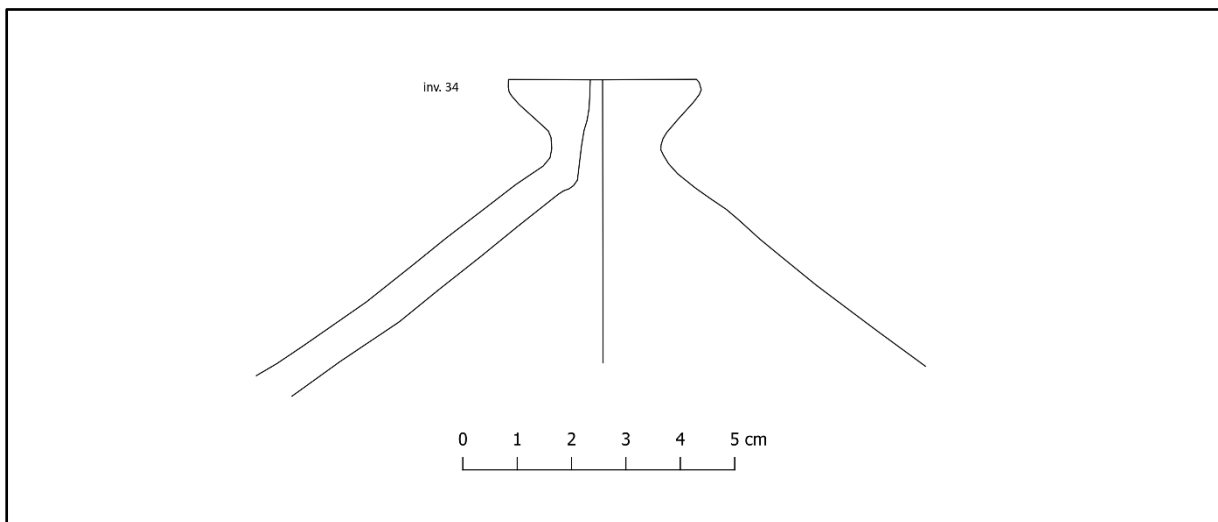
Figuur 98 Fragmenten handgevormd aardewerk uit brandrestengraf S2 (inventarisnummer 30).

Figuur 99 Grafische weergave van de rand en bodem van een drieledige pot handgevormd aardewerk uit brandrestengraf S2 (inventarisnummer 30).

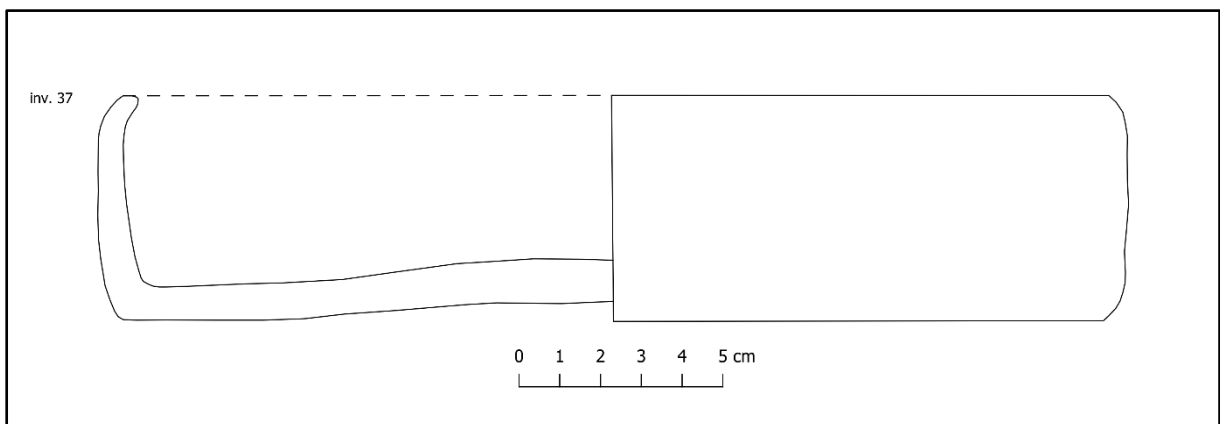
Figuur 100 Fragment van een deksel uit brandrestengraf S3 (inventarisnummer 34).

Figuur 101 Deksel in handgevormd aardewerk uit brandrestengraf S3 (inventarisnummer 34).

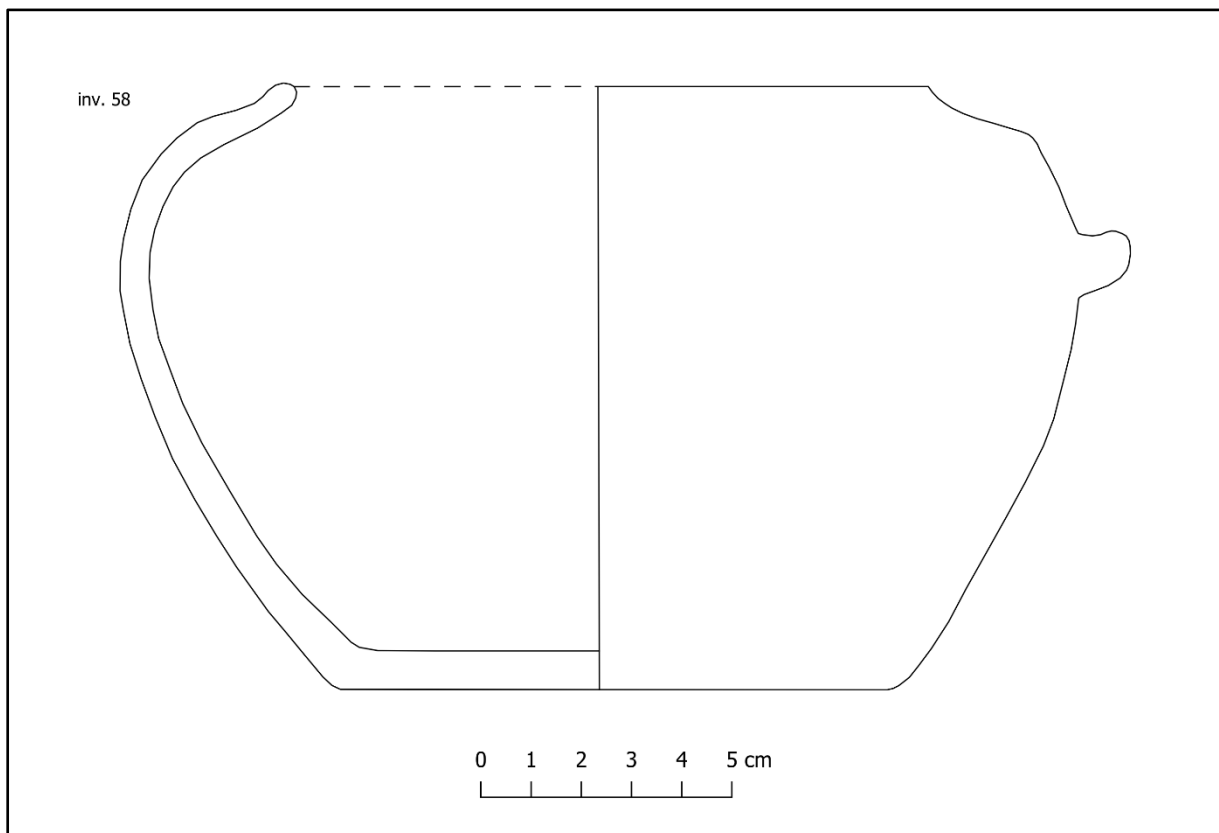
Figuur 102 Bord in handgevormd aardewerk uit brandrestengraf S11 (inventarisnummer 37).

Figuur 103 Grafische weergave van een bord in handgevormd aardewerk uit brandrestengraf S11 (inventarisnummer 37).

Figuur 104 Pot in handgevormd aardewerk uit de nis van brandrestengraf S6 (inventarisnummer 58) (foto: Ansje Cools Conservatie).

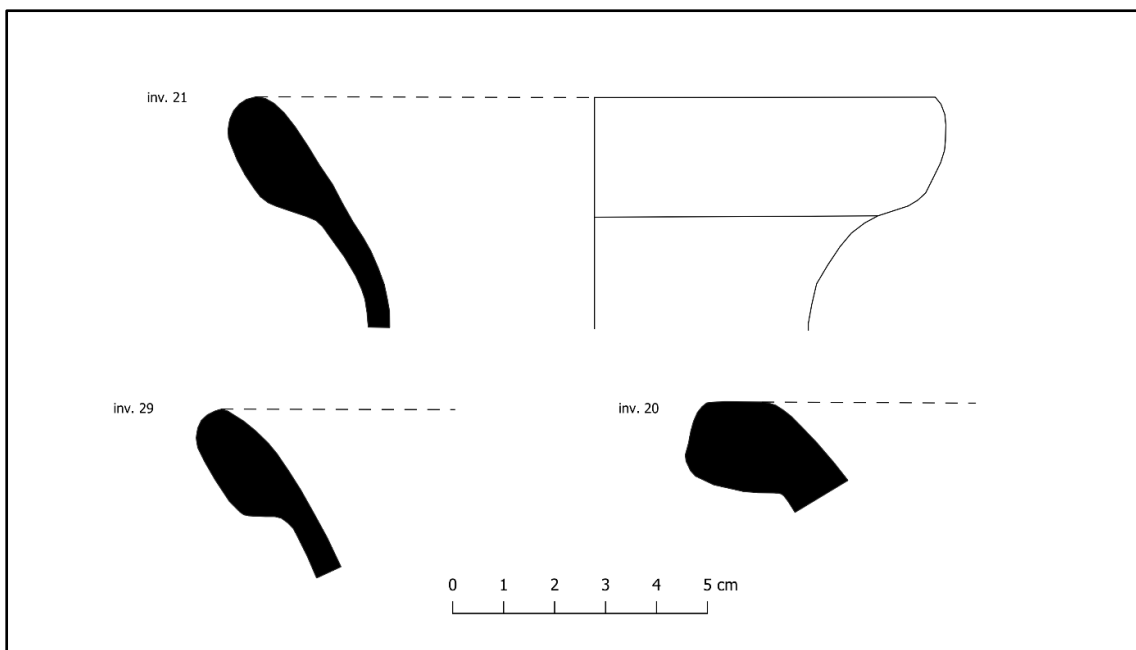
Figuur 105 Grafische weergave van een pot in handgevormd aardewerk uit de nis van brandrestengraf S6 (inventarisnummer 58).

Kruikwaar

Het onderzoek bracht in totaal 158 fragmenten kruikwaar met een totaalgewicht van ca. 1.417g aan het licht. Het overgrote merendeel ervan is roodbakend (n=149, 1.400g), maar er werden ook enkele witbakkende fragmenten aangetroffen (n=9, 17g).

Figuur 106 Selectie van kruikwaarfragmenten uit kuil S14 (inventarisnummer 21).

Figuur 107 Grafische weergave van enkele randfragmenten roodbakende kruikwaar (inventarisnummers 20, 21 en 29).

Low lands ware

In totaal werden 146 fragmenten low lands ware met een gezamenlijk gewicht van ca. 975g ingezameld. Het grootste deel ervan (n=45, 291g) is afkomstig uit brandrestengraf S6. Deze context leverde onder meer fragmenten van een of meerdere borden (inv. 11 en 32), van een schaal (inv. 12) en van een pulletje van het type Vanvinckenroye 576 met groeflijnen op de schouder (inv. 13). Deze laatste vorm dateert mogelijk uit de tweede helft van de 1ste eeuw n.C. Een groot deel van de aangetroffen fragmenten vertoonde sporen van secundaire verbranding, wat er wellicht op wijst dat het gaat om bijgiften die mee verbrand werden op de brandstapel.

Ook greppel S12 leverde verschillende fragmenten low lands ware (n=24, 186g). Enkele ervan behoren tot een kom met ronde schouder en opstaande rand van het type Vanvinckenroye 86 (inv. 17). Deze vorm kan gedateerd worden in de 1ste tot 2de eeuw n.C.

In de vulling van brandrestengraf S2 werd een volledig bekertje, vervaardigd in low lands ware, aangetroffen (inv. 35).

Ook brandrestengraf S11 en kuilen S14, S15 en S16 leverden enkele fragmenten low lands ware. Deze konden echter niet aan een welbepaalde vorm toegeschreven worden.

Figuur 108 Fragmenten van een pulletje uit brandrestengraf S6 (inventarisnummer 13).

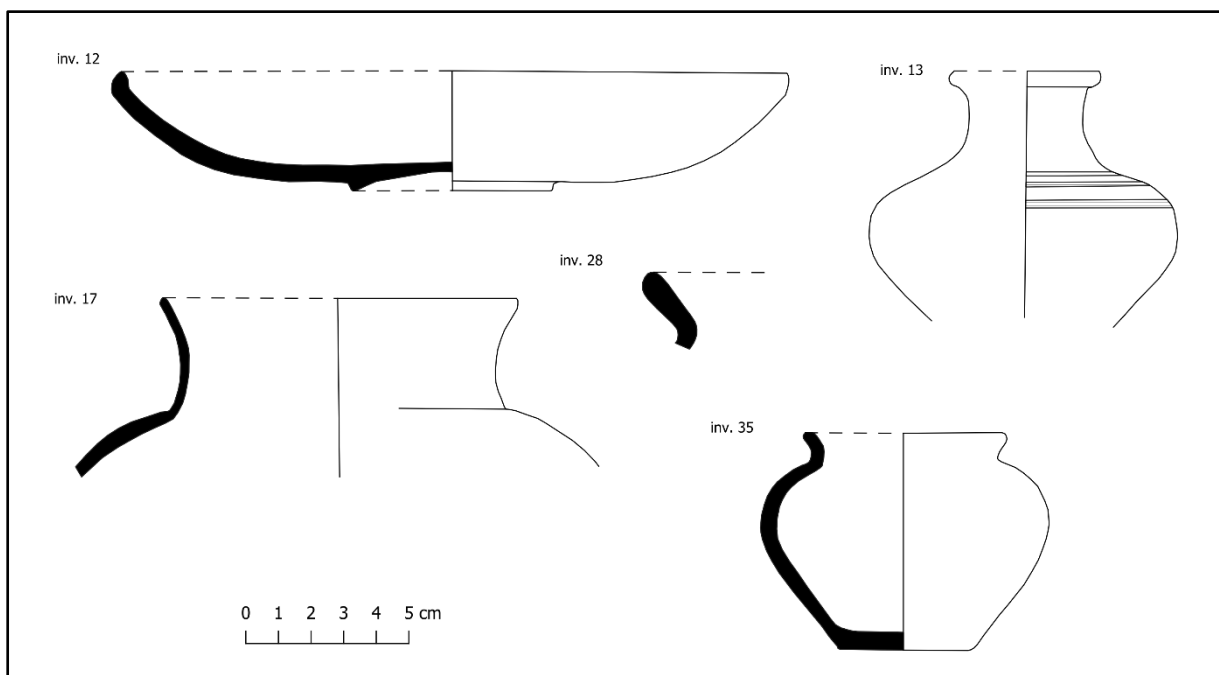
Figuur 109 Fragmenten van een kom uit greppel S12 (inventarisnummer 17).

Figuur 110 Rand- en bodemfragment van een schaal uit brandrestengraf S6 (inventarisnummer 12).

Figuur 111 Beuertje uit brandrestengraf S2 (inventarisnummer 35).

Figuur 112 Grafische weergave van enkele fragmenten en vormen low lands ware (inventarisnummers 12, 13, 17, 28 en 35).

Mortarium

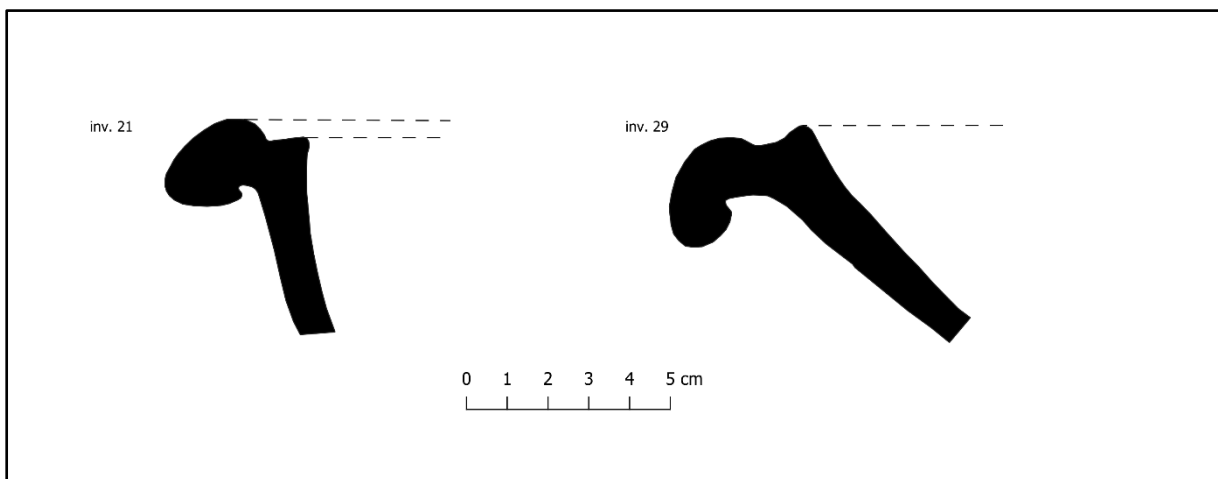
Het onderzoek bracht 25 scherven van mortaria met een gezamenlijk gewicht van ca. 711g aan het licht. In kuilen S14 en S17 werden telkens 5 fragmenten van een mortarium met overhangende kraagrand van het type Vanvinckenroye 349-350 aangetroffen (inv. 21 en 29). Dit type kan gedateerd worden tussen het einde van de 1ste eeuw en het begin van de 3de eeuw n.C. Ter hoogte van greppel S12 werden daarnaast tijdens het proefsleuvenonderzoek ook enkele fragmenten van een mortarium aangetroffen (inv. PS2). De fragmenten lijken afkomstig te zijn van een mortarium met verticale rand van het type Vanvinckenroye 336-337, dat gedateerd kan worden vanaf het midden van de 2de eeuw tot het begin van de 3de eeuw n.C.

Figuur 113 Mortariumfragmenten uit kuil S14 (inventarisnummer 21).

Figuur 114 Mortariumfragmenten uit S17 (inventarisnummer 29).

Figuur 115 Grafische weergave van twee mortariumfragmenten uit kuilen S14 en S17 (inventarisnummers 21 en 29).

Terra nigra

Tijdens het onderzoek werden 139 fragmenten terra nigra met een totaalgewicht van 653g ingezameld. Brandrestengraf S3 leverde zo fragmenten van een sterk gefragmenteerde beker (inv. 50). In de nis van brandrestengraf S6 werden daarnaast twee quasi volledige recipiënten aangetroffen. Het gaat om een biconische beker van het type Vanvinckenroye 92 (inv. 55) en een bord van het type Vanvinckenroye 134 (inv. 56), te dateren tussen het midden van de 1ste eeuw en het midden van de 2de eeuw n.C. Het bord is zwaar secundair verbrand en werd vermoedelijk meegegeven op de brandstapel.

Centraal op de binnenkant van de bodem is nog een onleesbare naamstempel, mogelijk een fantasiemerk, op te merken, binnen enkele vaag te herkennen concentrische groeven. De biconische beker en het bord werden beide gerestaureerd. De overige aangetroffen terra nigra-fragmenten konden niet aan een welbepaalde vorm toegeschreven worden.

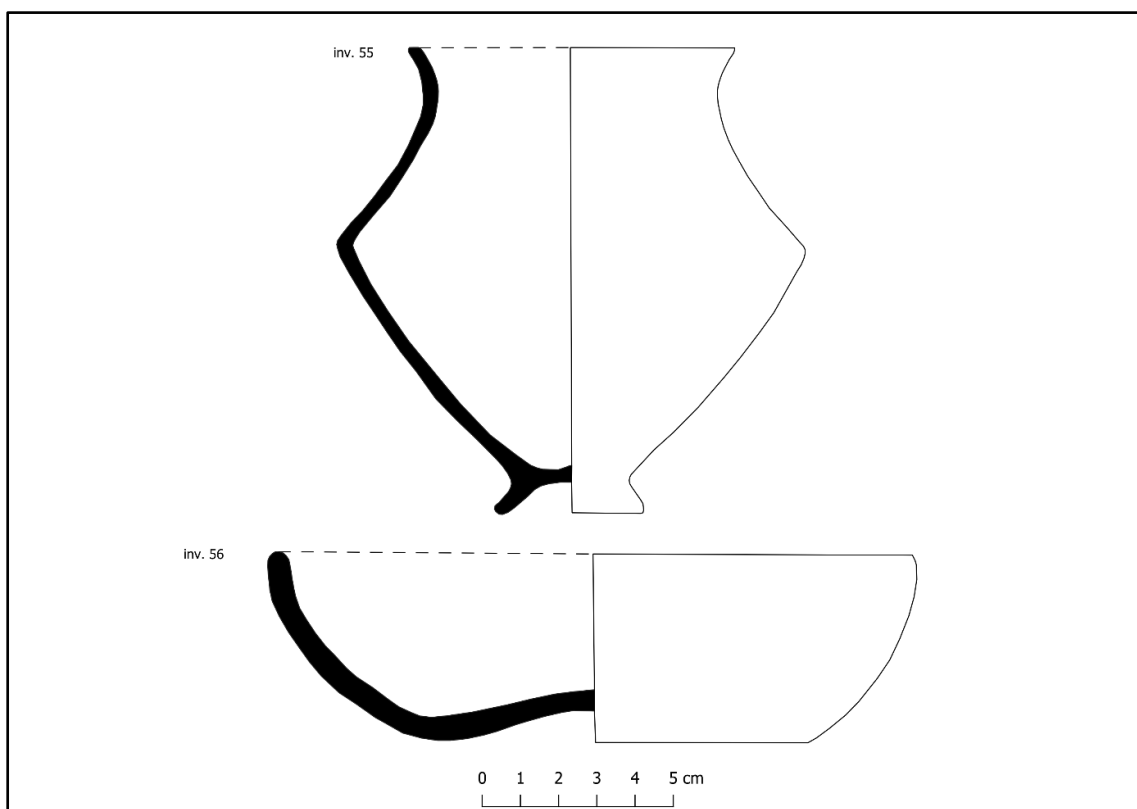
Figuur 116 Biconische beker uit de nis van brandrestengraf S6 (inventarisnummer 55) (foto: Ansje Cools Conservatie).

Figuur 117 Bord uit de nis van brandrestengraf S6 (inventarisnummer 56) (foto: Ansje Cools Conservatie).

Figuur 118 Stempel op het bord uit de nis van brandrestengraf S6 (inventarisnummer 56).

Figuur 119 Biconische beker en bord in terra nigra uit de nis van brandrestengraf S6 (inventarisnummers 55 en 56).

Terra sigillata

Bij het onderzoek werden 18 fragmenten terra sigillata met een gezamenlijk gewicht van 241g ingezameld. In de nis van brandrestengraf S6 werd zo een quasi volledig, maar zwaar secundair verbrand kommetje van het type Dragendorff 27 aangetroffen (inv. 57). Deze vorm dateert tussen het midden van de 1ste eeuw en het midden van de 2de eeuw n.C. Het recipiënt werd geselecteerd voor restauratie. Ook kuil S16 bevatte een randfragment van een kom van het type Dragendorff 27 (inv. 28). Ter hoogte van greppel S12 werden daarnaast zowel tijdens het vooronderzoek als de opgraving sterk gefragmenteerde scherven van een kraagkom van het type Dragendorff 38, dat gedateerd kan worden tussen het einde van de 1ste eeuw en de 3de eeuw n.C., ingezameld (inv. 20 en PS2). Kuil S14 bevatte daarnaast fragmenten van een bord van het type Dragendorff 18/31 en een kom van het type Dragendorff 37, gedecoreerd met eierlijst en galopperend paard (inv. 33). Het ensemble dateert tussen het midden van de 1ste eeuw en het midden van de 2de eeuw n.C. De overige aangetroffen fragmenten terra sigillata konden niet langer aan een bepaalde vorm gekoppeld worden.

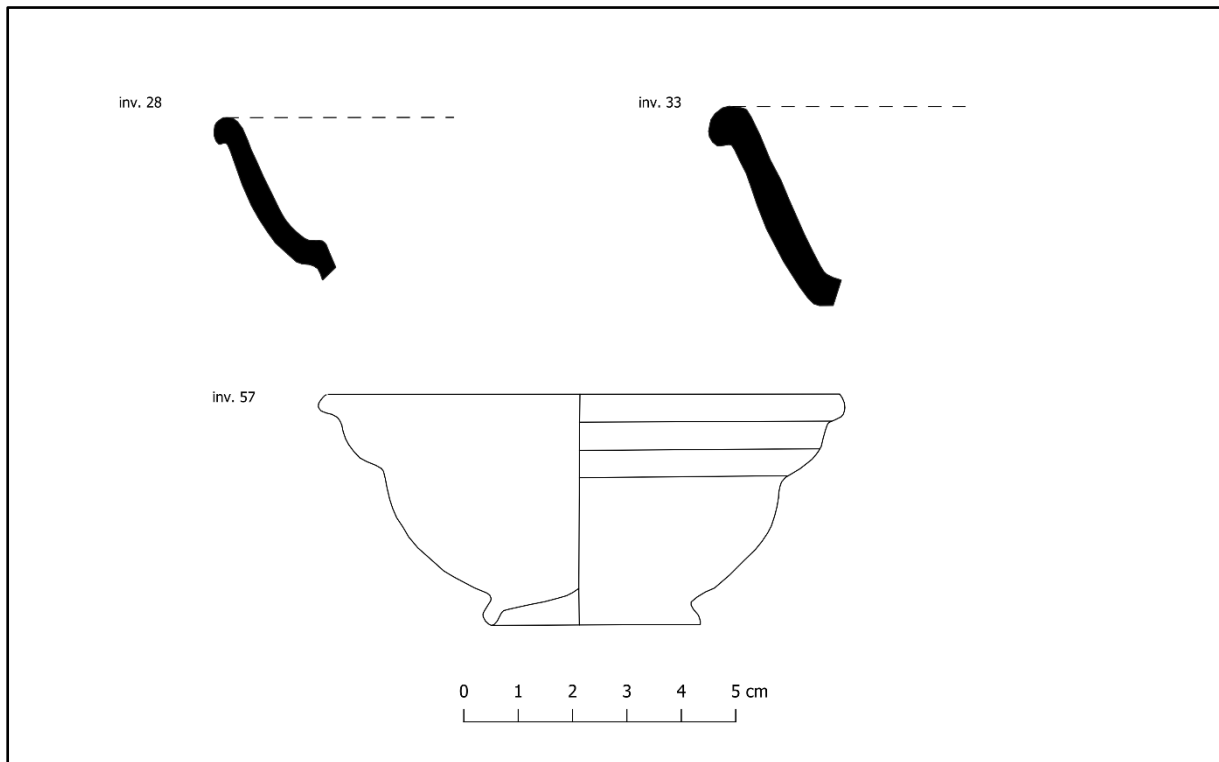
Figuur 120 Kommetje van het type Dragendorff 27 tijdens conservatie (inventarisnummer 57) (foto: Ansje Cools Conservatie).

Figuur 121 Kommetje van het type Dragendorff 27 na conservatie (inventarisnummer 57) (foto: Ansje Cools Conservatie).

Figuur 122 Terra sigillatafragmenten uit kuil S14 (inventarisnummer 33).

Figuur 123 Grafische weergave van enkele randfragmenten terra sigillata (inventarisnummers 28, 33 en 57).

Vuurbok

Drie fragmenten (91g), afkomstig uit kuil S16, zijn vermoedelijk toe te schrijven aan een vuurbok (inv. 28). Een van de fragmenten vertoont indicaties van een doorboring.

Figuur 124 Vuurbokfragmenten uit kuil S16 (inventarisnummer 28).

Zoutcontainer

In totaal werden 24 fragmenten van zoutcontainers met een gewicht van 151g ingezameld. De aanwezigheid van deze elementen duidt op een zekere connectiviteit met het kustgebied, waar zout gewonnen kon worden.

Figuur 125 Fragmenten van zoutcontainers uit kuil S16 (inventarisnummer 28).

3.4.2. Botmateriaal

Bij het onderzoek werd 556g gecremeerd botmateriaal ingezameld. Quasi al het aangetroffen botmateriaal is afkomstig uit brandrestengraven S1, S2, S3, S6 en S11. Het materiaal uit deze contexten is van menselijke origine en werd fysisch antropologisch bestudeerd (cf. infra). Daarnaast leverde ook kuil S16 enkele kleine fragmenten verbrand bot, dat mogelijk van dierlijke oorsprong zou kunnen zijn (inv. 54).

3.4.3. Bouwkeramiek

In totaal werden 6 fragmenten bouwkeramiek met een totaalgewicht van 1.505g aangetroffen. Het gaat om 5 tegulafragmenten uit greppel S12 (inv. 14 en PS3) en een tegulafragment met opstaande rand uit kuil S16 (inv. PS4). Deze vondsten duiden op de aanwezigheid van keramische bedaking of andere keramische structuren, zoals afvoergoten, in de omgeving van het plangebied.

Figuur 126 Tegulafragmenten uit greppel S12 (inventarisnummer 14).

3.4.4. Glas

In de nis van brandrestengraf S6 werd 1 glasfragment (19g) aangetroffen (inv. 10). Het betreft een bodemfragment van een prismafles in blauwkleurig, doorschijnend glas.

Figuur 127 Glasfragment uit brandrestengraf S6 (inventarisnummer 10).

3.4.5. Metaal

Het onderzoek bracht in totaal meer dan 140 metaalfragmenten met een gezamenlijk gewicht van 1.639g aan het licht. Het gaat voornamelijk om ijzeren nagelfragmenten, die zowel in de brandrestengraven (inv. 40 t.e.m. 44, inv. 53) als in de kuilen (inv. 19, 23 en 27) werden aangetroffen. De nagels lijken voornamelijk gerelateerd te zijn aan constructie, waardoor vermoed kan worden dat voor het aanmaken van de brandstapel gerecupereerd constructiehout aangewend werd.

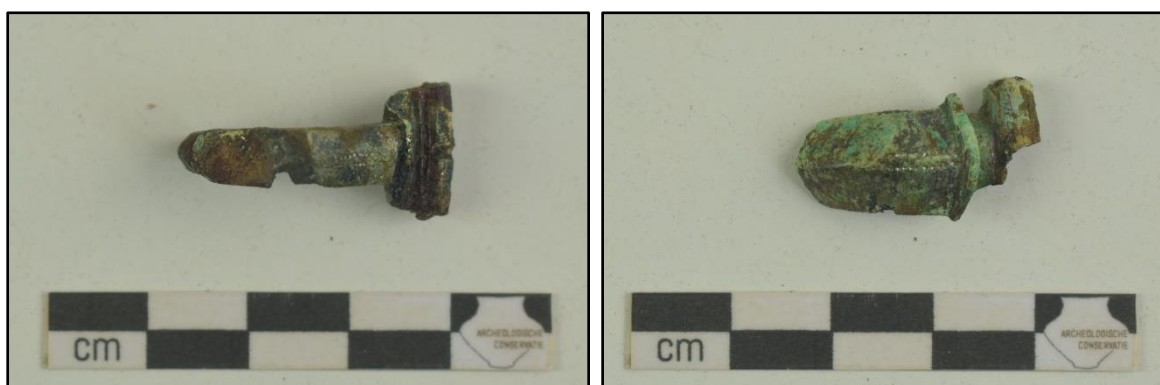
In brandrestengraf S6 werd daarnaast een ijzeren ring (inv. 38) aangetroffen. Het object werd geselecteerd voor conservatie.

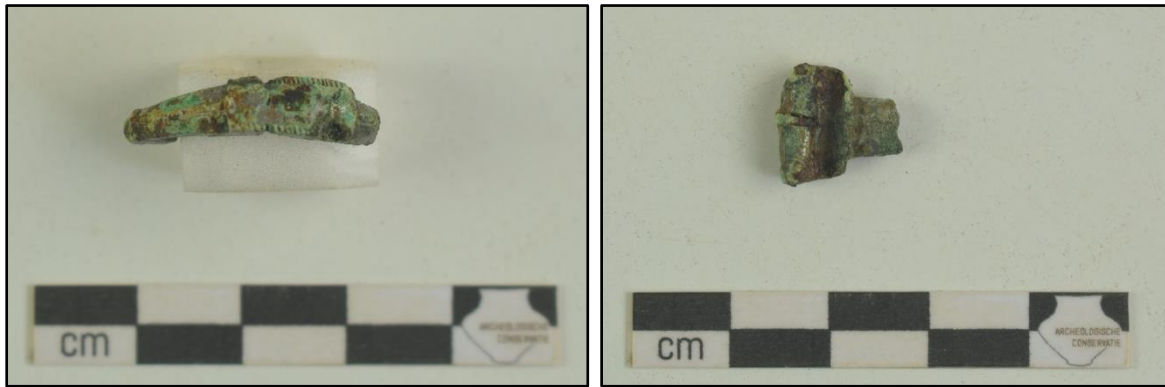
S6 leverde eveneens 8 fibulafragmenten (inv. 39 en 51), waarvan 5 aangetroffen binnen de nis (inv. 39). In kuil S14 werd daarnaast de naald van een spiraalfibula aangetroffen (inv. 52).

Verder werden tijdens het onderzoek 22 metaalslakken teruggevonden. 1 ervan werd tijdens het proefsleuvenonderzoek aangetroffen ter hoogte van brandrestengraf S11 (inv. PS1). 8 metaalslakfragmenten, waarvan enkele restanten van de ovenwand vertonen, zijn afkomstig uit greppel S12 (inv. 18 en PS3). Verder leverden ook kuilen S14 en S16 respectievelijk 4 en 9 fragmenten van metaalslakken (inv. 22, 26 en PS4).

Figuur 128 Foto's van de ijzeren ring uit brandrestengraf S6 na conservatie (inventarisnummer 38) (foto: Ansje Cools Conservatie).

Figuur 129 Fibulafragmenten uit de nis van brandrestengraf S6 (inventarisnummer 39).

Figuur 130 Metaalslakfragmenten uit greppel S12 (inventarisnummer PS3).

3.4.6. Natuursteen

In totaal werden 5 fragmenten natuursteen met een gewicht van in 3.338g ingezameld tijdens het onderzoek. 4 ervan zijn afkomstig uit greppel S12 (inv. 15, 36 en PS3). 1 exemplaar werd aangetroffen in kuil S14 (inv. 24). Het lijkt in alle gevallen te gaan om stukken van maalstenen.

Figuur 131 Maalsteenfragment uit greppel S12 (inventarisnummer 36).

Figuur 132 Maalsteenfragment met duidelijke groeven uit greppel S12 (inventarisnummer P53).

3.4.7. Natuurwetenschappelijk onderzoek: fysische antropologie³⁶

Bij het onderzoek van de brandrestengraven werd reeds een aanzienlijke hoeveelheid verbrand botmateriaal aangetroffen, dat zoveel mogelijk afzonderlijk ingezameld werd. De volledige vulling van de sporen werd daarnaast ingezameld als grondstaal en vervolgens uitgezeefd. De residu's werden gecontroleerd op de aanwezigheid van gecremeerd botmateriaal en andere archeologische vondsten. Vijf van de zes graven (S1, S2, S3, S6 en S11) bleken verbrand botmateriaal te bevatten. Dit materiaal werd voorgelegd aan de fysisch antropoloog.

Al het materiaal bleek van menselijke oorsprong te zijn.

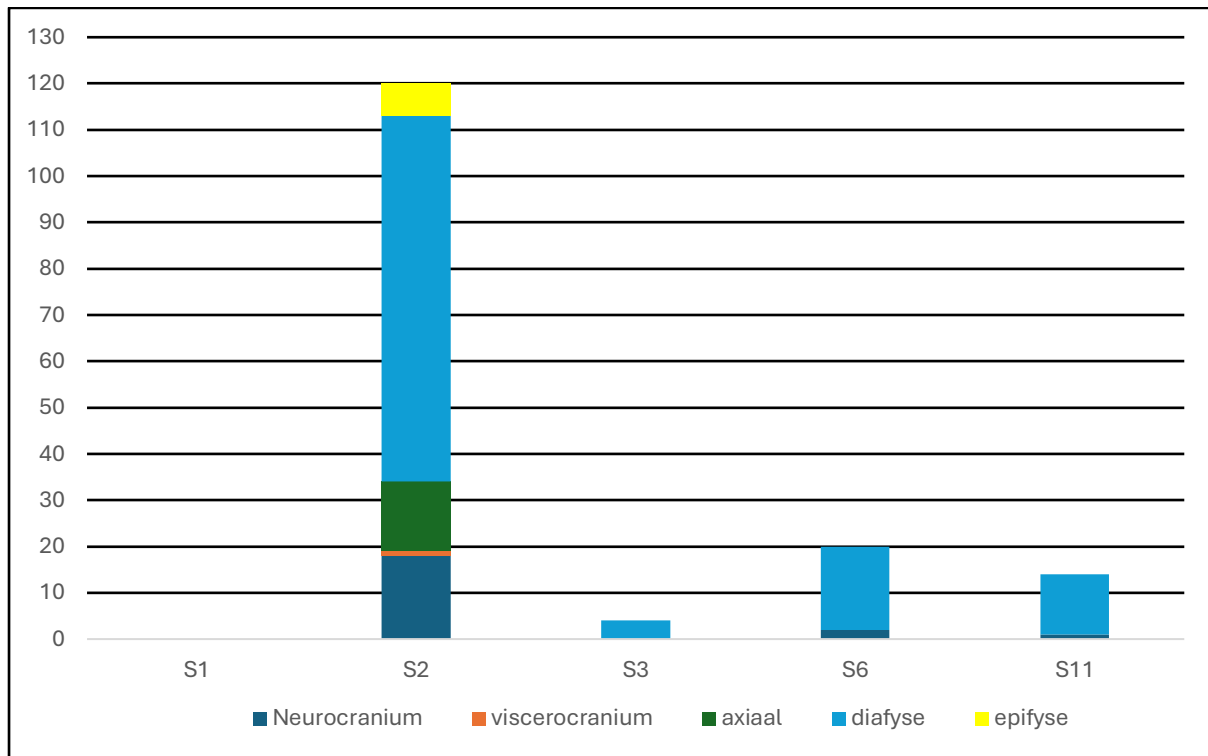
De contexten bevatten een variabele hoeveelheid materiaal. S1 bevatte slechts 1 gram verbrand bot, terwijl S2 367 gram gecremeerd botmateriaal bevatte. Een overzicht van het gewicht per context kan in onderstaande tabel geraadpleegd worden.

Graf nummer	Spoornummer	Vondstnummer	Gewicht (gram)
Cr1	1	1	1
Gr2	2	2, 3, 4	367
Gr3	3	5	9
Gr4	6	6	53
Gr5	11	7	44

Tabel 9 Overzicht van het gewicht van het botmateriaal per spoor (bron: Pijpelink 2024, 8, tabel 1).

Ook de fragmentatie van het materiaal verschilt sterk per context, maar een groot deel van het materiaal was sterk gefragmenteerd. Het gaat voornamelijk om diafysefragmenten en fragmenten van het neurocranium. Enkele fragmenten behoren echter tot het axiale skelet, de epifyses en het viscerocranium. Dit is conform de verwachtingen gezien de compactheid van het bot. Daarnaast hangt de aanwezigheid van verschillende lichaamsdelen samen met het gewicht van het bewaarde botmateriaal. Hoe meer botresten, hoe meer lichaamsdelen er vertegenwoordigd zijn. Een overzicht van het aangetroffen botmateriaal (in gram) per context per lichaamsdeel kan geraadpleegd worden in onderstaande grafiek.

³⁶ Pijpelink 2024.

Figuur 133 Het voorkomen van de verschillende lichaamsdelen per graf in gram (bron: Pijpelink 2024, 9, fig. 2).

Al het materiaal was krijtwit tot oud wit van kleur, wat wijst op een goede tot zeer goede verbranding bij temperaturen tussen 650 en 800°C.

Ondanks de geringe hoeveelheid en het lage gewicht van het botmateriaal uit S1 kon vastgesteld worden dat de crematieresten afkomstig zijn van een klein kind dat tussen een half jaar en twee jaar oud was bij het overlijden. Voor het materiaal uit S2 kon een sterfteleeftijd tussen 20 en 30 jaar bepaald worden. Aan de hand van het postuur wordt vermoed dat het eerder om een vrouw zou gaan, maar gezien geen duidelijke geslachtskenmerken werden vastgesteld, is dit niet met 100% zekerheid te zeggen. Voor de overige crematies kon enkel bepaald worden dat het om volwassen individuen, ouder dan 20 jaar, ging. Er kon geen maximale sterfteleeftijd of geslacht meer bepaald worden.

Het botmateriaal vertoonde geen ziekteverschijnselen. Dit was gezien het geringe gewicht aan crematieresten te verwachten.

Ook de lichaamslengte kon vanwege de beperkte hoeveelheid botmateriaal niet berekend worden.

In drie graven (S3, S6 en S11) werden roestvlekken geattesteerd op de crematieresten. Deze zijn vermoedelijk te interpreteren als sporen van ijzeren voorwerpen die in het graf aanwezig geweest moeten zijn geweest. In S11 werd een spijker aangetroffen die aan een botfragment vast gecorrodeerd was. De spijker is mogelijk afkomstig van de grafcontainer of van kledij en is niet zozeer als intentionele bijgift te zien.

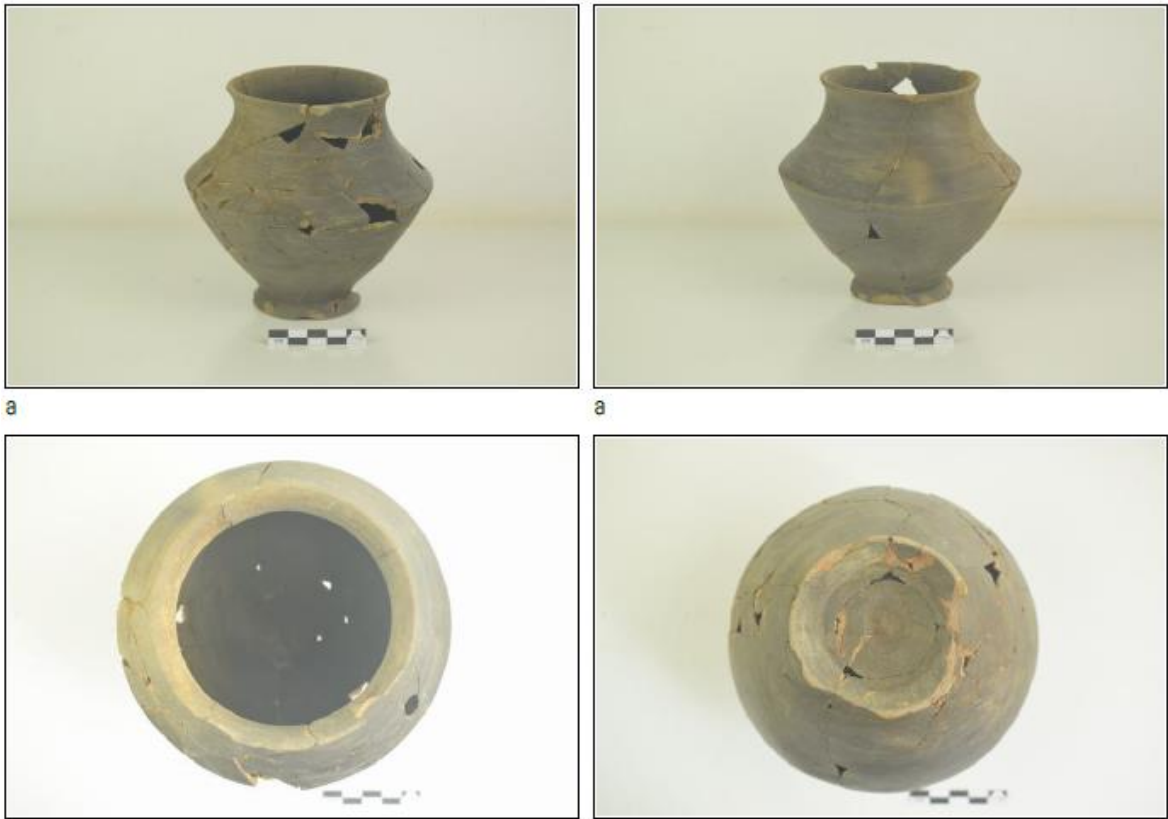
Cr	Project code	W P	Spoor	Vnr	Gewicht	Verbrandings graad	Fragmentatie graad	Leeftijd	Geslacht	Intactheids ratio	Opmerkingen
Cr 1 0	2023J5 0	1	1	1	1	5	1	0,5-2	k	0	
Cr 2 0	2023J5 0	1	2	2, 3, 4	367	4-5	5	20-30	m/v	0,32698	
Cr 3 0	2023J5 0	1	3	5	9	4-5	2	20+	m/v	0,44444	iets fe aanslag
Cr 4 0	2023J5 0	1	6	6	53	4-5	5	20+	m/v	0,37736	iets fe aanslag
Cr 5 0	2023J5 0	1	11	7	44	4-5	3	20+	m/v	0,31818	aangekoekte spijker en fe aanslag

Tabel 10 Totaaloverzicht van de determinatieresultaten per individu (bron: Pijpelink 2024, 11, tabel 2).

3.4.8. Conservatie³⁷

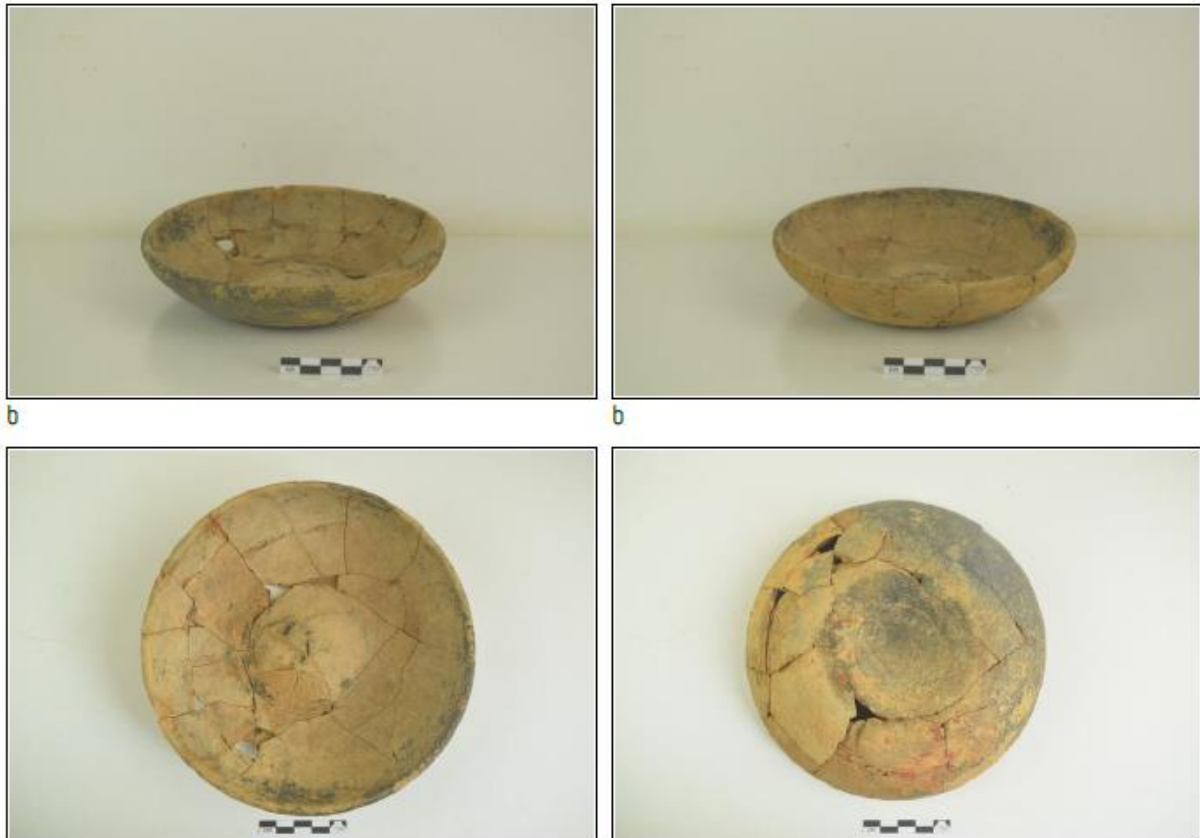
In totaal werden vier quasi volledige aardewerken recipiënten, een aantal fibulafragmenten en een ijzeren ring geselecteerd voor conservatie.

Het aardewerk was gefragmenteerd en uitgeloozd. De haarscheuren en breuknaden werden geconsolideerd en de fragmenten werden in hun oorspronkelijke positie verlijmd. De geconserveerde potjes werden verpakt in een op maat gemaakte verpakking uit PE-schuim in een PP doos. Verder bewarings- en hanteringsadvies kan geraadpleegd worden in de conservatiefiche in bijlage.

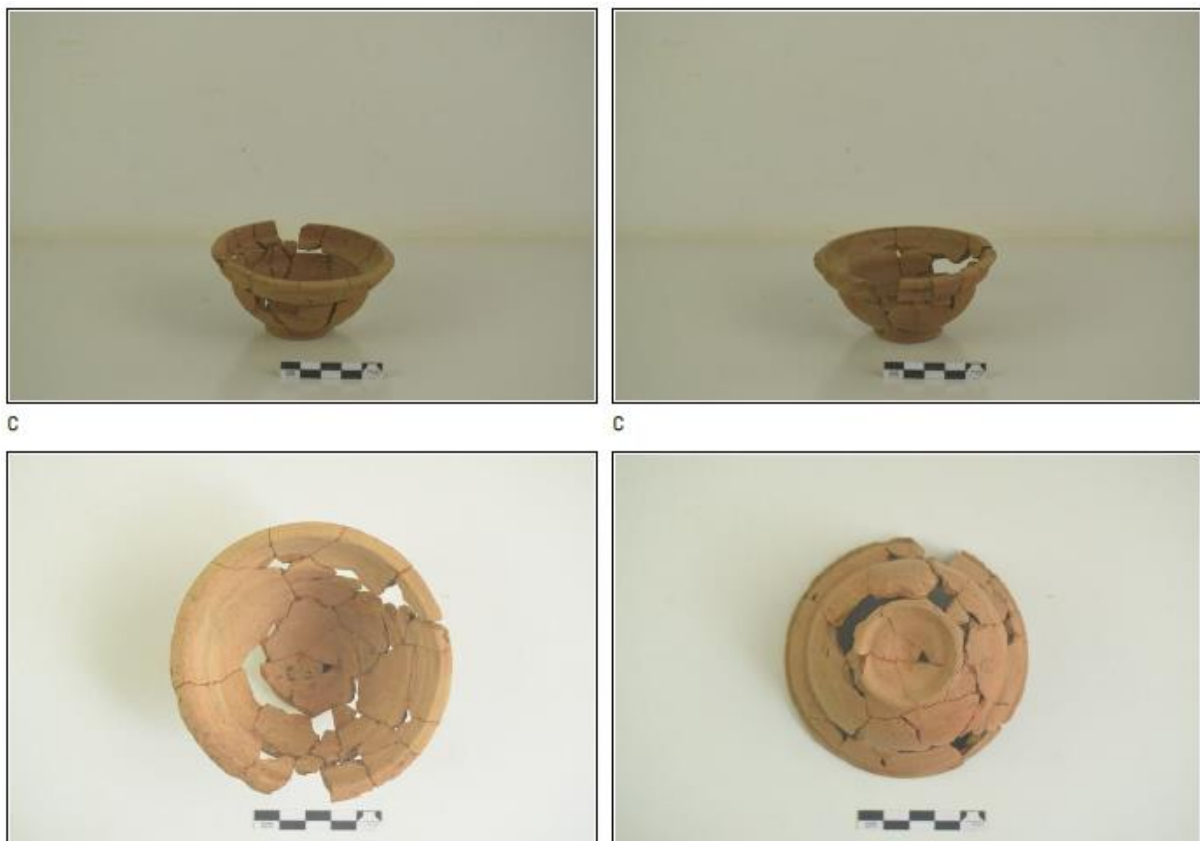

Figuur 134 Geconserveerde beker uit de nis van brandrestengraf S6 (inventarisnummer 55) (foto: Ansje Cools Conservatie).

³⁷ Cools 2024.

Figuur 135 Geconserveerd bord uit de nis van brandrestengraf S6 (inventarisnummer 56) (foto: Ansje Cools Conservatie).

Figuur 136 Geconserveerd kommetje uit de nis van brandrestengraf S6 (inventarisnummer 57) (foto: Ansje Cools Conservatie).

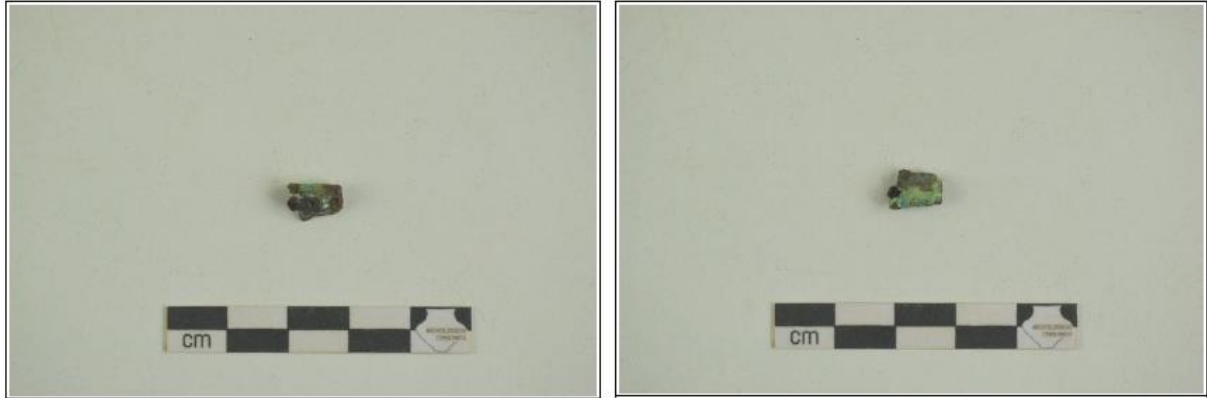

Figuur 137 Geconserveerde pot uit brandrestengraf S6 (inventarisnummer 58) (foto: Ansje Cools Conservatie).

Naast aardewerk werden enkele metaalfragmenten van verschillende gecorrodeerde fibulae aangetroffen. Na conservatie bleek het te gaan om vier of vijf verschillende individuen. De fibulafragmenten werden gereinigd en chemisch en fysisch gestabiliseerd. Waar mogelijk werden passende fragmenten verlijmd. De objecten werden gecoat met een bescherm laag om nieuwe corrosie tegen te gaan en verpakt in een doorprikt gripzakje met PE-schuimfolie, in een luchtdichte doos met silicagel. Advies voor de verdere bewaring en hantering van de objecten is terug te vinden in de conservatiefiche in bijlage.

Figuur 138 Geconserveerde fibulafragmenten uit brandrestengraf S6 (inventarisnummer 39).

Tot slot werd een ijzeren ringvormig object uit het brandrestengraf geselecteerd voor conservatie. Initieel werd vermoed dat het om een gesp zou kunnen gaan, maar na reiniging bleek het een ring te betreffen. Het object werd omwille van het zeer fragiele karakter slechts deels gereinigd tot de algemene vorm herkenbaar was. Vervolgens werd het fysisch gestabiliseerd, waarna een bescherm laag werd aangebracht om nieuwe corrosie te voorkomen. Het werd verpakt in een doorprikt gripzakje met PE-schuimfolie, in een luchtdichte doos met silicagel. Advies voor de bewaring en hantering van het object kan geraadpleegd worden in de conservatiefiche in bijlage.

Figuur 139 IJzeren ring uit brandrestengraf S6 voor conservatie (inventarisnummer 38).

Figuur 140 IJzeren ring uit brandrestengraf S6 na conservatie (inventarisnummer 38).

3.5. Datering en interpretatie van de archeologische site

3.5.1. Relatieve datering aan de hand van sporen en vondsten

De aangetroffen brandrestengraven konden op basis van de spoortypologie, grootte en morfologie (afgerond rechthoekig) reeds met enige waarschijnlijkheid in de Romeinse periode gedateerd worden. Deze datering werd bevestigd op basis van het vondstmateriaal, dat algemeen in de Romeinse tijd geplaatst kon worden. Het materiaal uit brandrestengraf S6 kon meer precies tussen het midden van de 1ste eeuw en het midden van de 2de eeuw n.C. gesitueerd worden. Wellicht behoren de overige brandrestengraven eveneens tot deze periode. Wel dient opgemerkt te worden dat er binnen het grafveld sprake is van een zekere fasering. Zo oversnijdt graf S2 greppel S4, die op zijn beurt graf S6 oversnijdt. Op basis hiervan kan gesteld worden dat S6 van deze sporen het oudst is, gevolgd door S4, en dat S2 het jongst is.

Greppel S4 staat haaks op greppel S8/S12. Mogelijk zijn beide sporen gelijktijdig, maar gezien ze elkaar niet kruisen, kon dit niet bevestigd worden. S4 bevatte geen vondstmateriaal, maar kon op basis van de oversnijdingen met S2 en S6 in de Romeinse periode gesitueerd worden. S12 bevatte een grote hoeveelheid materiaal uit de Romeinse tijd, meer bepaald uit de 1ste tot het begin van de 3de eeuw n.C.

Ook kuilen S14, S15, S16 en S17 konden op basis van het vondstmateriaal in de Romeinse periode gedateerd worden. Voor S14 en S16 kon deze datering vernauwd worden tot de periode tussen het midden van de 1ste eeuw en het midden van de 2de eeuw n.C.

De aangetroffen bomput werd op basis van de spoortypologie in de nieuwste tijd gedateerd en kan gerelateerd worden aan de Eerste of Tweede Wereldoorlog.

3.5.2. Absolute datering aan de hand van natuurwetenschappelijke dateringstechnieken

Niet van toepassing. Gezien de site op basis van het aangetroffen aardewerk reeds relatief scherp gedateerd kon worden, werden geen absolute dateringen uitgevoerd.

3.5.3. Absolute datering aan de hand van historische bronnen

Niet van toepassing. Voor de site bestaan geen historische bronnen die teruggaan tot voor de tweede helft van de 18de eeuw.

3.5.4. Tafonomische opbouw en formatie

De oudste sporen op de site gaan terug tot in de Romeinse periode, meer bepaald tot het midden van de 1ste eeuw – het midden van de 2de eeuw n.C. Ze behoren toe aan een erf met bijhorend grafveld dat wellicht verder doorloopt buiten de grenzen van het plangebied. Nadat de site werd verlaten, geraakte het terrein wellicht in gebruik als landbouwgrond, zoals nog het geval was in het midden van de 18de eeuw. Tijdens de Eerste of Tweede Wereldoorlog werd het plangebied getroffen door een explosief.

Hiervan getuigt een enkele bomkrater die werd aangesneden in het noordelijke deel van het plangebied. Ook na de Tweede Wereldoorlog was het terrein nog in gebruik als landbouwgrond, zoals te zien op een kaart uit 1947. Tegen de jaren 1960 ontstaat de eerste bebouwing binnen het plangebied. Deze breidde zich doorheen de decennia verder uit. In 2020 werden de noordelijke gebouwen echter opnieuw gesloopt en op heden zijn ook het zuidelijke deel van het plangebied grotendeels vrijgemaakt. De bouw- en sloopactiviteiten hebben een duidelijke impact gehad op het bodemarchief. Tussen de sporen door bevinden zich zo omvangrijke verstoringen. Bovendien zijn de sporen zelf verstoord en afgetopt, voornamelijk in het zuidelijke deel van het plangebied, waar vermoedelijk enkel de diepste structuren nog archeologisch waarneembaar zijn.

3.6. Synthese

3.6.1. Interpretatie van de archeologische site

Het archeologisch onderzoek aan de Wandelweg te Deerlijk bracht sporen aan het licht van een Romeins erf met bijhorend grafveld. De site was echter sterk verstoord en afgetopt door de voormalige bouw- en sloopactiviteiten. Toch kon nog relatief veel informatie verkregen worden uit de bewaarde sporen en structuren.

In het noordelijke deel van het terrein werden zo zes brandrestengraven herkend. De graven kennen een gelijkaardige vorm en opvulling. Het gaat in alle gevallen om afgerond rechthoekige kuilen met een houtskoolrijke vulling, waarin soms een zekere tot grote hoeveelheid verbrand botmateriaal, aardewerk en ander vondstmateriaal werd opgemerkt. Brandrestengraf S6 vertoonde een nis, gevuld met bijgaven, in het noordoostelijke deel van de grafkuil. Bij enkele graven werden sporen van in situ verbranding geattesteerd, wat erop zou kunnen wijzen dat de crematie ter plaatse, boven de grafkuil, uitgevoerd werd (bustumgraf). Op basis van het fysisch antropologisch onderzoek kon een graf aan een jong kind van een half jaar tot 2 jaar oud worden toegeschreven. Een ander graf behoorde wellicht toe aan een vrouw die stierf tussen de leeftijd van 20 à 30 jaar. Voor de overige graven waarin botmateriaal werd aangetroffen, kon louter gesteld worden dat de gecremeerde ouder was dan 20 jaar. Het grafveld strekt zich mogelijk nog verder uit buiten de grenzen van het plangebied, in noordelijke, oostelijke en/of westelijke richting. In het noorden werden tijdens het proefsleuvenonderzoek echter enkel nog verstoringen waargenomen. Naast brandrestengraven kwamen in het noordelijke deel van het plangebied nog twee kuilen en twee greppels aan het licht.

Een van de aangetroffen greppels lijkt verder door te lopen naar het zuidelijke deel van het terrein, waar enkele restanten van wat vermoedelijk bewoningssporen zijn geweest, werden aangesneden. Naast een vondstenrijke greppel gaat het om enkele kuilen, die eveneens een grote hoeveelheid sterk gefragmenteerd aardewerk en ander vondstmateriaal bevatten. Op basis van deze sporen kan gesteld worden dat er een Romeinse bewoningssite aanwezig moet zijn geweest in de directe omgeving en/of binnen het plangebied zelf. De sporen binnen het plangebied zijn echter sterk verstoord en/of afgetopt waardoor enkel de diepste sporen deels bewaard bleven. Ook de bewoning loopt wellicht verder door buiten de grenzen van het terrein.

Naast sporen uit de Romeinse tijd werd slechts één archeologisch relevant spoor geattesteerd. Het betreft een bomput uit de Eerste of Tweede Wereldoorlog.

3.6.2. Belang en betekenis van de archeologische site

Ondanks de hoge verstoringsgraad kon de opgraving aantonen dat er binnen en wellicht ook in de directe omgeving van het plangebied sprake is van Romeinse bewoning en begraving. De site kadert in een bredere bewoningsgeschiedenis. Zo werden in de jaren 1970 op diverse plaatsen in de dorpskern sporen van Romeinse aanwezigheid gedocumenteerd. Bij onderzoek in de Sint-Columbakerk werden onder meer aardewerkfragmenten, dakpannen en maalsteenfragmenten aangetroffen die in de 2de – 3de eeuw n.C. gedateerd werden (ID 70011³⁸). Wellicht behoren de vondsten tot een vrij uitgestrekte nederzetting die zich ter hoogte van het huidige dorpscentrum bevindt. Ten zuiden van de kerk werden immers ook reeds vondsten en sporen uit de 2de – 3de eeuw n.C. geregistreerd (ID 70258³⁹). Ook ten westen van de kerk werden bij een noodonderzoek in 1997 een 100-tal Romeinse scherven aangetroffen (ID 155382⁴⁰). Aan de basisschool De Driesprong, gelegen in het zuidelijke deel van de dorpskern, werden in de jaren 1970 reeds Romeinse restanten aangetroffen⁴¹. Een recent proefsleuvenonderzoek bracht op de terreinen van de school grachten/greppels, kuilen en paalkuilen, alsook een relatief grote hoeveelheid vondstmateriaal aan het licht (ID 992371⁴²). Even ten westen van deze locatie, aan de De Cassinastraat, werden eveneens Romeinse sporen geattesteerd bij een proefsleuvenonderzoek en opgraving in 2018-2019 (ID 221514 en 984643⁴³). Zo werden een wegtracé, enkele erfafbakeningsgreppels, een gracht, een waterkuil, verschillende paalkuilen en een houtskoolrijk spoor aangetroffen. Binnen de palenclusters konden vier mogelijke gebouwplattegronden onderscheiden worden. Het gaat om een mogelijk tweeschepig gebouw met drie nokstaanders van het type De Clercq IB, te dateren in de late ijzertijd tot vroeg-Romeinse periode, om twee gebouwen met kruisplattegrond van het type De Clercq IIC en een gebouw met kruisplattegrond van het type De Clercq IIB, alle drie te dateren tussen het laatste kwart van de 1ste eeuw en het begin van de 2de eeuw n.C. Op basis van pollen en macroresten uit de vulling van de waterkuil werd een reconstructie gemaakt van de vegetatie rond de site in de 1ste – 2de eeuw n.C. Hieruit bleek dat deze nog zeer bosrijk was en gekenmerkt werd door zowel natte bossen, waarin els domineerde, wellicht gesitueerd in de alluviale vlakte van de Gaverbeek, die even ten zuiden stroomt, als droge bossen waarin een zeer divers soortenspectrum met eik, hazelaar, berk, beuk, hultst, linde, lijsterbes en sporkehout voorkwam. Ook werden sporen van boskruiden zoals klimop, wilde kamerfolie en varens geattesteerd en werden beperkte aanwijzingen aangetroffen voor grasland. Indicaties voor akkerbouw werden niet teruggevonden. Met uitzondering van het oudste gebouw volgen de structuren de oriëntatie van het wegtracé, de greppels en de gracht. Deze oriëntatie komt bovendien overeen met deze van de greppels uit de huidige opgraving. De zuidelijke gracht aan de De Cassinastraat werd geïnterpreteerd als ruimere afbakening van de nederzetting, eerder dan van het erf alleen. Het is dan ook niet ondenkbaar dat deze nederzetting ook de huidige site omvat. Beide sites bevinden zich immers rondom de oude handelsas die gevormd wordt door de huidige Waregemstraat, die qua oriëntatie overeenkomt met de aangetroffen structuren. Ook komt de datering van de huidige site overeen met deze van de site aan De Cassinastraat. Wel bevinden de sites zich op ca. 1,3km van

³⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Sint-Columbakerk*.

³⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Deerlijk-Centrum*.

⁴⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Overlacq*.

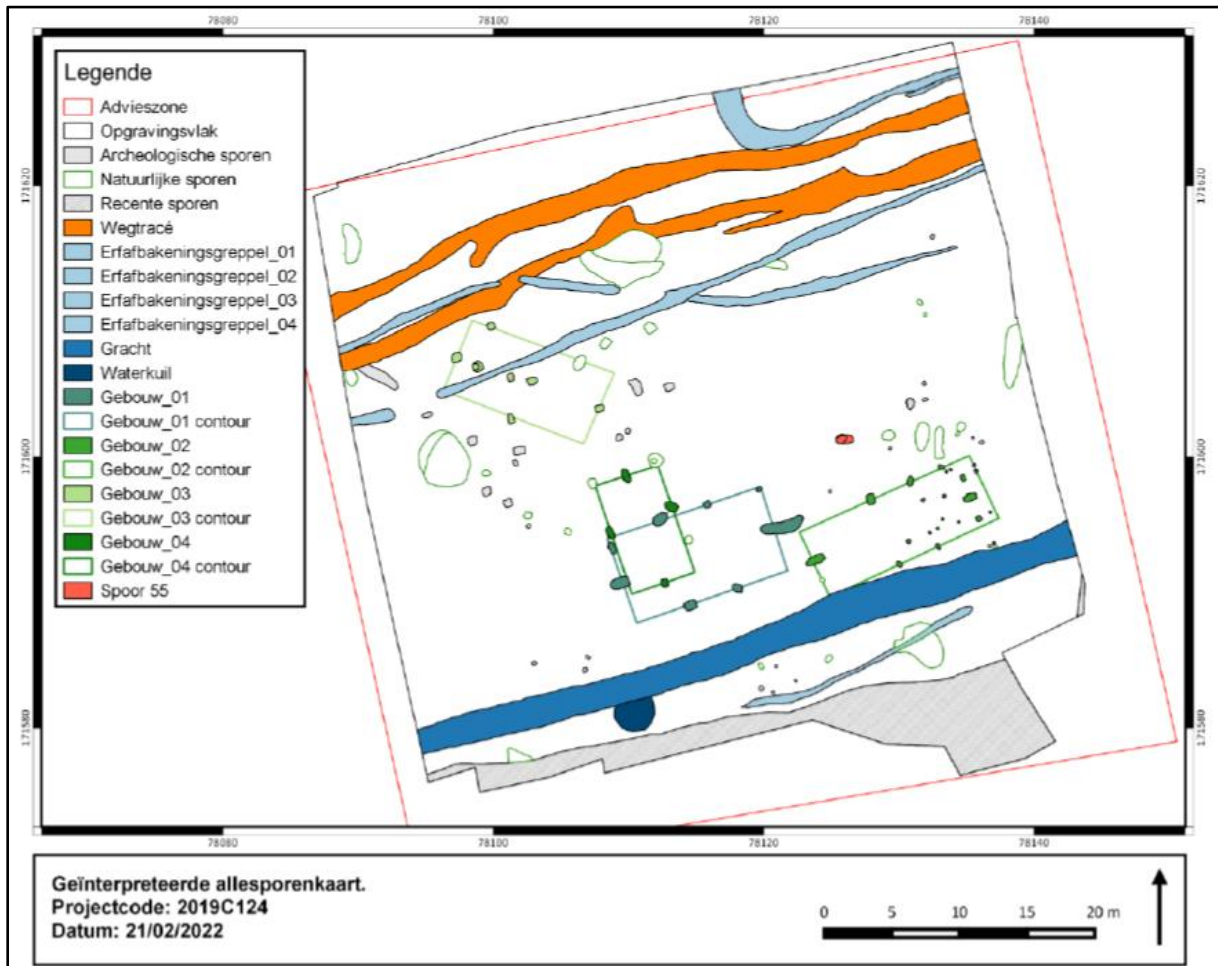
⁴¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Deerlijk*.

⁴² Acke et al. 2024; Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Kapel Ter Rustestraat 3*.

⁴³ De Brant 2022; Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *De Cassinastraat*.

elkaar verwijderd. In de tussenzone, in het centrum van Deerlijk, zijn zoals hierboven aangehaald echter ook reeds sporen en vondsten uit de Romeinse tijd gekend, eveneens rondom de huidige Waregemstraat.

De gekende sites te Deerlijk kaderen in een ruimer landschap van Romeinse bewoning op de flanken van de zandrug ten noorden van de Gaverbeek. Zo zijn ook te Harelbeke, ten westen, en te Waregem, ten oosten, verschillende Romeinse sites gekend.

Figuur 141 Allesporenkaart van de opgraving aan de De Cassinastraat uit 2019 (bron: De Brant 2022, 89, fig. 102).

3.7. Beantwoording onderzoeksvragen en -doelen

In het programma van maatregelen bij de nota⁴⁴ waren volgende niet limitatieve vraagstellingen opgenomen:

- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische sporen?

Tijdens het onderzoek werden verspreid over de twee onderzoekszones 18 archeologische sporen geregistreerd. Het merendeel ervan kan gedateerd worden in de Romeinse periode. Daarnaast werd een bomput uit de Eerste of Tweede Wereldoorlog aangesneden. Ook werd een groot aantal recente verstoringen aangetroffen. De archeologische sporen kennen door de hoge verstoringsgraad een wisselende bewaring. In het noordelijke deel van het plangebied is de bewaring beter, al werden sommige sporen enigszins tot sterk verstoord door recente puinpakketten. Zo werd de bovenste vulling van een van de aangetroffen brandrestengraven enigszins verplaatst. In het zuidelijke deel van het terrein werd het archeologisch vlak reeds afgetopt waardoor wellicht louter de onderkanten van de dieper ingegraven sporen bewaard bleven.

- Welke spoorcategorieën zijn aanwezig? En tot welke functie behoren deze (bewoning, artisaanaal, funerair,...)? Welke structuren kunnen onderscheiden worden (gebouwen, grachten, waterputten, kuilen,...)?

De archeologische sporen kunnen geïnterpreteerd worden als brandrestengraven, kuilen, greppels en een bomput. De brandrestengraven getuigen van funeraire activiteiten in het noordelijke deel van het plangebied. De kuilen zijn wellicht in verband te brengen met een bewoningssite die zich binnen het plangebied bevond, maar grotendeels is afgetopt, en/of net buiten de grenzen van het terrein gelegen is. Gezien de wisselende bewaringstoestand van (voornamelijk de bewonings-)sporen, konden geen gebouwstructuren onderscheiden worden. Ook werden geen waterputten of -kuilen geattesteerd. Deze zijn wellicht op de aangrenzende percelen te situeren.

- Maken de sporen deel uit van één of meerdere erven? Wat is de onderlinge samenhang/fasering? Hoe zijn de erven ingedeeld en afgebakend?

De sporen lijken deel uit te maken van een woonerf met bijhorend grafveld dat verder doorloopt buiten de grenzen van het plangebied. Er werden geen duidelijke grensstructuren aangetroffen. Wel kan gesteld worden dat het grafveld zich ten noorden van de bewoningszone bevond. Een eventuele scheidende structuur tussen beide functionele delen kon vanwege de hoge verstoringsgraad in het centrale deel van het plangebied niet herkend worden.

- Zijn er aanwijzingen voor artisanale activiteiten?

Er werden geen sporen aangetroffen die in verband gebracht kunnen worden met artisanale activiteiten. Wel werden 22 metaalslakken ingezameld. Deze wijzen erop dat in de omgeving van het plangebied wellicht metaal geproduceerd of verwerkt werd.

⁴⁴ Acke, Bracke, Fonteyn 2023b, 5.

- Waaruit bestaat de materiële cultuur en kan dit iets leren over het gebruik van de site en de bewoner(s)? tot welke groep, type, baksel, ... behoort het aardewerk?

Het vondstenensemble bestaat uit aardewerk, botmateriaal, bouwkeramiek, glas, metaal en natuursteen.

Het aardewerk kan ingedeeld worden in volgende categorieën: amfoor, dolium, handgevormd aardewerk, kruikwaar, low lands ware, mortarium, terra nigra, terra sigillata, vuurbok, zoutcontainer en onbepaalde fragmenten. Al het aangetroffen aardewerk behoort tot de Romeinse site. Iets minder dan de helft van het aardewerk is afkomstig uit de aangetroffen brandrestengraven. Vooral graf S6, in het bijzonder de nis bij dit graf, bevatte een grote hoeveelheid vondstmateriaal. Het aardewerk uit de grafcontexten is divers qua soort en vormenschat. Verschillende fragmenten vertoonden sporen van secundaire verbranding, terwijl andere niet opnieuw verbrand leken te zijn. Dit lijkt erop te wijzen dat een deel van de bijgaven mee verbrand werd met het lichaam terwijl een deel later werd bijgezet. Naast aardewerk werden in brandrestengraf S6 een bodemfragment van een glazen prismafles, een ijzeren ring en verschillende bronzen fibulae aangetroffen. De meeste graven bevatten ook ijzeren nagelfragmenten die wellicht afkomstig zijn van constructiehout dat werd hergebruikt voor de brandstapel.

De overige vondsten zijn afkomstig uit greppel S12 en uit de kuilen in het zuidelijke deel van de opgravingszone. Het gaat hoofdzakelijk om sterk gefragmenteerd materiaal dat vermoedelijk als afval in de contexten gedumpt werd.

- Bevinden zich nog meer brandrestengraven binnen de opgravingszone? Gaat het om geïsoleerde fenomenen of zijn er bepaalde spreidingspatronen te herkennen? Welke vondsten bevinden zich in de graven? Wat vertelt het gecremeerd bot over de dode (leeftijd, geslacht, ziektes, ...)?

In totaal werden in het noordelijke deel van het plangebied zes brandrestengraven aangetroffen. De graven maken deel uit van een (klein) grafveld dat zich mogelijk nog verder uitstrekt buiten de grenzen van de opgravingszone. De aangetroffen graven clusteren zich voornamelijk in het westelijke deel van werkput 1, maar ook in het oosten werd nog een graf gedocumenteerd. De grafcontexten bevatten in mindere of meerdere mate vondstmateriaal, dat voornamelijk bestond uit aardewerk, met name fragmenten of (quasi) volledige recipiënten in handgevormd aardewerk, low lands ware, terra nigra en terra sigillata. Daarnaast werden ook verschillende nagelfragmenten, wellicht afkomstig van constructiehout, aangetroffen ter hoogte van graven S2, S3 en S6. S11 bevatte een metaalslakfragment. In de vulling van het rijkste graf, S6, werden ook nog een ijzeren ring en een achttal fibulafragmenten teruggevonden. Dit graf bevatte eveneens de bodem van een glazen prismafles. Vijf van de zes brandrestengraven (S1, S2, S3, S6 en S11) bevatten ook verbrand botmateriaal. De hoeveelheid materiaal varieerde sterk per context. Zo bevatte S1 slechts 1g botmateriaal, terwijl S2 ca. 367g gecremeerd botmateriaal leverde. Ook de fragmentatie verschilde sterk per context, maar algemeen was sprake van een sterke fragmentatie. Qua lichaamsdelen konden voornamelijk diafysefragmenten en fragmenten van het neurocranium herkend worden. Enkele fragmenten behoorden tot het axiale skelet, de epifyses en het viscerocranium. Al het materiaal was krijtwit tot oud wit van kleur, wat wijst op een goede tot zeer goede verbranding bij temperaturen tussen 650 en 800°C. Ondanks de geringe hoeveelheid en het lage gewicht van het botmateriaal uit S1

kon vastgesteld worden dat de crematieresten afkomstig zijn van een klein kind dat tussen een half jaar en twee jaar oud was bij het overlijden. Voor het materiaal uit S2 kon een sterfteleeftijd tussen 20 en 30 jaar bepaald worden. Aan de hand van het postuur, wordt vermoed dat het eerder om een vrouw zou gaan, maar gezien geen duidelijke geslachtskenmerken werden vastgesteld, is dit niet met 100% zekerheid te zeggen. Voor de overige crematies kon enkel bepaald worden dat het om volwassen individuen, ouder dan 20 jaar, ging. Er kon geen maximale sterfteleeftijd of geslacht meer bepaald worden. Het botmateriaal vertoonde geen ziekteverschijnselen. Dit was gezien het geringe gewicht aan crematieresten te verwachten. Ook de lichaamslengte kon vanwege de beperkte hoeveelheid botmateriaal niet berekend worden. In drie graven (S3, S6 en S11) werden roestvlekken geattesteerd op de crematieresten. Deze zijn vermoedelijk te interpreteren als sporen van ijzeren voorwerpen die in het graf aanwezig geweest moeten zijn. In S11 werd een spijker aangetroffen die aan een botfragment vast gecorrodeerd was. De spijker is mogelijk afkomstig van de grafcontainer of van kledij en is niet zozeer als intentionele bijgift te zien.

- Lenen de vondsten zich tot conservatie? Wat is hun meerwaarde?

De vier quasi volledige bijgaven uit de nis van brandrestengraf S6 werden geselecteerd voor conservatie en restauratie. Ze kennen een bijzondere meerwaarde gezien ze samen werden aangetroffen als bijgift in een grafcontext en zijn daarmee exemplarisch voor de site. Ook hebben ze een waarde naar publiekswerking en educatie en kunnen ze worden opgesteld in museale context. Verder werden enkele fibulafragmenten en een ijzeren ring uit het brandrestengraf eveneens geselecteerd voor conservatie. Hierdoor waren de gecorrodeerde objecten beter te bestuderen en te identificeren en zijn ze bestand tegen verdere degradatie.

- Kunnen bepaalde sporen verder natuurwetenschappelijk onderzocht worden? Wat is hun meerwaarde? Welke vormen van natuurwetenschappelijk onderzoek zijn van toepassing (¹⁴C-datering, macrobotanisch onderzoek, pollenonderzoek, dendrochronologie, houtsoortbepaling, anthracologie, petrografie, archeozoölogie, fysisch antropologisch onderzoek, ...)?

Het natuurwetenschappelijk onderzoek bestond uit een fysisch antropologisch onderzoek op het gecremeerde botmateriaal uit vijf van de zes brandrestengraven. Via dit onderzoek werd getracht meer informatie te krijgen over de gecremeerde individuen en in het crematieritueel. Zo kon bepaald worden dat een van de graven behoorde tot een jong kind van een half jaar tot twee jaar oud. Een ander graf bevatte botmateriaal dat afkomstig was van een individu, mogelijk eerder een vrouw, die stierf tussen de leeftijd van 20 en 30 jaar oud. De overige graven behoorden toe aan volwassen individuen die ouder waren dan 20 jaar. De kleur van het botmateriaal duidt op een zeer goede verbranding bij temperaturen van 650 tot 800°C. In drie graven (S3, S6 en S11) werden roestvlekken geattesteerd op de crematieresten. Deze zijn vermoedelijk te interpreteren als sporen van ijzeren voorwerpen die in het graf aanwezig geweest moeten zijn. In S11 werd een spijker aangetroffen die aan een botfragment vast gecorrodeerd was. De spijker is mogelijk afkomstig van de grafcontainer of van kledij en is niet zozeer als intentionele bijgift te zien.

- Kan de site in een ruimer archeologisch kader geplaatst worden, en hoe verhoudt de site zich tot de archeologische onderzoeken in de directe en ruime omgeving?

De site kadert in een bredere bewoningsgeschiedenis in en rond de huidige dorpskern van Deerlijk, rond de oude verkeersas die wordt gevormd door de huidige Waregemstraat. Sinds de jaren 1970 werden op verschillende locaties sporen en vondsten die getuigen van Romeinse aanwezigheid gedocumenteerd, onder meer ter hoogte van de Sint-Columbakerk, de basisschool De Driesprong en het woonzorgcentrum. Bij een recent proefsleuvenonderzoek werden aan de basisschool opnieuw grachten/greppels, kuilen en paalkuilen uit de Romeinse periode geattesteerd. Ook aan de De Cassinastraat werden sporen van Romeinse bewoning aangetroffen. Het ging om sporen van een wegtracé, erfgreppels, een gracht, een waterkuil, een groot aantal paalkuilen, waarbinnen vier mogelijke gebouwplattegronden onderscheiden konden worden, en een houtskoolrijk spoor. De gekende sites te Deerlijk kaderen in een ruimer landschap van Romeinse bewoning op de flanken van de zandrug ten noorden van de Gaverbeek. Zo zijn ook te Harelbeke, ten westen, en te Waregem, ten oosten, verschillende Romeinse sites gekend.

- Wat is de relatie tussen de mens en zijn omgeving?

Tijdens het onderzoek werden geen structuren aangetroffen die ingegraven waren tot onder de permanente grondwatertafel, waardoor geen bruikbare stalen voor paleo-ecologisch onderzoek genomen konden worden. Wel werd voor de inplanting van de site wellicht bewust gekozen voor de zuidflank van een heuvelrug die uitgaat op de vallei van de Gaverbeek. Ook het grafveld werd, gezien de clustering van graven, bewust op deze locatie aangelegd.

- Kunnen eventuele patronen en/of sporen van lokale, regionale en transregionale economie onderscheiden worden?

Het aardewerkensemble bestaat uit producten die zowel van lokale, regionale als transregionale oorsprong zijn. Ook de aanwezigheid van zoutcontainers wijst op enige connectiviteit met het kustgebied.

- Zijn de grenzen van de archeologische site behaald binnen het plangebied of lopen de erven door buiten het terrein?

Zowel het grafveld als de bewoningssite lopen mogelijk door buiten de grenzen van het plangebied. Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden in de centrale zone van het plangebied echter geen sporen meer aangetroffen. Mogelijk is er dus sprake van enige ruimte tussen beide zones. Vanwege de hoge verstoringsgraad en de aftopping van de sporen in het zuidelijke terreindeel is het echter moeilijk hierover uitspraken te doen.

3.8. Samenvatting gespecialiseerd publiek

Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor het verkrijgen van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden aan de Wandelweg te Deerlijk werd een archeologienota⁴⁵ opgemaakt. Hierin was opgenomen dat voor het plangebied een verhoogde archeologische verwachting gold voor sites met grondsporen uit de Romeinse periode en middeleeuwen. Ook een site uit de metaaltijden werd niet uitgesloten. Er werd dan ook een proefsleuvenonderzoek geadviseerd. Bij dit proefsleuvenonderzoek⁴⁶ werden in het noordelijke deel van het plangebied twee brandrestengraven aangetroffen, terwijl in het zuidelijke deel van het terrein enkele bewoningssporen werden gedocumenteerd. De tussenliggende zone bleek sterk verstoord te zijn door de voormalige inrichting. Er werd een verdere opgraving geadviseerd over de twee zones, die respectievelijk ca. 1.000m² en 700m² groot waren. In dit eindverslag worden de resultaten van deze opgraving beschreven.

Het archeologisch onderzoek aan de Wandelweg te Deerlijk bracht sporen aan het licht van een Romeins erf met bijhorend grafveld. De site was echter sterk verstoord en afgetopt door de voormalige bouw- en sloopactiviteiten. Toch kon nog relatief veel informatie verkregen worden uit de bewaarde sporen en structuren.

In het noordelijke deel van het terrein werden zo zes brandrestengraven herkend. De graven kennen een gelijkaardige vorm en opvulling. Het gaat in alle gevallen om afgerond rechthoekige kuilen met een houtskoolrijke vulling, waarin soms een zekere tot grote hoeveelheid verbrand botmateriaal, aardewerk en ander vondstmateriaal werd opgemerkt. Brandrestengraf S6 vertoonde een nis, gevuld met bijgaven, in het noordoostelijke deel van de grafkuil. Bij enkele graven werden sporen van in situ verbranding geattesteerd, wat erop zou kunnen wijzen dat de crematie ter plaatse, boven de grafkuil, uitgevoerd werd (bustumgraf). Op basis van het fysisch antropologisch onderzoek kon een graf aan een jong kind van een half jaar tot 2 jaar oud worden toegeschreven. Een ander graf behoorde wellicht toe aan een vrouw die stierf tussen de leeftijd van 20 à 30 jaar. Voor de overige graven waarin botmateriaal werd aangetroffen, kon louter gesteld worden dat de gecremeerde ouder was dan 20 jaar. Het grafveld strekt zich mogelijk nog verder uit buiten de grenzen van het plangebied, in noordelijke, oostelijke en/of westelijke richting. In het noorden werden tijdens het proefsleuvenonderzoek echter enkel nog verstoringen waargenomen. Naast brandrestengraven kwamen in het noordelijke deel van het plangebied nog twee kuilen en twee greppels aan het licht.

Een van de aangetroffen greppels lijkt verder door te lopen naar het zuidelijke deel van het terrein, waar enkele restanten van wat vermoedelijk bewoningssporen zijn geweest, werden aangesneden. Naast een vondstenrijke greppel gaat het om enkele kuilen, die eveneens een grote hoeveelheid sterk gefragmenteerd aardewerk en ander vondstmateriaal bevatten. Op basis van deze sporen kan gesteld worden dat er een Romeinse bewoningssite aanwezig moet zijn geweest in de directe omgeving en/of binnen het plangebied zelf. De sporen binnen het plangebied zijn echter sterk verstoord en/of afgetopt waardoor enkel de diepste sporen deels bewaard bleven. Ook de bewoning loopt wellicht verder door buiten de grenzen van het terrein.

⁴⁵ Acke, Bracke 2022; Acke, Bracke, Wyns 2022.

⁴⁶ Acke, Bracke, Fonteyn 2023a; 2023b.

Naast sporen uit de Romeinse tijd werd slechts één archeologisch relevant spoor geattesteerd. Het betreft een bomput uit de Eerste of Tweede Wereldoorlog.

De site kadert in een bredere bewoningsgeschiedenis in en rond de huidige dorpskern van Deerlijk, rond de oude verkeersas die wordt gevormd door de huidige Waregemstraat. Sinds de jaren 1970 werden op verschillende locaties sporen en vondsten die getuigen van Romeinse aanwezigheid gedocumenteerd, onder meer ter hoogte van de Sint-Columbakerk, de basisschool De Driesprong en het woonzorgcentrum. Bij een recent proefsleuvenonderzoek werden aan de basisschool opnieuw grachten/greppels, kuilen en paalkuilen uit de Romeinse periode geattesteerd. Ook aan de De Cassinastraat werden sporen van Romeinse bewoning aangetroffen. Het ging om sporen van een wegtracé, erfgreppels, een gracht, een waterkuil, een groot aantal paalkuilen, waarbinnen vier mogelijke gebouwplattegronden onderscheiden konden worden, en een houtskoolrijk spoor. De gekende sites te Deerlijk kaderen in een ruimer landschap van Romeinse bewoning op de flanken van de zandrug ten noorden van de Gaverbeek. Zo zijn ook te Harelbeke, ten westen, en te Waregem, ten oosten, verschillende Romeinse sites gekend.

3.9. Samenvatting niet-gespecialiseerd publiek

Voorafgaand aan de bouw van een nieuwe verkaveling aan de Wandelweg te Deerlijk werd in november 2023 een archeologische opgraving uitgevoerd. Het archeologisch onderzoek aan de Wandelweg te Deerlijk bracht sporen aan het licht van een Romeins erf met bijhorend grafveld. De site was echter sterk verstoord en afgetopt door de voormalige bouw- en sloopactiviteiten. Toch kon nog relatief veel informatie verkregen worden uit de bewaarde sporen en structuren.

In het noordelijke deel van het terrein werden zo zes brandrestengraven herkend. De graven kennen een gelijkaardige vorm en opvulling. Het gaat in alle gevallen om afgerond rechthoekige kuilen met een houtskoolrijke vulling, waarin soms een zekere tot grote hoeveelheid verbrand botmateriaal, aardewerk en ander vondstmateriaal werd opgemerkt. Brandrestengraf S6 vertoonde een nis, gevuld met bijgaven, in het noordoostelijke deel van de grafkuil. Bij enkele graven werden sporen van in situ verbranding geattesteerd, wat erop zou kunnen wijzen dat de crematie ter plaatse, boven de grafkuil, uitgevoerd werd (bustumgraf). Op basis van het fysisch antropologisch onderzoek kon een graf aan een jong kind van een half jaar tot 2 jaar oud worden toegeschreven. Een ander graf behoorde wellicht toe aan een vrouw die stierf tussen de leeftijd van 20 à 30 jaar. Voor de overige graven waarin botmateriaal werd aangetroffen, kon louter gesteld worden dat de gecremeerde ouder was dan 20 jaar. Het grafveld strekt zich mogelijk nog verder uit buiten de grenzen van het plangebied, in noordelijke, oostelijke en/of westelijke richting. In het noorden werden tijdens het proefsleuvenonderzoek echter enkel nog verstoringen waargenomen. Naast brandrestengraven kwamen in het noordelijke deel van het plangebied nog twee kuilen en twee greppels aan het licht.

Een van de aangetroffen greppels lijkt verder door te lopen naar het zuidelijke deel van het terrein, waar enkele restanten van wat vermoedelijk bewoningssporen zijn geweest, werden aangesneden. Naast een vondstenrijke greppel gaat het om enkele kuilen, die eveneens een grote hoeveelheid sterk gefragmenteerd aardewerk en ander vondstmateriaal bevatten. Op basis van deze sporen kan gesteld worden dat er een Romeinse bewoningssite aanwezig moet zijn geweest in de directe omgeving en/of binnen het plangebied zelf. De sporen binnen het plangebied zijn echter sterk verstoord en/of afgetopt waardoor enkel de diepste sporen deels bewaard bleven. Ook de bewoning loopt wellicht verder door buiten de grenzen van het terrein. Naast sporen uit de Romeinse tijd werd slechts één archeologisch relevant spoor geattesteerd. Het betreft een bomput uit de Eerste of Tweede Wereldoorlog.

De site kadert in een bredere bewoningsgeschiedenis in en rond de huidige dorpskern van Deerlijk, rond de oude verkeersas die wordt gevormd door de huidige Waregemstraat. Sinds de jaren 1970 werden op verschillende locaties sporen en vondsten die getuigen van Romeinse aanwezigheid gedocumenteerd, onder meer ter hoogte van de Sint-Columbakerk, de basisschool De Driesprong en het woonzorgcentrum. Bij een recent proefsleuvenonderzoek werden aan de basisschool opnieuw grachten/greppels, kuilen en paalkuilen uit de Romeinse periode geattesteerd. Ook aan de De Cassinastraat werden sporen van Romeinse bewoning aangetroffen. Het ging om sporen van een wegtracé, erfgreppels, een gracht, een waterkuil, een groot aantal paalkuilen, waarbinnen vier mogelijke gebouwplattegronden onderscheiden konden worden, en een houtskoolrijk spoor. De gekende sites te Deerlijk kaderen in een ruimer landschap van Romeinse bewoning op de flanken van de zandrug ten noorden van de Gaverbeek. Zo zijn ook te Harelbeke, ten westen, en te Waregem, ten oosten, verschillende Romeinse sites gekend.

4. Bibliografie

- Acke B., Bracke M., 2022. *Archeologienota Deerlijk Wandelweg. Programma van Maatregelen*, Moerbeke-Waas: Acke & Bracke bv.
- Acke B., Bracke M., Fonteyn P., 2023a. *Nota Deerlijk Wandelweg. Verslag van Resultaten*, Moerbeke-Waas: Acke & Bracke bv.
- Acke B., Bracke M., Fonteyn P., 2023b. *Nota Deerlijk Wandelweg. Programma van Maatregelen*, Moerbeke-Waas: Acke & Bracke bv.
- Acke B., Bracke M., Fonteyn P., Wyns G., 2024. *Nota Deerlijk Kapel Ter Rustestraat 3 fase 1. Verslag van Resultaten*, Moerbeke-Waas: Acke & Bracke bv.
- Acke B., Bracke M., Wyns G., 2022. *Archeologienota Deerlijk Wandelweg. Verslag van Resultaten*, Moerbeke-Waas: Acke & Bracke bv.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *De Cassinastraat*, geraadpleegd op 19 november 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/221514>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *De Cassinastraat*, geraadpleegd op 19 november 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/984643>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *De Mote*, geraadpleegd op 31 juli 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/74219>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Deerlijk*, geraadpleegd op 30 juli 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/14707>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Deerlijk-Centrum*, geraadpleegd op 31 juli 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/70258>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Desselgemstraat*, geraadpleegd op 31 juli 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/984453>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Goed Scaecx ter Plancken*, geraadpleegd op 31 juli 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/74216>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Goed te Diependaele*, geraadpleegd op 31 juli 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/74228>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Goed te Diependale*, geraadpleegd op 31 juli 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/221796>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Goed Ten Bruyele*, geraadpleegd op 31 juli 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/74214>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Goed Ter Kalven*, geraadpleegd op 31 juli 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/74227>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Hof van Brabant*, geraadpleegd op 31 juli 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/74215>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Inventaris*, geraadpleegd op 31 juli 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Kapel Onze-Lieve-Vrouw ter Ruste*, geraadpleegd op 31 juli 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/990010>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Kapel Ter Rustestraat 3*, geraadpleegd op 20 november 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/992371>.

- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Ovelacq*, geraadpleegd op 31 juli 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/155382>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Paanderstraat I*, geraadpleegd op 31 juli 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/74217>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Pastorie*, geraadpleegd op 31 juli 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/74232>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Pikkelstraat I*, geraadpleegd op 31 juli 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/74218>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Pikkelstraat II*, geraadpleegd op 31 juli 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/74220>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Pontstraat II*, geraadpleegd op 31 juli 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/74240>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *René Declercqstraat I*, geraadpleegd op 31 juli 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/74231>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Sint-Columbakerk*, geraadpleegd op 31 juli 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/70011>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Ververijstraat I*, geraadpleegd op 31 juli 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/74230>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Vichtestraat I*, geraadpleegd op 31 juli 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/74229>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, *Vichtestraat II*, geraadpleegd op 31 juli 2024 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/221180>.
- Cools A., 2024. *Conservatiefiche*, Rupelmonde: Ansje Cools Conservatie.
- De Brant R., 2022, *De Cassinastraat (Deerlijk, Oost-Vlaanderen). Rapportering opgraving. Eindverslag. Verslag van Resultaten*, Sint-Michiels-Brugge: Ruben Willaert nv.
- De Clercq W., 2009. *Lokale gemeenschappen in het Imperium Romanum. Transformaties in rurale bewoningsstructuur en materiële cultuur in de landschappen van het noordelijk deel van de civitas Menapiorum (Provincie Gallia-Belgica, ca. 100 v. Chr. – 400 n. Chr.). Proefschrift voorgedragen tot het behalen van de graad van Doctor in de Archeologie*, Gent: Universiteit Gent. Faculteit Letteren en Wijsbegeerte.
- Pijpelink A., 2024. *Determinatie van de crematieresten te Deerlijk Wandelweg*, s.l.: CRINA.
- Stuart P.J.J. 1963. *Gewoon aardewerk uit de Romeinse legerplaats en de bijhorende grafvelden te Nijmegen*, Leiden: E.J. Brill.
- Vanvinckenroye W., 1991. Gallo-Romeins aardewerk van Tongeren, *Publicaties van het Provinciaal Gallo-Romeins Museum* 44, Hasselt: Provinciebestuur Limburg. Culturele Aangelegenheden.

4.1. Figurenlijst

Figuur 1 Aanduiding van het plangebied en de advieszones op het kadaster (bron: geopunt.be).	6
Figuur 2 Projectie van het plangebied en de advieszones op de luchtfoto van 2023 (bron: geopunt.be).	7
Figuur 3 Allesporenkaart van het proefsleuvenonderzoek met aanduiding van de advieszones, geprojecteerd op het GRB (bron: Acke, Bracke, Fonteyn 2023b, 4, fig. 1).	10
Figuur 4 Detail van de allesporenkaart van het proefsleuvenonderzoek ter hoogte van de brandrestengraven in het noordelijke deel van het plangebied (Acke, Bracke, Fonteyn 2023a, 16, fig. 16).	10
Figuur 5 Detail van de allesporenkaart van het proefsleuvenonderzoek ter hoogte van de bewoningssporen in het zuidelijke deel van het plangebied (bron: Acke, Bracke, Fonteyn 2023a, 18, fig. 19).	11
Figuur 6 Geplande werken, geprojecteerd op het kadasterplan (bron: Acke, Bracke, Wyns 2022, 9, fig. 3).	13
Figuur 7 Uitsnede uit het ontwerpplan (bron: Acke, Bracke, Wyns 2022, 8, fig. 2).	13
Figuur 8 Werkputtenplan, geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be).	16
Figuur 9 Aanleg en opschaven van het archeologisch vlak.	16
Figuur 10 Couperen van de archeologische sporen.	17
Figuur 11 Optekenen van de coupes.	17
Figuur 12 Uithalen van de archeologische sporen.	18
Figuur 13 Allesporenkaart, geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be).	21
Figuur 14 Uitsnede van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	24
Figuur 15 Detailuitsnede van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	25
Figuur 16 Aanduiding van het plangebied op het kadaster (bron: geopunt.be).	25
Figuur 17 Uitsnede uit de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	26
Figuur 18 Uitsnede van het digitaal hoogtemodel met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	27
Figuur 19 Detailuitsnede van het digitaal hoogtemodel met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	27
Figuur 20 Uitsnede van de potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	28
Figuur 21 Uitsnede uit de tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	29
Figuur 22 Uitsnede uit de quartair geologische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	29
Figuur 23 Uitleg bij de quartair geologische kaart (type 3) (bron: geopunt.be).	30
Figuur 24 Uitsnede uit de Villaretkaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	35
Figuur 25 Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	35
Figuur 26 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	36
Figuur 27 Uitsnede uit de kaart van Popp met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be). ..	36

Figuur 28 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	37
Figuur 29 Uitsnede uit de topografische kaart van 1862 met aanduiding van het plangebied (bron: Cartesius.be).	37
Figuur 30 Uitsnede uit de topografische kaart van 1883 met aanduiding van het plangebied (bron: Cartesius.be).	38
Figuur 31 Uitsnede uit de topografische kaart van 1947 met aanduiding van het plangebied (bron: Cartesius.be).	38
Figuur 32 Uitsnede uit de topografische kaart van 1966 met aanduiding van het plangebied (bron: Cartesius.be).	39
Figuur 33 Aanduiding van het plangebied op de orthofoto van 1971 (bron: geopunt.be).	39
Figuur 34 Aanduiding van het plangebied op de orthofoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).	40
Figuur 35 Aanduiding van het plangebied op de orthofoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).	40
Figuur 36 Aanduiding van het plangebied op de orthofoto van 2020 (bron: geopunt.be).	41
Figuur 37 Aanduiding van het plangebied op de orthofoto van 2023 (bron: geopunt.be).	41
Figuur 38 Uitsnede uit de Inventaris Onroerend Erfgoed ter hoogte van het plangebied, geprojecteerd op het GRB (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed 2024, <i>Inventaris</i> ; geopunt.be).	42
Figuur 39 Uitsnede uit de bodemkaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	47
Figuur 40 Werkputtenplan met aanduiding van de profielen, geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be).	47
Figuur 41 Werkputtenplan met aanduiding van de hoogtewaardes (maaiveld- en vlakniveau) (bron: geopunt.be).	48
Figuur 42 Profiel 1 in werkput 1, Figuur 43 Profiel 2 in werkput 2,	48
Figuur 44 Projectie van de allesporenkaart op het GRB (bron: geopunt.be).	50
Figuur 45 Detail van de allesporenkaart ter hoogte van werkput 1 (bron: geopunt.be).	51
Figuur 46 Detail van de allesporenkaart ter hoogte van werkput 2 (bron: geopunt.be).	51
Figuur 47 Detail van de allesporenkaart ter hoogte van werkput 1 met aanduiding van de brandrestengraven, geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be).	52
Figuur 48 Overzichtsfoto van de westelijke cluster van brandrestengraven in werkput 1.	53
Figuur 49 Vlakfoto van brandrestengraf S1 in werkput 1.	53
Figuur 50 Coupe op brandrestengraf S1 in werkput 1.	54
Figuur 51 Coupetekening van brandrestengraf S1.	54
Figuur 52 Vlakfoto van brandrestengraf S2 in werkput 1.	55
Figuur 53 Coupe op brandrestengraf S2 in werkput 1. Het spoor wordt in het westen oversneden door een recente verstoring en oversnijdt in het oosten zelf greppel S4.	55
Figuur 54 Coupetekening van brandrestengraf S2.	55
Figuur 55 Detail van het centrale deel van de coupe op brandrestengraf S2 met onderin twee aardewerken recipiënten en een pakket met verbrand botmateriaal.	56
Figuur 56 Detail van de aardewerken recipiënten onderin de vulling van brandrestengraf S2.	56
Figuur 57 Vlakfoto van het sterk verstoorde brandrestengraf S3 in werkput 1.	57
Figuur 58 Coupe op brandrestengraf S3 in werkput 1. Het bovenste deel van de vulling werd door een recente verstoring naar het westen verplaatst.	57
Figuur 59 Detail van de coupe op brandrestengraf S3 dat bovenin doorsneden wordt door een recente verstoring.	58

Figuur 60 Coupetekening van brandrestengraf S3.	58
Figuur 61 Vlakfoto van brandrestengraf S5 in werkput 1.	59
Figuur 62 Coupe op brandrestengraf S5 in werkput 1.	59
Figuur 63 Coupetekening van brandrestengraf S5.	59
Figuur 64 Vlakfoto van brandrestengraf S6 in werkput 1.	61
Figuur 65 Coupe op brandrestengraf S6 in werkput 1.	61
Figuur 66 Coupetekening van brandrestengraf S6.	61
Figuur 67 Coupe op de nis van brandrestengraf S6 in werkput 1.	62
Figuur 68 Detail van het aardewerk in de coupe van de nis van brandrestengraf S6.	62
Figuur 69 Vondstmateriaal uit de nis van brandrestengraf S6 (inventarisnummers 10, 39, 55 t.e.m. 58).	63
Figuur 70 Vlakfoto van brandrestengraf S11 in werkput 1.	64
Figuur 71 Coupe op brandrestengraf S11 in werkput 1.	64
Figuur 72 Coupetekening van brandrestengraf S11.	64
Figuur 73 Detail van het noordelijke deel van de coupe op brandrestengraf S11 met onderin een aardewerken schaal.	65
Figuur 74 Zicht op de schaal op de bodem van brandrestengraf S11 na het uithalen van de vulling.	65
Figuur 75 Vlakfoto van S7 in werkput 1.	66
Figuur 76 Coupe op S7 in werkput 1.	66
Figuur 77 Vlakfoto van S10 in werkput 1.	67
Figuur 78 Coupe op greppel S8 (links) en kuil S10 (rechts) in werkput 1.	67
Figuur 79 Overzichtsfoto van kuilen S14, S15 en S16 in werkput 2.	69
Figuur 80 Vlakfoto van S14 in werkput 2.	69
Figuur 81 Coupe op S14 in werkput 2.	70
Figuur 82 Vlakfoto van S15 in werkput 2.	70
Figuur 83 Coupe op S15 in werkput 2.	70
Figuur 84 Vlakfoto van S16 in werkput 2.	71
Figuur 85 Coupe op S16 in werkput 2.	71
Figuur 86 Aardewerkdump S17 in werkput 2.	72
Figuur 87 S18 wordt oversneden door een recente verstoring in werkput 2.	72
Figuur 88 Coupe op S18 in werkput 2.	73
Figuur 89 Vlakfoto van greppel S4 in werkput 1.	74
Figuur 90 Coupe op greppel S4 in werkput 1.	74
Figuur 91 Vlakfoto van greppel S8 in werkput 1.	75
Figuur 92 Coupe op greppel S8 (links) en kuil S10 (rechts) in werkput 1.	75
Figuur 93 Vlakfoto van greppel S12 in werkput 2.	76
Figuur 94 Coupe op greppel S12 ter hoogte van een aardewerkdump in werkput 2.	76
Figuur 95 Vlakfoto van bomput S9 in werkput 1.	77
Figuur 96 Randfragmenten van een dolium uit greppel S12 (inventarisnummer 20).	80
Figuur 97 Grafische weergave van twee randfragmenten van dolia uit greppel S12 en kuil S14 (inventarisnummers 20 en 21).	80
Figuur 98 Fragmenten handgevormd aardewerk uit brandrestengraf S2 (inventarisnummer 30).	81
Figuur 99 Grafische weergave van de rand en bodem van een driedelige pot handgevormd aardewerk uit brandrestengraf S2 (inventarisnummer 30).	81

Figuur 100 Fragment van een deksel uit brandrestengraf S3 (inventarisnummer 34).	82
Figuur 101 Deksel in handgevormd aardewerk uit brandrestengraf S3 (inventarisnummer 34).	82
Figuur 102 Bord in handgevormd aardewerk uit brandrestengraf S11 (inventarisnummer 37).	83
Figuur 103 Grafische weergave van een bord in handgevormd aardewerk uit brandrestengraf S11 (inventarisnummer 37).	83
Figuur 104 Pot in handgevormd aardewerk uit de nis van brandrestengraf S6 (inventarisnummer 58) (foto: Ansje Cools Conservatie).	84
Figuur 105 Grafische weergave van een pot in handgevormd aardewerk uit de nis van brandrestengraf S6 (inventarisnummer 58).	84
Figuur 106 Selectie van kruikwaarfragmenten uit kuil S14 (inventarisnummer 21).	85
Figuur 107 Grafische weergave van enkele randfragmenten roodbakkende kruikwaar (inventarisnummers 20, 21 en 29).	85
Figuur 108 Fragmenten van een pulletje uit brandrestengraf S6 (inventarisnummer 13).	86
Figuur 109 Fragmenten van een kom uit greppel S12 (inventarisnummer 17).	87
Figuur 110 Rand- en bodemfragment van een schaal uit brandrestengraf S6 (inventarisnummer 12).	87
Figuur 111 Bekertje uit brandrestengraf S2 (inventarisnummer 35).	88
Figuur 112 Grafische weergave van enkele fragmenten en vormen low lands ware (inventarisnummers 12, 13, 17, 28 en 35).	88
Figuur 113 Mortariumfragmenten uit kuil S14 (inventarisnummer 21).	89
Figuur 114 Mortariumfragmenten uit S17 (inventarisnummer 29).	90
Figuur 115 Grafische weergave van twee mortariumfragmenten uit kuilen S14 en S17 (inventarisnummers 21 en 29).	90
Figuur 116 Biconische beker uit de nis van brandrestengraf S6 (inventarisnummer 55) (foto: Ansje Cools Conservatie).	91
Figuur 117 Bord uit de nis van brandrestengraf S6 (inventarisnummer 56) (foto: Ansje Cools Conservatie).	91
Figuur 118 Stempel op het bord uit de nis van brandrestengraf S6 (inventarisnummer 56).	92
Figuur 119 Biconische beker en bord in terra nigra uit de nis van brandrestengraf S6 (inventarisnummers 55 en 56).	92
Figuur 120 Kommetje van het type Dragendorff 27 tijdens conservatie (inventarisnummer 57) (foto: Ansje Cools Conservatie).	93
Figuur 121 Kommetje van het type Dragendorff 27 na conservatie (inventarisnummer 57) (foto: Ansje Cools Conservatie).	94
Figuur 122 Terra sigillatafragmenten uit kuil S14 (inventarisnummer 33).	94
Figuur 123 Grafische weergave van enkele randfragmenten terra sigillata (inventarisnummers 28, 33 en 57).	95
Figuur 124 Vuurbokfragmenten uit kuil S16 (inventarisnummer 28).	95
Figuur 125 Fragmenten van zoutcontainers uit kuil S16 (inventarisnummer 28).	96
Figuur 126 Tegulafragmenten uit greppel S12 (inventarisnummer 14).	97
Figuur 127 Glasfragment uit brandrestengraf S6 (inventarisnummer 10).	97
Figuur 128 Foto's van de ijzeren ring uit brandrestengraf S6 na conservatie (inventarisnummer 38) (foto: Ansje Cools Conservatie).	98
Figuur 129 Fibulafragmenten uit de nis van brandrestengraf S6 (inventarisnummer 39).	99

Figuur 130 Metaalslakfragmenten uit greppel S12 (inventarisnummer PS3).....	99
Figuur 131 Maalsteenfragment uit greppel S12 (inventarisnummer 36).	100
Figuur 132 Maalsteenfragment met duidelijke groeven uit greppel S12 (inventarisnummer PS3). ..	100
Figuur 133 Het voorkomen van de verschillende lichaamsdelen per graf in gram (bron: Pijpelink 2024, 9, fig. 2).	102
Figuur 134 Geconserveerde beker uit de nis van brandrestengraf S6 (inventarisnummer 55) (foto: Ansje Cools Conservatie).....	103
Figuur 135 Geconserveerd bord uit de nis van brandrestengraf S6 (inventarisnummer 56) (foto: Ansje Cools Conservatie).	104
Figuur 136 Geconserveerd kommetje uit de nis van brandrestengraf S6 (inventarisnummer 57) (foto: Ansje Cools Conservatie).....	104
Figuur 137 Geconserveerde pot uit brandrestengraf S6 (inventarisnummer 58) (foto: Ansje Cools Conservatie).	105
Figuur 138 Geconserveerde fibulafragmenten uit brandrestengraf S6 (inventarisnummer 39).	107
Figuur 139 IJzeren ring uit brandrestengraf S6 voor conservatie (inventarisnummer 38).	107
Figuur 140 IJzeren ring uit brandrestengraf S6 na conservatie (inventarisnummer 38).	107
Figuur 141 Allesporenkaart van de opgraving aan de De Cassinastraat uit 2019 (bron: De Brant 2022, 89, fig. 102).	111

4.2. Tabellenlijst

Tabel 1 Overzicht van de vondstcategorieën in aantallen en gewicht.	19
Tabel 2 Overzicht van de ingezamelde stalen.	20
Tabel 3 Overzicht van het voorgestelde natuurwetenschappelijk onderzoek.	20
Tabel 4 Overzicht van de spoorcategorieën.....	20
Tabel 5 Overzicht van de vondstcategorieën in aantallen en gewicht.	78
Tabel 6 Overzicht van de ingezamelde stalen.	78
Tabel 7 Overzicht van het voorgestelde natuurwetenschappelijk onderzoek.	79
Tabel 8 Overzicht van het aangetroffen aardewerk per soort in aantallen, gewichten en percentages.	79
Tabel 9 Overzicht van het gewicht van het botmateriaal per spoor (bron: Pijpelink 2024, 8, tabel 1).	101
Tabel 10 Totaaloverzicht van de determinatieresultaten per individu (bron: Pijpelink 2024, 11, tabel 2).	103

5. Bewaring en deponering

Na de afronding van een archeologische opgraving is het belangrijk dat het archeologisch ensemble, dit is het geheel van de materiële resten en het opgravingsarchief, als één geheel bewaard blijft volgens het actiefbehoudsbeginsel, zoals ook in het Verdrag van Valetta (artikel 4, paragrafen 2 en 3) wordt bepaald. Zakelijkrechthouders van een archeologisch ensemble moeten het ensemble als één geheel bewaren en in goede staat behouden. Conform het actiefbehoudsbeginsel moeten de zakelijkrechthouders mogelijk nadelige gevolgen ten aanzien van het ensemble voorkomen door de gepaste voorzorgsmaatregelen te nemen. Voorts moeten de zakelijkrechthouders het ensemble voor onderzoek en ontsluiting beschikbaar houden. Een zakelijkrechthouder kan zich aan de opgesomde plichten onttrekken door schenking of bruikleen aan een erkend onroerenderfgoeddepot.

Het vondstmateriaal werd door Acke & Bracke bv in functie van de opmaak van het eindverslag gewassen, gedroogd, verpakt en gestabiliseerd voor deponering. Na de afronding van het eindverslag wordt het ensemble overgedragen aan de initiatiefnemer.

6. Bijlagen

6.1. Lijst van plannen en kaarten

6.2. Tekeningenlijst

6.3. Fotolijst

6.4. Sporenlijst

6.5. Vondstenlijst

6.6. Stalenlijst

6.7. Skeletformulieren

Niet van toepassing.

6.8. Conservatierapport

6.9. Resultaten aardkundige en natuurwetenschappelijke analyses

6.10. Referentieprofiel

6.11. Dagrapporten

6.12. Veldtekeningen

Plannenlijst

2023J50

Opgraving Deerlijk Wandelweg

Plannr.	Onderwerp/ type	Schaal	Analoog/ digitaal	Datum	Werkput	Sector	Vak	Vlak
002	Bodemkaart	1:1.500	digitaal	27/11/2023	1-2	/	/	/
003	Profielenplan	1:800	digitaal	27/11/2023	1-2	/	/	/
004	Hoogteplan	1:800	digitaal	27/11/2023	1-2	/	/	0-1
005	Allesporenkaart	1:500	digitaal	27/11/2023	1-2	/	/	1
006	Allesporenkaart detail WP1	:1:250	digitaal	27/11/2023	1	/	/	1
007	Allesporenkaart detail WP2	1:150	digitaal	27/11/2023	2	/	/	2

001	Kadaster	1:800	digitaal	30/07/2024	/	/	/	/
002	Orthofoto 2023	1:800	digitaal	30/07/2024	/	/	/	/
003	Werkputtenplan	1:800	digitaal	27/11/2023	1-2	/	/	/
004	Allesporenkaart	1:500	digitaal	27/11/2023	1-2	/	/	1
005	Topografische kaart	1:25.000	digitaal	30/07/2024	/	/	/	/
006	Topografische kaart detail	1:2.500	digitaal	30/07/2024	/	/	/	/
007	Bodemgebruikskaart	1:2.500	digitaal	30/07/2024	/	/	/	/
008	DTM	1:35.000	digitaal	30/07/2024	/	/	/	/
009	DTM detail	1:1.000	digitaal	30/07/2024	/	/	/	/
010	Potentiële bodemerosiekaart	1:2.500	digitaal	30/07/2024	/	/	/	/
011	Tertiair geologische kaart	1:25.000	digitaal	30/07/2024	/	/	/	/
012	Quartaire geologische kaart	1:25.000	digitaal	30/07/2024	/	/	/	/
013	Villaretkaart	1:5.000	digitaal	30/07/2024	/	/	/	/
014	Ferrariskaart	1:5.000	digitaal	30/07/2024	/	/	/	/
015	Atlas der Buurtwegen	1:2.500	digitaal	30/07/2024	/	/	/	/
016	Kaart van Popp	1:2.500	digitaal	30/07/2024	/	/	/	/
017	Kaart van Vandermaelen	1:2.500	digitaal	30/07/2024	/	/	/	/
018	Topografische kaart (1862)	1:2.500	digitaal	30/07/2024	/	/	/	/
019	Topografische kaart (1883)	1:2.500	digitaal	30/07/2024	/	/	/	/

020	Topografische kaart (1947)	1:2.500	digitaal	30/07/2024	/	/	/	/
021	Topografische kaart (1966)	1:2.500	digitaal	30/07/2024	/	/	/	/
022	Orthofoto 1971	1:800	digitaal	30/07/2024	/	/	/	/
023	Orthofoto 1979-1990	1:800	digitaal	30/07/2024	/	/	/	/
024	Orthofoto 2000-2003	1:800	digitaal	30/07/2024	/	/	/	/
025	Orthofoto 2020	1:800	digitaal	30/07/2024	/	/	/	/
026	Archeologisch kader	1:12.500	digitaal	20/11/2024	/	/	/	/
027	Bodemkaart	1:1.500	digitaal	31/07/2024	/	/	/	/
028	Profielenplan	1:800	digitaal	31/07/2024	1-2	/	/	/
029	Hoogteplan	1:800	digitaal	31/07/2024	1-2	/	/	0-1
030	Allesporenkaart (hypothetisch verloop)	1:500	digitaal	27/11/2023	1-2	/	/	1
031	Allesporenkaart detail WP1	1:250	digitaal	31/07/2024	1	/	/	1
032	Allesporenkaart detail WP2	1:150	digitaal	31/07/2024	2	/	/	1
033	Allesporenkaart detail brandrestengraven	1:250	digitaal	27/11/2023	1	/	/	1

Tekeningenlijst

2023J50 Opgraving Deerlijk Wandelweg

Tekeningnr	Type (coupe, profiel, vondst of aanzicht)	Schaal	Analoog/ digitaal	Datum	Werkput	Sector	Vak	Vlak	Onderwerp	Spoornr	Coupe (x, y)	Vondstnr	Profielnr	Profiel (x, y)
CP1	coupe	1:20	analoog	6/11/2023	1	/	/	1	coupetekeningen blz 1/2	S1-S11, S13	zie sporenlijst	/	/	/
CP2	coupe	1:20	analoog	7/11/2023	2	/	/	1	coupetekeningen blz 2/2	S12, S14-S18	zie sporenlijst	/	/	/
CP3	coupe	1:10	digitaal	1/08/2024	1	/	/	1	brandrestengraf S1	S1	zie sporenlijst	/	/	/
CP4	coupe	1:12	digitaal	1/08/2024	1	/	/	1	brandrestengraf S2	S2	zie sporenlijst	/	/	/
CP5	coupe	1:15	digitaal	1/08/2024	1	/	/	1	brandrestengraf S3	S3	zie sporenlijst	/	/	/
CP6	coupe	1:10	digitaal	1/08/2024	1	/	/	1	brandrestengraf S5	S5	zie sporenlijst	/	/	/
CP7	coupe	1:10	digitaal	1/08/2024	1	/	/	1	brandrestengraf S6	S6	zie sporenlijst	/	/	/
CP8	coupe	1:10	digitaal	1/08/2024	1	/	/	1	brandrestengraf S11	S11	zie sporenlijst	/	/	/
AW1	vondst	1:1	analoog	17/10/2024	/	/	/	/	aardewerktekeningen (blz 1/4)	/	/	12, 21, 28 en 29	/	
AW2	vondst	1:1	analoog	17/10/2024	/	/	/	/	aardewerktekeningen (blz 2/4)	/	/	13, 17, 20, 33, 34 en 35	/	/
AW3	vondst	1:1	analoog	17/10/2024	/	/	/	/	aardewerktekeningen (blz 3/4)	/	/	30, 56 en 57	/	/
AW4	vondst	1:1	analoog	17/10/2024	/	/	/	/	aardewerktekeningen (blz 4/4)	/	/	37, 55 en 58	/	/
AW5	vondst	5:4	digitaal	18/11/2024	/	/	/	/	aardewerktekeningen inv. 12, 13, 17, 28 en 35 (low lands ware)	/	/	12, 13, 17, 28 en 35	/	/
AW6	vondst	3:4	digitaal	18/11/2024	/	/	/	/	aardewerktekeningen inv. 20 en 21 (dolia)	/	/	20-21	/	/
AW7	vondst	3:4	digitaal	18/11/2024	/	/	/	/	aardewerktekeningen inv. 20, 21 en 29 (kruikwaar)	/	/	20, 21 en 29	/	/
AW8	vondst	1:1	digitaal	18/11/2024	/	/	/	/	aardewerktekeningen inv. 21 en 29 (mortarium)	/	/	21 en 29	/	/
AW9	vondst	3:4	digitaal	18/11/2024	/	/	/	/	aardewerktekeningen inv. 28, 33 en 57 (terra sigillata)	/	/	28, 33 en 57	/	/
AW10	vondst	1:1	digitaal	18/11/2024	/	/	/	/	aardewerktekeningen inv. 30 (handgevormd)	/	/	30	/	/
AW11	vondst	3:4	digitaal	18/11/2024	/	/	/	/	aardewerktekeningen inv. 34 (handgevormd)	/	/	34	/	/
AW12	vondst	1:1	digitaal	18/11/2024	/	/	/	/	aardewerktekeningen inv. 37 (handgevormd)	/	/	37	/	/
AW13	vondst	1:1	digitaal	18/11/2024	/	/	/	/	aardewerktekeningen inv. 55 en 56 (terra nigra)	/	/	55 en 56	/	/
AW14	vondst	1:1	digitaal	18/11/2024	/	/	/	/	aardewerktekeningen inv. 58 (handgevormd)	/	/	58	/	/

Fotolijst

2023J50

Opraving Deerlijk Wandelweg

Fotonr	Type foto (overzicht, vlak, spoor, coupe, profiel, vondst, detail,...)	Datum	Werkput	Sector	Vak	Vlak	Spoornr	Coupe (x, y)	Vondstnr	Profielnr	Profiel (x, y)
2023J50 - terrein - overzicht - 001	overzicht	7/11/2023	/	/	/	0	/	/	/	/	/
2023J50 - terrein - overzicht - 002	overzicht	7/11/2023	/	/	/	0	/	/	/	/	/
2023J50 - WP1 - overzicht - 001	overzicht	6/11/2023	1	/	/	1	/	/	/	/	/
2023J50 - WP1 - overzicht - 002	overzicht	6/11/2023	1	/	/	1	/	/	/	/	/
2023J50 - WP1 - overzicht - 003	overzicht	6/11/2023	1	/	/	1	/	/	/	/	/
2023J50 - WP1 - overzicht - 004	overzicht	6/11/2023	1	/	/	1	/	/	/	/	/
2023J50 - WP1 - overzicht - 005	overzicht	6/11/2023	1	/	/	1	/	/	/	/	/
2023J50 - WP1 - overzicht - 006	overzicht	6/11/2023	1	/	/	1	/	/	/	/	/
2023J50 - WP1 - overzicht - 007	overzicht	6/11/2023	1	/	/	1	/	/	/	/	/
2023J50 - WP1 - overzicht - 008	overzicht	6/11/2023	1	/	/	1	/	/	/	/	/
2023J50 - WP1 - overzicht - 009	overzicht	6/11/2023	1	/	/	1	/	/	/	/	/
2023J50 - WP1 - overzicht - 010	overzicht	6/11/2023	1	/	/	1	/	/	/	/	/
2023J50 - WP1 - overzicht - 011	overzicht	6/11/2023	1	/	/	1	/	/	/	/	/
2023J50 - WP1 - overzicht - 012	overzicht	6/11/2023	1	/	/	1	/	/	/	/	/
2023J50 - WP1 - overzicht - 013	overzicht	6/11/2023	1	/	/	1	/	/	/	/	/
2023J50 - WP1 - overzicht - 014	overzicht	6/11/2023	1	/	/	1	/	/	/	/	/
2023J50 - WP1 - overzicht - 015	overzicht	6/11/2023	1	/	/	1	/	/	/	/	/
2023J50 - WP1 - overzicht - 016	overzicht	6/11/2023	1	/	/	1	/	/	/	/	/
2023J50 - WP1 - overzicht - 017	overzicht	6/11/2023	1	/	/	1	/	/	/	/	/
2023J50 - WP1 - overzicht - 018	overzicht	6/11/2023	1	/	/	1	/	/	/	/	/
2023J50 - WP1 - overzicht - 019	overzicht	6/11/2023	1	/	/	1	/	/	/	/	/
2023J50 - WP1 - overzicht - 020	overzicht	6/11/2023	1	/	/	1	/	/	/	/	/
2023J50 - WP1 - overzicht - 021	overzicht	6/11/2023	1	/	/	1	/	/	/	/	/
2023J50 - WP1 - overzicht - 022	overzicht	6/11/2023	1	/	/	1	/	/	/	/	/
2023J50 - WP1 - PR1 - 001	profiel	6/11/2023	1	/	/	/	/	/	/	1	X 79266,99; Y 172262,63 X 79267,81; Y 172262,72
2023J50 - WP1 - PR1 - 002	profiel	6/11/2023	1	/	/	/	/	/	/	1	X 79266,99; Y 172262,63 X 79267,81; Y 172262,72
2023J50 - WP1 - PR1 - 003	profiel	6/11/2023	1	/	/	/	/	/	/	1	X 79266,99; Y 172262,63 X 79267,81; Y 172262,72
2023J50 - WP1 - PR1 - 004	profiel	6/11/2023	1	/	/	/	/	/	/	1	X 79266,99; Y 172262,63 X 79267,81; Y 172262,72
2023J50 - WP1 - S1 - 001	spoor	6/11/2023	1	/	/	1	1	zie sporenlijst	/	/	/
2023J50 - WP1 - S1 - 002	spoor	6/11/2023	1	/	/	1	1	zie sporenlijst	/	/	/
2023J50 - WP1 - S1 - 003	spoor	6/11/2023	1	/	/	1	1	zie sporenlijst	/	/	/
2023J50 - WP1 - S1 - 004	spoor	6/11/2023	1	/	/	1	1	zie sporenlijst	/	/	/
2023J50 - WP1 - S1 - 005	spoor	6/11/2023	1	/	/	1	1	zie sporenlijst	/	/	/
2023J50 - WP1 - S1 - 006	spoor	6/11/2023	1	/	/	1	1	zie sporenlijst	/	/	/

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Sporenlijst

2023J50

Opgraving Deerlijk Wandelweg																							
Spoornr	Werkputnr./Sleufnr.	Sectornr.	Vaknr.	Vlaknr.	Interpretatie	Associatie	Datum	Aflijning	Datering	Coupe (x,y)	Diepte	Opmerkingen	Laag					Relatie	Vondstnr	Staalnr	Fotonr	Tekening (kaart, plan, plattegrond, coupe of profiel)	
													Nummer	Aard (HOM/HET)	Kleur	Textuur	Inclusies						Bioturbatie
1	1	/	/	1	brandrestengraf	/	6/11/2023	matig	ROM	X 79265,93; Y 172257,10 X 79266,64; Y 172255,36	28cm	in situ verbranding	1	HET	ZW	Z	HK+++, ijzerconcreties	ja	/	1	1-7	48-50	CP1, CP3
2	1	/	/	1	brandrestengraf	S4	6/11/2023	matig	ROM	X 79262,65; Y 172259,75 X 79264,50; Y 172260,46	52cm	/	1	HET	(li)BR-ZW gevlekt	Z	verbrand bot	ja	oversnijdt S4 (?) (diffuse overgang)	2-4, 30, 35, 42-43, 47-48	9-17	48, 52-53, 55-56	CP1, CP4
												in situ verbranding	2	HET	ZW	Z	verbrand bot++, AW, HK++	ja	/				
3	1	/	/	1	brandrestengraf	/	6/11/2023	matig	ROM	X 79271,81; Y 172254,98 X 79268,91; Y 172252,87	40cm	oorspronkelijke vulling	1	HET	ZW	Z	HK+++, ijzerconcreties	ja	bovenzijde sterk verstoord/verplaatst	5, 8-9, 34, 41, 50	19-20	48, 57-59	CP1, CP5
												verstoord pakket	2	HET	BR	Z	puin, steenbrokken	ja	/				
												top L1, verplaatst door recente verstoring	3	HET	ZW	Z	HK+++	ja	/				
4	1	/	/	1	greppel	S2, S6	6/11/2023	matig	onbepaald	X 79269,31; Y 172262,04 X 79269,64; Y 172260,83	18-34cm	/	1	vrij HOM	(GR)BR	Z	/	ja	wordt oversneden door S2, oversnijdt S6	/	/	48, 89-90	CP1
5	1	/	/	1	brandrestengraf	/	6/11/2023	matig	ROM	X 79273,16; Y 172260,26 X 79272,69; Y 172261,66	12cm	/	1	HET	ZW-GR	Z	HK+++	ja	/	49	22-24	48, 61-62	CP1, CP6
6	1	/	/	1	brandrestengraf	S4	6/11/2023	matig	ROM	X 79271,99; Y 172261,41 X 79271,23; Y 172263,90	30cm	aanwezigheid nis in NO	1	HET	BR-ZW gevlekt	Z	HK++, verbrand bot++, AW+++, metaal, glas	ja	wordt oversneden door S4	6, 10-13, 31-32, 38-39, 44, 46, 51, 53, 55-58	26-27	48, 64-65, 67-68	CP1, CP7
7	1	/	/	1	kuil	/	6/11/2023	matig	onbepaald	X 79272,42; Y 172257,99 X 79273,59; Y 172257,96	12cm	/	1	HET	GR	Z	HK+	ja	/	/	/	75-76	CP1
8	1	/	/	1	greppel	/	6/11/2023	matig	onbepaald	X 79276,76; Y 172251,60 X 79281,75; Y 172253,00	56cm	/	1	HET	GRBR	Z	HK spikkels-	ja	/	/	/	78, 91-92	CP1
9	1	/	/	1	bomput	/	6/11/2023	matig	WOI/WOII	/	/	/	1	HET	GRBR	Z	metaal++	ja	/	/	/	95	CP1
10	1	/	/	1	kuil	/	6/11/2023	matig	onbepaald	X 79276,76; Y 172251,60 X 79281,75; Y 172253,00	32cm	/	1	HET	GRBR	Z	HK spikkels-	ja	/	/	/	77-78	CP1
11	1	/	/	1	brandrestengraf	/	7/11/2023	matig	ROM	X 79298,12; Y 172260,06 X 79299,03; Y 172257,68	55cm	nazak	1	HET	doBR-ZW gevlekt	Z	HK+	ja	/	7, 37, 40, 45, PS1	29-35	70-71, 73-74	CP1, CP8
												houtschoolrijke lens	2	HET	doGR-ZW	Z	HK+++, verbrand bot, AW	ja	/				
												onderzijde uitgraving	3	HET	BRGR gevlekt	Z	HK-	ja	/				
12	2	/	/	1	greppel	/	7/11/2023	vaag	ROM	X 79295,53; Y 172199,07 X 79297,23; Y 172199,60	45cm	/	1	HET	liGRBR	Z	HK-, Mn	ja	/	14-20, 36, PS2-PS3	/	93-94	CP2
												/	2	HET	GR	Z	HK++	ja	/				
13	2	/	/	1	kuil	/	7/11/2023	vaag	onbepaald	X 79298,20; Y 172201,03 X 79297,98; Y 172202,33	8cm	/	1	HET	GR	Z	/	ja	/	/	/	/	CP1
14	2	/	/	1	kuil	/	7/11/2023	scherp	ROM	X 79296,09; Y 172187,00 X 79299,37; Y 172188,03	9cm	/	1	HET	doGRBR gevlekt	Z	HK-, AW+++	ja	/	21-24, 33, 52	/	79-81	CP2
15	2	/	/	1	kuil	/	7/11/2023	scherp	ROM	X 79299,84; Y 172188,59 X 79299,37; Y 172189,05	7cm	/	1	HET	doGRBR gevlekt	Z	HK-, AW+	ja	/	25	/	79, 82-83	CP2
16	2	/	/	1	kuil	/	7/11/2023	scherp	ROM	X 79299,19; Y 172190,91 X 79300,65; Y 172191,53	11cm	/	1	HET	doGRBR gevlekt	Z	HK-, AW+	ja	/	26-28, 54, PS4-PSS	/	79, 84-85	CP2
17	2	/	/	1	kuil	/	7/11/2023	vaag	ROM	X 79299,90; Y 172187,81 X 79300,37; Y 172188,25	8cm	mogelijk deel van S12, onduidelijk afgelijnd	1	HET	GEBR	Z	AW+	ja	/	29	/	86	CP2
18	2	/	/	1	kuil	/	7/11/2023	vaag	onbepaald	X 79287,91; Y 172192,14 X 79288,11; Y 172191,44	18cm	deels verstoord	1	HET	liGRBR	Z	HK+	ja	verstoord door recente oversnijding	/	/	87-88	CP2

Opraving Deerlijk Wandelweg																												
Vondstnr	Spoornr	Laagnr	Kwadrant/C oupedeel	Werkput/SI euf	Sector	Vak	Profiel	Vlak	Inzamelwijze	Datum	Maaswijdte	xyz	Vondstcategorie	Soort	Omschrijving	Datering	Rand	Wand	Bodem	Oor	Hals	Hoeveelheid (telling/schatting)	Gewicht (g)	Homogeniteit	Fotonr	Tekening (kaart, plan, plattegrond, coupe of profiel)	Vondst- tekening	
1	1	1	/	1	/	/	/	1	triëren	6/11/2023	1mm	/	bot	menselijk	verbrand	ROM	/	/	/	/	/	<20	1	ja	/	/	/	
2	2	1	/	1	/	/	/	1	triëren	16/05/2024	1mm	/	bot	menselijk	verbrand	ROM	/	/	/	/	/	>50	4	ja	/	/	/	
3	2	2	/	1	/	/	/	1	triëren	16/05/2024	1mm	/	bot	menselijk	verbrand	ROM	/	/	/	/	/	>200	251	ja	/	/	/	
4	2	1 en 2	/	1	/	/	/	1	triëren	16/05/2024	1mm	/	bot	menselijk	verbrand	ROM	/	/	/	/	/	>100	188	ja	/	/	/	
5	3	1	/	1	/	/	/	1	triëren	16/05/2024	1mm	/	bot	menselijk	verbrand	ROM	/	/	/	/	/	>20	10	ja	/	/	/	
6	6	2	/	1	/	/	/	1	triëren	16/05/2024	1mm	/	bot	menselijk	verbrand	ROM	/	/	/	/	/	>100	55	ja	/	/	/	
7	11	2	/	1	/	/	/	1	triëren	16/05/2024	1mm	/	bot	menselijk	verbrand	ROM	/	/	/	/	/	>100	46	ja	/	/	/	
8	3	1	/	1	/	/	/	1	aanleg, coupe	6/11/2023	/	/	aardewerk	terra nigra	/	ROM	1	28	2	0	0	31	41	ja	/	/	/	
9	3	1	/	1	/	/	/	1	coupe	6/11/2023	/	/	aardewerk	terra nigra	/	ROM	3	49	1	0	5	58	112	ja	/	/	/	
10	6	nis	/	1	/	/	/	1	coupe	6/11/2023	/	/	glas	blauw doorschijnend	prismafles	ROM	0	0	1	0	0	1	19	ja	69, 127	/	/	/
11	6	/	/	1	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	aardewerk	low lands ware	bord, secundair verbrand	ROM	1	1	0	0	0	2	34	ja	/	/	/	
11	6	/	/	1	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	aardewerk	low lands ware	secundair verbrand, dunwandig	ROM	0	5	0	0	0	5	13	ja	/	/	/	
12	6	2	/	1	/	/	/	1	coupe	6/11/2023	/	/	aardewerk	terra sigillata	secundair verbrand	ROM	0	0	2	0	0	2	5	ja	/	/	/	
12	6	2	/	1	/	/	/	1	coupe	6/11/2023	/	/	aardewerk	low lands ware	schaal, secundair verbrand	ROM	1	0	2	0	0	3	41	ja	110	/	AW1, AW5	
13	6	2	/	1	/	/	/	1	coupe	6/11/2023	/	/	aardewerk	low lands ware	pulletje (Vanvinckenroye 576) groeflijnen op schouder	ROM (2de helft 1ste eeuw n.C.)	3	17	0	0	0	20	45	ja	108	/	AW2, AW5	
14	12	1	/	2	/	/	/	1	coupe, uithalen	7/11/2023	/	/	bouwkeramiek	tegula	fragmenten	ROM	0	0	0	0	0	4	1208	ja	126	/	/	/
15	12	1	/	2	/	/	/	1	coupe, uithalen	7/11/2023	/	/	natuursteen		maalsteen	ROM	0	0	0	0	0	2	621	ja	/	/	/	/
16	12	1	/	2	/	/	/	1	uithalen	7/11/2023	/	/	aardewerk	kruikwaar roodbakkend	/	ROM	1	30	2	3	0	36	277	ja	/	/	/	/
16	12	1	/	2	/	/	/	1	uithalen	7/11/2023	/	/	aardewerk	dolium	/	ROM	2	0	0	0	0	2	170	ja	/	/	/	/
16	12	1	/	2	/	/	/	1	uithalen	7/11/2023	/	/	aardewerk	low lands ware	/	ROM	0	8	1	0	0	9	34	ja	/	/	/	/
16	12	1	/	2	/	/	/	1	uithalen	7/11/2023	/	/	aardewerk	handgevormd	mogelijk 1 zoutcontainer	ROM	1	4	0	0	0	5	39	ja	/	/	/	/
17	12	ter hoogte van diepste punt net voorbij CP	/	2	/	/	/	1	uithalen	7/11/2023	/	/	aardewerk	low lands ware	kom met ronde schouder en opstaande rand (Vanvinckenroye 86)	ROM (1ste - 2de eeuw n.C.)	7	3	0	0	0	10	85	ja	109	/	AW2, AW5	
18	12	1	/	2	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	metaal	metaalslak	fragmenten ovenwand	ROM	0	0	0	0	0	6	557	ja	/	/	/	/
19	12	1	/	2	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	metaal	ijzer	nagels	ROM	0	0	0	0	0	11	47	ja	/	/	/	/
20	12	1	/	2	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	aardewerk	terra sigillata	kraagkom Dragendorff 38	ROM (einde 1ste eeuw - 3de eeuw n.C.)	1	4	0	0	0	5	20	ja	/	/	/	/
20	12	1	/	2	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	aardewerk	mortarium	/	ROM	0	0	4	0	0	4	92	ja	/	/	/	/
20	12	1	/	2	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	aardewerk	dolium	Stuart 147	ROM	2	0	1	0	0	3	578	ja	96	/	AW2, AW6	
20	12	1	/	2	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	aardewerk	handgevormd	kamstreepversiering	ROM	0	1	2	0	0	3	31	ja	/	/	/	/
20	12	1	/	2	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	aardewerk	kruikwaar roodbakkend	/	ROM	2	6	2	3	0	13	279	ja	/	/	AW2, AW7	
21	14	1	/	2	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	aardewerk	low lands ware	/	ROM	6	30	3	0	0	39	172	ja	/	/	AW1	
21	14	1	/	2	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	aardewerk	zoutcontainer	/	ROM	0	11	0	0	0	11	92	ja	/	/	/	/
21	14	1	/	2	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	aardewerk	handgevormd	kamstreepversiering	ROM	1	19	0	0	0	20	175	ja	/	/	/	/
21	14	1	/	2	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	aardewerk	mortarium	overhangende kraagrand (Vanvinckenroye 349-350, p.74-75)	ROM (einde 1ste eeuw - begin 3de eeuw n.C.)	2	3	0	0	0	5	171	ja	113	/	AW1, AW8	
21	14	1	/	2	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	aardewerk	dolium	/	ROM	1	7	0	0	0	8	414	ja	/	/	AW1, AW6	
21	14	1	/	2	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	aardewerk	kruikwaar roodbakkend	/	ROM	2	67	0	0	0	69	461	ja	106	/	AW1, AW7	
22	14	1	/	2	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	metaal	metaalslak	ijzer	ROM	0	0	0	0	0	4	61	ja	/	/	/	/
23	14	1	/	2	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	metaal	ijzer	nagels	ROM	0	0	0	0	0	2	48	ja	/	/	/	/
24	14	1	/	2	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	natuursteen		maalsteen	ROM	0	0	0	0	0	1	104	ja	/	/	/	/
25	15	/	/	2	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	aardewerk	terra sigillata	/	ROM	0	1	0	0	0	1	1	ja	/	/	/	/
25	15	/	/	2	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	aardewerk	zoutcontainer	/	ROM	0	1	0	0	0	1	1	ja	/	/	/	/
25	15	/	/	2	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	aardewerk	kruikwaar roodbakkend	/	ROM	0	1	0	1	0	2	15	ja	/	/	/	/
25	15	/	/	2	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	aardewerk	low lands ware	secundair verbrand (verglaasd) fragment	ROM	0	2	1	0	0	3	30	ja	/	/	/	/
25	15	/	/	2	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	aardewerk	handgevormd	kamstreepversiering	ROM	0	7	0	0	0	7	33	ja	/	/	/	/
25	15	/	/	2	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	aardewerk	mortarium	/	ROM	1	0	1	0	0	2	89	ja	/	/	/	/
26	16	1	/	2	/	/	/	1	coupe, uithalen	7/11/2023	/	/	metaal	metaalslak	ijzer	ROM	0	0	0</									

31	6	nis	/	1	/	/	/	1	coupe	6/11/2023	/	/	aardewerk	handgevormd	1 individu	ROM	3	44	3	0	0	50	405	ja	/	/	/
32	6	/	/	1	/	/	/	1	uithalen	7/11/2023	/	/	aardewerk	terra nigra (?)	dunwandig	ROM	2	17	2	0	0	21	22	ja	/	/	/
32	6	/	/	1	/	/	/	1	uithalen	7/11/2023	/	/	aardewerk	low lands ware	een deel van de fragmenten is verbrand	ROM	5	4	4	0	0	13	155	ja	/	/	/
32	6	/	/	1	/	/	/	1	uithalen	7/11/2023	/	/	aardewerk	handgevormd (?)	kleine containers	ROM	1	4	1	0	0	6	98	ja	/	/	/
33	14	1	/	2	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	aardewerk	terra sigillata	bord: Dragendorff 18/31, kom: Dragendorff 37 met eierlijst en galopperend paard	ROM (midden 1ste eeuw - midden 2de eeuw n.C.)	2	2	1	0	0	5	79	ja	122	/	AW2, AW9
34	3	1	/	1	/	/	/	1	coupe	6/11/2023	/	/	aardewerk	handgevormd	deksel	ROM	1	0	0	0	0	1	73	ja	100	/	AW2, AW11
35	2	1	/	1	/	/	/	1	coupe	6/11/2023	/	/	aardewerk	low lands ware	volledig potje: bekertje	ROM	0	0	0	0	0	1	168	ja	111	/	AW2, AW5
36	12	1	/	1	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	natuursteen		maalsteen met gleuf en rand	ROM	0	0	0	0	0	1	2099	ja	131	/	/
37	11	2	/	1	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	aardewerk	handgevormd (?)	bord	ROM	3	0	2	0	0	5	827	ja	102	/	AW4, AW12
38	6	1	/	1	/	/	/	1	uithalen	6/11/2023	/	/	metaal	ijzer	ring	ROM	0	0	0	0	0	1	2	ja	128, 139-140	/	/
39	6	nis	/	1	/	/	/	1	coupe	6/11/2023	/	/	metaal	koper	fragmenten fibulae (MAI=3)	ROM	0	0	0	0	0	5	10	ja	69, 129, 138	/	/
40	11	2	/	1	/	/	/	1	triëren	16/05/2024	/	/	metaal	ijzer	nagels	ROM	0	0	0	0	0	>50	220	ja	/	/	/
41	3	1	/	1	/	/	/	1	triëren	16/05/2024	/	/	metaal	ijzer	nagels (constructie)	ROM	0	0	0	0	0	>20	130	ja	/	/	/
42	2	2	/	1	/	/	/	1	triëren	16/05/2024	/	/	metaal	ijzer	nagels (constructie)	ROM	0	0	0	0	0	2	36	ja	/	/	/
43	2	1 en 2	/	1	/	/	/	1	triëren	16/05/2024	/	/	metaal	ijzer	nagels (constructie)	ROM	0	0	0	0	0	5	15	ja	/	/	/
44	6	/	/	1	/	/	/	1	triëren	7/11/2023	/	/	metaal	ijzer	nagels (constructie)	ROM	0	0	0	0	0	>10	24	ja	/	/	/
45	11	2	/	1	/	/	/	1	triëren	16/05/2023	/	/	aardewerk	handgevormd	schaal of bord	ROM	1	2	0	0	0	3	17	ja	/	/	/
46	6	2	/	1	/	/	/	1	triëren	6/11/2023	/	/	aardewerk	low lands ware	/	ROM	3	1	0	0	0	2	3	ja	/	/	/
47	2	2	/	1	/	/	/	1	triëren	16/05/2023	/	/	aardewerk	handgevormd	/	ROM	0	0	3	0	0	3	2	ja	/	/	/
48	2	1	/	1	/	/	/	1	triëren	16/05/2023	/	/	aardewerk	handgevormd	secundair verbrand	ROM	0	2	0	0	0	2	8	ja	/	/	/
49	5	1	/	1	/	/	/	1	triëren	16/05/2023	/	/	aardewerk	handgevormd	/	ROM	0	1	0	0	0	1	7	ja	/	/	/
50	3	1	/	1	/	/	/	1	triëren	16/05/2023	/	/	aardewerk	terra nigra	beker (sterk gefragmenteerd)	ROM	0	0	0	0	0	>25	49	ja	/	/	/
51	6	2	/	1	/	/	/	1	coupe	6/11/2023	/	/	metaal	koper	fibulae	ROM	0	0	0	0	0	3	1	ja	/	/	/
52	14	1	/	2	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	metaal	koper	spiraalfibula	ROM	0	0	0	0	0	1	2	ja	/	/	/
53	6	1	/	1	/	/	/	1	coupe	7/11/2023	/	/	metaal	ijzer	nagels	ROM	0	0	0	0	0	>5	50	ja	/	/	/
54	16	1	/	2	/	/	/	1	coupe, uithalen	7/11/2023	/	/	bot	dierlijk?	verbrand	ROM	0	0	0	0	0	>5	1	ja	/	/	/
55	6	nis	/	1	/	/	/	1	coupe	6/11/2023	/	/	aardewerk	terra nigra	biconische beker (Vanvinckenroye 92) volledig gerestaureerd (A)	ROM (midden 1ste eeuw - midden 2de eeuw n.C.)	0	0	0	0	0	1	232	ja	69, 116, 134	/	AW4, AW13
56	6	nis	/	1	/	/	/	1	coupe	6/11/2023	/	/	aardewerk	terra nigra	bord (Vanvinckenroye 134) secundair verbrand, naamstempel (onleesbaar, mogelijk fantasiemerkt) binnen concentrische groeven, volledig gerestaureerd (B)	ROM (midden 1ste eeuw - einde 1ste eeuw n.C.)	0	0	0	0	0	1	193	ja	69, 117-118, 135	/	AW3, AW13
57	6	nis	/	1	/	/	/	1	coupe	6/11/2023	/	/	aardewerk	terra sigillata	Dragendorff 27, secundair verbrand, volledig gerestaureerd (C)	ROM (midden 1ste eeuw - midden 2de eeuw n.C.)	0	0	0	0	0	1	72	ja	69, 120-121, 136	/	AW3, AW9
58	6	nis	/	1	/	/	/	1	coupe	6/11/2023	/	/	aardewerk	handgevormd	bulkige (kook)pot versierd met 2 knoppen op de schouder (Van Vinckenroye 42, p. 20-21) volledig gerestaureerd (D)	ROM (midden 1ste eeuw - midden 2de eeuw n.C.)	0	0	0	0	0	1	628	ja	69, 104, 137	/	AW4, AW14

Vondstenlijst

2023F250

Vondstnr	Spoornr proefsleuven [opgraving]	Laagnr	Kwadrant/C oupedeel	Werkput/SI euf	Sector	Vak	Profiel	Vlak	Inzamelwijze	Datum	Maaswjdte	xyz	Vondstcategorie	Soort	Omschrijving	Datering	Rand	Wand	Bodem	Oor	Hals	Hoeveelheid (telling/schatting)	Gewicht (g)	Homogeniteit	Fotonr	Tekening (kaart, plan, plattegrond, coupe of profiel)	Vondst- tekening
PS1	PS1 [11]	1	/	2	/	/	/	1	opschaven	26/09/2023	/	/	metaal	metaalslak	/	ROM						1	93	ja	/	/	/
PS1	PS1 [11]	1	/	2	/	/	/	1	opschaven	26/09/2023	/	/	aardewerk	low lands ware		ROM						1	3	ja	/	/	/
PS2	PS3 [12]	1	/	3	/	/	/	1	opschaven	26/09/2023	/	/	aardewerk	terra sigillata	kraagkom: Dragendorff 38: einde 1ste eeuw - 3de eeuw n.C.	ROM (einde 1ste- begin 3de eeuw n.C.)	2					12	163	ja	/	/	/
PS2	PS3 [12]	1	/	3	/	/	/	1	opschaven	26/09/2023	/	/	aardewerk	low lands ware	/						1						
PS2	PS3 [12]	1	/	3	/	/	/	1	opschaven	26/09/2023	/	/	aardewerk	amfoor	1 oor bruinig baksel 4 fragmenten												
PS2	PS3 [12]	1	/	3	/	/	/	1	opschaven	26/09/2023	/	/	aardewerk	mortarium?	Vanvinckenroye 336/337 met verticale rand: midden 2de eeuw - begin 3de eeuw n.C.			4				2	251	ja	130	/	/
PS3	PS3 [12]	1	/	3	/	/	/	1	opschaven	26/09/2023	/	/	metaal	metaalslak	/	ROM											
PS3	PS3 [12]	1	/	3	/	/	/	1	opschaven	26/09/2023	/	/	natuursteen	kwartsiet	maalsteenfragmenten met diepe groeven	ROM						1	514	ja	132	/	/
PS3	PS3 [12]	1	/	3	/	/	/	1	opschaven	26/09/2023	/	/	bouwkeramiek	tegula	fragment	ROM						1	194	ja	/	/	/
PS4	PS4 [16]	1	/	3	/	/	/	1	opschaven	26/09/2023	/	/	bouwkeramiek	tegula	fragment met opstaande rand	ROM						1	103	ja	/	/	/
PS5	PS4 [16]	1	/	3	/	/	/	1	opschaven	26/09/2023	/	/	metaal	metaalslak	/	ROM						3	25	ja	/	/	/
PS5	PS4 [16]	1	/	3	/	/	/	1	opschaven	26/09/2023	/	/	aardewerk	terra nigra-achtig	/	ROM						2	4	ja	/	/	/
PS5	PS4 [16]	1	/	3	/	/	/	1	opschaven	26/09/2023	/	/	aardewerk	low lands ware	/	ROM						5	14	ja	/	/	/
PS5	PS4 [16]	1	/	3	/	/	/	1	opschaven	26/09/2023	/	/	aardewerk	kruiikwaar roodbakkend	/	ROM						6	23	ja	/	/	/
PS5	PS4 [16]	1	/	3	/	/	/	1	opschaven	26/09/2023	/	/	aardewerk	zoutcontainer	/	ROM						1	1	ja	/	/	/

Stalenlijst

2023J50 Ograving Deerlijk Wandelweg

Staaln r	Spoor	Laag	Structuur	Kwadrant	Coupe (x,y)	Werkput	Sector	Vak	Vlak	Profiel	Inzamelwijze	Datum	Inhoud	Volume	Maaswijdte	xyz	Doel	Voorbereidende handelingen	Uitgevoerde analyses	Fotonr	Tekening (kaart, plan, plattegrond, coupe of profiel)
1	1	1	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP en UH	6/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
2	1	1	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP en UH	6/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
3	1	1	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP en UH	6/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
4	1	1	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP en UH	6/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
5	1	1	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP en UH	6/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
6	1	1	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP en UH	6/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
7	1	1	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP en UH	6/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
9	2	1 en 2	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP	6/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
10	2	1 en 2	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP	6/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
11	2	1 en 2	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP	6/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
12	2	2	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP	6/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
13	2	2	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP	6/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
14	2	2	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP	6/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
15	2	2	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP	6/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
16	2	2	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP	6/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
17	2	2	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP	6/11/2023	grondstaal	10l (pot en crematie)	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
19	3	1	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP	6/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
20	3	1	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP	6/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
22	5	1	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP	6/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
23	5	1	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP	6/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
24	5	1	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP	6/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
26	6	/	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP	7/11/2024	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
27	6	/	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP	7/11/2024	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
29	11	2	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP	7/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
30	11	2	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP	7/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
31	11	2	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP	7/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	triage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtschool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/

32	11	2	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP	7/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	trriage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtskool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
33	11	2	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP	7/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	trriage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtskool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
34	11	2	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP	7/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	trriage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtskool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/
35	11	2	brandrestengraf	/	zie sporenlijst	1	/	/	1	/	CP	7/11/2023	grondstaal	20l	1mm	/	trriage: verzamelen archeologica, botmateriaal, houtskool voor fysische antropologie, C14	uitgezeefd	/	/	/

CONSERVATIEFICHE

ARCHEOLOGISCHE
CONSERVATIE

IDENTIFICATIE

Inventarisnummer: Deerlijk 2023J50 S6
Materiaal: METAAL: koperlegering
Object: Fragmenten van verschillende fibulae, 4 of 5 individuen

BEWAARTOESTAND VOOR BEHANDELING

Bewaring: In gripzakje doorprikt zonder silicagel
Fysieke stabiliteit: Niet volledig, fragiele fragmenten
Chemische stabiliteit: Actieve corrosie: ja.
Eerdere behandelingen: Nee
Opmerkingen: /

BEHANDELING

Reiniging: Mechanisch: Met borstel en scalpel.
Onder vergroting
Chemische stabilisatie: 1% benzotriazole in ethanol, onder vacuüm
Fysieke stabilisatie: Consolidatie: 3% Paraloid B72 in aceton-ethanol mengsel
Verlijming: 35% Paraloid B72 in aceton-ethanol mengsel
Aanvulling: /
Beschermlaag: 10% Paraloid B72 in aceton-ethanol mengsel
Verpakking: In doorprikt gripzakje met PE-schuimfolie, in luchtdichte doos met silicagel
Opmerkingen: /

BEWARINGSADVIES & HANTERING

Hantering: Hanteren met handschoenen, bij voorkeur nitril of vinyl.
Verpakking: Inert, zuurvrij, luchtdicht en vochtvrij, zeker zuurvrij!
Bewaren: In een gecontroleerde omgeving met stabiele temperatuur (liefst 16-18°C) en een relatieve vochtigheid (RV) van maximum 30% en een maximale schommeling van 5% RV/24u.
Tentoonstellen: In een gecontroleerde omgeving met stabiele temperatuur (liefst 16-20°C) en een relatieve vochtigheid (RV) van maximum 30% en een maximale schommeling van 5% RV/24u.
Enkel koude lichtbronnen gebruiken.
De ruimte/vitrinekast moet vrij zijn van organisch materiaal (papier, hout,

vezelplaat, katoen, enz.).

Voor optimale bewaaromstandigheden is het belangrijk dat het object elke 6 maanden gecontroleerd wordt op tekenen van achteruitgang of actieve corrosie.

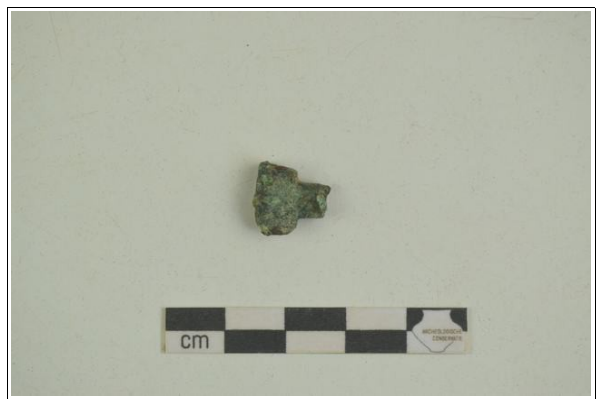
DOCUMENTATIE

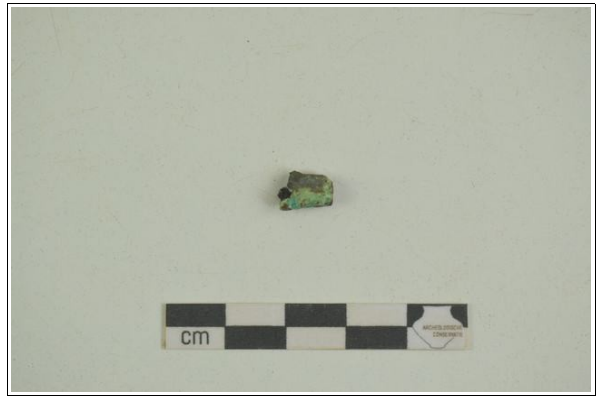
Foto's voor conservatie

Foto's na conservatie

Alle foto's worden ook digitaal bezorgd.

CONSERVATIEFICHE

ARCHEOLOGISCHE
CONSERVATIE

IDENTIFICATIE

Inventarisnummer: Deerlijk 2023J50 S6
Materiaal: METAAL: ijzer
Object: Ring

BEWAARTOESTAND VOOR BEHANDELING

Bewaring: In gripzakje doorpikt zonder silicagel
Fysieke stabiliteit: Niet volledig, fragiele fragmenten
Chemische stabiliteit: Actieve corrosie: ja.
Eerdere behandelingen: Nee
Opmerkingen: Volledig hol, zeer fragiel

BEHANDELING

Reiniging: Mechanisch: Met borstel en scalpel.
Onder vergroting
Chemische stabilisatie: /
Fysieke stabilisatie: Consolidatie: 3% Paraloid B72 in aceton-ethanol mengsel
Verlijming: 35% Paraloid B72 in aceton-ethanol mengsel
Aanvulling: /
Beschermlaag: 10% Paraloid B72 in aceton-ethanol mengsel
Verpakking: In doorpikt gripzakje met PE-schuimfolie, in luchtdichte doos met silicagel
Opmerkingen: Niet volledig gereinigd omwille van het fragiele karakter van het object.
De algemene vorm is herkenbaar en leesbaar. Ook geen volledige verlijming wegens te klein contactoppervlak.

BEWARINGSADVIES & HANTERING

Hantering: Hanteren met handschoenen, bij voorkeur nitril of vinyl.
Verpakking: Inert, zuurvrij, luchtdicht en vochtvrij, zeker zuurvrij!
Bewaren: In een gecontroleerde omgeving met stabiele temperatuur (liefst 16-18°C) en een relatieve vochtigheid (RV) van maximum 30% en een maximale schommeling van 5% RV/24u.
Tentoonstellen: In een gecontroleerde omgeving met stabiele temperatuur (liefst 16-20°C) en een relatieve vochtigheid (RV) van maximum 30% en een maximale schommeling van 5% RV/24u.

Enkel koude lichtbronnen gebruiken.

De ruimte/vitrinekast moet vrij zijn van organisch materiaal (papier, hout, vezelplaat, katoen, enz.).

Voor optimale bewaaromstandigheden is het belangrijk dat het object elke 6 maanden gecontroleerd wordt op tekenen van achteruitgang of actieve corrosie.

DOCUMENTATIE

Foto's voor conservatie

Foto's na conservatie

Alle foto's worden ook digitaal bezorgd.

CONSERVATIEFICHE

ARCHEOLOGISCHE
CONSERVATIE

IDENTIFICATIE

Inventarisnummer: Deerlijk 2023J50 S6 (a – b – c – d)
Materiaal: Aardewerk
Object: Verschillende objecten

BEWAARTOESTAND VOOR BEHANDELING

Bewaring: In doos
Fysieke stabiliteit: Gefragmenteerd
Chemische stabiliteit: Uitgeloogd
Eerdere behandelingen: Gewassen, gedroogd
Opmerkingen: /

BEHANDELING

Reiniging: Breukranden werden verder gereinigd waar nodig, met behulp van verschillende borstels.

Chemische stabilisatie: /

Fysieke stabilisatie: Consolidatie van haarscheuren en de breuknaden: 5% Paraloid B72 in aceton-ethanol mengsel.
Verlijming: 35% Paraloid B72 in aceton-ethanol mengsel.
Aanvulling met inert vulmiddel en op kleur gebracht met pigmenten, als lijnbrug voor extra stabiliteit.

Bescherm laag: /

Verpakking: Op maat, inert materiaal in PE -schuim en een PP doos.

Opmerkingen: Niet luchtdicht verpakken om condensvorming en microklimaat te vermijden.

BEWARINGSADVIES & HANTERING

Hantering: Hanteren met handschoenen, bij voorkeur nitril of vinyl.

Verpakking: Inert en zuurvrij, niet luchtdicht.

Bewaren: In een gecontroleerde omgeving met stabiele temperatuur (liefst 16-18°C) en een relatieve vochtigheid (RV) van 45-50% en een maximale schommeling van 3% RV/24u.

Toonstellen: In een gecontroleerde omgeving met stabiele temperatuur (liefst 16-20°C) en een relatieve vochtigheid (RV) van 45-50% en een maximale schommeling van 3% RV/24u.
Enkel koude lichtbronnen gebruiken.

UV-licht moet vermeden worden.

Voor optimale bewaaromstandigheden is het belangrijk dat het object elke 3 maanden gecontroleerd wordt op tekenen van achteruitgang, zoals afschilfering, barsten en verkleuringen.

DOCUMENTATIE

Foto's voor conservatie

a

a

a

a

b

b

b

b

c

c

d

d

d

d

d

Foto's tijdens conservatie

a

b

b

c

d

Foto's na conservatie

a

a

a

a

b

b

b

b

c

c

c

c

d

d

d

d

Alle foto's worden ook digitaal bezorgd.

Determinatie van de crematieresten te Deerlijk Wandelweg

A. Pijpelink

1. Inleiding

Tijdens het veldonderzoek zijn vijf sporen met verbrande botresten aangetroffen. De inhoud van de sporen is soms in meerdere delen verzameld en kan daarom uit meerdere vondstnummers bestaan.

Alle botresten zijn onderworpen aan een determinatie. Voor de analyse van crematieresten worden standaard de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

- Wat valt er te zeggen over het grafritueel? Wat is de verbrandingsgraad, de fragmentatiegraad en de intactheidsratio?
- Is het graf compleet? Welke lichaamsonderdelen zijn vertegenwoordigd en wat is hun onderlinge verhouding? Zijn er aanwijzingen voor verstoringen?
- Wat is de leeftijd bij overlijden en (indien volwassen) het geslacht?
- Hoeveel individuen zijn er minimaal in het graf bijgezet?
- Zijn er aanwijzingen voor bijgiften? Zo ja, zijn deze op de brandstapel meeverbrand of zijn deze na afloop van de crematie bijgezet?
- Is er een lichaamslengte te reconstrueren en zijn er sporen van botverandering door anatomische varianten, ziektes, geweld of ongevallen aanwezig?

2. Crematieonderzoek in het algemeen en de gebruikte methoden en technieken

Het gewicht en grafritueel

Het gewicht van de crematieresten is afhankelijk van vele factoren. Onder andere het grafritueel en de depositiewijze hebben invloed op de hoeveelheid crematieresten. Zo blijft in een urn het botmateriaal veel beter beschermd dan wanneer het los in een kuil is gedeponeerd.

Postdepositionele processen en het huidige gebruik van het onderzoeksgebied kunnen een grote invloed hebben op de hoeveelheid bewaard gebleven botmateriaal. Een crematie kan bijvoorbeeld makkelijk verstoord worden door boomwortels, door kleine gravende zoogdieren, door boringen, heipalen of door andere graafwerkzaamheden (van zowel nu als in het verleden).

Het menselijk skelet weegt onverbrand gemiddeld 10 kilo. Na verbranding blijft er gemiddeld 1840 gram over van een vrouwelijk individu en 2700 gram over van een mannelijk individu.¹

Het is echter zeer uitzonderlijk dat deze hoeveelheden ook gevonden worden.

Bij kinderen ligt het gewicht van het botresidu nog veel lager. Dit is niet alleen omdat kinderen kleiner van formaat zijn, maar ook omdat het kinderskelet veel brozer is dan die van een volwassen individu en daardoor sneller zal vergaan.

Bij het grafritueel heeft de verbrandingstemperatuur en de duur van de verbranding een grote invloed op de hoeveelheid materiaal die overblijft na de verbranding.

Tijdens de verbranding wordt het organisch materiaal in het bot verbrand, waardoor er alleen nog mineraal materiaal overblijft. Dit wordt ook wel gecalcineerd bot genoemd. Als gevolg van de

¹ Holck 1996.

verbranding en de verandering van de chemische samenstelling van het bot, krimpt het botmateriaal tot 30%, ontstaan er scheuren in het bot en vervormd het botmateriaal in lichte mate (zie figuur 1).

Afb. 1 Een onverbrande schedel naast alles wat over is van een verbrande schedel.

Na de verbranding wordt het botmateriaal verzameld en gedeponereerd. De brandstapel kan worden geblust als men vindt dat het lichaam voldoende verbrand is. Maar men kan ook wachten tot de brandstapel volledig opgebrand is. Bij het blussen ontstaat daardoor een temperatuurverschil. Dit leidt ertoe dat het botmateriaal nog meer scheuren gaat vertonen. Het materiaal zal dus nog makkelijker fragmenteren.

De verzamel- en deponeringswijze kunnen ook verschillen. Er wordt vanuit gegaan dat in een graf alle delen van het skelet vertegenwoordigd zijn. Maar in enkele gevallen wordt het botmateriaal selectief verzameld, bijvoorbeeld alleen de schedel. Ook is het mogelijk dat van elk lichaamsdeel een representatief fragment wordt uitgezocht en gedeponereerd. Het is mogelijk dat al het botmateriaal zorgvuldig wordt uitgezocht, maar het kan ook zijn dat alleen de meest duidelijke en grote fragmenten worden uitgekozen. Dit laatste leidt er toe dat het kleinere materiaal, het gruis, blijft liggen tussen de overige verbrandingsresten. De laatste mogelijkheid is dat er geen materiaal verzameld wordt. De brandstapel wordt dan boven een kuil geplaatst. Na de verbranding komt het materiaal in de kuil terecht, waarna de kuil wordt afgedekt.

Bij de deponering kunnen de botresten los in de grond of in een container geplaatst worden. Dit kan een urn, een doek of een houten kistje zijn. Deze container wordt begraven in een kuil. Een container biedt bescherming tegen de druk van de grond. Als de crematieresten los in een kuil zijn gedeponereerd is het daarom aannemelijk dat deze crematieresten sterker gefragmenteerd zijn dan botfragmenten welke in een urn zijn gedeponereerd.

Het brandresidu (inclusief eventueel achtergebleven botmateriaal) kan apart van het crematiegraf in een kuil worden gedeponereerd.

Meerdere factoren hebben invloed op de fragmentatie van het botmateriaal. Daarom is het niet altijd mogelijk om aan de hand van de fragmentatie een uitspraak te doen over het grafritueel.

Het gewicht van een crematie wordt gebaseerd op het overgebleven gecalcineerde botmateriaal na het wassen en het splitsen. Bij het wassen wordt het materiaal gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 10 mm, 3 mm en 1 mm. Het zeefresidu tussen de 1 en 3 mm bestaat bijna alleen maar uit sediment. Het eventuele botgruis wat zich hiertussen bevindt is vrijwel niet te onderscheiden van het sediment. Daarnaast is het gewicht van het botmateriaal uit dit zeefresidu verwaarloosbaar. Het gewicht van een crematie wordt daarom alleen gebaseerd op de gecalcineerde botresten van 3 mm en groter.

De fragmentatiegraad, de intactheidsratio en de selectie van lichaamsonderdelen

De grootte van de botfragmenten kan sterk verschillen, van 1 mm tot soms wel 10 cm. Daarom wordt er per vondstnummer en per crematienummer een fragmentatiegraad bepaald. Omdat een crematie altijd uit meerdere fragmentgroottes bestaat wordt alleen de grootste fragmentatiegraad genoteerd. De fragmentatiegraad wordt als volgt verdeeld (naar Wahl 1982):

Fase	Omschrijving	Fragmentgrootte (cm)
1	Zeer klein	< 1,5
2	Klein	1,6-2,5
3	Middel	2,6-3,5
4	Groot	3,6-4,5
5	Zeer groot	> 4,6

De fragmentatiegraad geeft geen beeld van de verhouding waarin de grotere en kleinere fragmenten binnen de crematie voorkomen. Om een goed beeld te krijgen van de complete samenstelling van een crematie dient de intactheidsratio. De intactheidsratio wordt ook wel gebruikt om een indicatie te geven voor de geschiktheid van het materiaal voor determinatie. Hierbij wordt er van uitgegaan dat materiaal kleiner dan 10 mm zo goed als ongeschikt is voor determinatie. De intactheidsratio is het percentage materiaal groter dan 10 mm gedeeld door 100. Als de uitkomst 0 is, wil dit zeggen dat al het materiaal kleiner dan 10 mm is. Bij een uitkomst van 1, is al het materiaal groter dan 10 mm.²

De intactheidsratio geeft een verwachting van de determinatiemogelijkheden van een crematie. Deze verwachting kan in de praktijk nog weleens afwijken. Crematies met veel materiaal en grote fragmenten kunnen soms toch ongeschikt zijn voor een determinatie. Daarnaast is het andersom natuurlijk ook mogelijk. Een crematie met weinig materiaal en kleine fragmenten kan toch een volledige determinatie opleveren.

Of een crematie determineerbaar is hangt af van welke fragmenten er bewaard zijn gebleven. Dit berust enkel en alleen op toeval.

Om een betere inschatting te kunnen maken van de aard van het spoor wordt er ook gekeken naar het voorkomen van verschillende lichaamsonderdelen. Er wordt vanuit gegaan dat in een graf alle delen van het skelet vertegenwoordigd zijn. Waarschijnlijk zijn alle botresten immers verzameld voor

² Maat 1997

depositie. Door na te gaan welke lichaamsdelen binnen de crematie aanwezig zijn, kan geconstateerd worden of bepaalde lichaamsdelen missen of oververtegenwoordigd zijn.

De normale samenstelling van het onverbrande lichaam is als volgt: 18% van het lichaam bestaat uit de schedel, 23% van het lichaam bestaat uit de romp³ en 59% van het lichaam bestaat uit de extremiteiten^{4,5}. Deze samenstelling wordt echter nooit in crematiegraven teruggevonden. Dit komt door de compactheid en de broosheid van de verschillende lichaamsdelen. De gewrichtsuitinden van de armen en benen⁶ en de delen van de romp⁷, bestaan uit broze botfragmenten. De hersenschedel⁸ en de middendelen van de armen en benen⁹ bestaan uit compact bot. De compacte delen van het skelet blijven zeer goed bewaard. De broze delen gaan eerder verloren als gevolg van het verbrandingsproces en de postdepositionele processen.

Het skelet wordt in vijf categorieën opgesplitst. Dit gebeurt alleen met materiaal van 10 mm en groter en enkele opvallende kleinere fragmenten zoals tandwortels. De verdeling is als volgt:

- het neurocranium (de hersenschedel)
- het viscerocranium (het aangezicht)
- het axiale skelet (de wervelkolom, het bekken en de schouders)
- de diafyses (het middendeel van de lange pijpbeenderen)
- de epifyses (de gewrichtsuitinden van de lange pijpbeenderen)

Per crematie wordt onderzocht welke elementen er aanwezig zijn en wat hun onderlinge verhouding is.

De verbrandingsgraad

Tegelijk met de samenstelling, verandert ook de kleur van het bot tijdens de verbranding. De kleur is afhankelijk van de duur en temperatuur van de verbranding. Het onverbrande bot is beige en verandert van donker bruin, naar zwart, naar grijs, naar krijtwit en ten slotte naar oud wit naarmate de temperatuur stijgt. Bij een volledige verbranding is het botmateriaal oud wit van kleur. Volledig verbrande crematieresten worden veruit het meest aangetroffen. Volgens een experiment van Holck 1996, is er voor de volledige verbranding van een gemiddeld persoon van 70 kg, 140 kg hout nodig voor de brandstapel. In de meest gunstige omstandigheden¹⁰ zou de brand ongeveer 8 uur op 800 tot 900°C moeten blijven branden om het volledige lichaam op te branden.

De verbrandingstemperatuur is niet overal in de brandstapel gelijk. De haard van het vuur¹¹ zal het warmst zijn. De omliggende delen zullen een stuk koeler zijn. Er wordt regelmatig een mengeling van verschillende verbrandingsgraden aangetroffen. Deze mengeling heeft vermoedelijk te maken met lichaamsdelen die zich niet in het midden van de brandhaard bevonden.¹² Weersomstandigheden

³ De wervelkolom, de schouders en het bekken.

⁴ De armen en benen.

⁵ McKinley 1989: 68.

⁶ Ook wel de epifyses.

⁷ Ook wel het axiale skelet.

⁸ Ook wel het neurocranium.

⁹ Ook wel de diafyses.

¹⁰ Zonder regen of wind.

¹¹ Het meest centrale punt van de brand.

¹² Denk bijvoorbeeld aan gespreide of afhangende armen of benen.

zoals regen of sneeuw kunnen ook bijdragen aan de onregelmatige verbranding van het lichaam. De duur van de verbranding heeft in mindere mate een bijdrage in het voorkomen van verschillende verbrandingsstadia.

Vrouwen en kinderen¹³ hebben naar verhouding meer vet in het lichaam, wat moeilijker verbrand. Hier is het dus ook mogelijk dat verschillende verbrandingsstadia zich voordoen. Omdat cremieren arbeidsintensief is¹⁴ werden vooral kinderen (welke minder makkelijk verbranden) uit praktische redenen met meerdere kinderen tegelijk of gezamenlijk met een overleden volwassene verbrand. Een dubbelgraf hoeft dus niet altijd op een familieband te duiden. Dit kan puur om praktische redenen zijn gedaan.

De verbrandingsgraden zijn als volgt opgedeeld (naar Wahl 1982):

Kleur	Verbrandingsgraad	Verbrandingstemperatuur °C
Lichtbruin	0 = onverbrand	-
Donkerbruin	1 = zeer slecht verbrand	< 275
Zwart	2 = slecht verbrand	275-450
Grijs	3 = middelmatig verbrand	450-650
Krijtwit	4 = goed verbrand	650-800
Oud wit	5 = zeer goed verbrand	> 800

Als gevolg van de destructieve veranderingen van het botmateriaal na de verbranding wordt determinatie van het botmateriaal bemoeilijkt. In eerste instantie wordt er uitgegaan van één individu per crematie. Aanwijzingen voor meerdere individuen in één crematie zijn moeilijk traceerbaar. Dubbelgraven zijn te identificeren aan de hand van een zeer hoog gewicht van crematieresten binnen één graf, opvallende verschillen in robuustheid en/of geslacht, leeftijdsverschillen¹⁵ en dubbele botfragmenten. Een dubbelgraf kan alleen met zekerheid worden vastgesteld als er meerdere aanwijzingen zijn voor meer dan één individu. Een enkel afwijkend fragment kan namelijk duiden op een vermenging van meerdere individuen op de brandplaats of als gevolg van postdepositionele processen.

De leeftijd bij overlijden en het geslacht

De leeftijd bij overlijden van de volwassen individuen wordt bepaald aan de hand van de vergroeiing van de schedelnaden aan de buitenzijde¹⁶ en de binnenzijde¹⁷ van de schedel. Daarnaast kan aan de hand van de slijtage van de gewrichtsvlakken van het bekken¹⁸ een leeftijd bij overlijden worden bepaald.

De leeftijd bij overlijden van de onvolwassen individuen wordt bepaald aan de hand van de vergroeiing van de epifysen en de eruptie van de gebitselementen. Als er geen epifysen of gebitselementen aanwezig zijn, wordt de robuustheid gebruikt als een indicator voor de leeftijd bij overlijden.

¹³ Met name kinderen.

¹⁴ Er is 140 kilo hout benodigd en het vuur moet minstens 8 uur branden.

¹⁵ Bijvoorbeeld een kind en een volwassene.

¹⁶ Rösing 1977.

¹⁷ Acsádi en Nemeskéri, 1970.

¹⁸ De *symphysis pubica* en de *facies auricularis*.

Het geslacht wordt bepaald aan de hand van de richtlijnen van de WAE 1980. Hierbij wordt er gekeken naar de geslachtskenmerken aan het bekken en de schedel. Een aanvullende methode voor de geslachtsbepaling bij crematies is gebaseerd op de vorm van het rotsbeen.¹⁹ Deze methode is echter onbetrouwbaar en mag daarom alleen ter aanvulling worden gebruikt. Ten slotte wordt er gelet op de robuustheid van het botmateriaal. Mannen zijn over het algemeen robuuster dan vrouwen.

Als de geslachtsdeterminatie niet heel zeker is, staat er achter de geslachtsdeterminatie een vraagteken. Bij de determinatie van crematieresten zijn in de meeste gevallen slechts enkele geslachtsbepalende elementen aanwezig. Dit maakt de geslachtsbepaling onzeker. Eén vraagteken betekent dat de determinatie zeer waarschijnlijk is. Twee vraagtekens betekent dat de determinatie minder zeker is.

Geslachtsbepaling bij onvolwassen individuen is niet mogelijk. Het skelet van onvolwassen individuen is onderontwikkeld. Daardoor zullen kinderen altijd als vrouwelijk worden gedetermineerd.

Ziekteverschijnselen

Ziekteverschijnselen²⁰ zijn zelden waarneembaar in crematiegraven. Dit als gevolg van de fragmentatie en de verandering van de chemische samenstelling van het botmateriaal na de verbranding. Enkele ziektesporen zijn nog wel regelmatig te traceren. Dit zijn: artrose²¹, trauma, een tekort aan vitamine c, bot- en beenvliesontsteking en gebitsaandoeningen²². Overige ziekteverschijnselen zijn maar zelden waargenomen in gecremeerd botmateriaal. Dat er geen ziektesporen worden gevonden wil daarom niet meteen zeggen dat het individu gezond was.

Lichaamslengte

Er kan een schatting gemaakt worden van de lichaamslengte aan de hand van enkele gewrichtsuitenden. De gewrichtsuitenden moeten hiervoor tenminste voor de helft compleet zijn. De gewrichtskoppen die hiervoor bruikbaar zijn, zijn het proximale dijbeen, de proximale opperarm en het proximale spaakbeen.²³

Bijgiften

Vaak worden er in crematiegraven nog tekenen van bijgiften aangetroffen. De meest duidelijke zijn dierlijk bot en aardewerk. Maar metaalfragmenten of oxidatievlekken²⁴ en glasfragmenten komen ook regelmatig voor in crematiegraven. Deze bijgiften kunnen zowel verbrand als onverbrand worden aangetroffen.

Dierlijk botmateriaal kan lastig te herkennen zijn tussen de menselijke crematieresten. Zeker als de crematie uit klein materiaal bestaat. Dierlijk bot heeft echter een wat gladder oppervlak, en een iets andere textuur. Verder heeft dierlijk botmateriaal vaak een afwijkende kleur. Dit kan worden veroorzaakt door een andere vetverhouding in het lichaam bij dieren. Maar ook de locatie van het dierlijk bot op de brandstapel kan een afwijkende kleur veroorzaken.

¹⁹ De binnenkant van het oor.

²⁰ Ook wel pathologische verschijnselen genoemd.

²¹ Met name in de wervelkolom.

²² Zoals een abces, ontstoken tandvlees of *ante mortem* (voor de dood) tandverlies.

²³ Rösing 1997.

²⁴ Oxidatievlekken van reeds vergane metaalresten.

Metaalresten betreffen vaak ijzeren spijkers²⁵ of sierraden. Koperen of bronzen bijgiffen blijven zelden bewaard, maar zijn deels traceerbaar als gevolg van de groene oxidatievlekken die deze op het bot achterlaten.

Glas in crematies kan in de vorm van een container²⁶ of sierraden worden aangetroffen.

²⁵ Van bijvoorbeeld kleding of een kistje.

²⁶ Bijvoorbeeld een kan of kruik.

3. Resultaten

Algemene beschrijving van het materiaal

Tijdens de opgraving zijn vijf sporen met verbrande botresten aangetroffen. Alle botresten zijn onderzocht op de aard van het materiaal (menselijk of dierlijk), het grafritueel, de leeftijd bij overlijden, het geslacht, de lichaamslengte en ziekteverschijnselen.

Het gewicht van de crematieresten varieert per spoor tussen de 1 en de 367 gram. Al het botmateriaal lijkt menselijk te zijn.

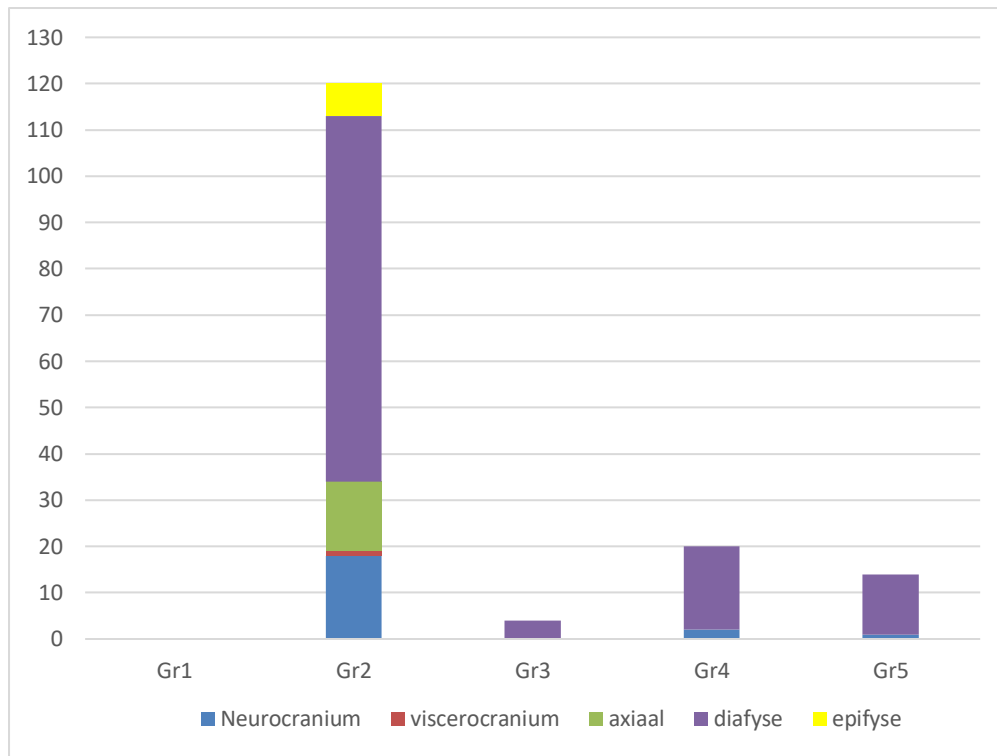
Graf nummer	Spoornummer	Vondstnummer	Gewicht (gram)
Cr1	1	1	1
Gr2	2	2, 3, 4	367
Gr3	3	5	9
Gr4	6	6	53
Gr5	11	7	44

Tabel 1: Overzicht gewicht per spoor.

De fragmentatiegraad, de intactheidsratio en de selectie van lichaamsonderdelen

De fragmentatiegraad van de crematies varieert van zeer klein (1) tot zeer groot (5) met een gemiddelde van 3,2 (middel). Echter een groot deel van het materiaal was sterk gefragmenteerd. De diafysefragmenten en het neurocranium komen het meest voor. Het axiale skelet, de epifyses en het viscerocranium zijn in mindere mate aanwezig. Dit is conform de verwachting als men kijkt naar de compactheid van het bot. De aanwezigheid van verschillende lichaamsdelen hang daarnaast samen met het gewicht van een crematie. Hoe meer botresten, hoe meer lichaamsdelen er vertegenwoordigd zijn.

Figuur 2 geeft de onderlinge verhouding van de verschillende lichaamsdelen weer binnen het graf.

Afb. 2 Het voorkomen van de verschillende lichaamsdelen per graf in gram.

De intactheidsratio bevestigt de sterke fragmentatie van het materiaal en varieert tussen de 0 en 0,44444 met een gemiddelde van 0,29339. Dit geeft aan dat de crematie met intactheidsratio 0 (Cr1) niet tot zeer beperkt determineerbaar zou moeten zijn en dat de andere crematies beperkt tot matig determineerbaar zouden moeten zijn.

Tabel 2 geeft een totaaloverzicht van de determinatieresultaten per individu weer.

De verbrandingsgraad

De crematies zijn allemaal goed tot zeer goed verbrand bij een temperatuur van 650-800+°C. De crematieresten zijn krijtwit tot oud wit van kleur.

De leeftijd bij overlijden en het geslacht

Ondanks het lage gewicht van Cr1 van 1 gram was het vast te stellen dat de crematieresten uit Cr1 hebben toebehoord aan een klein kind van 0,5-2 jaar. Cr2 bevatten een grotere hoeveelheid aan crematieresten dan de overige graven binnen dit onderzoek. Van dit individu kon een sterfteleeftijd van 20-30 jaar worden vastgesteld. Aan de hand van het postuur zou dit individu eerder een vrouw dan een man zijn geweest, maar bij gebrek aan geslachtskenmerken valt dit niet met zekerheid te zeggen. Van Cr3, 4 en 5 was enkel nog vast te stellen dat de individuen volwassen waren geworden (20+). Een maximale sterfteleeftijd of het geslacht waren niet meer te bepalen.

Ziekteverschijnselen

Er zijn geen ziekteverschijnselen aangetroffen. Gezien het kleine gewicht aan crematieresten en de sterke fragmentatie is dit te verwachten.

Lichaamslengte

Er is niet genoeg materiaal bewaard gebleven binnen dit onderzoek om een lichaamslengteberekening uit te kunnen voeren.

Bijgiften

In drie graven (Cr3, 4 en 5) werden roestvlekken aangetroffen op de crematieresten als gevolg van ijzeren voorwerpen welke vermoedelijk in het graf aanwezig zijn geweest. In Cr5 werd een spijker aangetroffen welke aan een botfragment van vast gecorrodeerd. Vermoedelijk zijn deze ijzeren voorwerpen als onderdelen van de grafcontainer of kledij te interpreteren en niet zozeer als intentionele bijgift.

4. Conclusie

Tijdens het veldonderzoek zijn vijf sporen met verbrande botresten aangetroffen. De resten waren goed tot zeer goed verbrand bij een temperatuur van 650-800+°C en waren grotendeels sterk gefragmenteerd, waardoor determinatiemogelijkheden beperkt waren. Desondanks was het mogelijk om vast te stellen dat Cr1 toebehoorde aan een klein kind van 0,5-2 jaar oud. Cr2 bevatte de resten van een volwassene welke tussen de 20 en 30 jaar oud is overleden. De andere drie graven bevatten resten van individuen welke ten minste 20 jaar oud waren. Het geslacht was bij geen enkel individu meer vast te stellen.

In drie graven (Cr3, 4 en 5) werden roestvlekken en een spijker (Cr5) aangetroffen welke aangeven dat er ijzeren voorwerpen in het graf aanwezig waren. Vermoedelijk zijn dit echter geen intentionele grafgiftten, maar was het ijzer onderdeel van de grafcontainer of kledij.

Cr	Project code	WP	Spoor	Vnr	Gewicht	Verbrandings graad	Fragmentatie graad	Leeftijd	Geslacht	Intactheids ratio	Opmerkingen
Cr1	2023J50	1	1	1	1	5	1	0,5-2	k	0	
Cr2	2023J50	1	2	2, 3, 4	367	4-5	5	20-30	m/v	0,32698	
Cr3	2023J50	1	3	5	9	4-5	2	20+	m/v	0,44444	iets fe aanslag
Cr4	2023J50	1	6	6	53	4-5	5	20+	m/v	0,37736	iets fe aanslag
Cr5	2023J50	1	11	7	44	4-5	3	20+	m/v	0,31818	aangekoekte spijker en fe aanslag

Tabel 2: Totaaloverzicht van de determinatieresultaten per individu.

Literatuur

Acsádi, G. en J. Nemeskéri, 1970. *History of Human Life Span and Mortality*. Budapest.

Bos, van den, R.P.M. en G.J.R. Maat, 2002. *Cremated remains from a Roman burial site in Tiel-Passewaaij (Gelderland)*. Leiden, Barge's Anthropologica 9.

Hiddink, H. 2010. *Opgravingen op Kampershoek Noord bij Weert, Grafvelden en nederzettingen uit de IJzertijd, de Romeinse tijd en de Volle Middeleeuwen, alsmede een middeleeus of jonger kuilencomplex*. Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 39, Amsterdam 2010. Archeologisch Centrum Vrije Universiteit.

Holck, P. 1996. *Cremated bones*. *Antropologiske skrifter nr 16*, Anatomical Institute, University of Oslo, Oslo.

Maat, G.J.R. 1997: *A simple selection method of human cremations for sex and age analysis*, Villafranca, Padovana (Proceedings of the Symposium 'Cremation studies in archaeology 1997').

McKinley, J.I., 1989. Cremations: expectations, methodologies and realities. In: Roberts, C.A., F. Lee en J. Bintliff (eds), *Burial archaeology, current research, methods and developments*, Oxford (British Archaeological Reports, British series 211), 65-76.

Rösing, F.W. 1977. Methoden und Aussagemöglichkeiten der anthropologischen Leichenbrandbearbeitung. *Archäologie und Naturwissenschaften* 1: pp. 53-80.

Wahl, J., 1982. Leichenbranduntersuchungen, ein Überblick über die Bearbeitungs- und Aussagemöglichkeiten von Brandgräbern. *Praehistorische Zeitschrift* 57, pp. 1-125.

Workshop of European Anthropologists 1980. Recommendations for age and sex diagnoses of skeletons. *Journal of Human Evolution* 9: 517-549, 1980.

5.10. Referentieprofiel

Projectcode		2023J50		Coördinaten	X 79304,89; Y 172193,36		
Type onderzoek		Opgraving			X 79305,14; Y 172192,55		
Profielnummer		PR2		Hoogte	+17,2m TAW		
Oriëntatie		N-Z		Grondwater	niet bereikt		
Datum		07/11/2023		Classificatie	OB		
Weer		Zonnig, droog			Bebouwde zone		
Beschrijving		Paulien Fonteyn		Fotonr	1		
Landgebruik		Braakland		Plannr	Zie allesporenkaart		
Vegetatie		/					
Horizont		Diepte (cm)		Methode beschrijving	Ondergrens		
nr	Benaming	begin	eind		bereikt	duidelijkheid	regelmatigheid
H1	Ap1	0	15	Droog	Ja	Duidelijk	Regelmatig
H2	C	15	-	Droog	Nee	/	/
Kleur (visueel)		Vochtigheid		Textuur		Andere fenomenen/opmerkingen	
				symbool	beschrijving		
Donkerbruin		Matig droog		Z	Zand	/	
Geelbruin- beige		Matig droog		Z	Zand	Afgetopt	

Figuur 1 Zicht op profiel 2 in werkput 2 met aanduiding van de stratigrafische eenheden.

5.11. Dagrapporten opgraving Deerlijk Wandelweg (2023J50)

Maandag 6/11/2023

Aanwezig: Maarten Bracke (erkend archeoloog, veldwerkleider), Bert Acke (archeoloog), Paulien Fonteyn (erkend archeoloog) en Steven Antheunis (grondwerken)

Werkzaamheden: aanleg WP1, registreren van de sporen, couperen, registreren van de coupes, inzamelen van stalen en vondsten

Aantal aangetroffen sporen: 11

Voornaamste sporen en structuren: 6 brandrestengraven (S1, S2, S3, S5, S6 en S11), 2 greppels (S4 en S8), 2 kuilen (S7 en S10) en 1 bomput (S9)

Dinsdag 7/11/2023

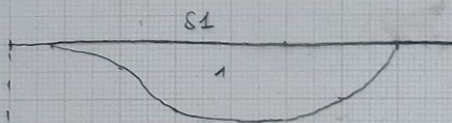
Aanwezig: Maarten Bracke (erkend archeoloog, veldwerkleider), Bert Acke (archeoloog), Paulien Fonteyn (erkend archeoloog) en Steven Antheunis (grondwerken)

Werkzaamheden: afwerken WP1: couperen, registreren van de coupes, inzamelen van vondsten en stalen; aanleg WP2, registreren van de sporen, couperen, registreren van de coupes, inzamelen van stalen en vondsten, afwerken, dichten WP1 en WP2

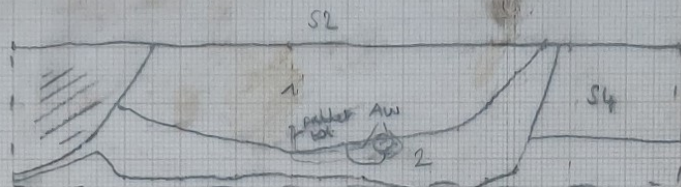
Aantal aangetroffen sporen: 7

Voornaamste sporen en structuren: 1 greppel (S12; mogelijk vervolg van S8), 6 kuilen (S13 t.e.m. S18), waarvan 3 met veel vondstmateriaal (S14, S15 en S16)

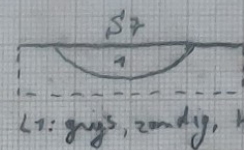
202350 Deerlyn
WP 1+2 Coupes
B-M-2023
Schale 1: 20

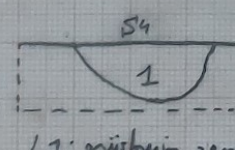
L1: zw, 2, HK⁺⁺⁺, Fe concn. sporen
in situ verbranding

L1: BR-zw geel, HET, 2 verbrand bot
L2: zw, verbrand bot⁺⁺⁺ AW
HK⁺⁺, sporen in situ verbranding
S1: ~~diffuse~~ diffuse overgang, overrijding?

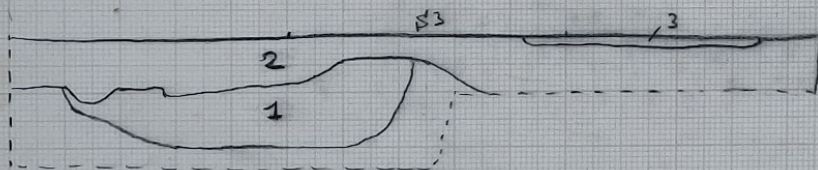
L1: grijs, zandig, HK⁺

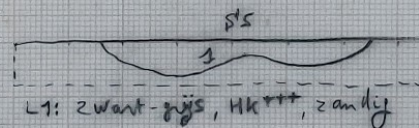
L1: grijsbruin, zandig

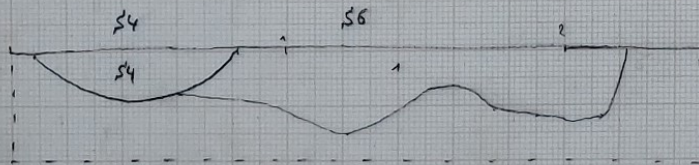
S8 L1: grijsbruin, zandig, enkele spikkels HK
S10 L1: idem als hierboven

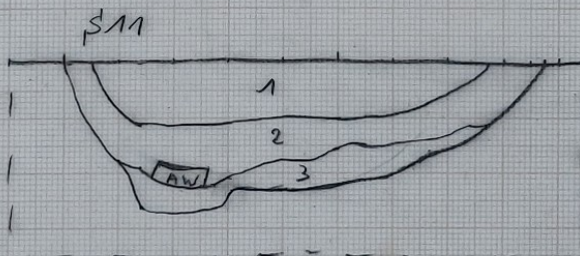
L1: zw, 2, HK⁺⁺⁺, Fe concn.
L2: recente puinlaag met zand, steenbrokken
L3: = bovenzijde laag 1, verplaatst door de puinlaag
zw, HK⁺⁺⁺

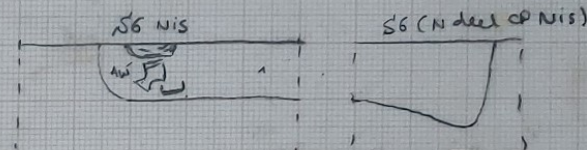
L1: zwart grijs, HK⁺⁺⁺, zandig

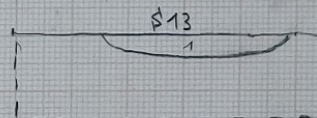
S4: BR, zw, HET, 2, melo
S6: 2.1 BR-zw geel, HET, 2, bio⁺⁺⁺, HK⁺⁺, bot⁺⁺, AW⁺⁺⁺
metaal, GLAS

L1: marale DBr zwgelekt, HK⁺
L2: HK rijnleens, DBr zw, HK⁺⁺⁺, verbrand bot
AW-bijgaan
L3: Gelekt BrGr, HK⁻, onderrijde uitgraving

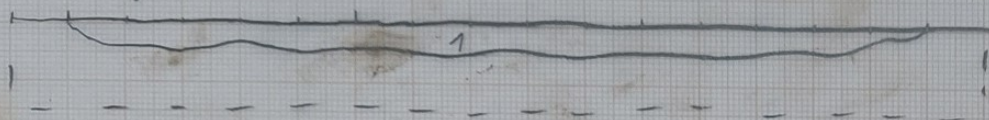

L1: zw-BR geel, HET, 2, NIS met AW
(volledige op S6 zie 6)

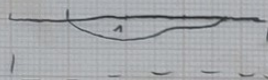
L1: grijs, zand, onduidelijke aflijning

§14

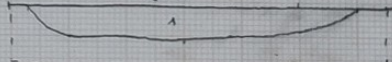
L1: Gr Br gelekt, Z, HK⁻, AW

S15

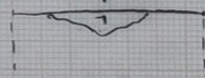
L1: Gr Br gelekt, Z, HK⁻, AW

S16

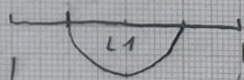
L1: GRBR gewc, Z, HET, HK⁻, AW

§17

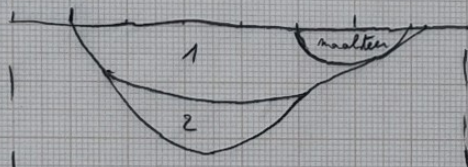
L1: AW dump, romems, in het zand

§18

L1: LGr Br, HK⁺, deels verstoord

§12

L1: LGr Br, HK⁺, Z, moeras

L2: Gr, HK⁺⁺, Z